

MA-thesis

Strategisch manoeuvreren binnen het actietype ‘Nederlands verkiezingsdebat’

Een onderzoek naar het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers in Nederlandse verkiezingsdebatten gedurende de verkiezingen van 2012.

Naam student: Esther Hijman

Eerste lezer: Prof. Dr. T. van Haften

Tweede lezer: Dr. M. van Leeuwen

Opleiding: Master Neerlandistiek – Taalbeheersing van het Nederlands (Politiek debat)

Inleverdatum: 26 juni 2018

Plaats: Leiden

ECTS: 20

“Hope is that thing inside us that insists, despite all the evidence to the contrary, that something better awaits us if we have the courage to reach for it and to work for it and to fight for it”.

Barack Obama, 44e president van de Verenigde Staten

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Centrale vraag en werkwijze	6
1.2 Opbouw	7
2. Pragma-dialectiek.....	9
2.1 Het ideaalmodel van de kritische discussie	9
2.2 Redelijkheid en discussieregels	11
2.3 Strategisch manoeuvreren	12
2.3.1 Keuze uit het topisch potentieel	14
2.3.2 Keuze uit de presentationele middelen.....	15
2.3.3 Aanpassing aan het auditorium	15
2.4 Het argumentatieve actietype	16
2.5 Conclusie	17
3. Het Nederlands verkiezingsdebat als argumentatief actietype	19
3.1 Definitie van het verkiezingsdebat	19
3.2 Het verkiezingsdebat in de context van de verkiezingscampagne.....	21
3.3 Het verkiezingsdebat ingedeeld in domein en genre	22
3.4 Het institutionele doel van het verkiezingsdebat.....	24
3.5 Regels en conventies van het verkiezingsdebat.....	25
3.6 Karakterisering in termen van het argumentatieve actietype	27
3.6.1 De initiële situatie.....	27
3.6.2 De gemeenschappelijke uitgangspunten.....	30
3.6.3 De argumentatieve middelen	32
3.6.4 De uitkomst van de kritische discussie.....	33
3.6.5 Het verloop van de verschillende discussiefasen	34
3.7 Conclusie	37
4. Gebruikt corpus en onderzoeksmethode	38
4.1 Schets van de verkiezingscampagne van 2012.....	38
4.2 Het corpus.....	40
4.2.1 Het RTL Premiersdebat.....	41

4.2.2 Het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	42
4.2.3 Het Carrédebat.....	44
4.3 Onderzoeksmethode	46
5. Strategisch manoeuvreren in het Nederlandse verkiezingsdebat.....	48
5.1 Primaire resultaten.....	48
5.1.1 Topisch potentieel	49
5.1.2 Keuze uit de presentationele middelen.....	50
5.1.3 Aanpassing aan het auditorium	52
5.2 Patronen en strategische keuzes in het verkiezingsdebat	54
5.2.1 Eigenaarschap.....	54
5.2.2 Framing	58
5.2.3 Autoriteitsargumentatie	63
5.3 Conclusie.....	69
6. Conclusie en discussie.....	71
6.1 Conclusie.....	71
6.2 Discussie.....	73
Bibliografie.....	74
Bijlagen	78
Bijlage 1. Discussieregels.....	79
Bijlage 2. Transcriptie RTL Premiersdebat.....	80
Bijlage 3. Argumentatieve reconstructie en analyse RTL Premiersdebat	114
Bijlage 4. Transcriptie EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	156
Bijlage 5. Argumentatieve reconstructie en analyse EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	187
Bijlage 6. Transcriptie Carrédebat.....	223
Bijlage 7. Argumentatieve reconstructie en analyse Carrédebat	243

Samenvatting

In deze masterscriptie wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de verkiezingsdebatten in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen van 2012. Verkiezingsdebatten zijn voor lijsttrekkers een uitgelezen gelegenheid om hun eigen standpunten en belangrijkste argumenten uiteen te zetten. Zodoende trachten zij de kiezer te overtuigen op hen te stemmen, zodat zij uiteindelijk voorop kunnen gaan bij het vormen van een nieuwe regering en het leiden van het land.

Door middel van de uitgebreide pragma-dialectiek, waarin strategisch manoeuvreren een belangrijke rol speelt, is een analyse gemaakt van lijsttrekkers in drie verkiezingsdebatten uit de campagne van 2012. De notie strategisch manoeuvreren verwijst naar het feit dat discussianten een verschil van mening niet alleen willen oplossen, maar het meningsverschil ook willen winnen. Er bestaat dus zowel een dialectische als een retorische dimensie. Strategisch manoeuvreren vindt altijd plaats in een specifieke argumentatieve praktijk, in de pragma-dialectiek ook wel argumentatief actietype genoemd. Om een zo compleet mogelijk beeld van het strategisch manoeuvreren te geven, wordt dus eerst de argumentatieve praktijk, oftewel het argumentatieve actietype, van het Nederlands verkiezingsdebat gekarakteriseerd.

Uit deze omschrijving blijkt dat het belangrijkste doel van de lijsttrekkers is om de (potentiële) kiezer te overtuigen. Het overtuigen geschiedt door het gewenste beleid te beargumenteren, waardoor het publiek gelijktijdig wordt geïnformeerd over de inhoud van het nieuwe beleid. Hierbij is het informeren ondergeschikt aan het overtuigen. Daarnaast dienen politici zich aan een aantal regels te houden. Ze dienen rekening te houden met de institutionele regels van het verkiezingsdebat, zoals met respect debatteren en andere deelnemers niet persoonlijk aanvallen. Daarnaast moeten ze, net als in alle andere actietypen, rekening houden met de pragma-dialectische discussieregels.

De primaire resultaten van de analyses laten zien dat politici gebruikmaken van drie verschillende argumentatietypen, waarvan de pragmatische argumentatie het meest gebruikt werd. Daarnaast laten de analyses zien dat binnen het verkiezingsdebat ruimte is voor het gebruik van verschillende stijffiguren en presentatiemiddelen en dat politici zich bewust aan het publiek, de (potentiële) kiezer aanpassen. Uit deze primaire resultaten zijn drie strategische keuzes (eigenaarschap, framing en het gebruik van autoriteitsargumentatie) geëxtraheerd en is gekeken naar hoe de keuze van de argumentatie, de keuze uit de presentatiemiddelen en de aanpassingen aan het auditorium samen bijdragen aan de vormgeving van de strategische keuzes. In deze analyses wordt nogmaals benadrukt dat politici alles in het werk stellen om de kiezer te bereiken en te overtuigen.

Deze scriptie kan beschouwd worden als een exploratief-analytisch en hypothesevormend onderzoek, dat gebruikt kan worden bij verder onderzoek naar strategisch manoeuvreren in het Nederlands verkiezingsdebat. Zodoende kunnen de analyses uitgevoerd worden op een recentere casus of kan er een groter corpus gebruikt worden.

1. Inleiding

Tijdens verkiezingscampagnes is het aannemelijk dat (lijsttrekkende) politici er alles aan doen om zoveel mogelijk stemmen te werven. Meer stemmen betekent immers meer kans om de leiding te kunnen nemen in de coalitieonderhandelingen en om als partij de minister-president te leveren voor de nieuwe regering. Meer stemmen werven begint bij het overtuigen van de kiezer van het gelijk, en beleid, van de partij. De kiezer is namelijk degene die de politiek als het ware mandaat geeft om de komende vier jaar het land te besturen, door een stem uit te brengen op een politicus en partij naar keuze. Door het werven van stemmen hoopt een politicus de gewenste politieke koers van de partij uit te kunnen voeren (Van Grieken 2012, 13).

Een van de manieren waarop politici hun beleid voor de komende jaren kunnen uitdragen en zich kunnen onderscheiden van hun medelijsttrekkers, is door deel te nemen aan verkiezingsdebatten die eventueel ook worden uitgezonden op radio en/of televisie. Vaak hebben lijsttrekkers in een verkiezingsdebat de tijd om hun eigen standpunten en belangrijkste argumenten uit te dragen, een oordeel te vellen over het voorgestelde beleid van andere partijen en zich te verdedigen wanneer hun voorgestelde eigen beleid wordt bekritiseerd. Vrijwel alles in het verkiezingsdebat draagt bij aan het overtuigen van de kiezer en zo het vertrouwen te krijgen om het land te gaan besturen.

1.1 Centrale vraag en werkwijze

Het verkiezingsdebat is een interessante casus voor wetenschappelijk onderzoek. Enerzijds zijn de deelnemende lijsttrekkers met elkaar in debat over maatschappelijke problemen en de oplossingen die de partijen daarvoor willen aandragen, anderzijds proberen zij ook de (potentiële) kiezer te overtuigen dat hun voorgestelde beleid daadwerkelijk het beste is, en dat de kiezers op hem of haar moeten stemmen.

Zodoende is door meerdere wetenschappers onderzoek gedaan naar het verkiezingsdebat. In de literatuur is onder andere aandacht besteed aan verkiezingsdebatten in landen als de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk. Deze landen kennen een systeem waar slechts twee lijsttrekkers van twee tegengestelde partijen tegenover elkaar staan. Vanuit dit perspectief is relatief gezien meer wetenschappelijk onderzoek gedaan. Echter, de Nederlandse politiek, en ook het Nederlandse verkiezingsdebat, kent een ander perspectief. In Nederland staan vaak meer dan twee politieke partijen tegenover elkaar, waarbij de kans bestaat dat een aantal partijen na de verkiezingen moet samenwerken om tot een coalitie en regeerakkoord te komen. Dit zou mogelijk anderszins voor een andere dynamiek van het debat kunnen zorgen.

Deze dynamiek maakt van het Nederlandse verkiezingsdebat een interessant onderzoeksobject. Hoewel er wel wetenschappelijke literatuur te vinden is met betrekking tot het stemgedrag van mensen naar aanleiding van verkiezingsdebatten (zoals Van Praag en Geijtenbeek 2005, 111-132), lijkt er weinig literatuur beschikbaar, waarin wordt gekeken naar de argumentatieve middelen en strategieën van politici in het Nederlandse verkiezingsdebat.

Het theoretisch kader van dit onderzoek is de uitgebreide pragma-dialectische argumentatietheorie en strategisch manoeuvreren. Vanuit de pragma-dialectiek is immers wel al onderzoek gedaan naar het Nederlandse parlementaire debat (door onder anderen Van Haaften 2012); deze methode wordt ook hier gebruikt voor een beschrijving van het Nederlandse verkiezingsdebat. Het voordeel van deze benadering is dat het duidelijke handvatten biedt voor het onderzoek naar het Nederlandse verkiezingsdebat, mede omdat het een duidelijk beeld verschaft van hoe een argumentatieve praktijk beschreven kan worden en hoe argumentatieve middelen van lijsttrekkers in het debat geïdentificeerd kunnen worden. Uiteindelijk kan dit onderzoek zorgen voor nieuwe inzichten bij reeds bestaande onderzoeken.

Aan de hand van de bovenstaande observaties is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

‘Hoe wordt in het Nederlandse verkiezingsdebat strategisch gemanoeuvreed?’

Zoals beschreven, vormt de pragma-dialectische argumentatietheorie de basis voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Aan de hand van deze benadering kan de argumentatieve praktijk van het Nederlandse verkiezingsdebat gekarakteriseerd worden. Met behulp van deze karakterisering wordt kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar het strategisch manoeuvreren van de lijsttrekkers in het verkiezingsdebat. Het corpus dat voor deze analyses gebruikt wordt, bestaat uit drie verschillende verkiezingsdebatten uit de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen van september 2012. Deze debatten werden allemaal uitgezonden op televisie en in elk debat werd in ieder geval gedebatteerd over de volgende thema's: de economische crisis, de (marktwerking in de) zorg en de problemen in en rond de Europese Unie. Aan de hand van de analyses van het corpus kan wellicht iets gezegd worden over het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers in het Nederlandse verkiezingsdebat in het algemeen.

1.2 Opbouw

Om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvraag wordt in het tweede hoofdstuk de uitgebreide pragma-dialectiek en de bijhorende concepten van het strategisch manoeuvreren uiteengezet. Dit vormt de basis voor het vervolg van het onderzoek. In het derde hoofdstuk zal verder ingegaan worden op de karakterisering van het Nederlandse verkiezingsdebat als

argumentatieve praktijk, wat ook wel argumentatief actietype wordt genoemd. Het vierde hoofdstuk bestaat uit een korte bespreking van de drie verkiezingsdebatten die in het corpus zijn opgenomen, daarnaast wordt de gehanteerde methode nader toegelicht. In het vijfde hoofdstuk wordt ingegaan op de bespreking van de belangrijkste resultaten uit de analyses en worden drie verschillende strategische keuzes van deelnemende lijsttrekkers nader besproken. De resultaten worden verklaard aan de hand van het theoretisch kader uit de hoofdstukken twee en drie. Tenslotte wordt in de conclusie een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvraag en worden in de discussie suggesties gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

2. Pragma-dialectiek

De pragma-dialectische argumentatietheorie is aan de Universiteit van Amsterdam ontwikkeld door (onder anderen) Van Eemeren en Grootendorst. Deze stroming binnen de argumentatietheorie tracht systematisch een verbinding te leggen tussen de normatieve en descriptieve dimensie van argumentatieonderzoek (Van Eemeren, Grootendorst, Snoeck Henkemans et al 1996).

In de naam ligt besloten dat de pragma-dialectiek twee verschillende componenten bevat, namelijk een pragmatische en een dialectische. Het pragmatische gedeelte heeft betrekking op het gebruik van de verschillende taalhandelingen die door de deelnemers worden geuit in een discussie. Deze inzichten zijn voornamelijk ontleend aan de taalhandelingstheorie, ontwikkeld door Austin en Searle en de theorie over rationele communicatie van Grice (Van Eemeren et al 1996, 352). Het dialectische aspect heeft betrekking op de ontwikkelde normen om de deugdelijkheid en de redelijkheid van argumentatie te toetsen. De definitie van argumentatie kan verwoord worden als ‘een onderdeel van een kritische gedachtewisseling die er idealiter op is gericht om een verschil van mening tot een oplossing te brengen’. Bij dit aspect van de argumentatietheorie is een beroep gedaan op onder andere de inzichten van Popper met betrekking tot het kritisch rationalisme en de formele dialectiek ontwikkeld door Barth en Krabbe (Van Eemeren et al 1996, 352).

In dit hoofdstuk worden verschillende relevante onderdelen van de pragma-dialectiek verder uitgewerkt. In paragraaf 2.1 wordt gekeken naar het ideaalmodel van de kritische discussie, het voornaamste instrument van de pragma-dialectiek. Hierop aansluitend wordt in paragraaf 2.2 ingegaan op de redelijkheid van de argumentatie aan de hand van de verschillende discussieregels. Uit paragraaf 2.3 blijkt dat het argumentatieve actietype ook van belang is bij het analyseren en beoordelen van een betoog. Als laatste wordt in paragraaf 2.4 de uitbreiding van de pragma-dialectiek behandeld, namelijk strategisch manoeuvreren. De conclusie in paragraaf 2.5 bestaat uit een samenvatting van de belangrijkste inzichten uit het hoofdstuk.

2.1 Het ideaalmodel van de kritische discussie

De analyse van een argumentatieve tekst begint met het identificeren van het verschil van mening tussen de deelnemende partijen. Hierbij is sprake van een protagonist, de persoon die het standpunt poneert; en de antagonist, de discussiepartner die op zijn minst twijfelt aan het standpunt van de andere partij. Het eenvoudigste type verschil van mening, ook wel de basisvorm genoemd, is wanneer de protagonist met één standpunt enkel op twijfel stuit van de antagonist. In dit geval kan gesproken worden van een enkelvoudig en niet-gemengd verschil van mening (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 19). Wanneer sprake is van een meervoudig verschil van mening, beslaat het standpunt meerdere samenhangende proposities die ter discussie staan. Wanneer sprake is van

een gemengd verschil van mening, vervult de antagonist ook de rol van de protagonist, omdat hij een tegenstandpunt inneemt (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 19-20). De rolverdeling tussen de discussiepartners is van belang om te bepalen hoe de bewijslast is verdeeld.

Wanneer het verschil van mening tussen de discussiepartners is geïdentificeerd, kan men door met de analyse van het argumentatieve betoog. In een kritische discussie proberen de discussiepartners overeenstemming te bereiken over de (on)aanvaardbaarheid van een standpunt (Van Eemeren et al 1996, 359). Om dit systematisch te kunnen analyseren, kan gebruik worden gemaakt van het ideaalmodel van de kritische discussie. Dit model gaat uit van vier verschillende fasen (de confrontatiefase, de openingsfase, de argumentatiefase en de afsluitingsfase), die correleren met de verschillende fasen van de argumentatieve gedachtewisseling.

In de confrontatiefase wordt vastgesteld dat sprake is van een verschil van mening, en welk type verschil van mening dat is (enkelvoudig-meervoudig, gemengd-niet gemengd). Enkel het uiten van twijfel kan al een aanleiding zijn voor een kritische discussie, als maar sprake is van een bepaalde vorm van confrontatie. Zonder deze confrontatie is het voeren van een kritische discussie namelijk zinloos (Van Eemeren et al 1996, 360). In de openingsfase wordt duidelijk welke discussiant de rol van protagonist of antagonist vervult, en welke gedeelde uitgangspunten er zijn tussen de twee partijen (Van Eemeren et al 1996, 360). Door het vaststellen van gemeenschappelijke uitgangspunten, wordt het voor de beide partijen duidelijk waarover gedurende het vervolg van de discussie gediscussieerd kan worden, en kunnen bepaalde zaken als vanzelfsprekend beschouwd worden. In de argumentatiefase verdedigt de protagonist zijn standpunt tegen kritische vragen, weerleggingen en tegenargumenten van de antagonist. Zolang de antagonist de argumentatie niet overtuigend vindt, kan de protagonist nog extra argumentatie naar voren brengen. Dit heeft echter wel als gevolg dat de argumentatie complex kan worden (Van Eemeren et al 1996, 361). In de afsluitingsfase wordt door de partijen vastgesteld in hoeverre het verschil van mening is opgelost, en in het voordeel van welke partij. Als de protagonist besluit zijn standpunt in te trekken, is het verschil van mening opgelost in het voordeel van de antagonist. Besluit de antagonist zijn twijfel in te trekken, is het verschil van mening opgelost in het voordeel van de protagonist (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 29). Na afloop van de afsluitingsfase is het voor de deelnemers mogelijk om een nieuwe kritische discussie te voeren. Bijvoorbeeld wanneer de standpunten iets veranderd zijn of wanneer sprake is van een verandering in de discussierollen (Van Eemeren et al 1996, 361).

Van belang om te benoemen is dat het in het geval van de kritische discussie gaat om een ideaalmodel. De gepresenteerde volgorde van de opeenvolgende discussiefasen doet zich voor in een ideale situatie. In de argumentatieve werkelijkheid ziet men dat niet altijd alle fasen worden doorlopen of dat fasen ontbreken, zoals de openingsfase en de afsluitingsfase. Een voorbeeld van een type betoog waar wel alle fasen systematisch worden doorlopen, is het juridisch pleidooi. In een juridisch pleidooi is het naar voren brengen van de (vermeende) gedeelde uitgangspunten

noodzakelijk voor de rechtsgang. Naast het feit dat niet alle discussiefasen doorlopen hoeven te worden, is er ook geen sprake van een vaste volgorde. Het verlopen van de discussiefasen hoeft niet lineair te gebeuren en de verschillende fasen kunnen ook door elkaar heen lopen.

2.2 Redelijkheid en discussieregels

Bij het doorlopen van de vier fasen van de kritische discussie moeten de discussianten volgens dit normatieve model te allen tijde de regels van de dialectische procedure in acht nemen. Deze regels zijn onderdeel van een systeem van regels die in een kritische discussie bij het gebruiken van taalhandelingen in acht dienen te worden genomen, wanneer men het verschil van mening op een redelijke manier wil oplossen (Van Eemeren et al 1996, 362). Bij het overtreden van deze regels kan een discussiant het oplossen van een verschil van mening verhinderen of onmogelijk maken. Het is wel van belang om te vermelden dat het overtreden van de discussieregels niet altijd opzettelijk hoeft te gebeuren. Toch kan elke overtreding van de discussieregels wel gezien worden als een drogreden (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 100). Op basis van deze regels kan men het betoog ook beoordelen op redelijkheid.¹

De verschillende discussieregels kunnen een rol spelen in een specifieke discussiefase of door alle discussiefasen heen. Zo is een overtreding van regel 1, ‘de vrijheidsregel’, typisch voor de confrontatiefase. Deze regel luidt als volgt: ‘De discussianten mogen elkaar niet beletten standpunten of twijfel naar voren te brengen’. Een overtreding van deze regel kan inhouden dat de discussiepartner wordt verhinderd om het eigen standpunt of twijfel naar voren te brengen, of persoonlijk wordt aangevallen (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 235). Een overtreding van regel 2, ‘de verdedigingsplichtregel’, is typerend voor de openingsfase. Wanneer een discussiant deze regel overtreedt, verschuift of ontduikt hij de bewijslast. De meeste regels hebben betrekking op de overtredingen in de argumentatiefase, namelijk regels 3 tot en met 8, zoals de overtreding van regel 5, ‘de verzwegen-argumentregel’. In dit geval zou een discussiant de gebondenheid aan een correct geëxpliciteerd verzwegen argument ontkennen, en stellen dat hij hier niet aan gehouden kan worden (Van Eemeren en Snoeck Henkemans, 2011 236). Wanneer een discussiant toch besluit het standpunt te handhaven, terwijl er niet voldoende overtuigende argumentatie ter verdediging naar voren is gebracht, begaat hij een overtreding op regel 9, ‘de afsluitingsregel’. Een overtreding op deze regel is typerend voor de afsluitingsfase (Van Eemeren en Snoeck Henkemans, 2011 236). Deze overtreding kan ervoor zorgen dat een discussie die op het eerste gezicht correct is verlopen, toch nog kan mislukken. Een voorbeeld van een discussieregel die van toepassing is op de complete discussie is regel 10, ‘de taalgebruiksregel’.

¹ In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de verschillende discussieregels, zoals ze zijn opgenomen in Van Eemeren en Snoeck Henkemans (2011, 234).

Wanneer men (opzettelijk) gebruikmaakt van onduidelijke, ambigue of vage formuleringen, kan het gebeuren dat de andere partij de argumentatieve zinnen niet goed kan interpreteren.

2.3 Strategisch manoeuvreren

Het ideaalmodel van de kritische discussie is een van de centrale uitgangspunten van de pragma-dialectische argumentatietheorie. Uitgangspunt van dit ideaalmodel is dat argumentatie naar voren wordt gebracht om een verschil van mening op te lossen, en niet zozeer om het verschil van mening te beslechten (Van Eemeren et al 2011, 359). Zodoende wordt in de standaardversie van de pragma-dialectiek gekeken naar de redelijkheid van het betoog, en worden daarmee ook de discussieregels in ogenschouw genomen. In de uitbreiding van de pragma-dialectiek wordt ervanuit gegaan dat discussianten naast redelijk ook effectief willen zijn, en het verschil van mening in eigen voordeel willen beslechten. Wanneer men rekening houdt met zowel redelijkheid als effectiviteit, moet men op zoek naar een evenwicht tussen deze twee.

Zodoende kan verwacht worden dat de discussiant enerzijds voldoet aan de dialectische verplichtingen om redelijk te discussiëren, maar anderzijds ook retorische doelen heeft en zo effectief mogelijk wil zijn (Van Eemeren, Garssen en Meuffels, 2010, 50). Om naast het analyseren van de dialectische aspiraties van discussianten ook aandacht te kunnen besteden aan deze retorische aspiraties, is de pragma-dialectische argumentatietheorie uitgebreid met het concept van het strategisch manoeuvreren. De notie van strategisch manoeuvreren gaat uit van de dialectische en de retorische doelen van de discussianten. Wanneer dit wordt geïntegreerd in het ideaalmodel van de kritische discussie, wordt zichtbaar dat elke dialectische discussiefase een retorische tegenhanger heeft. In de meest ideale situatie zijn per discussiefase de dialectische en de retorische doelen met elkaar in balans. Wanneer er echter toch discrepanties optreden tussen beide doelen, kunnen zogenaamde ontsparingen ontstaan (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 3). Wanneer sprake is van retorische doelen die de overhand krijgen, spreekt men van een drogreden. Doordat de retorische doelen de overhand krijgen, zou het argumentatieve betoog als onredelijk gezien kunnen worden. Wanneer echter sprake is van dialectische doelen die de overhand krijgen, spreekt men van een retorische blunder. Doordat de dialectische doelen de overhand krijgen is het betoog nog wel redelijk, maar zal het waarschijnlijk niet persuasief en daardoor niet effectief zijn. Zodoende zullen dus de retorische doelen niet gehaald worden. Een voordeel van het analyseren van zowel de redelijkheid als de effectiviteit in een discussie is dat het een 'meer verfijnd, meer accuraat en meer volledige beschrijving en verklaring van de argumentatieve realiteit' oplevert (van Eemeren 2010, 50).

	Dialectische doelen	Retorische doelen
<i>Confrontatiefase</i>	(Type) verschil van mening vaststellen	Het verschil van mening op de meest gunstige wijze definiëren voor de eigen partij
<i>Openingsfase</i>	Ondubbelzinnig vertrekpunt en vaststellen gemeenschappelijke uitgangspunten en heldere verdeling van de bewijslast	Gunstige verdeling bewijslast en gunstige definiëring van de gemeenschappelijke uitgangspunten
<i>Argumentatiefase</i>	Vaststellen houdbaarheid standpunten naar aanleiding van kritische vragen en weerleggingen	Het creëren van de meest effectieve verdediging van het standpunt (door de protagonist) of de meest effectieve aanval op de standpunten en argumentatie (door de antagonist)
<i>Afsluitingsfase</i>	Duidelijkheid verkrijgen over het verloop van de kritische discussie, of de protagonist het standpunt mag handhaven, of de antagonist de twijfel mag handhaven	Op de meest voordelige manier voor de eigen partij, de uitkomst van de kritische discussie interpreteren

Tabel 1. Overzicht van de dialectische en retorische doelen in de verschillende fasen van de kritische discussie (Van Eemeren 2010, 45).

Drie verschillende aspecten worden onderscheiden, die elk een rol spelen in het strategisch manoeuvreren van de discussiant: keuze uit het topisch potentieel, keuze uit de presentationele middelen en aanpassing aan het auditorium (Van Eemeren 2010, 93). Hoewel in de theorie de drie verschillende aspecten analytisch van elkaar worden gescheiden, kunnen ze in de praktische analyses wel worden samengenomen. Op de vraag welke van de drie verschillende principes als het belangrijkste wordt gezien, vindt men in de literatuur geen antwoord. Van Eemeren en Houtlosser brengen geen gradatie aan tussen de verschillende aspecten van het strategisch manoeuvreren. Echter, men zou kunnen stellen dat de aanpassing aan het auditorium als overkoepelend aspect gezien kan worden. Zowel het topisch potentieel als de presentationele middelen dienen namelijk aangepast te worden aan het publiek. Wanneer dit namelijk niet wordt gedaan, zal een spreker mogelijk het publiek niet bereiken omdat het verhaal dan niet aansluit bij de belevingswereld van zijn publiek. In de volgende deelparagrafen worden de drie verschillende aspecten van strategisch manoeuvreren behandeld.

2.3.1 Keuze uit het topisch potentieel

Het topisch potentieel in een bepaalde discussiefase kan omschreven worden als de relevante argumentatieve zetten die kunnen bijdragen aan het oplossen van het verschil van mening (Van Eemeren en Houtlosser 1999, 484). Per discussiefase zijn er andere topische middelen die aangewend kunnen worden om zowel de dialectische als de retorische doelen te bereiken.

Het strategisch manoeuvreren met de verschillende keuzes uit het topisch potentieel beslaat in de confrontatiefase vooral het zorgen voor een effectieve verwoording van het verschil van mening, zonder daarbij de tegenpartij de ruimte te ontnemen om twijfel of een tegenstandpunt te uiten. In de openingsfase willen de verschillende partijen de gemeenschappelijke uitgangspunten formuleren, waar beide partijen ook achter staan. Toch kan een discussiant trachten om de gemeenschappelijke uitgangspunten zo te kiezen dat ze in het eigen voordeel uitpakken. In de argumentatiefase zorgt de protagonist ervoor dat hij een strategische verdediging opstelt door het kiezen van argumenten die van de verschillende mogelijke argumentatieschema's het meest overtuigend zijn. Voorbeelden van deze argumentatieschema's zijn causale argumentatie, vergelijkingsargumentatie en kentekenargumentatie. Een spreker dient rekening te houden met het feit dat niet in elk betoog elk argumentatieschema gebruikt kan worden. Zo mag in een juridisch pleidooi geen gebruikgemaakt worden van vergelijkingsargumentatie wanneer het gaat om het strafrecht. Een antagonist probeert door middel van de meest effectieve aanval juist het standpunt onderuit te halen. Welke mogelijkheden een spreker heeft met betrekking tot de keuze uit het topisch potentieel is deels afhankelijk van het argumentatieve actietype. Dit wordt in paragraaf 2.4 nader toegelicht. In de afsluitingsfase zullen beide partijen het verloop van de discussie dusdanig willen 'framen' dat het verschil van mening in het eigen voordeel wordt opgelost. Dit kan bijvoorbeeld door het eigen perspectief te benadrukken (Van Eemeren 2010, 100-101).

	Confrontatiefase	Openingsfase	Argumentatiefase	Afsluitingsfase
<i>Keuze uit het topisch potentieel</i>	Redelijke en effectieve keuze van de meningsverschillen en kritische reacties	Redelijke en effectieve keuze van de gemeenschappelijke (procedurele en materiële) uitgangspunten	Redelijke en effectieve keuze van de argumentatie en kritische reacties	Redelijke en effectieve keuze van de conclusie, afhankelijk van de resultaten van de discussie

Tabel 2. Overzicht van de keuze van het topisch potentieel in de verschillende discussiefasen, gezien vanuit zowel retorsch als dialectisch perspectief (Van Eemeren 2010, 97)

2.3.2 Keuze uit de presentationele middelen

De wijze waarop de argumentatieve zinnen worden gepresenteerd, is ook onderdeel van het strategisch manoeuvreren. In alle fasen van de kritische discussie speelt de presentatie van de argumentatieve zinnen een rol, om systematisch de argumentatieve zinnen af te stellen op de strategische doelen die de discussianten voor ogen hebben (Van Eemeren 2010, 119).

Discussianten maken altijd (stilistische) keuzes. Zodoende heeft elke keuze die een discussiant maakt, een extra betekenis. Stilistische keuzes hoeven niet op te vallen, maar kunnen wel een bepaalde functie vervullen en bijdragen aan het behalen van zowel de dialectische als de retorische doelen van de spreker (Van Eemeren 2010, 120).

	Confrontatiefase	Openingsfase	Argumentatiefase	Afsluitingsfase
<i>Keuze uit de presentationele middelen</i>	Redelijke en effectieve presentatie van de meningsverschillen en kritische reacties	Redelijke en effectieve presentatie van de gemeenschappelijke (procedurele en materiële) uitgangspunten	Redelijke en effectieve presentatie van de argumentatie en kritische reacties	Redelijke en effectieve presentatie van de conclusies, afhankelijk van de resultaten van de discussie

Tabel 3. Overzicht van de keuze uit de presentationele middelen in de verschillende discussiefasen, gezien vanuit zowel dialectisch als retorsch perspectief (Van Eemeren 2010, 97)

2.3.3 Aanpassing aan het auditorium

Om in elke discussiefase als discussiant het gewenste publiek aan te spreken, dient men rekening te houden met de verschillende voorkeuren en referentiekaders van de aangesprokenen. Ten eerste dient de discussiant rekening te houden met wat zijn primaire en wat zijn secundaire publiek is (Van Eemeren 2010, 108-109). Wanneer men kijkt naar het verkiezingsdebat lijkt politicus A het op te nemen tegen politicus B. Zodoende zou men kunnen stellen dat de andere discussiepartner het primaire publiek is. Echter, men dient ook rekening te houden met de zogenaamde derde partij, oftewel de kijkers naar het debat en dus ook de (potentiële) achterban en kiezers. Dit derde publiek lijkt overtuigd te moeten worden, en zou dus ook beschouwd kunnen worden als het primaire publiek. Wanneer de derde partij als primair publiek wordt beschouwd, heeft de politicus te maken met andere referentiekaders dan wanneer de medediscussiant als primair publiek wordt beschouwd.

Een andere complicatie bij het identificeren van het publiek, is de vraag of men te maken heeft met een heterogeen of homogeen publiek (Van Eemeren 2010, 109). Wanneer een discussiant te maken heeft met een homogeen publiek, kan hij ervan uitgaan dat het complete publiek gelijke uitgangspunten en referentiekaders heeft. In het geval van een heterogeen publiek heeft de spreker te maken met mensen met verschillende achtergronden en daarmee ook verschillende referentiekaders. Zodoende kan het zijn dat bepaalde argumentatieve zinnen niet worden geaccepteerd of als onredelijk worden gezien (Van Eemeren 2010, 110). In het kiezen van de presentationele middelen en de topische middelen moet de spreker dus rekening houden met het feit dat bepaalde argumentatieve zinnen als onredelijk kunnen worden beschouwd, en daardoor niet geaccepteerd worden. Wanneer het voor een discussiant duidelijk is hoe het publiek is samengesteld, is het ook gemakkelijker om de twee andere aspecten van het strategisch manoeuvreren, namelijk de keuze uit de topische en presentationele middelen, efficiënter in te zetten.

	Confrontatiefase	Openingsfase	Argumentatiefase	Afsluitingsfase
<i>Aanpassing aan het auditorium</i>	Redelijke en effectieve afstemming van de standpunten en de kritische reacties op het publiek	Redelijke en effectieve afstemming van de gemeenschappelijke (procedurele en materiële) uitgangspunten op het publiek	Redelijke en effectieve afstemming van de argumenten en kritische reacties op het publiek	Redelijke en effectieve afstemming van de presentatie van de conclusie op het publiek

Tabel 4. Overzicht van de aanpassing aan het publiek in de verschillende discussiefasen, gezien vanuit zowel dialectisch als retorisch perspectief (Van Eemeren 2010, 97).

2.4 Het argumentatieve actietype

De dialectische en retorische doelen van de discussianten kunnen geanalyseerd worden aan de hand van het ideaalmodel voor de kritische discussie en de bijhorende discussieregels, zoals eerder is behandeld. Bij het analyseren van de doelen van de discussiant dient de analist ook rekening te houden met de argumentatieve praktijk waarbinnen wordt gediscussieerd; daarom moet daar in de analyse ook aandacht aan worden besteed (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 3). Deze argumentatieve context kan van invloed zijn op de dialectische en de retorische doelen.

Strategisch manoeuvreren gebeurt in een argumentatieve discussie en daarmee ook in een argumentatieve praktijk. Een argumentatieve praktijk kan omschreven worden in termen van het argumentatieve actietype. Een argumentatief actietype is vaak onderdeel van een overkoepelend domein, zoals politieke communicatie, dat verder gespecificeerd kan worden in een bepaald genre,

zoals delibereren. Het daadwerkelijke actiotype kan dan bijvoorbeeld het politieke (verkiezings)debat of het vragenuurtje zijn (Van Eemeren 2010, 143). Aan het argumentatieve actiotype kunnen een institutioneel doel en verschillende (ongeschreven) regels worden toegeschreven.

Om een argumentatief actiotype goed te kunnen definiëren, kan men gebruikmaken van het ideaalmodel van de kritische discussie. De vier fasen van de kritische discussie kunnen als tegenhangers dienen van de verschillende fasen die onderdeel uitmaken van de karakterisering van het argumentatieve actiotype. De confrontatiefase van het ideaalmodel van de kritische discussie correspondeert met de initiële situatie van het argumentatieve actiotype. Zo wordt in beide situaties bepaald dat er een verschil van mening is, en welke partijen betrokken zijn bij de discussie. De gemeenschappelijke uitgangspunten van het actiotype corresponderen met de openingsfase. Hierbij draait het om de impliciete en expliciete regels, en de materiële en procedurele uitgangspunten. De argumentatieve middelen en de argumentatiefase komen ook overeen. Hierbij draait het dus om de verschillende, toegestane argumentatieschema's. Dit is een voorbeeld van hoe het argumentatieve actiotype van invloed kan zijn op de dialectische doelen van de spreker. De afsluitingsfase en de uitkomst van het verschil van mening corresponderen ook met elkaar. Hierbij kan men tot een oplossing zijn gekomen of de deelnemers van de discussie keren terug naar de initiële situatie (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 6).

Het is relevant om het argumentatieve actiotype en de context van elkaar te onderscheiden. Het argumentatieve actiotype beslaat slechts een specifieke argumentatieve praktijk, zoals een verkiezingsdebat of een algemeen plenair debat. Binnen het actiotype wordt geen rekening gehouden met een brede politieke, maatschappelijke of gerechtelijke context. Deze brede context kan wel van belang zijn in het strategisch manoeuvreren van discussianten, maar dient dus apart van het argumentatieve actiotype geïdentificeerd te worden.

2.5 Conclusie

In de standaardversie van de pragma-dialectische argumentatietheorie gaat men ervanuit dat discussianten een verschil van mening vooral redelijk willen oplossen. Dit wordt ook wel het dialectische doel van de discussianten genoemd. Het ideaalmodel van de kritische discussie is voor analisten een duidelijke methode om een betoog te kunnen interpreteren, analyseren en beoordelen. Ook kan door middel van het ideaalmodel van de kritische discussie de redelijkheid beter beoordeeld worden, omdat er discussieregels zijn opgesteld. Wanneer deze discussieregels worden overtreden, is sprake van een drogreden en is de redelijkheid van het betoog in gevaar.

In de uitbreiding van de pragma-dialectische argumentatietheorie komt naar voren dat discussianten niet enkel een verschil van mening redelijk willen oplossen, maar het ook in eigen

voordeel willen beslechten. Door middel van de notie van strategisch manoeuvreren is het mogelijk om de dialectische en de retorische doelen van discussianten te analyseren. Hierbij is gekeken naar de keuze uit het topisch potentieel, de keuze uit de presentationele middelen en aanpassingen aan het auditorium (Van Eemeren 2010, 93-94).

Strategisch manoeuvreren is afhankelijk van de context waarbinnen de discussie wordt gevoerd (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 3). Het argumentatieve actietype zorgt voor restricties en mogelijkheden voor zowel de dialectische als de retorische doelen van de spreker. Hierdoor is het van belang om rekening te houden met het argumentatieve actietype waarbinnen de discussie wordt gevoerd en eventuele andere maatschappelijke, politieke, gerechtelijke of andere contextuele factoren. In het volgende hoofdstuk wordt verder op het concept ‘argumentatief actietype’ voortgebouwd. In hoofdstuk 3 wordt het Nederlandse verkiezingsdebat als argumentatief actietype omschreven. Zo wordt specifiek gekeken naar het institutionele doel van het verkiezingsdebat en welke impliciete en expliciete regels en uitgangspunten een rol spelen.

3. Het Nederlands verkiezingsdebat als argumentatief actietype

In het voorgaande hoofdstuk is aan de orde gekomen dat een spreker bij het behalen van zijn dialectische en retorische doelen, ook rekening dient te houden met de argumentatieve praktijk, ook wel het argumentatieve actietype. Het argumentatieve actietype zorgt voor institutionele doelen en kan regels en conventies opleggen. Aan de hand van institutionele doelen, regels en conventies kunnen verschillende argumentatieve actietypen van elkaar onderscheiden worden (Van Eemeren 2010, 144). Zodoende kan ook het Nederlandse verkiezingsdebat (zoals het wordt uitgezonden op televisie) onderscheiden worden van andere argumentatieve praktijken, door te kijken naar het institutionele doel, de regels en de conventies. De beschrijving van het argumentatieve actietype verloopt aan de hand van de theorieën van onder anderen Van Eemeren (2010) en Van Eemeren en Houtlosser (2006).

In paragraaf 3.1 en 3.2 wordt eerst een korte inleiding gegeven op het verkiezingsdebat. Dit gebeurt door middel van een definitie van het verkiezingsdebat en een schets van de rol van het verkiezingsdebat in de verkiezingscampagne. Vervolgens wordt vanaf paragraaf 3.3 aandacht besteed aan het Nederlands verkiezingsdebat als argumentatief actietype, waarbij dit debat wordt ingedeeld in genre en domein. Dit wordt gebruikt om in paragraaf 3.4 een beschrijving te geven van de institutionele doelen van dit argumentatieve actietype. In paragraaf 3.5 worden de regels en conventies van het Nederlandse verkiezingsdebat uiteengezet. Aan de hand van de voorgaande paragrafen kan in paragraaf 3.6 een karakterisering worden gegeven van het Nederlandse verkiezingsdebat als argumentatief actietype. Uiteindelijk worden in paragraaf 3.7 de belangrijkste punten uit het hoofdstuk opgesomd.

3.1 Definitie van het verkiezingsdebat

Voordat een karakterisering van het Nederlands verkiezingsdebat geformuleerd kan worden, is het van belang om een duidelijke definitie te geven van het debat. Deze definitie kan gedurende de karakterisering van het argumentatieve actietype worden aangehaald om eventuele keuzes in deze karakterisering te rechtvaardigen. Van Grieken (2012, 36) voorziet in een definitie van het verkiezingsdebat:

‘Een debat tussen minimaal twee partijen, uitgezonden op radio of televisie, in de aanloop naar verkiezingen, waarin zij op gestructureerde wijze argumenten uitwisselen en toetsen over de belangrijkste meningsverschillen, met als doel de kiezer te informeren en te helpen bij het maken van een gefundeerde keuze op de verkiezingsdag.’ (Van Grieken 2012, 36)

Deze definitie van het verkiezingsdebat kan gebruikt worden als uitgangspunt, maar dient aangescherpt te worden. Hoewel Van Grieken (2012, 36) in bovenstaande definitie stelt dat verkiezingsdebatten te allen tijde worden uitgezonden op radio of televisie, is dit niet altijd het geval. Wanneer steden, verenigingen of andere organisaties zelf verkiezingsdebatten organiseren, worden deze namelijk niet uitgezonden op (nationale) radio en televisie. Desondanks zal de focus in dit onderzoek liggen op verkiezingsdebatten die zijn uitgezonden op televisie; wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over verkiezingsdebatten, wordt bedoeld op verkiezingsdebatten die op televisie worden uitgezonden.

Daarnaast stelt Van Grieken (2012, 36) dat het primaire doel van het verkiezingsdebat bestaat uit het ‘informer en helpen van de kiezer bij het maken van een gefundeerde keuze op de verkiezingsdag’. Hier lijkt voorbij gegaan te zijn aan het feit dat de kiezers niet enkel geïnformeerd en geholpen, maar ook overtuigd dienen te worden. Deelnemende lijsttrekkers wensen immers dat de (potentiële) kiezers hun stem uitbrengen op de eigen partij en zullen dus in de debatten alles in dienst stellen om dit te bereiken. Het behalen van de meeste stemmen op de verkiezingsdag leidt er immers toe dat een partij het grootst wordt en het voortouw mag nemen in het vormen van eventuele coalities. Het ‘op gestructureerde wijze argumenten uitwisselen en toetsen’ draagt wel degelijk bij aan het informeren (en helpen) van de kiezer, maar staat in dienst van het overtuigen van de kiezer om te gaan stemmen. Zodoende zou overtuigen als primair doel gezien kunnen worden; het informeren door het op gestructureerde wijze uitwisselen van argumenten als secundair doel.

Op basis van deze kanttekeningen bij de definitie van Van Grieken (2012, 36) is de volgende definitie van het verkiezingsdebat opgesteld:

Een debat tussen minimaal twee partijen, mogelijk uitgezonden op radio of televisie (dit is niet strikt noodzakelijk) in de aanloop naar verkiezingen, waarin zij primair trachten de kiezer te overtuigen om op de eigen partij te stemmen. Het overtuigen van de kiezer gebeurt door het op gestructureerde wijze argumenten uitwisselen en toetsen over de belangrijkste meningsverschillen. Zodoende wordt de kiezer geïnformeerd over het gewenste beleid van de desbetreffende partij. Uiteindelijk dragen zowel het primaire doel ‘overtuigen’ als het secundaire doel ‘informer’ bij aan het maken van een gefundeerde keuze op de verkiezingsdag.

Door deze definitie als uitgangspunt te nemen voor het vervolg van het onderzoek, ligt er een fundering voor de verdere karakterisering van het Nederlands verkiezingsdebat als argumentatief actietype.

3.2 Het verkiezingsdebat in de context van de verkiezingscampagne

Uit hoofdstuk 2 is gebleken dat er strategisch gemanoeuvreed kan worden in allerlei argumentatieve praktijken. Het is echter niet enkel de argumentatieve praktijk die invloed uitoefent op het strategisch manoeuvreren, maar ook de brede context kan een invloedrijke rol spelen. Zo speelt het politieke klimaat omtrent de verkiezingen en de verkiezingscampagne een externe rol in het strategisch manoeuvreren van politici. Mede om deze reden wordt in deze paragraaf gekeken naar hoe het verkiezingsdebat geduid kan worden in de context van de campagneperiode.

Het eerste verkiezingsdebat dat ooit (integraal) werd uitgezonden op radio en televisie was het debat tussen de Amerikaanse presidentskandidaten Richard Nixon en Robert F. Kennedy op 26 september 1960. In Nederland werd een verkiezingsdebat voor de eerste maal opgenomen en uitgezonden op televisie in 1963. Het ging hierbij om een viertal debatten die op de Nederlandse omroepen werden uitgezonden (Kaal 2014, 300). Sinds 1963 is het typerend voor Nederlandse verkiezingscampagnes dat debatten worden uitgezonden; elke campagne zijn er een of meerdere televisie- of radiodebatten tussen minimaal twee lijsttrekkers. Vanaf 1971 is vrijwel altijd sprake van een slotdebat op de vooravond voor de verkiezingen (Van Praag en Geijtenbeek 2002, 111).² Al in 1963 kwamen op televisie uitgezonden verkiezingsdebatten als vast onderdeel van de verkiezingscampagne terug; Nederland liep daarin voorop in vergelijking met andere landen. In Duitsland werd het eerste verkiezingsdebat in 1969 op televisie uitgezonden, de Verenigde Staten hielden in de verkiezingscampagne van 1976 weer een verkiezingsdebat dat werd uitgezonden op nationale televisie en radio, en in het Verenigd Koninkrijk werd in 2010 een verkiezingsdebat op televisie gehouden (Kaal, 2014, 301).

Naast het feit dat het een gewoonte is geworden om gedurende de campagneperiode deel te nemen aan verkiezingsdebatten, heeft het verkiezingsdebat op nationale radio en televisie ook een aantal voordelen ten opzichte van andere campagnemiddelen, zoals flyer en korte radio- en televisiespotjes. Ten eerste duren de verkiezingsdebatten vaak 90-120 minuten, langer dan bijvoorbeeld televisiespotjes of het contact dat een lijsttrekker heeft op straat met (potentiële) kiezers; zo kunnen politici in een keer een veel groter publiek bereiken. Voordelen hiervan zijn dat lijsttrekkers meer de kans krijgen om zichzelf te profileren en duidelijk te maken wie ze zijn, waardoor zij zich kunnen onderscheiden van de andere lijsttrekkers (waar zij in het debat naast staan). Ten tweede kunnen de (potentiële) kiezers door het format van het verkiezingsdebat gemakkelijk de verschillende standpunten met elkaar vergelijken doordat ze na elkaar worden gepresenteerd (Benoit en Benoit-Bryan 2013, 464). Zodoende is het voor politici relevant om deel te nemen aan verkiezingsdebatten.

² Het slotdebat is tweemaal niet doorgegaan. Eenmaal door de treinkaping van schoolkinderen door Molukse activisten en eenmaal na de moord op Pim Fortuyn (lijsttrekker LPF). Een enkele keer is het slotdebat twee avonden voor de verkiezingen gehouden (Van Praag en Geijtenbeek, 2002, 111).

3.3 Het verkiezingsdebat ingedeeld in domein en genre

In Van Eemeren (2010, 143) worden communicatieve domeinen, communicatieve genres, argumentatieve actietypes en concrete *speechevents* onderscheiden. Elk argumentatief actietype kan worden ingedeeld in een bepaald domein en genre, wat kan helpen bij het bepalen van de institutionele doelen en het verder karakteriseren van het argumentatieve actietype. Argumentatieve actietypes die behoren tot eenzelfde domein en genre, hebben vaak overeenkomstige institutionele doelen (Van Eemeren 2010, 140). Een *speechevent* is een specifieke invulling van het desbetreffende argumentatieve actietype. Zo is het argumentatieve actietype van het verkiezingsdebat een overkoepelende beschrijving van een verkiezingsdebat, en is het debat tussen Nixon en Kennedy (aangehaald in paragraaf 3.2) een specifieke uiting van dit argumentatieve actietype. Wanneer verschillende *speechevents* met elkaar vergeleken worden, kan men kijken naar familiegelekenissen, oftewel: eigenschappen die door elk *speechevent* van het argumentatieve actietype gedeeld worden. Naast deze familiegelekenissen kunnen de concrete *speechevents* op bepaalde onderdelen van elkaar verschillen.

Op het gebied van de verschillende domeinen, kunnen minstens acht verschillende domeinen onderscheiden worden, namelijk het juridische, het politieke, het probleem-oplossende, het medische, het wetenschappelijke, het commerciële en het interpersoonlijke communicatieve. Het Nederlandse verkiezingsdebat is in te delen in het domein van de politieke communicatie. Andere actietypen die in dit domein vallen zijn onder andere debatten in de Tweede Kamer, het vragenuurtje en de presidentiële debatten in de Verenigde Staten (Van Eemeren 2010, 143).

Het communicatieve genre dat van toepassing is op politieke communicatie, is het genre *delibereren*. Dit genre kan als volgt worden omschreven: er is sprake van een gemengd verschil van mening, het hoeft niet strikt geconventionaliseerd te zijn, maar er kunnen wel vaste regels gelden, en er is sprake van een derde partij die gezien kan worden als het primaire publiek. Dit is ook het publiek dat overtuigd dient te worden, omdat deze derde partij de uitslag van de discussie bepaalt (Van Eemeren 2010, 141). Dat de derde partij altijd het primaire publiek is, lijkt overigens niet in alle actietypen en *speechevents* binnen het genre *delibereren* het geval te zijn. Hoewel het parlementaire debat in de Eerste Kamer in Nederland wel degelijk geschaard kan worden onder het domein politieke communicatie en het genre *delibereren*, is een derde partij vaak wel afwezig. Hoewel de Eerste Kamer ook een openbaar bestuursorgaan is, draait het in het parlementaire debat, als argumentatief actietype, (in specifieke gevallen) om het overtuigen van de mede-debaters. Een voorbeeld hiervan is het *speechevent* ‘Debat omtrent de Actieve Donorregistratie’, dat gaat over de kwestie of het huidige donorregistratiesysteem per 2020 vervangen moet worden door een systeem van Actieve Donorregistratie. De verandering van het registratiesysteem leidt ertoe dat iedere Nederlander, ouder dan achttien jaar, automatisch wordt bijgeschreven als orgaandonor, tenzij anders wordt aangegeven (Rijksoverheid z.d.). Wanneer de discussie omtrent de Actieve

Donorregistratie de Eerste Kamer bereikt, worden wetenschappelijke rapporten en deskundigen aangehaald door de voorstanders in de hoop zo de tegenstanders te overtuigen van de noodzaak van de wetswijziging (Van Outeren en Van Steenberg 2018). Zodoende is de argumentatie afgestemd op de andere Kamerleden die tegen de wijzigingen van de wet zijn, en dient niet zozeer de derde partij overtuigd te worden. Dit voorbeeld is aangedragen om het contrast met het verkiezingsdebat aan te tonen. In het verkiezingsdebat is de derde partij, de (potentiële) kiezer, wel het primaire publiek, en is, zoals uit de definitie uit paragraaf 3.1 is gebleken, het belangrijkste doel het primaire publiek te overtuigen.

<i>Domein van communicatieve activiteit</i>	Genre van communicatief activiteit	Argumentatieve actiotype	Concrete speechevents
<i>Politieke communicatie</i>	Delibereren	- algemeen plenair debat - vragenuurtje - Nederlands verkiezingsdebat	- 1960 Nixon-Kennedy televisiedebat - NOS-debat - RTL-premiersdebat

Tabel 5. Incorporatie actiotype Nederlands verkiezingsdebat in de theorie van Van Eemeren (2010, 143). Begrippen zijn zo verantwoord mogelijk vertaald en vetgedrukte woorden zijn aan de originele tabel toegevoegd.

Aan de hand van het domein politieke communicatie en het genre delibereren kunnen de institutionele doelen van een argumentatief actiotype geformuleerd worden. Zoals eerder is gesteld, kunnen het argumentatieve actiotype met het overeenkomstige domein en genre, ook overeenkomstige institutionele doelen hebben. Zo is het overkoepelende doel van het domein politieke communicatie en het genre delibereren ‘to preserve a political culture’ (Van Eemeren 2010, 140). In de volgende paragraaf wordt gekeken naar hoe aan de hand van dit institutionele doel van het domein delibereren, een meer specifieke invulling gegeven kan worden aan het argumentatieve actiotype van het Nederlandse verkiezingsdebat.

3.4 Het institutionele doel van het verkiezingsdebat

Nu het domein en genre van het Nederlandse verkiezingsdebat zijn bepaald, kunnen de institutionele doelen van dit argumentatieve actietype nader gespecificeerd worden. Uit hoofdstuk 2 is gebleken dat sprekers in een kritische discussie zowel dialectische als retorische doelen nastreven. Deze doelen worden nader gespecificeerd door een overkoepelend institutioneel doel. Het specifieke institutionele doel beïnvloedt zodoende het strategisch manoeuvreren en creëert daarmee mogelijkheden voor de dialectische en retorische doelen van de spreker. Dit komt mede door het feit dat het institutionele doel zorgt voor zowel mogelijkheden als beperkingen, en daarmee dus de conventies, van het actietype (Mohammed 2008). Uiteindelijk is het de bedoeling van deze paragraaf om de (verschillende) doelen van het Nederlandse verkiezingsdebat te expliciteren om zo het belangrijkste doel van de sprekers te onderscheiden.

Van elk type debat zou gesteld kunnen worden dat het doel is om argumentatie uit te wisselen en deze zo kritisch mogelijk te toetsen. Door argumentatie daadwerkelijk zo kritisch mogelijk te toetsen en tegenargumenten te weerleggen, kan men tot nieuwe inzichten en oplossingen voor het verschil van mening komen. Argumentatie is noodzakelijk voor het oplossen van een verschil van mening, omdat vaak over (beleids)kwesies geen specifieke waarheid bestaat. Altijd zijn er verschillende visies met verschillende, bijhorende argumentatie. Door het kritisch toetsen en weerleggen van argumentatie kunnen bijvoorbeeld beleidsmakers tot een gefundeerd besluit komen (Van Grieken 2012, 29-30).

Ook in het verkiezingsdebat speelt het uitwisselen van standpunten en argumenten een relevante rol. In het verkiezingsdebat dient de uitwisseling van argumenten echter niet per definitie om tot een gefundeerd besluit te komen of een verschil van mening tussen de deelnemende debaters op te lossen. Dit heeft onder meer te maken met het primaire en secundaire publiek. Het primaire publiek is het publiek dat door de discussiant als het belangrijkste wordt gezien. Het publiek dat de discussiant gebruikt als instrument om dit primaire publiek te bereiken, is het secundaire publiek (Van Eemeren 2010, 109). Het primaire publiek is in het geval van het Nederlandse verkiezingsdebat de (potentiële) kiezer, het secundaire publiek de andere deelnemende lijsttrekkers. De argumentatie van de deelnemende lijsttrekkers is niet gebaseerd op hun secundaire, maar op hun primaire publiek. Zoals uit de definitie in paragraaf 3.1 is gebleken, is het uitwisselen van argumenten, om zo het primaire publiek te informeren, een secundair doel, dat in dienst staat van het primaire doel van deelnemers aan een verkiezingsdebat, namelijk: het overtuigen van de kiezer om op de eigen partij te stemmen.

Aan de hand van de bovenstaande beschouwing van het primaire publiek, kan worden gesteld dat de institutionele doelen van het Nederlandse verkiezingsdebat nauw samenhangen met de verschillende publieken. Hiermee dient rekening gehouden te worden wanneer de institutionele doelen worden geëxpliciteerd. Enerzijds zijn er doelen die enkel betrekking hebben op het debat:

aan de hand van relevante en actuele vraagstukken het gewenste beleid uiteenzetten en argumenten uitwisselen en kritisch toetsen. Anderzijds zijn er doelen die meer betrekking hebben op de derde partij, oftewel de (potentiële) kiezer. Vanuit dit perspectief is het overtuigen van de kiezer het primaire institutionele doel, met als secundair doel dat de kiezers worden geïnformeerd over het gewenste beleid voor de komende vier jaar. Dit tweede perspectief sluit aan bij de aangepaste en uitgebreide definitie van het verkiezingsdebat zoals gegeven in paragraaf 3.1, en wordt mede hierdoor ook in dit onderzoek als belangrijkste institutioneel doel beschouwd.

Door overtuigen als primair institutioneel doel te verkiezen boven informeren, zijn er ook gevolgen voor argumentatieve reconstructies en analyses die in hoofdstuk 5 worden uitgevoerd. In elk verkiezingsdebat kunnen de hoofdstandpunten van deelnemende politici gereconstrueerd worden als ‘Stem op mijn partij’ en ‘Stem niet op een andere partij’. Zodoende zijn de dialectische en retorische doelen van de lijsttrekkers ook afgestemd op het bereiken van het overkoepelende institutionele doel: het overhalen van het publiek om op een bepaalde partij te stemmen, en niet op een andere partij te stemmen.

3.5 Regels en conventies van het verkiezingsdebat

Voor elk actietype gelden specifieke regels en conventies die bepalend zijn voor het verloop van de kritische discussie. Deze regels en conventies kunnen beperkingen opleggen en mogelijkheden creëren voor het strategisch manoeuvreren, waarvan de analyse in hoofdstuk 5 aan de orde komt.

Volgens het genre delibereren, waartoe het Nederlands verkiezingsdebat behoort, is er voornamelijk sprake van grotendeels impliciete en intersubjectieve regels enerzijds en expliciete en impliciete concessies van beide partijen anderzijds (Van Eemeren 2010, 151). In het geval van een parlementair debat in de Tweede Kamer, ook onderdeel van het genre delibereren, zijn deze expliciete regels opgenomen in het Regelement van Orde, die zorgen voor structuur en orde gedurende de vergaderingen binnen de institutionele muren van de Kamer. Voor elk verkiezingsdebat wordt door de organisatoren, bijvoorbeeld de omroep waarbij het verkiezingsdebat wordt uitgezonden, een format opgesteld. Dit kan vergeleken worden met een Regelement van Orde, omdat ook hierin is opgenomen hoe debatten dienen te verlopen, hoe interrupties mogen plaatsvinden en hoe de deelnemende partijen met elkaar moeten omgaan. Het is echter wel noodzakelijk om te vermelden dat het format per verkiezingsdebat kan verschillen van andere verkiezingsdebatten. In sommige verkiezingsdebatten is meer spreektijd ingepland, krijgen de deelnemers de kans om zelf een tegenstander te kiezen voor een-op-eendebatten of is dit van tevoren al ingedeeld.

Het format van het verkiezingsdebat brengt naast expliciete regels over spreektijd en verloop van de debatten ook andere institutionele beperkingen met zich mee. Hierbij kan gedacht worden aan de debatleider en de rol die hij speelt in het verkiezingsdebat (Van Eemeren 2010, 154), een rol die in elk specifiek verkiezingsdebat wordt vervuld. In het geval van het verkiezingsdebat speelt de debatleider de rol van scheidsrechter, en nadrukkelijk niet de rol van deelnemer; hij mag geen invloed uitoefenen op het inhoudelijke verloop van het debat (Van Grieken 2012, 98). Hij dient enkel de van tevoren afgesproken regels te handhaven. Hierdoor wordt chaos voorkomen, worden de lijsttrekkers gestimuleerd in het debat en wordt getracht het institutionele doel van het verkiezingsdebat te bereiken (Van Grieken 2012, 42). De rol van de debatleider kan het best omschreven worden als die van een procesbewaker. Zodoende is een debatleider een noodzakelijke ‘beperking’ in het verkiezingsdebat. Het is een beperking omdat de sprekers niet zomaar alles kunnen zeggen wat zij willen, en daarbij los kunnen komen van de stelling, maar juist worden gedwongen om bij het onderwerp te blijven.

Van Haaften (2017, 186) onderscheidt vier normen waarop in de Tweede Kamer een beroep wordt gedaan:

- (1) In het parlementaire debat dienen standpunten verdedigd te worden door het gebruik van argumenten;
- (2) In het parlementaire debat dient men respectvol en zakelijk te debatteren, er wordt op de bal gespeeld en niet op de man;
- (3) In het parlementaire debat dient men gematigd taalgebruik te hanteren, waarbij niet wordt overdreven of gepolariseerd over het onderwerp dat ter discussie staat;
- (4) Deelnemers aan het parlementaire debat hebben een voorbeeldfunctie in hun rol als volksvertegenwoordigers. Hierom dient met respect gedebatteerd te worden.³

Deze regels en conventies worden gezien als impliciet en intersubjectief gedeeld door de meerderheid van de vertegenwoordigers (Van Haaften 2017, 187). Zoals eerder gesteld, zijn deze vier regels opgesteld in het licht van een parlementair debat in de Tweede Kamer. Echter, het parlementaire debat in de Tweede Kamer en het Nederlandse verkiezingsdebat vallen beide onder het genre delibereren. Zodoende is het de moeite waard om te kijken of deze regels ook van toepassing kunnen zijn op het Nederlandse verkiezingsdebat. De eerste regel, het gebruiken van argumenten, is naast het parlementaire debat ook toepasbaar op het Nederlandse verkiezingsdebat. Dit komt immers naar voren in de definitie van het verkiezingsdebat in paragraaf 3.1. Regel twee, respectvol en zakelijk debatteren, kan door de debatleider aan het begin van het verkiezingsdebat, expliciet naar voren worden gebracht. De debatleider kan de politici oproepen om met respect met elkaar om te gaan en dus niet door elkaar heen te praten. Het niet door elkaar heen praten en het respectvol met elkaar omgaan, sluiten ook aan bij de vierde regel, over de voorbeeldfunctie van

³ Deze vier regels zijn overgenomen uit Van Haaften (2017, 186) en daarbij zo verantwoord mogelijk vertaald

politici, en zijn dus ook van toepassing op het verkiezingsdebat, al dan niet minder expliciet dan de eerste twee regels. De derde regel, gematigd taalgebruik, lijkt in mindere mate van toepassing op het verkiezingsdebat. Politici proberen zich immers te onderscheiden van de andere deelnemende lijsttrekkers. Zo ontstaat het risico dat zij zich extremer uiten dan dat zij waarschijnlijk in parlementaire debatten zouden doen.

3.6 Karakterisering in termen van het argumentatieve actietype

Nu de institutionele doelen, regels en conventies van het Nederlandse verkiezingsdebat uiteen zijn gezet, kan het argumentatieve actietype gekarakteriseerd worden aan de hand van de verschillende fasen van de kritische discussie. In het voorgaande hoofdstuk is naar voren gekomen dat in het ideaalmodel van de kritische discussie vier discussiefasen onderscheiden kunnen worden: de confrontatiefase, de openingsfase, de argumentatiefase en de afsluitings- fase. Het gaat echter in dit geval om een ideaalmodel en niet om een beschrijving van de argumentatieve praktijk. Aangezien de argumentatieve praktijk niet noodzakelijk verloopt volgens het ideaalmodel van de kritische discussie, zijn vier tegenhangers ontwikkeld voor de discussiefasen die de argumentatieve werkelijkheid beschrijven: de initiële situatie, de gemeenschappelijke uitgangspunten, de argumentatieve zetten en de uitkomst van de argumentatieve discussie (Van Eemeren 2010, 146).

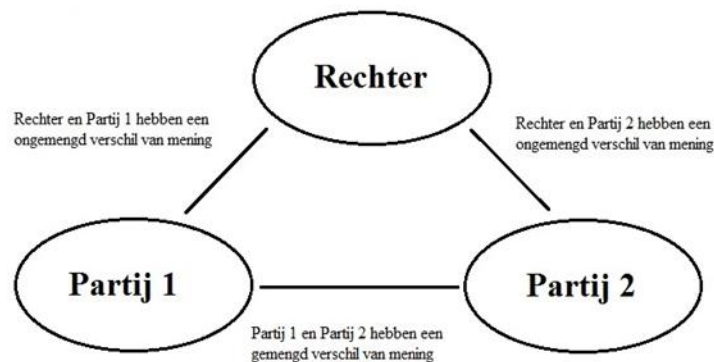
3.6.1 De initiële situatie

In de initiële situatie, ofwel de confrontatiefase, wordt het verschil van mening naar voren gebracht en worden de rollen van de deelnemende partijen gedefinieerd (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 6). Hierbij wordt gedoeld op een rolverdeling met betrekking tot de protagonist en de (twijfelende) antagonist. Wanneer dit wordt gezien vanuit het genre delibereren, gaat het om een gemengd verschil van mening. Naast het feit dat sprake is van een protagonist en een antagonist, is er ook een derde partij met een eigen visie (Van Eemeren 2010 147-148). Dit publiek kan zich op verschillende manieren manifesteren. Zo kan deze derde partij zelf fysiek aanwezig zijn bij het verkiezingsdebat of het volgen via verschillende media, zoals radio en televisie.

Wanneer dit specifiek wordt toegespitst op het verkiezingsdebat wordt duidelijk dat minimaal twee partijen deel moeten nemen aan de debatten, omdat sprake moet zijn van een protagonist en een antagonist met tegengestelde standpunten. In welke hoedanigheid de partijen tegenover elkaar staan, hangt af van de structuur van het debat. Zo zijn er momenten dat de deelnemers een-op-een tegenover elkaar staan of dat wordt gedebatteerd met meerdere partijen, die zich in de discussie kunnen mengen. Daarnaast is ook sprake van een derde partij: het luisterende

en televisiekijkende publiek (ofwel de kiezers), ook wel het primaire publiek zoals in paragraaf 3.4 naar voren is gekomen.

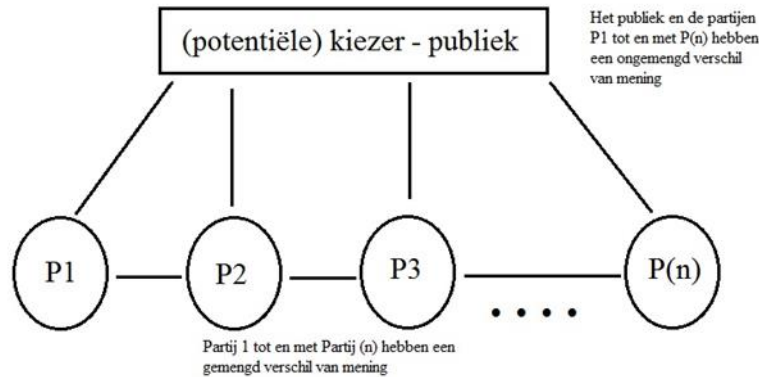
Dit primaire publiek blijkt echter complexer dan geschetst in paragraaf 3.4. Om duidelijk te maken hoe het verschil van mening tussen de debaters en het primaire publiek in elkaar steekt, kan terug worden gegrepen op het verschil van mening in de juridische situatie. In deze argumentatieve praktijk gaat het om een verschil van mening tussen twee partijen, die samen niet tot een oplossing komen. Om deze reden is een derde partij, de rechter, ingeschakeld om over het verschil van mening te beslissen. Deze rechter kan worden gezien als de twijfelende antagonist en heeft dus een meningsverschil met beide partijen. Deze partijen voeren argumentatie aan met betrekking tot het gemengde verschil van mening (tussen de twee partijen) om zo het ongemengde verschil van mening in eigen voordeel op te lossen. De rechter bepaalt aan de hand van de argumentatie door welke partij hij overtuigd is en in wiens voordeel het verschil van mening wordt beslecht (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 4). Het verschil van mening tussen de rechter en de andere partijen is grafisch weergegeven in figuur 1.

Figuur 1. Grafische weergave van het verschil van mening in de juridische situatie

De typering van het verschil van mening in de juridische situatie lijkt evident voor de situatie in het verkiezingsdebat. Vergelijkbaar met de juridische situatie, is in het verkiezingsdebat een gemengd verschil van mening tussen de deelnemende lijsttrekkers en kan het publiek, de (potentiële) kiezer, beschouwd worden als de twijfelende antagonist. Aan de hand van de argumentatie bepaalt de (potentiële) kiezer met welke partij hij/zij het verschil van mening oplost en in wiens voordeel het verschil van mening wordt beslecht.⁴ Dit verschil van mening in het verkiezingsdebat is grafisch weergegeven in figuur 2.

⁴ Bij de redenering worden de persoonlijke eigenschappen van de debaters buiten beschouwing gelaten en wordt ervan uit gegaan dat de (potentiële) kiezers een verschil van mening oplossen aan de hand van een oordeel over de

Figuur 2. Grafische weergave van het verschil van mening in het verkiezingsdebat

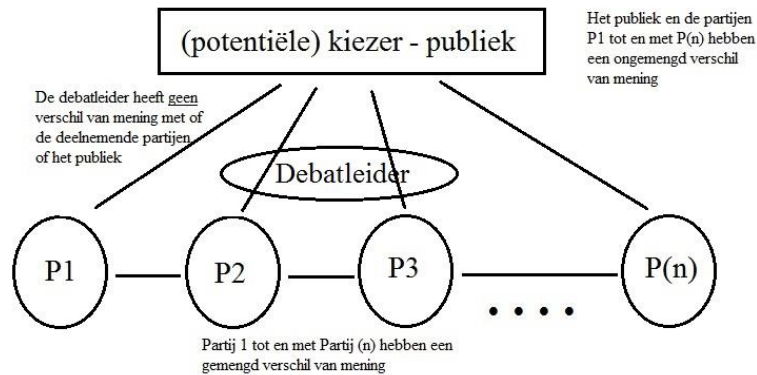
Een belangrijk onderscheid tussen het verschil van mening in de juridische situatie en in het verkiezingsdebat is, dat waar in de rechtszaak de twee partijen per definitie een verschil van mening met elkaar hebben, alle deelnemende partijen in een verkiezingsdebat niet op alle onderwerpen met de andere partijen een verschil van mening hoeven te hebben. Zo zal een partij met een liberale ideologie vaker van mening verschillen met een partij met een sociale ideologie, en zullen twee partijen met beide een sociale ideologie minder vaak van mening verschillen.

De derde partij, het primaire publiek, neemt in zijn geheel niet actief deel aan de discussie en heeft dus een passieve rol. Het verschil van mening wordt kunstmatig tot stand gebracht aan de hand van actuele en relevante maatschappelijke vraagstukken. Met ‘kunstmatig’ wordt bedoeld op het feit dat de standpunten van tevoren zijn geformuleerd op een dusdanig scherpe manier, opdat een verschil van mening ontstaat tussen de deelnemende partijen en het publiek.

Naast dit passieve publiek is ook sprake van een actieve derde partij, namelijk de debatleider (vaak ook de presentator van het debat). De rol van de debatleider is om het debat te structureren, de debaters niet te laten afdwalen van de stelling, en de tijd te bewaken. Deze rol heeft niet te maken met de inhoud van het debat. Om deze reden mag de debatleider niet de rol van (twijfelende) antagonist of protagonist toegeschreven worden; hij is enkel en alleen de procesbewaker van het verkiezingsdebat. In feite moet het zijn alsof de deelnemende partijen door de debatleider heen presenteren, naar het primaire publiek toe: de potentiële kiezer. Zo is het niet nodig dat de debatleider scherpe en/of kritische vragen stelt; in dat geval kan het debat meer gaan lijken op een interview en loopt de debatleider het risico om zelf een van de debatterende partijen

argumentatie. Dat het optreden van lijsttrekkers wel degelijk van belang is voor de (potentiële) kiezers, kan worden aangetoond aan de hand van het debat tussen Kennedy en Nixon op 26 september 1960 dat tegelijkertijd op televisie en radio werd uitgezonden. Hoewel beide politici inhoudelijk even sterk waren, bestempelden de kijkers Kennedy als winnaar en de luisteraars juist Nixon als winnaar. Kennedy maakte op televisie een veel gezondere en energieke indruk dan Nixon, waardoor de televisiekijkende (potentiële) kiezers hem de overwinning toeschreven (Van Grieken, 2012, 11-12).

te worden, wat uitdrukkelijk niet de bedoeling is (Van Grieken 2012, 100-101). De rol van de debatleider ten opzichte van het publiek en de deelnemende lijsttrekkers is in figuur 3 grafisch weergegeven.

Figuur 3. Grafische weergave van het verschil van mening in een verkiezingsdebat, met toevoeging van de debatleider

Aan de start van de debatten wordt expliciet duidelijk gemaakt welke partijen protagonist en antagonist van de stelling zijn. Op deze wijze wordt getracht enige duidelijkheid aan te brengen in de meningsverschillen. Zo krijgen de deelnemende lijsttrekkers in het RTL Premiersdebat ieder dertig seconden de tijd om hun standpunt naar voren te brengen, zonder dat ze geïnterrupteerd kunnen worden door de andere debaters. Hierdoor is voorafgaand aan het debat duidelijk wat de positie is van de deelnemende lijsttrekkers.

3.6.2 De gemeenschappelijke uitgangspunten

De gemeenschappelijke uitgangspunten, vergelijkbaar met de openingsfase van het ideaalmodel van de kritische discussie, hebben betrekking op de regels en concessies waar de deelnemers mee te maken hebben. Hierbij gaat het om impliciete, intersubjectieve regels en expliciete (en impliciete) wederzijdse concessies en kan gesproken worden over materiële en procedurele uitgangspunten (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 6).

De procedurele uitgangspunten hebben betrekking op het format en de vormgeving van het debat, zoals besproken in paragraaf 3.4. Hierbij draait het om de geselecteerde stellingen, de indeling van de debatten, de verdeling van de spreektijd en eventueel nog andere institutionele beperkingen. Deze worden vaak van tevoren door de debatleider en presentator bekend gemaakt.

Zodoende wordt het voor zowel de deelnemende partijen als de derde, niet-interactieve partij, de (potentiële) kiezer, duidelijk hoe het debat zal verlopen.

De materiële uitgangspunten hebben betrekking op de inhoud van de discussie. Hebben de deelnemers voldoende gemeenschappelijke normen, waarden en gedeelde kennis om tot een vruchtbare discussie te komen? Dit lijkt lastig te bepalen voor het verkiezingsdebat. Van de lijsttrekkers kan aangenomen dat op zijn minst sprake moet zijn van gedeelde kennis; vanuit het politieke dagelijks leven houden zij zich bezig met dezelfde politieke zaken en voor de verkiezingsdebatten bereiden zij zich inhoudelijk voor op dezelfde stellingen over actuele en relevante vraagstukken. Ook lijken de deelnemende lijsttrekkers enigszins dezelfde normen en waarden na te streven. Deze normen en waarden hebben vooral betrekking op sociale normen en waarden: ze spreken elkaar aan met meneer/mevrouw, voutsvoeren en streven naar een respectvol debat, waarbij scheldpartijen en dergelijke niet worden geaccepteerd.

De vraag is echter of de lijsttrekkers ook gedeelde kennis, normen en waarden hebben met hun primaire publiek, namelijk de (potentiële) kiezer. Aangenomen wordt dat men in politieke communicatie vrijwel altijd te maken heeft met een divers, heterogeen publiek (Zarefsky 2009, 118). Ook hierin verschilt de situatie van het verkiezingsdebat van de juridische situatie, waarin de rechterlijke macht gezien kan worden als een homogene groep. In het geval van meerdere rechters in een rechtszaak, zal deze groep toch als een gesloten eenheid optreden en wordt eventuele heterogeniteit niet naar buiten gebracht. De derde partij in het verkiezingsdebat is, in tegenstelling tot de juridische situatie, wel heterogeen. Binnen het primaire publiek kan een groep onderscheiden worden van kiezers die hun keuze al hebben vastgelegd. Deze groep heeft in feite het verschil van mening al opgelost met een van de deelnemende lijsttrekkers. De (potentiële) kiezer die het verschil van mening met bijvoorbeeld partij 1 reeds heeft opgelost, heeft daarom wel een gemengd verschil van mening met de partijen 2 tot en met (n). Naast deze groep (potentiële) kiezers die hun keuzes al hebben vastgelegd, zijn er ook zwevende kiezers. Deze groep kiezers heeft zijn opvattingen nog niet vastgelegd en heeft zodoende een ongemengd verschil van mening met de deelnemende partijen. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat zwevende kiezers vaak twijfelen tussen twee verschillende partijen. De (potentiële) kiezers kunnen om verschillende redenen twijfelen tussen twee of meerdere partijen. Zo kunnen twee partijen ideologisch of qua standpunten veel op elkaar lijken. Gedurende de verkiezingscampagne van 2012 ontstond een tweestrijd tussen de VVD en de PvdA. Ondanks dat de partijen qua ideologie en standpunten sterk van elkaar leken te verschillen, twijfelden kiezers tussen deze twee partijen vanuit een strategisch oogpunt. Door deze complexiteit van het primaire publiek ontstaan in het argumentatieve actietype meerdere meningsverschillen.

De complexiteit van het primaire publiek en de verzameling van meningsverschillen, protagonisten en antagonistens zorgt ook voor verschillende visies op sociale en religieuze zaken, verschillende normen en waarden, verschillen in opleidingsniveau et cetera (Van Haaften 2017,

183). Juist door deze hoge mate van diversiteit is het lastig om vast te stellen of er gedeelde materiële uitgangspunten zijn. Wanneer kiezers al hebben besloten op welke partij zij zullen gaan stemmen, komen de materiële uitgangspunten in grotere mate overeen met de desbetreffende partij waarop zij zullen stemmen. Hierdoor bestaat ook de kans dat de uitgangspunten in grotere mate verschillen van de partijen waar zij niet op stemmen. Dit heeft in zekere mate ook te maken met de ideologie en het gedachtegoed van de partij en lijsttrekker waar de kiezer op stemt. Zwevende kiezers zullen wellicht de materiële uitgangspunten van verschillende, op elkaar lijkende lijsttrekkers delen, maar het is lastig om vast te stellen in hoeverre dit opgaat.

3.6.3 De argumentatieve middelen

In de argumentatiefase van de kritische discussie draait het voornamelijk om het feit dat argumenten naar voren dienen te worden gebracht om standpunten te verdedigen (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 6). Van Eemeren (2010, 151) stelt dat in het genre delibereren gebruik wordt gemaakt van argumentatie, maar ook dat er op voorhand al sprake is van onverenigbare standpunten. Voor het verkiezingsdebat lijkt het inderdaad zo dat standpunten onverenigbaar zijn, wanneer slechts twee partijen deelnemen aan de debatten. Hierbij kan bijvoorbeeld gekeken worden naar het Amerikaanse systeem waar de Democraten lijnrecht tegenover de Republikeinen staan. Dit systeem is gebaseerd op het feit dat beide partijen elkaar uitsluiten voor verdere samenwerking na de verkiezingen. Hierin verschilt het Nederlandse verkiezingsdebat van dat van landen waar sprake is van een tweepartijstelsel. In Nederland is coalitievorming noodzakelijk om uiteindelijk een regering te kunnen vormen en het land te kunnen besturen. Aangezien in Nederland meerdere partijen mee doen aan de verkiezingen, kan het voorkomen dat partijen enkele standpunten (gedeeltelijk) delen; de standpunten zijn dus niet per definitie onverenigbaar. Dit kan per verkiezingsthema verschillen.

Essentieel in het debat is het naar voren brengen van de argumentatie. Zonder argumentatie blijft immers onduidelijk waarom een lijsttrekker protagonist of antagonist is. Deze argumentatie wordt grotendeels afgestemd op de (potentiële) kiezer omdat dit in beginsel het primaire publiek is van de deelnemende partijen. Het doel van de argumentatie is om de zwevende (potentiële) kiezer te overtuigen van de standpunten. Dit betekent echter niet dat de lijsttrekkers hun secundaire publiek, de andere deelnemende lijsttrekkers, achterwege kunnen laten in de keuze van de argumenten. Al kort werd aan de orde gesteld dat in de Nederlandse regering vrijwel altijd de noodzaak is om samen te werken en coalities te vormen. Dit zorgt ervoor dat lijsttrekkers in de verkiezingsdebatten al moeten anticiperen op eventuele coalities na de verkiezingen.

Naast de afstemming van de argumentatie op de twee publieken, is er nog een praktische beperking in de mogelijkheden van de argumentatie. De lijsttrekkers hebben in het debat te maken met een gelimiteerde hoeveelheid beschikbare tijd. In deze beperkte tijd kunnen lijsttrekkers slechts

een beperkte hoeveelheid argumenten naar voren brengen en zullen zij een keuze moeten maken welke specifieke argumenten zij naar voren brengen, en maken zij dus een duidelijke keuze uit het topisch potentieel.

3.6.4 De uitkomst van de kritische discussie

De afsluitingsfase en de uitkomst van het verschil van mening corresponderen met elkaar. De uitkomst van het verschil van mening komt tot stand door een beslissing te maken door middel van een gemeenschappelijke positie of doordat de deelnemers aan de discussie besluiten ‘terug naar af’ te gaan (Van Eemeren en Houtlosser 2006, 6). Opvallend aan het genre delibereren is dat de beslissing wat de uitkomst van het verschil van mening is, niet wordt gemaakt door de deelnemende partijen, maar door (een deel van) de derde partij. Deze partij kan ook besluiten om terug te gaan naar de confrontatie- of initiële fase (Van Eemeren 2010, 151). In het geval van de juridische situatie komt de rechter tot een oplossing van het verschil van mening en in de situatie van het verkiezingsdebat komt het publiek tot een keuze met wie hij/zij het verschil van mening oplost.⁵

Wat de afsluitingsfase van het Nederlandse verkiezingsdebat is, kan vanuit verschillende perspectieven gedefinieerd worden. Een onderscheid wordt gemaakt tussen twee verschillende afsluitingsfasen. Zo zouden de (verschuiving in de) peilingen of de uitslag na de verkiezingsdag beide als uitkomst van de kritische discussie gezien kunnen worden.

De (potentiële) kiezer kan zich in zijn keuze met welke partij hij het verschil van mening oplost (gedeeltelijk) laten sturen door journalistieke berichtgeving in klassieke en sociale media. De rol van analisten is vergelijkbaar met die van de debatleider. Analisten vervullen niet de rol van protagonist of (twijfelende) antagonist, maar voorzien het primaire publiek van een overzicht van de standpunten, argumenten en presentatie van de deelnemende lijsttrekkers. Gedurende en na het debat vinden verschillende beschouwingen plaats, waarbij commentatoren uitspraken doen over de afsluitingsfase. In de analyses wordt gereflecteerd op de presentatie en de inhoudelijke bijdrage van de deelnemende lijsttrekkers. Aan de hand van (eigen) analyses trekken de analisten een conclusie over wie het debat heeft gewonnen. De (potentiële) kiezer kan zijn keuze van de winnaar van het debat door deze analyses en conclusies laten bepalen, of zelf een beslissing maken over de uitkomst van de kritische discussie. Een voorbeeld hiervan is de nabeschouwing van het Carrédebat in 2012 in nrc.next. In een kort artikel bespreekt Kas (2012, 5 september) het verloop van de debatten en daarbij de meest opvallende uitspraken van de lijsttrekkers. Hoewel in dit artikel niet zozeer een winnaar wordt aangewezen, worden wel de sterke en zwakke optredens met elkaar vergeleken, waardoor de lezer gestuurd kan worden in het maken van een keuze.

⁵ Zie figuur 1 en 2

3.6.5 Het verloop van de verschillende discussiefasen

De karakterisering van het Nederlands verkiezingsdebat is opgesteld aan de hand van de discussiefasen van het ideaalmodel van de kritische discussie en de bijhorende tegenhangers vanuit het perspectief van het argumentatieve actietype. In tabel 6 is een voorbeeld opgenomen met daarin een beknopte samenvatting van het specifieke actietype binnen deze karakterisering.

<i>Kritische discussie</i>	Confrontatiefase	Openingsfase	Argumentatiefase	Afsluitingsfase
<i>Tegenhangers kritische discussie</i>	Initiële situatie	(gemeenschappelijke) uitgangspunten (materiële en procedurele uitgangspunten)	Argumentatieve middelen	Uitkomst van het verschil van mening
<i>Delibereren</i>	Gemengd verschil van mening, derde niet-interactieve partij	Grotendeels impliciete intersubjectieve regels; expliciete en impliciete concessies van beide partijen	Argumentatie om onverenigbare standpunten te verdedigen en kritisch te toetsen	Uitkomst van het verschil van mening wordt bepaald door (een deel) van de derde partij; eventueel terug naar initiële situatie
<i>Nederlands verkiezingsdebat</i>	Gemengd verschil van mening. Komt kunstmatig tot stand d.m.v. stellingen. Derde partij is de (potentiële) kiezer. Publiek is heterogeen. Debatleider treedt op als procesbewaker	Procedurele uitgangspunten: O.a. format van het debat en wijze van debatteren (respectvol) – expliciet Materiële uitgangspunten: blijven impliciet	Argumentatie wordt gebruikt om primair publiek te informeren (secundair doel) Bij keuze van de argumentatie dient met zowel primair als secundair publiek rekening te worden gehouden. Praktische beperking: tijdslimiet	Uitkomst van het verschil van mening kan gezien worden als verschuivingen in de peilingen of de verkiezingsuitslag Analyses in de media kunnen een rol spelen in de beslissing van het primaire publiek. Analisten spelen in principe geen rol in het verschil van mening

Tabel 6. Argumentatieve karakterisering van het genre delibereren (overgenomen uit Van Eemeren, 2010, 151). Begrippen zijn zo verantwoord mogelijk vertaald. Karakterisering van het verkiezingsdebat is aan de originele tabel toegevoegd.

In paragraaf 2.2 is besproken dat het niet altijd noodzakelijk is om alle discussiefasen lineair te doorlopen; dat sommige discussiefasen overgeslagen kunnen worden als het actietype dit toestaat; en dat aan het eind van een discussie in sommige gevallen kan worden teruggegaan naar de initiële situatie. Deze drie zaken spelen een rol in het verloop van het verkiezingsdebat. Het verkiezingsdebat wordt in theorie uitgezonden als een groot debat, waardoor men kan stellen dat de complete uitzending gezien kan worden vanuit het ideaalmodel van de kritische discussie. Echter, het verkiezingsdebat bestaat uit een complexe gelaagdheid waarbij in het grotere geheel telkens kleine debatten over aparte onderwerpen plaatsvinden. Het verkiezingsdebat kan dus gezien worden als een samenstel of cycli aan debatten. Deze gelaagdheid heeft gevolgen voor de wijze waarop de verschillende discussiefasen worden doorlopen. Daarnaast is het van belang om te vermelden dat ook het gekozen format van de organisatoren gevolgen kan hebben voor de wijze waarop de verschillende discussiefasen worden doorlopen. Voor de specifieke speechevents die centraal staan in de analyses wordt in het volgende hoofdstuk toegelicht wat het format van de desbetreffende uitzendingen zijn.

De cycli van debatten, zoals hierboven besproken, worden vaak voorafgegaan door een korte toelichting van de procedurele uitgangspunten, opdat het format van het debat voor zowel de lijsttrekkers als de kijkers duidelijk is. Zo wordt de openingsfase al doorlopen voordat aan de confrontatiefase wordt toegekomen. Het doorlopen van de fasen in de thematische debatten is telkens hetzelfde. Zo wordt voorafgaand aan elk thematisch debat het verschil van mening geëxpliciteerd en wordt duidelijk welke partijen protagonist en antagonist van de stelling zijn. In de confrontatiefase wordt duidelijk wanneer standpunten van partijen al dan niet onverenigbaar zijn. De argumentatieve middelen komen expliciet in het debat naar voren. Dit kan door middel van een een-op-eendebate tussen lijsttrekkers, of wanneer gedebatteerd wordt met een groep lijsttrekkers. Ook in deze fase van de discussie spelen de keuzes van de organisatie voor een specifiek format een significante rol. Aan het einde van het debat over een specifiek thema, start vaak een debat over het volgende thema. Zo komen de cycli van de debatten tot stand. De deelnemende partijen gaan terug naar de confrontatiefase en starten de volgende kritische discussie. In deze thematische debatten zijn dus de openingsfase en de afsluitingsfase impliciet. Aan het einde van alle thematische debatten kan de uitzending worden afgesloten, zonder dat een afsluitingsfase geëxpliciteerd wordt. De afsluitingsfase kan in de dagen na het debat vorm krijgen door een verschuiving in de peilingen. Zodoende kan gesteld worden dat de afsluitingsfase enigszins expliciet wordt.

3.7 Conclusie

Door in dit hoofdstuk een beschrijving te geven van het Nederlandse verkiezingsdebat als argumentatief actietype, is gestreefd naar meer inzicht in de argumentatieve praktijk ervan. Waar het model voor de kritische discussie een ideale situatie nastreeft, kijkt het argumentatieve actietype in grotere mate naar hoe het verkiezingsdebat zich daadwerkelijk in de praktijk manifesteert. De institutionele doelen, regels en conventies en verdere karakterisering is voor elk argumentatief actietype anders. Uit de definiëring en karakterisering in dit hoofdstuk is gebleken dat het institutionele doel vanuit twee verschillende perspectieven gezien kan worden. Zo zullen politici het gewenste beleid uiteenzetten aan de hand van stellingen met betrekkingen tot actuele en relevante vraagstukken. Dit informerende institutionele doel lijkt echter ondergeschikt aan het institutionele doel dat meer betrekking heeft op het overtuigen van het primaire publiek, ofwel de potentiële kiezer, om op de eigen partij van de lijsttrekker te stemmen. Zodoende kan gesteld worden dat het primaire institutionele doel van het verkiezingsdebat het overtuigen van deze (potentiële) kiezer is, en waarbij het naar voren brengen van argumenten bijdraagt aan een secundair doel, namelijk het informeren van de (potentiële) kiezer. De regels en conventies van het verkiezingsdebat kunnen zowel expliciet als impliciet zijn en kunnen zowel betrekking hebben op procedurele regels (zoals het format, de verdeling van de spreektijd en de stellingen) als op materiële regels (zoals de gemeenschappelijke uitgangspunten en het taalgebruik).

De explicitering van de institutionele doelen, regels en conventies van het Nederlandse verkiezingsdebat zijn relevant voor een betere analyse van het strategisch manoeuvreren in het volgende hoofdstuk. Nu het Nederlandse verkiezingsdebat als argumentatief actietype is gekarakteriseerd, kan in het volgende hoofdstukken een praktijkgerichte analyse worden uitgevoerd aan de hand van drie grote Nederlandse verkiezingsdebatten uit het campagnejaar 2012. In het vierde hoofdstuk wordt vooral gekeken naar de gehanteerde methode, casus en het geselecteerde corpus, die in de analyses in het vijfde hoofdstuk centraal staan.

4. Gebruikt corpus en onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet wat het corpus is voor het onderzoek naar het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers in het Nederlandse verkiezingsdebat. Daarnaast wordt ook de gehanteerde onderzoeksmethode toegelicht. In het onderzoek is bewust gekozen voor de casus ‘de campagne omtrent de Tweede Kamerverkiezingen van 2012’ en niet die van 2017. De reden dat gekozen is voor de verkiezingen van 2012, heeft te maken met het verloop van de verkiezingscampagne en de ophef rond de debatten van 2017. Een voorbeeld hiervan is de afzegging van zowel Mark Rutte (VVD) als Geert Wilders (PVV) voor het eerste grote televisiedebat in de campagne, het RTL Premiersdebat op 26 februari 2017. Dit zou volgens de desbetreffende lijsttrekkers te maken hebben gehad met het grote aantal deelnemers dat aan het debat zou deelnemen. Het leek voor de organisatoren onmogelijk om een keuze te maken tussen drie verschillende politieke partijen die elkaar in de peilingen nauwelijks ontliepen (NOS, 2017). Uiteindelijk staan de twee koplopers in de opiniepeilingen pas twee dagen voor de verkiezingen van 15 maart 2017 tegenover elkaar in het debat op de Erasmus Universiteit. Het ontwijken van de confrontatie en het niet deelnemen aan de debatten is kenmerkend geweest voor de context van de verkiezingscampagne van 2017. In de verkiezingscampagne van 2012 was geen sprake van een dergelijke ophef omtrent de verkiezingsdebatten. Alle (uitgenodigde) lijsttrekkers deden mee aan de verschillende verkiezingsdebatten. Uiteindelijk is dit de meest relevante reden geweest om de campagne voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2012 als casus te nemen. Zodoende loopt de onderzoeksperiode van grofweg 21 juni 2012 tot en met de dag van de verkiezingen op 12 september 2012.

In paragraaf 4.1 wordt ingegaan op de context van de verkiezingen en de campagne van 2012. In paragraaf 4.2 wordt het corpus geïntroduceerd, en worden de spechevents, de specifieke invullingen van het argumentatieve actietype, nader toegelicht. In paragraaf 4.3 wordt de onderzoeksmethode die in het onderzoek is gebruikt, toegelicht.

4.1 Schets van de verkiezingscampagne van 2012

In deze paragraaf wordt een korte schets van de periode voor de verkiezingscampagne en de periode gedurende de verkiezingscampagne gegeven. Door verschuivingen in het politieke veld kan het gebeuren dat lijsttrekkers in latere debatten een andere strategie aanwenden omdat zij een andere positie hebben gekregen. Daarom is het van belang om een kort, maar duidelijk, overzicht te bieden van deze periodes.

Na het mislukken van de onderhandelingen over een miljardenbezuiniging, valt het kabinet Rutte II, een coalitie van de VVD en CDA met gedoogsteun van de PVV. Op 23 april biedt minister-president Rutte, na anderhalf jaar regeren, zijn ontslag aan bij koningin Beatrix (NOS, 2012). Dit had als direct gevolg dat er nieuwe verkiezingen moesten komen. Deze verkiezingen zouden uiteindelijk plaatsvinden op 12 september 2012. In totaal deden er eenentwintig partijen mee, waarvan tien partijen al minimaal een zetel hadden in de Tweede Kamer.

Partij	Lijsttrekker
VVD (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie)	Mark Rutte
PvdA (Partij van de Arbeid)	Diederik Samsom
PVV (Partij voor de Vrijheid)	Geert Wilders
CDA (Christen-Democratisch Appèl)	Sybrand van Haersma Buma
SP (Socialistische Partij)	Emile Roemer
D66 (Democraten 66)	Alexander Pechtold
GroenLinks	Jolande Sap
ChristenUnie	Arie Slob
SGP (Staatkundig Gereformeerde Partij)	Kees van der Staaij
PvdD (Partij voor de Dieren)	Marianne Thieme

Tabel 7. Deelnemende partijen (met bijhorende lijsttrekkers) aan de Tweede Kamerverkiezingen 2012. In deze tabel zijn enkel de partijen opgenomen die na de Tweede Kamerverkiezingen van 2010 een zetel hadden in de Tweede Kamer.

Vijf weken voor de verkiezingen gaat het nieuws met betrekking tot de verkiezingscampagne voornamelijk over een tweestrijd tussen demissionair minister-president Mark Rutte en zijn grootste concurrent Emile Roemer. Vlak voor het RTL Premiersdebat bereikt deze tweestrijd zijn hoogtepunt (Ruigrok et al z.d., p. 16). Een verschuiving vindt plaats in de tweestrijd wanneer Emile Roemer volgens de media, de verwachtingen niet kan waarmaken en na het RTL Premiersdebat wordt bestempeld als een incapabel debater (Ruigrok et al z.d., p. 14). Lijsttrekker Diederik Samsom weet zich naar aanleiding van dit debat te profileren als de ‘nieuwe leider op links’ en komt door een snelle stijging in de peilingen in de positie om de tweestrijd aan te gaan met Mark Rutte (Ruigrok et al z.d., p. 17). De verschuiving van de aandacht van een tweestrijd tussen de VVD en de SP naar een tweestrijd tussen de VVD en de PvdA kan ook van invloed zijn geweest op de debatten na het RTL Premiersdebat.

In totaal vinden er negen verkiezingsdebatten plaats die worden uitgezonden op nationale radio en/of televisie. Een overzicht van deze debatten is opgenomen in tabel 8.

Debatten	Omroep/ organisatie	Datum	Deelnemende partijen
Politiek café	NOS	22-8-2012	PvdA, CDA, D66, GroenLinks, ChristenUnie, SGP en PvdD
RTL Premiersdebat	RTL 4	26-8-2012	VVD, SP, PVV en PvdA
Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	EO	30-8-2012	VVD, SP, PVV, PvdA, CDA en D66
Radiodebat	Radio 1	3-9-2012	VVD, SP, PVV, PvdA, CDA, D66, GroenLinks en ChristenUnie
Carrédebat	RTL	4-9-2012	VVD, SP, PVV, PvdA, CDA, D66, GroenLinks en ChristenUnie
Erasmus Universiteit	AVRO/TROS	6-9-2012	VVD, SP, PVV, PvdA, D66 en CDA
Jeugdjournaal Verkiezingsdebat	NOS	8-9-2012	VVD, SP, PVV, PvdA en CDA
Nieuwe Lijsttrekkersdebat	De Balie	10-9-2012	Alle deelnemende kleine politieke partijen
Nederland kiest: Slotdebat	NOS	11-9-2012	1 debat voor de grote politieke partijen, 1 debat voor de kleine partijen

Tabel 8. Overzicht van de verkiezingsdebatten uit de campagne van 2012 die zijn uitgezonden op televisie en/of radio. De vetgedrukte debatten zijn opgenomen in de analyses.

De belangrijkste thema's die spelen rond de verkiezingen, en die dus ook in vrijwel alle verkiezingsdebatten aan de orde komen, zijn: de staatsschuldencrisis in de eurozone en de daaruit voortkomende crisis en bezuinigingen; het wel of niet steunen van de Griekse overheid; de marktwerking in de zorg; het al dan niet verhogen van de AOW-leeftijd; en de hypotheekrenteaftrek. Daarnaast wordt er al gesproken over eventuele partijcombinaties voor coalities na de verkiezingen.

4.2 Het corpus

In dit onderzoek worden drie verschillende verkiezingsdebatten gebruikt als corpusmateriaal, alle drie afkomstig uit de casus 'de campagne omtrent de Tweede Kamerverkiezingen 2012'. Het gaat om het RTL Premiersdebat, het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat en het Carrédebat. Deze drie debatten zijn gekozen, omdat ze qua format vergelijkbaar zijn, waardoor ook de analyses

in een later stadium te vergelijken zijn. De debatten hebben plaatsgevonden in een periode van zestien tot vier dagen voor de verkiezingen. Voor de analyse van de debatten is een keuze gemaakt om slechts drie thema's te bespreken, namelijk de economische crisis in Nederland, de (marktwerking in de) zorg en Europa. Dit komt doordat in het verkiezingsdebat bij Knevel en Van den Brink enkel over deze drie thema's werd gedebatteerd. Zodoende zijn alle debatten op dat punt zo goed mogelijk met elkaar te vergelijken.

Deze verkiezingsdebatten zijn concrete speechevents binnen het argumentatieve actietype van het Nederlandse verkiezingsdebat, zoals besproken in het derde hoofdstuk. In de karakterisering van dit actietype is voornamelijk gekeken naar de familiegelijkenissen, oftewel de eigenschappen die door elk verkiezingsdebat gedeeld worden. Naast deze familiegelijkenissen verschillen de concrete speechevents onderling op bepaalde onderdelen. Dit komt doordat de organisatoren in zekere mate vrij zijn in het vormgeven van de verkiezingsdebatten. Om deze reden wordt in de komende deelparagrafen een korte toelichting gegeven op de geselecteerde debatten, opdat de context, overeenkomsten en verschillen duidelijk zijn.

4.2.1 Het RTL Premiersdebat

Het RTL Premiersdebat vindt plaats op 26 augustus 2012, zestien dagen voor de Tweede Kamerverkiezingen. Het is het eerste debat waaraan de drie grootste partijen in de peilingen, namelijk de VVD, PVV en SP, meedoen. De vierde deelnemende partij aan het debat is de PvdA. Deze vier partijen zijn uitgenodigd op basis van de verkiezingsuitslag in 2010 en de meest recente peilingen. De debatleider van het debat is Frits Wester.

De zogenaamde 'spelregels van het debat' worden aan het begin van de uitzending door de debatleider naar voren gebracht: na een korte openingsronde, worden vier verschillende thema's behandeld (respectievelijk de Europese Unie; de marktwerking in de zorg; de economische crisis, met als subonderwerp de hypotheekrenteaftrek; en 'leiderschap'), waarbij elke spreker gedurende dertig seconden de tijd krijgt voor een aftrap. Gedurende deze aftrap kunnen lijsttrekkers zich positioneren ten opzichte van een bepaald thema. In dit debat wordt niet expliciet gebruikgemaakt van een stelling over een bepaald onderwerp, maar van overkoepelende thema's, die betrekking hebben op actuele en relevante onderwerpen. Deze thema's worden ingeleid aan de hand van introductiefilmpjes. Nadat de lijsttrekkers hun positie hebben ingenomen, begint het debat. De debatleider voegt nog aan de regels toe dat de lijsttrekkers elkaar niet in de rede mogen vallen en niet door elkaar heen mogen spreken. De tijdsduur van de plenaire debatten is vijftien tot twintig minuten.

De vier lijsttrekkers nemen deel aan debatten en hebben daarnaast ieder de kans om tijdens de duur van het complete verkiezingsdebat, eenmaal een opponent uit te dagen voor een een-op-eendebat

over een van de onderwerpen. Wanneer de bel klinkt, kiest een lijsttrekker een opponent en krijgen zij de mogelijkheid om te discussiëren, zonder onderbrekingen van andere lijsttrekkers of de debatleider. Ondanks dat de debatleider het heeft over ‘vrij worstelen’, wordt hieraan toegevoegd dat de lijsttrekkers niet door elkaar heen dienen te spreken, opdat de kijker het een-op-eendebat nog wel goed kan volgen. De tijdsduur van een een-op-eendebat is vier minuten.

Hoewel uit hoofdstuk 3 is gebleken dat het primaire, derde publiek in principe een niet-interactieve en passieve rol bekleedt, krijgt zij gedurende dit debat de mogelijkheid om als het ware deel te nemen. Tijdens de introductie van de ‘spelregels’ wordt kort aan de orde gesteld dat de kijkers op de ‘thuisbureau’ zelf kunnen laten horen wat zij van de debatten vinden via de website van de omroep.

Een laatste essentieel onderdeel in het format van het verkiezingsdebat is de verdeling van de spreektijd. In tabel 9 is te zien dat Mark Rutte 34% van de woorden in het debat heeft gesproken, waar de overige lijsttrekkers niet meer hebben gesproken dan 20 tot 24%. Dit kan te maken hebben met het format van dit verkiezingsdebat. Elke deelnemende lijsttrekker kreeg de gelegenheid om een andere lijsttrekker uit te dagen voor een een-op-eendebat. Gedurende het debat besloot elke deelnemende lijsttrekker, Mark Rutte uit te dagen voor een een-op-eendebat, waardoor hij substantieel meer aan het woord kon komen dan de andere deelnemers. Daarnaast kreeg Mark Rutte zelf ook de kans om een andere lijsttrekker uit te dagen voor een een-op-eendebat (Ruigrok et al z.d., p.12). Hij koos voor een debat met Emile Roemer. Hierdoor is Emile Roemer tweemaal aan het woord gekomen in een een-op-eendebat, wat het tweede hoogste percentage verklaart.

Spreker	Aantal woorden	Percentueel
Emile Roemer	3516	24%
Mark Rutte	4986	34%
Diederik Samsom	3215	21.9%
Geert Wilders	2935	20%

Tabel 9. Overzicht van hoeveel de deelnemende lijsttrekkers aan het woord zijn gedurende het RTL Premiersdebat (absoluut en percentueel). Bron: Ruigrok et al, z.d., p.12

4.2.2 Het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat

Het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat vindt plaats op 30 augustus 2012, omstreeks twee weken voor de verkiezingen. Voor dit debat zijn de lijsttrekkers van de zes grootste partijen (VVD, PVV, SP, PvdA, CDA en D66) uitgenodigd. De zes lijsttrekkers zijn geselecteerd aan de hand van de verkiezingsuitslag van 2010 en de meest recente peilingen. De debatleiders zijn Andries Knevel en Tijs van den Brink.

De regels en het format van het debat worden voorafgaand aan de eerste onderwerpen besproken door de debatleiders. Na een korte openingsronde, met daarin voor elke aanwezige lijsttrekker een dilemma, wordt gedebatteerd over drie verschillende thema's (respectievelijk wonen en werken; de marktwerking in de zorg; Europa). Voorafgaand aan het plenaire debat met de zes lijsttrekkers, wordt door twee lijsttrekkers een-op-een gedebatteerd. In tegenstelling tot het RTL Premiersdebat is in dit verkiezingsdebat door de organisatie bepaald welke lijsttrekkers een-op-een tegen elkaar zullen debatteren, en zijn de lijsttrekkers dus niet vrij om hier zelf een keuze in te maken. Dit heeft als gevolg dat een lijsttrekker niet meerdere malen aan de beurt komt in de een-op-eendebatten. De thema's worden door middel van een introductiefilmpje geïntroduceerd. Hierbij wordt een 'gewone Nederlander' aan het woord gelaten die aan het einde een vraag stelt waarover gedebatteerd kan worden. De tijdsduur van de een-op-eendebatten is acht tot tien minuten. De tijdsduur van de plenaire debatten is tien minuten.

In dit debat gelden ongeveer dezelfde regels als in het RTL Premiersdebat. Lijsttrekkers mogen elkaar niet in de rede vallen en dienen niet door elkaar heen te praten. Hieraan wordt door de debatleiders nog toegevoegd dat er niet 'gejokt' mag worden gedurende de avond. Ook heeft het primaire publiek, net als in het RTL Premiersdebat, een niet geheel passieve rol; via de site van de omroep kunnen de kijkers bepalen welke spreker aan het eind van de een-op-eendebatten het laatste woord krijgt.

Ook met betrekking tot de verdeling van de spreektijd, is een vergelijking te maken met het RTL Premiersdebat. In dit verkiezingsdebat komt Mark Rutte namelijk ook substantieel meer aan het woord dan de andere lijsttrekkers, hoewel hier voorafgaand was bepaald welke lijsttrekkers tegen elkaar een-op-een zouden debatteren, juist om ervoor te zorgen dat iedere lijsttrekker ongeveer even lang aan het woord zou komen. Een exacte verdeling van de spreektijd is te zien in tabel 10. Een verklaring hiervoor kan zijn dat Mark Rutte in de plenaire debatten meer wordt aangevallen op zijn beleid van de voorgaande jaren, waardoor hij van de debatleiders de kans krijgt om te reageren op deze beschuldigingen en aanvallen. Daarnaast valt op dat ook Diederik Samsom relatief veel spreektijd heeft ten opzichte van de andere sprekers. Dit kan te maken met het feit dat Diederik Samsom zich probeert te profileren als de 'nieuwe leider op links' en daardoor een prominente rol probeert te vervullen in het debat, hoewel hij nog steeds minder spreektijd inneemt dan Mark Rutte (Ruigrok et al z.d., p.13).

Spreker	Aantal woorden	Percentueel
Sybrand van Haersma Buma	1279	13.7%
Alexander Pechtold	1347	14.5%
Emile Roemer	1377	14.8%
Mark Rutte	2219	23.8%
Diederik Samsom	1807	19.4%
Geert Wilders	1291	13.9%

Tabel 10. Overzicht van hoeveel de deelnemende lijsttrekkers aan het woord zijn gedurende het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat (absoluut en percentueel). Bron: Ruigrok et al, z.d., p.12

4.2.3 Het Carrédebat

Het Carrédebat (in samenwerking met BNR Nieuwsradio, Elsevier, het Financieel Dagblad en het Nederlands Debat Instituut) vindt plaats op 4 september 2012, vier dagen voor de verkiezingen. Voor dit debat zijn de lijsttrekkers van de acht grootste politieke partijen uitgenodigd (VVD, PVV, SP, PvdA, CDA, D66, GroenLinks en de ChristenUnie). Het selecteren van de deelnemende partijen is gebeurd aan de hand van de verkiezingsuitslag uit 2010 en de meest recente peilingen. De debatleider is Rick Nieman.

De regels en format van het debat worden voorafgaand aan de eerste stelling door de debatleider geïntroduceerd. Zo vinden er enkel plenaire debatten over verschillende thema's plaats met telkens vier lijsttrekkers. Deze thema's zijn: Europa, de (marktwerking in de) zorg, het verhogen van de AOW-leeftijd en de economische crisis (en het stimuleren van de economie).⁶ Voorafgaand aan het debat lijken deze thema's economischer ingestoken dan de benadering van de thema's in de voorgaande debatten. Wellicht is dit het geval omdat een van de organisatoren van het debat het Financieel Dagblad is.

Voorafgaand krijgen de deelnemende lijsttrekkers ieder 45 seconden om de positie van protagonist of antagonist in te nemen en toe te lichten waarom. Ook dienen zij te stemmen; groen is voor de stelling, rood is tegen de stelling, blauw is neutraal. Dit plenaire debat duurt vijftien tot twintig minuten. Na afloop van het plenaire debat krijgen ook de lijsttrekkers die niet hebben deelgenomen aan het plenaire debat de kans om in dertig seconden hun standpunt en belangrijkste argumenten uiteen te zetten en te stemmen. Door de debatleider wordt gegarandeerd dat elke lijsttrekker in dezelfde hoeveelheid debatten aan de beurt zal komen. Ook in dit debat worden de

⁶ Het debat over de stelling 'Het is eerlijk om de AOW-leeftijd nu al te verhogen' is niet getranscribeerd en zal niet meegenomen worden in de analyse van de debatten, ondanks dat het wel betrekking heeft op de economische crisis. Hiervoor is gekozen omdat in de twee andere verkiezingsdebatten (RTL Premiersdebat en EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat), gedurende het debat over het thema economische crisis, de AOW-leeftijd ook nauwelijks aan de orde is gekomen.

lijsttrekkers door de debatleider verzocht om niet door elkaar heen te spreken, waaraan de debatleider nog toevoegt de regels streng te zullen handhaven.

Tijdens het Carrédebat vinden er geen een-op-eendebatten plaats tussen de deelnemende lijsttrekkers. In plaats van met elkaar zoals in de voorgaande twee verkiezingsdebatten gaan de lijsttrekkers een-voor-een in debat met Petra Grijzen, presentatrice en journaliste bij BNR Nieuwsradio.⁷ Zij stelt de lijsttrekkers ‘pittige, doch relevante vragen’ naar aanleiding van het verkiezingsprogramma, eerdere gebeurtenissen of uitspraken in de media.

Het primaire, derde publiek krijgt ook gedurende dit debat de kans om deel te nemen aan het debat, en zo dus een actieve rol in te nemen. Via de website van de omroep kunnen de kijkers hun mening geven over het verloop van het debat en de prestaties van de lijsttrekkers. Tegelijkertijd kunnen zij kijken naar hoe de rest van de kijkers over de voortgang van de debatten denkt.

Ook gedurende het Carrédebat is Mark Rutte van alle deelnemende lijsttrekkers het meest aan het woord. Wellicht gebeurt dit om dezelfde reden die bij het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat is gegeven, namelijk dat de overige deelnemende lijsttrekkers Mark Rutte aanvallen op zijn beleid van de afgelopen twee jaar, en Mark Rutte van de debatleider de kans krijgt hierop te reageren. Opvallend is dat Arie Slob van de ChristenUnie in dit debat, na Mark Rutte, de meeste spreektijd heeft. Dit kan verklaard worden door het feit dat Arie Slob vooral in het een-op-eendebate met Petra Grijzen veel spreektijd naar zich toe-eigent (Ruigrok et al z.d., p.13).

Spreker	Aantal woorden	Percentueel
Sybrand van Haersma Buma	1162	9%
Alexander Pechtold	1547	12%
Emile Roemer	1531	11.8%
Mark Rutte	2541	19.6%
Diederik Samsom	1406	10.9%
Jolande Sap	1338	10.3%
Arie Slob	1872	14.5%
Geert Wilders	1546	11.9%

Tabel 11. Overzicht van hoeveel de deelnemende lijsttrekkers aan het woord zijn gedurende het Carrédebat (absoluut en percentueel). Bron: Ruigrok et al z.d., p.12

⁷ Petra Grijzen. Biografie, z.d.

4.3 Onderzoeksmethode

De in de voorgaande paragrafen besproken verkiezingsdebatten, oftewel de concrete speechevents van het argumentatieve actietype ‘het Nederlands verkiezingsdebat’, vormen het corpus waarin verschillende strategische manoeuvres zijn geïdentificeerd, geanalyseerd en geduid. Daartoe is eerst een pragma-dialectisch analytisch overzicht gemaakt waarin, aan de hand van de transcripties van de debatten,⁸ argumentatiestructuren zijn opgesteld.⁹ Zoals in paragraaf 3.4 aan de orde is gesteld, is in de argumentatieve reconstructies uitgegaan van de hoofdstandpunten ‘Stem op mijn partij’ en ‘Stem niet op een andere partij’. Zodoende zijn de hoofdstandpunten aangepast aan het institutionele doel van het verkiezingsdebat, namelijk het overtuigen van de (potentiële) kiezer.

Om tot duidelijke reconstructies te komen, is het soms noodzakelijk om uitspraken anders te formuleren en niet-chronologisch te ordenen. Om tot een reconstructie te komen van de argumentatie kan een analist ervoor kiezen om irrelevante speechacts voor het oplossen van het verschil van mening te verwijderen (*deletion*); de speechacts in een andere volgorde te zetten zodat alle relevante, thematische onderdelen bij elkaar staan (*permutation*); de impliciete speechacts te expliciteren (*addition*); en het herformuleren van eventuele vage uitspraken en argumenten zodat de functie duidelijk wordt (*substitution*) (Van Eemeren, 2010, 14-16). Deze transformaties kunnen vanuit een dialectische perspectief wenselijk zijn, omdat dan geanalyseerd kan worden wat ‘daadwerkelijk gezegd’ zou worden. Vanuit retorisch perspectief kan het uitvoeren van dergelijke transformaties echter problematisch zijn. Doordat een analist zowel de uitingen zelf als de volgorde mag wijzigen, kan het gebeuren dat bepaalde topische middelen en presentationele middelen verloren gaan. Dit zou kunnen gebeuren doordat de analist de volgorde van de argumenten kan veranderen, terwijl een spreker wellicht expres voor deze volgorde heeft gekozen, om zo een bepaald (retorisch) doel te bereiken. Eenzelfde soort probleem treedt op bij het herformuleren van argumenten en andere argumentatieve zetten. Door bepaalde frases te herformuleren en anders te verwoorden kan het gebeuren dat bewuste presentationele en stilistische keuzes van de sprekers verloren gaan. Om deze reden is getracht om in de argumentatieve reconstructie zo dicht mogelijk te blijven bij de uitingen zoals ze zijn gedaan door de deelnemende lijsttrekkers.

Aan de hand van de argumentatieve reconstructies worden de uitingen van de politici geanalyseerd door middel van de volgende drie aspecten: de keuze uit het topisch potentieel, de keuze van de presentationele middelen en de aanpassingen aan het publiek. Deze manier van analyseren gaat uit van het strategisch manoeuvreren, de uitbreiding van de pragma-dialectiek, zoals in hoofdstuk 2 besproken. Eerst worden de primaire resultaten besproken. Het kan hierbij gaan om resultaten in een bepaald debat, of observaties die in meerdere debatten voortkomen. Deze

⁸ Zie Bijlage 2, 4 en 6

⁹ Zie Bijlage 3, 5 en 7

resultaten worden ingedeeld aan de hand van de drie pijlers van het strategisch manoeuvreren: keuze uit het topisch potentieel, keuze uit de presentationele middelen en aanpassingen aan het auditorium. Aan de hand van deze bevindingen worden enkele strategieën van deelnemende lijsttrekkers besproken. Deze strategieën hangen samen met de keuze uit het topisch potentieel, presentationele middelen en de aanpassingen aan het publiek.

In het onderzoek in hoofdstuk 5 staat de kwalitatieve bespreking van de strategische manoeuvres centraal. De verschillende strategische manoeuvres worden geduid in het perspectief van het argumentatieve actietype van het Nederlands verkiezingsdebat. Dit wordt gedaan door eerst een overzicht te geven van keuzes uit het topisch potentieel, keuzes uit de presentationele middelen en de aanpassingen aan het auditorium. Daarna wordt gekeken of ook sprake is van eventuele patronen en/of strategieën, waar de deelnemende lijsttrekkers gebruik van maken. De analyses worden afgesloten met een opmerking over strategisch manoeuvreren in het Nederlands verkiezingsdebat in zijn algemeen.

5. Strategisch manoeuvreren in het Nederlandse verkiezingsdebat

De resultaten van de analyse van het strategisch manoeuvreren van de lijsttrekkers in het Nederlands verkiezingsdebat zijn op te delen in drie onderdelen; de primaire analyses; de patronen en strategische keuzes; en uitspraken over strategisch manoeuvreren in het Nederlands verkiezingsdebat in het algemeen.

De primaire analyses van de debatten, oftewel de argumentatieve reconstructie, opvallende stijlfiguren en eventuele aanpassingen aan het auditorium, zijn opgenomen in de bijlagen 3, 5 en 7. Aan de hand van deze analyses wordt in de komende paragrafen gekeken naar eventuele patronen en strategische keuzes in de debatbijdrage van de deelnemende lijsttrekkers. De analyse en duiding van de strategisch manoeuvres gebeurt aan de hand van de drie aspecten (keuze uit het topisch potentieel, keuze uit de presentationele middelen en aanpassingen aan het auditorium) die simultaan worden ingezet om het institutionele doel te bereiken. De uitkomst van deze analyses vormt de basis om in de conclusie uitspraken te doen over strategisch manoeuvreren in het argumentatieve actietype van het Nederlandse verkiezingsdebat in het algemeen.

In paragraaf 5.1 worden de primaire resultaten besproken die zijn gevonden in de analyses in de bijlagen. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de drie aspecten van strategisch manoeuvreren. Aan de hand van deze resultaten worden in paragraaf 5.2 drie verschillende strategische keuzes van de lijsttrekkers besproken, namelijk: eigenaarschap, framing en autoriteitsargumentatie. Aan de hand van de beschrijvingen van zowel de primaire resultaten als de verschillende strategisch keuzes en patronen wordt in paragraaf 5.3 een conclusie getrokken, waarin onder meer gekeken wordt naar wat deze resultaten zeggen over strategisch manoeuvreren in het argumentatieve actietype ‘Nederlands verkiezingsdebat’.

5.1 Primaire resultaten

In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat strategische manoeuvres bestaan uit drie aspecten, namelijk de keuze uit het topisch potentieel, de keuze uit de presentationele middelen en de aanpassingen die gedaan worden aan het auditorium. In de komende subparagrafen worden de resultaten van de analyses uit de bijlagen besproken aan de hand van deze drie aspecten. Het identificeren van de keuze uit het topisch potentieel, presentationele middelen en aanpassingen aan het auditorium gebeurde *bottom-up*. Dit wil zeggen dat de verschillende aspecten geïdentificeerd zijn door de (uitgeschreven) debatten te bestuderen.

5.1.1 Topisch potentieel

De analyses beslaan in totaal drie debatten, waarin in totaal negen (sub)debatten over een bepaald thema worden gevoerd. Uit de analyses in de bijlagen 3, 5 en 7 is gebleken dat de deelnemende lijsttrekkers voornamelijk gebruikmaken van pragmatische argumentatie. In alle debatten gebruikt vrijwel elke politicus pragmatische argumentatie.

In de pragma-dialectiek worden drie verschillende typen argumentatie onderscheiden, namelijk kenteken-, vergelijkings- en causale argumentatie. Pragmatische argumentatie is een subtype van het argumentatietype causale argumentatie (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 88-92). Men spreekt van pragmatische argumentatie wanneer in het standpunt een bepaald doel, handelingswijze of actie wordt aanbevolen of aangeraden, en wanneer de argumentatie bestaat uit het opsommen van de effecten of consequenties van het te bereiken doel of de uit te voeren handelingswijze of actie (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 92). In het Nederlandse verkiezingsdebat wordt zowel gebruikgemaakt van de variant waarbij de wenselijkheid van het eigen beleid wordt benadrukt als van de variant waarbij de deelnemende lijsttrekkers de onwenselijkheid van het beleid van de oppositie trachten aan te tonen. Het gebruik van pragmatische argumentatie is geen dermate opvallende vondst en lag zelfs in de lijn der verwachting. Uit onderzoek van Garssen (2015, 28-29) is gebleken dat ook in plenaire debatten in het Europese parlement gebruik wordt gemaakt van pragmatische argumentatie om problemen op te lossen. Daarbij gaan sprekers ervanuit dat de resultaten inderdaad wenselijk zijn, en dat de aangedragen suggesties het probleem oplossen (Garssen 2015, 29).

Naast pragmatische argumentatie, wordt door deelnemende lijsttrekkers ook gebruikgemaakt van andere argumentatietypen. Zo wordt in alle drie de debatten door verschillende debaters gebruikgemaakt van analogie-argumentatie, een subtype van de vergelijkingsargumentatie. Analogie-argumentatie kan gebruikt worden om een vergelijking te trekken tussen hoe twee verschillende situaties zich tot elkaar verhouden (Van Eemeren en Snoeck Henkemans 2011, 91). Deelnemende lijsttrekkers trekken bijvoorbeeld vaak een vergelijking tussen binnen- en buitenland. Zo gebruikt Wilders voorbeelden van de (gratis) gezondheidszorg in Zuid-Europa en contrasteert dit met de gezondheidszorg in Nederland, die juist gepaard gaat met hoge kosten (Bijlage 2, debat over de zorg, r. 15-17).

Een laatste argumentatietype waar meervoudig gebruik van wordt gemaakt, is autoriteitsargumentatie, een vorm van kentekenrelatie. Hierbij wordt gebruikgemaakt van twee verschillende varianten van de autoriteitsargumentatie. Ten eerste wordt gebruikgemaakt van een externe autoriteit. Hierbij wordt vaak het Centraal Plan Bureau (CPB) aangehaald die de partijprogramma's van de deelnemende partijen heeft doorgerekend. Autoriteitsargumentatie met het CPB als autoriteit wordt voornamelijk gebruikt in het tweede (EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat) en derde debat (Carrédebat). Dit heeft te maken met het feit dat gedurende het

eerste debat (RTL Premiersdebat) de partijprogramma's nog niet waren doorgerekend. Ten tweede dragen deelnemende politici autoriteitsargumentatie aan waarbij gebruik wordt gemaakt van de eigen autoriteit als politicus of als minister-president. Het gebruik van autoriteitsargumentatie, waarbij een beroep wordt gedaan op de eigen autoriteit, is een strategische keuze van de deelnemende lijsttrekkers omdat zij een beroep doen op hun rol als volksvertegenwoordiger. Mede om deze reden zal in paragraaf 5.2.3 deze strategische keuze verder uitgewerkt worden.

5.1.2 Keuze uit de presentationele middelen

In verkiezingsdebatten lijkt genoeg ruimte te zijn om de boodschap extra kracht bij te zetten door een redelijke en effectieve keuze uit de presentationele middelen. Ondanks dat sprekers niet ongelimiteerd de tijd krijgen om hun bijdrage uiteen te zetten, blijft er voldoende mogelijkheid over om gebruik te maken van stijlmiddelen en andere presentationele middelen. In tabel 12 is een overzicht opgenomen van (een selectie van) de gebruikte stijlmiddelen van de deelnemende lijsttrekkers, zoals gebleken uit de analyses in bijlage 3, 5 en 7.

Stijlfiguur	RTL Premiersdebat	EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	Carrédebat
Persoonlijke voornaamwoorden	18	18	24
Drieslag	10	10	15
Opsomming	8	6	6
Epitheton	17	14	20
Exclamatie	4	2	2
Antithese	5	7	6
Personificatie	1	-	-
Anekdote	9	9	7
Vraagfiguren (bevat meerdere figuren)	10	12	7
Anticipatie	3	1	-
Oneliner	5	6	12
Totaal	90	85	99

Tabel 12. Overzicht gebruikte stijlfiguren en de frequentie waarmee ze voorkwamen in de verschillende verkiezingsdebatten

In de debatten wordt door de deelnemende lijsttrekkers veelvuldig gebruikgemaakt van het strategisch inzetten van persoonlijke voornaamwoorden, en dan met name het persoonlijk voornaamwoord 'wij'. Deelnemende lijsttrekkers maken gebruik van zowel de exclusieve als de

inclusieve wij. De inclusieve wij kan worden gezien als een combinatie tussen een aanspreking van het publiek en het spreken vanuit de eigen persoon. Zodoende krijgt ‘wij’ de betekenis van ‘ik’ de spreker, en ‘jullie’ het publiek. Bij de exclusieve wij wordt het publiek uitgesloten (Braet, 2016, 109-110). Door het in- of uitsluiten van bepaalde groepen kan een lijsttrekker zich dichterbij of verder van het volk positioneren (Van Leeuwen, 2015, 146). Gedurende de debatten wisselen de deelnemende lijsttrekkers tussen het inclusieve en het exclusieve perspectief. In het volgende fragment wisselt Roemer van een inclusieve wij naar een exclusieve wij.

Roemer: ‘Als we in de zorg gaan kijken, zien we hoe de mensen in de verzorghuizen, in de verpleeghuizen, het steeds moeilijker krijgen omdat er steeds minder personeel is. Wat er moet gebeuren, is dat wij de menselijke maat in de zorg gaan herstellen, voor de mensen die er wonen, moeten zijn en werken. En dat wij gaan bezuinigen daar waar het kan. Dat betekent dus weg met die marktwerking en stop nu eens eindelijk met die enorme bureaucratie en verspilling en maak de zorg kleinschalig, zodat we daar minder managementlagen in hebben en we dus echt de menselijke maat in de zorg terugkrijgen!’
(Bijlage 4, debat over de zorg, r. 24-31)

Roemer gebuikt hier het inclusieve wij om een beeld te schetsen van een trend die hij als spreker ziet en die het publiek, de (potentiële) kiezer, thuis ook ziet, namelijk de tekorten in de zorg, waar mensen het steeds moeilijker krijgen, omdat er te weinig personeel is. Gedurende het fragment schakelt hij over naar een exclusieve wij, wanneer hij uitlegt wat de SP als partij gaat doen om deze tekorten op te lossen. Op deze wijze distantieert Roemer zich met de SP van het publiek. Uit de analyses blijkt dat meer politici gebruikmaken van het wisselende inclusieve en exclusieve perspectief door middel van het persoonlijk voornaamwoord ‘wij’. In paragraaf 5.3.2 wordt dieper ingegaan op het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden als onderdeel van de autoriteitsargumentatie als strategische keuze van deelnemende lijsttrekkers. Daarnaast maken politici vaak gebruik van een epitheton, een toevoeging van een karakteriserend woord aan een soortnaam of eigenaam. Hierdoor geven de politici hun boodschap een extra krachtige lading.

De eerste twee voorbeelden, de persoonlijke voornaamwoorden en het epitheton, lijken in het verloop van de debatten redelijk stabiel te blijven, en altijd veel gebruikt te worden. De oneliner daarentegen wordt over het verloop van de debatten steeds meer gebruikt. Een verklaring van het groeiende gebruik van de oneliner kan zijn dat, omdat de deelnemende lijsttrekkers in de loop van de debatten steeds minder spreektijd krijgen,¹⁰ politici hun beleid zo beknopt mogelijk uiteen moeten zetten. Enkele voorbeelden van gebruikte oneliners zijn:

¹⁰ De debatten zijn immers qua tijdsduur even lang, maar er wordt gedebatteerd met meer lijsttrekkers

- a) Mark Rutte: ‘Alleen zo komen we sterker uit de crisis’ (Bijlage 2, debat over de economie, r. 21)
- b) Diederik Samsom: ‘Zo krijg je goede zorg voor een eerlijke prijs’ (Bijlage 2, debat over de zorg, r. 35-36)
- c) Geert Wilders: ‘Leg de rekening niet bij de zieken, maar bij de Grieken!’ (Bijlage 4, debat over de zorg, r. 283-284; Bijlage 6, debat over de zorg, r. 280-285)
- d) Jolande Sap: ‘En op die manier stimuleren wij een eerlijke en groene economie’ (Bijlage 6, debat over de economie, r. 30-31)

Dit is slechts een selectie van gebruikte oneliners. Uit de analyses wordt duidelijk dat zowel lijsttrekkers van grote als kleine partijen gebruikmaken van de oneliner, en dat deze oneliners vaak worden hergebruikt of enigszins dezelfde insteek hebben. Wilders gebruikt oneliner (c) in het Carrédebat nogmaals in exact dezelfde vorm, en ook de oneliners van Rutte (a) en Samsom (b) zijn gebaseerd op de ideologie van de partij, waardoor soortgelijke oneliners ook voorkomen in andere debatten.

Uit tabel 12 blijkt dat deelnemende lijsttrekkers gebruikmaken van persoonlijke voornaamwoorden, epithetons en oneliners, maar ook van verschillende vraagfiguren, anekdotes en drieslagen. Gezien het feit dat deelnemende lijsttrekkers voorafgaand aan het debat vaak om en nabij dertig seconden vrije spreektijd krijgen, kunnen zij gebruikmaken van stijlfiguren om de boodschap extra kracht bij te zetten.

5.1.3 Aanpassing aan het auditorium

Een politicus moet in het verkiezingsdebat rekening houden met twee antagonististen. Enerzijds het primaire publiek ofwel de potentiële kiezer, die (deels) de rol van twijfelende antagonist vervuld. Anderzijds het secundaire publiek ofwel de andere deelnemende lijsttrekkers, die op sommige punten de rol van antagonist en op andere punten de rol van protagonist vervullen. Deelnemende lijsttrekkers zijn gewend om gedurende parlementaire debatten in de Tweede Kamer te debatteren met andere deelnemers, nu hun secundaire publiek. Daaruit blijkt ook dat de aanpassingen aan het auditorium vooral gericht zijn op het primaire publiek ofwel de (potentiële) kiezer.

Zo spreken de deelnemende lijsttrekkers soms letterlijk de (potentiële) kiezer aan. In het volgende fragment krijgt Samsom dertig seconden om zijn standpunt en argumenten te geven met betrekking tot de oplossingen voor de economische crisis.

Samsom: ‘U krijgt van de PvdA wel twee onwrikbare principes, waar we altijd aan vasthouden, wat er ook gebeurt.’ (Bijlage 2, debat over de economie, r. 27-28)

In het volgende fragment is Buma aan het woord. Doordat hij niet heeft deelgenomen aan het plenaire debat over de zorg in het Carrédebat, krijgt hij dertig seconden om te reageren op de stelling.

Buma: ‘En dan kun je beloven ‘het wordt allemaal goedkoper’, maar het wordt niet goedkoper. Want dan zult u moeten wachten op zorg. En zorg gaat uiteindelijk niet alleen om cijfers, maar zorg gaat om mensen en patiënten. En dus heeft u recht op de beste zorg, en ja, in de toekomst kost dat meer.’ (Bijlage 6, debat over de zorg, r. 256-260)

Bij deze aansprekingen wordt het primaire publiek, de (potentiële) kiezer, als individu aangesproken door gebruik te maken van het persoonlijke voornaamwoord ‘u’.

Deze aanspreking kan ook visueel gemaakt worden. Gedurende de openings- en de afsluitende beurt richten de politici zich soms fysiek naar de camera om hun punt te maken. Doordat recht in de camera wordt gekeken, kan de (potentiële) kiezer thuis het gevoel krijgen dat daadwerkelijk tot hen wordt gesproken. Dit gebeurt voornamelijk bij het Carrédebat, waar ook lijsttrekkers die niet hebben deelgenomen aan het plenaire debat, de kans krijgen om hun beleid uiteen te zetten.

Daarnaast wordt in de verkiezingsdebatten weinig tot geen vakjargon gebruikt. Zodoende blijft het debat ook begrijpelijk voor kiezers die niet dezelfde achtergrond, opleidingsniveau of normen en waarden hebben als de deelnemende lijsttrekkers. Een voorbeeld van een politicus die zich op een gegeven moment vergist en vervalt in vakjargon is Roemer. In het volgende fragment (bijlage 2, debat over Europa, r. 283-294) vraagt de debatleider aan Roemer om het begrip ‘monetaire verruiming’ toe te lichten voor de kijkers.

Debatleider: ‘U heeft inderdaad in een Kamerdebat gezegd dat de geldpersen aan moeten, is dat de oplossing?’

Roemer: ‘Een verruiming van de monetaire, een monetaire verruiming stellen veel meer partijen voor. Een belangrijkere rol voor de Centrale Europese [Bank]’

Debatleider: ‘[Even voor de] kijkers, wat verstaat u onder een monetaire verruiming??’

Roemer: ‘Als de Europese Centrale bank, als de Europese Centrale Bank, meneer Rutte’

Rutte: ‘De geldpersen aanzetten’

Gedurende het verkiezingsdebat wordt rekening gehouden met het primaire publiek ofwel de (potentiële) kiezer door deze aan te spreken, aan te kijken en geen gebruik te maken van vakjargon. Wanneer dit laatste wel gebeurt, kan de debatleider de deelnemende lijsttrekkers hierop aanspreken.

5.2 Patronen en strategische keuzes in het verkiezingsdebat

Naar aanleiding van de bottom-up-analyses in paragraaf 5.1 blijken verschillende patronen en strategische keuzes te extraheren uit de verschillende debatten in het corpus. In de volgende subparagrafen worden drie verschillende strategische keuzes van de deelnemende lijsttrekkers besproken. Bij het analyseren van de strategische keuzes wordt gekeken naar hoe de drie aspecten van strategisch manoeuvreren worden ingezet om een bepaalde keuze uit te werken.

Uit de analyses en uit het corpus zijn meer patronen en strategische keuzes te extraheren. Om de volgende redenen zijn echter slechts drie verschillende patronen geselecteerd. Eigenaarschap, besproken in paragraaf 5.2.1, wordt gebruikt door zowel lijsttrekkers van grote als kleine politieke partijen. Framing, besproken in paragraaf 5.2.2, speelt gedurende alle drie debatten een rol, en zelfs zodanig, dat op een gegeven moment hetzelfde frame, namelijk van ‘het eerlijke verhaal’, door meerdere lijsttrekkers wordt overgenomen en ingezet. Autoriteitsargumentatie, besproken in paragraaf 5.2.3, is wellicht niet het meest gebruikte argumentatieschema, maar wordt wel op een significante manier ingezet, mede omdat niet alleen maar gebruik wordt gemaakt van de autoriteit van een externe bron, maar ook van de eigen autoriteit. Zodoende wordt de rol van volksvertegenwoordiger benadrukt.

5.2.1 Eigenaarschap

Door het Nederlandse politieke stelsel kan het voorkomen dat bepaalde thema's door de kiezers worden gekoppeld aan diverse politieke partijen. In de aanloop naar de verkiezingen proberen de partijen dan ook een voordeel te halen uit deze associaties. Partijen proberen zoveel mogelijk aandacht te genereren voor de issues die zij, maar ook de kiezers, belangrijk vinden. De gedachte hierachter is dat een goede reputatie op een belangrijk onderwerp, een groot voordeel kan opleveren op de dag van de verkiezingen (Ruigrok, Van Atteveldt, Gagestein en Van Keulen 2017, 12-13). In een debat veel aandacht proberen te genereren voor een onderwerp dat door de eigen partij wordt geclaimd, kan bijdragen aan het behalen van het institutionele doel van het Nederlandse verkiezingsdebat, namelijk: het overtuigen van de (potentiële) kiezer om op de desbetreffende partij te stemmen.

Onderwerp	Partij
Immigratie en integratie Steun aan Zuid-Europa	PVV
Criminaliteit	VVD, PVV
Economie	VVD
Normen en waarden	CDA, ChristenUnie, SGP
Sociale zekerheid	SP, PvdA
Gezondheidszorg	SP (+ PvdA)
Natuur en milieu	GroenLinks, Partij voor de Dieren

Tabel 13. Overzicht van de verschillende maatschappelijke thema's, en de partijen die met deze thema's worden geassocieerd. Bron: Ruigrok et al, 2017, 12

In de volgende alinea's wordt gekeken naar hoe de keuze uit het topisch potentieel, de keuze uit de presentationele middelen en de aanpassingen aan het auditorium een rol spelen bij de vormgeving van de strategische keuze van de deelnemende lijsttrekkers, wanneer zij gebruikmaken van eigenaarschap en op welke manier zij het debat sturen in de richting van onderwerpen waarvan zij zelf 'eigenaar' zijn.

Keuze uit het topisch potentieel

Als eerst wordt de selectie uit het topisch potentieel in combinatie met eigenaarschap besproken. Een voorbeeld hiervan is Geert Wilders en de manier waarop hij het debat over de zorg stuurt naar een debat over massa-immigratie, integratie en steun aan de Zuid-Europese landen. Dit komt duidelijk naar voren in het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat (Bijlage 4, debat over de zorg, r. 272-284). Tot dusver gaat dit debat over het verhogen van het eigen risico in Nederland en de doorrekeningen van het CPB, en ook Wilders krijgt de vraag of mensen bij de PVV meer moeten gaan betalen voor de zorg (r. 261). Hoewel de vraag opgevat kan worden als een gesloten vraag waar enkel met ja of nee geantwoord hoeft te worden, gebruikt Wilders deze kans om zijn eigen beleid uiteen te zetten. Hierdoor is Wilders in staat om te kiezen voor een causaal argument waarin een ander onderwerp wordt geïntroduceerd, namelijk de steun aan de Zuidelijke-Europese landen.

(1.2 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

(1.2.1 Wij stoppen met geld geven aan de Grieken)

1.2.1.1a (want) stoppen met geld geven aan de Grieken leidt ertoe dat we de rekening niet meer bij de zieken leggen maar bij de Grieken (r. 283-284)

(1.2.1.1b (en) De rekening bij de Grieken leggen in plaats van bij de zieken is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b' Als stoppen met geld geven aan de Grieken leidt tot de rekening bij de Grieken leggen in plaats van bij de zieken, is stoppen met geld geven wenselijk)

Figuur 4. Argumentatieve reconstructie Geert Wilders. Afkomstig uit Bijlage 5, debat over de problemen in de zorg.

Ook gedurende het RTL Premiersdebat schetst hij het beeld van de 'kostbare en onbetaalbare massa-immigratie' en de financiering van de 'zuidelijke landen, zoals Spanje waar de zorg gratis is' (bijlage 2, debat over de zorg, r. 15-17). Opnieuw kiest hij voor argumentatie met betrekking tot een ander onderwerp, namelijk (massa-)immigratie.

(1.2 De PVV heeft de oplossing voor de problemen in de zorg)

1.2.4 Wij stoppen met het geven van geld aan de kostbare en onbetaalbare massa-immigratie en de steun aan de zuidelijke landen, zoals Spanje, waar de zorg gratis is (r. 15-17)

Figuur 5. Argumentatieve reconstructie Geert Wilders. Afkomstig uit Bijlage 3, debat over de problemen in de zorg.

Bij deze specifieke keuze uit het topisch potentieel wordt het spanningsveld tussen redelijkheid en effectiviteit duidelijk. Zoals eerder beschreven is het voor een lijsttrekker gunstig om gebruik te maken van de associaties die het publiek heeft met bepaalde onderwerpen in combinatie met bepaalde partijen. De PVV wordt door de kiezer geassocieerd met massa-immigratie, integratie en steun aan landen in Zuid-Europa. Door gedurende het verkiezingsdebat ervoor te kiezen om van onderwerp te veranderen, kan een deelnemende lijsttrekker zijn eigen onderwerp des te meer 'primen' bij de (potentiële) kiezer.

Het naar voren brengen van argumenten met betrekking tot het 'eigen' onderwerp mag dan wellicht een overtuigend effect hebben, maar kan mogelijk op gespannen voet staan met de

redelijkheid. Door het naar voren brengen van argumentatie die geen betrekking heeft op het standpunt dat ter discussie staat, overtreedt de lijsttrekker de vierde discussieregel, namelijk de relevantieregel.¹¹

Keuze uit de presentationele middelen

Deelnemende lijsttrekkers die een onderwerp ‘claimen’, kunnen dit op een positieve of een negatieve manier doen. Dit lijkt voornamelijk te gebeuren door kwalificerende bijvoeglijke naamwoorden. Een voorbeeld van een lijsttrekker die een onderwerp op een positieve manier claimt, is in het Carrédebat Jolande Sap. Op een vrij subtiele manier maakt zij gebruik van het eigenaarschap van GroenLinks (natuur en milieu). Door te benadrukken dat haar partij een ‘eerlijke en groene economie wil stimuleren’ (Bijlage 6, economische crisis, r. 30-31), claimt zij haar onderwerp. Sap praat hierbij over een groene en een eerlijke economie, waardoor het lijkt alsof ‘groene’ een positieve connotatie krijgt.

(1.1 GroenLinks heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1a GroenLinks legt de rekening bij de grote vervuilers, bij de hogere inkomens (r. 28)

1.1b En daarmee creëren we ruimte om nieuwe banen te scheppen voor de laagste inkomens (r. 29-30)

1.1.1a/b.1 Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het stimuleren van een eerlijke en groene economie (r. 30-31)

(1.1.1a/b.1b Het stimuleren van een eerlijke en groene economie is wenselijk)

(1.1.1a/b.1a’/1b’ Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het stimuleren van een eerlijke en groene

Figuur 6. Argumentatieve reconstructie Jolande Sap. Afkomstig uit Bijlage 7, debat over de economische crisis.

De presentationele keuzes van Sap zijn tegenovergesteld aan die van Wilders, die voornamelijk de negatieve gevolgen van de massa-immigratie, integratie en de steun aan de Zuid-Europese landen wil benadrukken. Hierbij maakt hij gebruik van negatieve bijvoeglijke naamwoorden,¹² foute en asociale keuzes. Daar worden begrippen tegenover geplaatst, zoals

¹¹ Zie Bijlage 1

¹² Zoals ook te zien is in figuur 4 en 5

‘onbetaalbare’ en ‘kostbare’ tegenover ‘gratis’. Beide lijsttrekkers maken ook gebruik van een oneliner, of in ieder geval een duidelijk gestileerde zin, namelijk ‘Een eerlijke en groene economie’ (Bijlage 6, debat over de economie, r. 30-31) en ‘Geen geld meer naar de Grieken, maar naar de zieken’ (Bijlage 4, debat over de zorg, r. 283-284, Bijlage 6, debat over de zorg, r. 280-285).

Aanpassingen aan het auditorium

De keuze voor deze argumentatieve zet en de bijhorende presentationele middelen kunnen tegelijkertijd geanalyseerd worden als een aanpassing aan het auditorium en aan de verwachtingen, behoeften en wensen die de (potentiële) kiezers kunnen hebben bij het kijken naar een verkiezingsdebat op televisie.

Zowel de topische als de presentationele keuzes dragen bij aan de aanpassingen aan het auditorium. Zoals eerder naar voren kwam, stonden de thema's integratie, immigratie en de steun aan de Zuidelijke-Europese landen hoog op de verkiezingsagenda. Door dus aandacht te genereren voor issues die zowel de partij als de (potentiële) kiezers belangrijk vinden, kan de PVV laten zien dat de partij zich aansluit bij wat de (potentiële) kiezers thuis willen. Door daarbovenop te kiezen voor een rijmende oneliner, krijgt hij de lachers op de hand (Bijlage 5, debat over de zorg, r. 286) van het publiek dat aanwezig is bij het verkiezingsdebat, waaruit geconcludeerd kan worden dat de oneliner ook aansluiting vindt bij het publiek.

5.2.2 Framing

Een (politiek) frame kan gebruikt worden om het publiek tot een specifieke interpretatie van de werkelijkheid te sturen. Zo worden bepaalde aspecten van een bepaald onderwerp uitvergroot en andere aspecten als het ware verborgen (De Bruijn, 2014, 18). Bij een goed frame is vrijwel altijd sprake van een hoge ‘plakfactor’, mensen onthouden het frame. Daarnaast is het publiek het (intuïtief) eens met het frame en ontstaat er een ‘tegenstander’ (Van Bruijn 2014, 21-29).

Het gebruik van een frame kan een lijsttrekker ook een aantal voordelen opleveren (afkomstig uit Van Bruijn 2014, 30-26):¹³

- (1) Door in de confrontatiefase het verschil van mening zo te framen dat de tegenstander eenzelfde soort bewoording overneemt, wordt het frame gunstig gedefinieerd. Dit zorgt ervoor dat het frame extra zendtijd krijgt.

¹³ Herformuleerd in het licht van de pragma-dialectiek

(2) Het frame kan gedurende de openingsfase voor een spreker zorgen dat het een zware bewijslast voor de tegenstander en slechts een lichte bewijslast voor de eigenaar van het frame oplevert, waardoor de bewijslast op een gunstige wijze is verdeeld voor de eigenaar van het frame.

(3) Het frame kan gedurende de openingsfase de gemeenschappelijke uitgangspunten benadrukken door onderliggende waarden te activeren. Daarnaast kan het aanspreken van gemeenschappelijke normen en waarden ervoor zorgen dat eventuele zwevende kiezers zich extra voelen aangetrokken tot een partij, wat de doorslag kan geven om op een bepaalde partij te stemmen.

(4) Het frame kan gedurende de argumentatiefase ervoor zorgen dat de spreker een tegenstander dwingt te reageren op de uitgezette aanval. Zodoende wordt de tegenstander in het defensief gedwongen en wordt het lastig gemaakt om een eigen, effectieve aanval uit te zetten.

(5) Het frame kan gedurende de argumentatiefase ervoor zorgen dat de antagonist een complexe argumentatiestructuur stap voor stap moet weerleggen (hordeloopredenering), waardoor voor de spreker een gunstige en effectieve aanval wordt uitgezet.

Daarnaast wordt nog geadviseerd als spreker niet in het frame van een tegenstander te stappen. Zelfs de ontkenning van een frame leidt tot de bevestiging ervan. Door een frame te bevestigen, wordt als het ware ook de redenering van de andere partij bevestigd (Van Bruijn, 2014, 38-39). Daarnaast kan een frame ook gebruikt worden om argumenten te formuleren, en kan geprobeerd worden om de opponent mee te krijgen in het frame door specifieke formuleringen.

Het gebruik van een frame lijkt, indien goed geformuleerd, een waardevolle strategische manoeuvre. In het vervolg van de paragraaf wordt gekeken naar hoe framing daadwerkelijk als strategische manoeuvre kan worden ingezet.

Keuze uit het topisch potentieel

Zoals benadrukt in het begin van de paragraaf, kan een goed frame ervoor zorgen dat er een bewijslast rust op de tegenstander en slechts een lichte bewijslast op de eigenaar van het frame. Wanneer een debat wordt gevoerd in een bepaald frame, kunnen argumenten voor het frame extra sterk zijn. Het publiek kan immers ontvankelijker zijn voor de informatie die het frame bevestigt, zelfs wanneer het argument (achteraf) veel minder bewijskracht heeft (Van Bruijn, 2014, 32-33). Daarnaast kan een frame ook bijdragen aan de effectieve aanval.

Gedurende het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat debatteren Mark Rutte en Diederik Samsom een-op-een over de economische crisis. Rutte maakt hier gebruik van een klassiek republikeins frame: ‘tax-and-spend’ (Van Bruijn, 2014, 164). Het gebruik van dit frame ziet er als volgt uit:

Rutte: ‘De belastingen laten stijgen, zoals u doet, bij bijvoorbeeld bedrijven, het punt van belastingen zelf, u gaat een toptarief invoeren van 60%, [u gaat] (...) [U gaat] maatregelen nemen en waarom [doet u dat?] (...) En waarom doet u dat meneer Samsom, om een heel klein beetje koopkrachtreparatie aan te brengen. En ik zou zeggen koopkracht is belangrijk, maar veel belangrijker is dat Claudia [Jansen]’ (Bijlage 4, debat over de economische crisis, r. 147-158)

De argumentatieve reconstructie van dit fragment is te zien in Figuur 7.

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.5 De PvdA zorgt er niet voor dat de staatsfinanciën snel op orde komen (r. 140-141)

2.1.6 De PvdA neemt allerlei risico’s met het laten stijgen van de belastingen (r. 141-142) (u gaat een toptarief invoeren van zestig procent (r. 147-148))

(2.1.5.1a-2.1.6.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden slechts tot een heel klein beetje koopkrachtreparatie (r. 156-157)

(2.1.5.1b-2.1.6.1b Een heel klein beetje koopkrachtreparatie (ten koste van andere verbeteringen in de economie) is onwenselijk)

(2.1.5.1a’/1b’-2.1.6.1a’/1b’ Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot slechts een heel klein beetje koopkrachtreparatie, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

Figuur 7. Argumentatieve reconstructie Mark Rutte. Afkomstig uit Bijlage 5, debat over de economische crisis

In dit voorbeeld ‘reframet’ Rutte het beleid van de PvdA. De PvdA probeert zich te profileren als een partij die niet veel bezuinigt, maar juist investeert in de samenleving om zo de economie aan te jagen. Volgens het strategisch manoeuvreren kiest een discussiant in de argumentatiefase voor een redelijke en effectieve argumentatie en een kritische reactie. Het reframen kan door een lijsttrekker gebruikt worden als een kritische reactie op het beleid van de tegenstanders. Een reframe laat immers zien dat het frame van de tegenstanders niet goed, compleet of dekkend is. Wanneer het frame van de tegenstanders goed weerlegd wordt, worden ook de argumenten die in het frame besloten liggen, weerlegd.

De reactie van Samsom op deze kritische reactie en het frame van het beleid van de PvdA is echter als volgt:

Samsom: ‘Meneer Rutte, nu doet u het weer. Nu doet u het weer. Wij, wij verlagen belastingen. Bij ons gaan de bedrijven minder belasting betalen dan in uw [programma]’ (Bijlage 4, debat over de economische crisis, r. 162-164)

In plaats van mee te gaan in het frame van Rutte, zegt hij alleen iets over het frame zelf: hij maant Rutte om op te houden met het vertellen van onwaarheden over het beleid van de PvdA en andere partijen (De Bruijn 2014, 16). Samsom stapt hier niet in het tax-and-spendframe van Rutte, maar zegt hier enkel iets over het frame dat Rutte gebruikt. Hij gaat als het ware boven het frame van Rutte staan. Dit wordt ook wel meta-framing genoemd (Van Bruijn 2014, 154). Door gebruik te maken van meta-framing wordt de kritische reactie van Rutte als het ware ongedaan gemaakt, en valt Samsom ook de geloofwaardigheid van Rutte als politicus aan.

Het specifieke meta-frame dat Samsom gebruikt om het tax-and-spendframe van Rutte te ontcrachten, verandert op den duur in een op zichzelf staand frame. Samsom maakte er al in het RTL Premiersdebat gebruik van:

Samsom: ‘Dat is drie keer een belofte die gebroken gaat worden. Want die Europese Unie hoort bij elkaar en daarom zou het kunnen dat je de Grieken een jaar extra ruimte geeft om orde op zaken te stellen, zodat ook hun economie weer kan groeien en zodat we uiteindelijk gezamenlijk verder komen.’ (Bijlage 2, debat over Europa, r. 395- 400)

Maar na het fragment waarbij Samsom, Rutte ervan beschuldigt ‘het weer te doen’, verandert het meta-frame in een op zichzelf staand frame dat erop neer komt dat het eigen beleid van de deelnemende politici eerlijk (en compleet) is, en het beleid van de andere politici oneerlijk (en incompleet). Voorbeelden hiervan zijn onder andere terug te vinden in het Carrédebat:

Slob: ‘de zorgkosten stijgen enorm op dit moment, miljarden euro’s extra en daarom is het eerlijke verhaal dat we wel allemaal wat meer zullen moeten gaan betalen’ (Bijlage 6, debat over de problemen in de zorg, r. 48-49)

Rutte: ‘Want het eerlijke verhaal is dat die zorgkosten de komende jaren fors zullen stijgen’ (Bijlage 6, debat over de problemen in de zorg, r. 293-294)

Het valt op dat zowel grote partijen, zoals de VVD, als kleine partijen, zoals de ChristenUnie, meegaan in het verhaalframe van de PvdA.

Keuze uit presentationele middelen

Een goed frame activeert de onderliggende waarden van het publiek ofwel de (potentiële) kiezer. Hierbij is het van belang dat de waarden die in het frame worden aangesproken, aansluiten bij de beoogde doelgroep van de lijsttrekker. Zodoende kunnen ze dus ook een beroep doen op eventuele gemeenschappelijke uitgangspunten tussen de deelnemende lijsttrekker en zijn partij enerzijds en het primaire publiek anderzijds. De ChristenUnie staat bijvoorbeeld van oudsher bekend als een christelijke, sociale partij. Arie Slob probeert de waarden van de ChristenUnie te activeren door gebruik te maken van een drieslag waarbij hij de kernwaarden van de partij benoemt, en een antithese (gaan zitten – gaan staan) waarmee hij het verschil tussen zijn partij en de andere (coalitie-)partijen uitdrukt:

‘Maar wat wel deugt zijn de plannen van de ChristenUnie om innoverend uit de crisis te komen. Sociaal, duurzaam en gezinsvriendelijk. Maar er is nog iets nodig. En dat is lef. En dat is niet gaan zitten, maar gaan staan als de problemen groot zijn. En dat hebben wij als ChristenUnie laten zien toen de man hier links van mij en rechts van mij, uit hun handen lieten vallen na het Catshuisoverleg van zeven weken. En na twaalf september zullen we er weer zijn. Dat zeg ik tegen de kiezers.’ (Bijlage 6, debat over de economische crisis, r. 251-257)

Ook het meta-frame van het eerlijke verhaal maakt gebruik van waarden, zoals eerlijkheid. Van de volksvertegenwoordiging wordt door de (potentiële) kiezer verwacht dat zij een eerlijk en transparant verhaal vertelt. Door te kiezen voor frasen als ‘drie keer een belofte die gebroken gaat worden’, ‘vertelt niet het hele verhaal’ en ‘dat is het eerlijke verhaal’ kunnen politici hun beleid als eerlijker en completer framen dan die van hun tegenstanders.

Aanpassingen aan het auditorium

Wanneer een frame naar behoren werkt, kan dit de manier beïnvloeden waarop het publiek naar de werkelijkheid kijkt. Het frame dient dan namelijk als referentiekader van de werkelijkheid, waardoor het publiek de informatie enkel nog maar selectief tot zich neemt (De Bruijn 2014, 18). Als een lijsttrekker het frame dus goed aanpast aan het auditorium, bijvoorbeeld door in te spelen op normen en waarden waarvan hij/zij weet dat ze aanslaan bij de kiezers die zij willen overtuigen, kan hij het referentiekader van zijn kiezer dus als het ware vernauwen.

5.2.3 Autoriteitsargumentatie

Op verschillende manieren wordt gedurende het verkiezingsdebat gebruikgemaakt van het aandragen van autoriteit. Hierbij wordt zowel gebruikgemaakt van de autoriteit van een organisatie als van de eigen autoriteit. In het vervolg van de paragraaf wordt gekeken naar hoe het aandragen van autoriteit ingezet kan worden als strategische manoeuvre.

Keuze uit het topisch potentieel

Bij het aandragen van autoriteitsargumentatie presenteert een discussiant de instemming van een autoriteit met het standpunt (dat ter discussie staat) als een reden om het standpunt te aanvaarden (Van Eemeren en Grootendorst 1992, 163). Het abstracte argumentatieschema dat hierop van toepassing is, wordt als volgt beschreven:

- 1 Uitspraak U is aanvaardbaar
- 1.1 Autoriteit A is van mening dat U
- 1.1’ De mening van A geeft aan dat U aanvaardbaar is

Een voorbeeld van dit argumentatieschema is afkomstig uit het EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat:

Rutte: ‘En wat heel belangrijk is op de huizenmarkt is dat daar rust komt. Afgelopen maandag hebben we onze rapportcijfers gekregen van het Centraal Plan Bureau, en het blijkt dat bij uw partij, de PvdA, de huizenprijzen met 5% gaan dalen, door de maatregelen die u neemt, terwijl bij mijn partij de huizenprijzen gaan stijgen.’
(Bijlage 4, debat over de economische crisis, r. 20-23)

Deze redenering kan dan als volgt gereconstrueerd worden:

(1 Stem op mij)

(1.1 De VVD heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Bij de VVD stijgen de huizenprijzen (r. 22-23)

1.1.1.1a Stijgende huizenprijzen leiden tot rust op de huizenmarkt (r. 23)

(1.1.1.1b Rust op de huizenmarkt is wenselijk)

(1.1.1.1a'/1b' Als stijgende huizenprijzen leiden tot rust op de huizenmarkt, dan zijn stijgende huizenprijzen wenselijk)

1.1.1.2 Het CPB is van mening dat de huizenprijzen stijgen bij de VVD (r. 20-21)

(1.1.1.2' Als het CPB van mening is dat bij de VVD de huizenprijzen stijgen, dan geeft dat aan dat het aanvaardbaar is dat bij de VVD de huizenprijzen stijgen)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1a Als je op de PvdA stemt dan dalen de huizenprijzen met vijf procent (r. 21)

(2.1.1b Het is onwenselijk dat de huizenprijzen met vijf procent dalen)

(2.1.1a'/1b' Als stemmen op de PvdA leidt tot een huizenprijsdaling van vijf procent, is stemmen op de PvdA onwenselijk)

2.1.2 Het CPB is van mening dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen (r. 20-21)

(2.1.2' Als het CPB van mening is dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen, dan geeft dat aan dat het aanvaardbaar is (om te geloven) dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen)

Figuur 8. Argumentatieve reconstructie Mark Rutte. Afkomstig uit Bijlage 5, debat over de economische crisis

Bij autoriteitsargumentatie wordt vaak uitgegaan van een externe bron, zoals het CPB. In het artikel van Pilgram (2012, 172) wordt echter ook uitgegaan van autoriteitsargumentatie op basis van de autoriteit van de schrijver zelf. Zo kan een discussiant verwijzen naar zijn eigen deskundigheid, ervaring, expertise, kennis of professionaliteit, om zo de aanvaardbaarheid van het standpunt aan te tonen (Pilgram 2012, 172).

Door gebruik te maken van autoriteitsargumentatie, kan een discussiant een aantal strategische functies vervullen, die niet vervuld kunnen worden wanneer de autoriteit van een externe bron wordt aangehaald. Wanneer iemand zichzelf als autoriteit aanhaalt, zet hij de andere partij verder onder druk om het standpunt te aanvaarden. Wanneer de tegenpartij het argument immers niet aanvaardt, twijfelt hij aan de rechtvaardigingskracht van de autoriteit van de discussiant. Daarnaast kunnen beleefdheidsovertuigingen ervoor zorgen dat de tegenpartij afziet van het tonen van twijfel en het standpunt dus aanvaardt (Pilgram 2012, 172). Door de gekozen volksvertegenwoordiging kan een lijsttrekker met autoriteitsargumentatie gebruikmaken van het gezag dat de kiezer hem toeschrijft. Het is immers de kiezer die de lijsttrekkers selecteert, en daarmee ook een vertrouwen toeschrijft aan de persoon van de lijsttrekker.

In de selectie van het topisch potentieel wordt het autoriteitsargument in het verkiezingsdebat vaak gecombineerd met pragmatische argumentatie. Zo wordt aan de ene kant beargumenteerd dat het beleid dat de desbetreffende partij (on)wenselijk is, en wordt dit verder ondersteund door de autoriteit van de lijsttrekker of de partij. Zodoende ontstaat dus een structuur waarbij de autoriteit van de lijsttrekker ondersteunend werkt bij de wenselijkheid van het beleid.

(1.3 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 (want) ik, als minister-president, knok voor een sterke markt en munt in Europa (r. 35)

1.3.1.1 Knokken voor een sterke markt en munt in Europa is in het belang van Nederland en van belang voor de Nederlandse banen (r. 36-37)

(1.3.1.1' Als het in het belang is van Nederland en de Nederlandse banen, dan moeten we knokken voor een sterke markt en een sterke munt)

Figuur 9. Argumentatieve reconstructie Mark Rutte. Afkomstig uit Bijlage 3, debat over de problemen in Europa

Keuze uit presentationele middelen

De deelnemende lijsttrekkers verwijzen zowel impliciet als expliciet naar de eigen autoriteit. Wanneer impliciet naar de eigen autoriteit wordt verwezen, wordt door de deelnemende lijsttrekkers voornamelijk gebruikgemaakt van persoonlijke voornaamwoorden, en dan voornamelijk het inclusieve of exclusieve wij (beschreven in paragraaf 5.1.2). Door het in- of uitsluiten van bepaalde groepen kan een lijsttrekker zich dichter of verder van het volk positioneren (Van Leeuwen 2015, 146).

In het verkiezingsdebat wordt zowel gebruikgemaakt van een inclusief als van een exclusief wij. In het geval van het aandragen van de eigen autoriteit wordt gebruikgemaakt van een exclusief wij. Met dit stijlmiddel distantieëren de lijsttrekkers zich van het publiek en laten ze zien wat zij kunnen betekenen voor de (potentiële) kiezer. In het volgende tekstfragment maakt Alexander Pechtold op twee verschillende manieren gebruik van het exclusieve wij. In eerste instantie doelt hij met de ‘we’ op alle partijen in de politiek, maar in het tweede gedeelte van de bijdrage switcht hij naar een exclusief wij waarbij hij voornamelijk de nadruk legt op wat D66 gaat doen voor de (potentiële) kiezer. Door zichzelf te distantieëren van de kiezer benadrukt Pechtold de rol van politici als gekozen volksvertegenwoordigers en combineert hij het met de wenselijkheid van het beleid van D66.

Pechtold: ‘De komende jaren, en dat doen alle partijen, bezuinigen we meer dan we investeren. Maar dat doen we om de staatsschuld op orde te krijgen. En daarvoor is een stabiel kabinet nodig. Geen avonturen meer op rechts, en geen experimenten op links. We gaan ook investeren, in onderwijs, in innovatie, en zoals ik zojuist al zei, in mensen boven de vijftig die nu al op zoek zijn naar een baan.’ (Bijlage 6, debat over de economische crisis, r. 229-234)

Het benadrukken van de eigen autoriteit en het gebruik van een exclusief wij wordt meer geëxpliciteerd wanneer door de lijsttrekkers wordt gesproken over ‘wij van partij X’ of ‘partij X wil...’. Meerdere partijen maken gebruik van deze explicitering, zoals de SP, PVV en de PvdA.

Roemer: ‘De SP heeft al heel lang gezegd, de hypotheekrenteaftrek kan niet blijven zoals hij nu is. Wij garanderen de hypotheekrenteaftrek tot een bedrag van vijfendertigduizend euro’ (Bijlage 2, debat over de economische crisis, r. 533-535)

Wilders: ‘De PVV is de enige partij die keihard nee zegt tegen Brussel’ (Bijlage 2, debat over de problemen in Europa, r. 29)

Samsom: ‘want wij als een van de weinige partijen, in tegenstelling tot de VVD wel durven te hervormen op de woningmarkt’ (Bijlage 4, debat over de economische crisis, r. 4-5)

Rutte, lijsttrekker van de VVD en demissionair minister-president, kan gedurende de verkiezingsdebatten op nog een andere manier kiezen voor een exclusief wij. De zittende minister-president kan tijdens de verkiezingen en in de campagne gebruikmaken van de zogenaamde ‘premierbonus’. Dit zijn de stemmen van de (zwevende) kiezers die op de minister-president stemmen, omdat zij het beleid van de voorgaande jaren goedkeuren. Rutte benadrukt zijn rol als de huidige minister-president door te spreken vanuit een ik-perspectief in combinatie met de toevoeging ‘als minister-president’. Dit komt in de volgende twee voorbeelden naar voren:

Rutte: ‘Nederland is een handelsland. En daarom knok ik, als minister-president, in Europa voor een sterke markt en voor een sterke munt’ (Bijlage 2, debat over Europa, r. 35-36)

Rutte: ‘Als ze dat doen, als ze daar alle inspanningen toe leveren, dan is Nederland, en dan ben ik ook, als minister-president bereid, om te helpen’ (Bijlage 6, debat over Europa, r. 48-50)

Wat opvalt in het gebruik van de autoriteit ‘als minister-president’ als aanvulling op de vraag waarom een beleid wenselijk is, is dat tegenstanders van het beleid van Rutte en de VVD ook een minister-president aandragen als een autoriteit, maar in dat geval om de onwenselijkheid van het beleid van de VVD en het handelen van Rutte aan te tonen. Dat komt naar voren in het volgende tekstfragment:

Pechtold: “Dit beeld, een demissionair minister-president met een rooie lamp voor zich, gaat nu de wereld over” (Bijlage 6, debat over Europa, r. 98-90)

Door gebruik te maken van de autoriteit van Rutte, probeert Alexander Pechtold het handelen van Rutte als onwenselijk te benadrukken, en probeert zo zwevende kiezers af te laten zien van het uitkeren van de premierbonus.

Aanpassingen aan het auditorium

Bij de aanpassingen aan het auditorium moet rekening gehouden worden met de verwachtingen, behoeften en wensen die (potentiële) kiezers bij het debat hebben. Wanneer kiezers al weten op wie zij gaan stemmen, kunnen zij de behoefte hebben om bevestiging te krijgen van de partij waarop zij gaan stemmen. Bij deze groep is de autoriteit van minder belang dan bij de groep zwevende kiezers. De zwevende kiezers kunnen naar het verkiezingsdebat kijken om een beslissing te kunnen maken op welke partij zij willen stemmen. Hierbij lijkt de autoriteit van de lijsttrekker van groter belang.

Zoals bleek uit de analyse van de presentationele middelen, maakt de minister-president gebruik van de premierbonus om zwevende kiezers te overtuigen op hem te stemmen. Verder kunnen politici hun professionele autoriteit gebruiken, wanneer zij ervan uitgaan dat de (potentiële) kiezer onvoldoende politieke kennis of expertise heeft om zelf een passend beleid te kunnen vormen met betrekking tot de maatschappelijke problemen. Deze autoriteit kan gerechtvaardigd worden vanuit het idee van de indirecte democratie, waarbij volksvertegenwoordigers worden gekozen om burgers te representeren. De lijsttrekkers zetten een beleid uiteen, waar zij als lijsttrekker en partij achterstaan. Zodoende is een beleid geformuleerd waar de lijsttrekker en partij achterstaan.

5.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is verslag gedaan van een onderzoek naar strategisch manoeuvreren in het Nederlandse verkiezingsdebat. Dit onderzoek bestaat uit argumentatieve reconstructies en analyses van de drie aspecten van strategisch manoeuvreren van de verkiezingsdebatten uit het verkiezingsjaar 2012. Naar aanleiding van het bespreken van de primaire analyses zijn de drie verschillende strategische keuzes van de deelnemende lijsttrekkers geëxtraheerd en geanalyseerd, namelijk: eigenaarschap, framing en autoriteit. In deze analyses is voornamelijk gekeken naar hoe de drie aspecten van strategisch manoeuvreren gezamenlijk bijdragen aan de strategische keuzes.

Wat zeggen deze strategieën over het strategisch manoeuvreren binnen het argumentatieve actietype van het Nederlandse verkiezingsdebat in het algemeen? De drie strategieën komen veelvuldig terug in de verkiezingsdebatten en worden door verschillende lijsttrekkers ingezet. De strategische manoeuvres sluiten alle drie aan bij het institutionele doel van het verkiezingsdebat; zij zijn afgestemd op het overtuigen van het primaire publiek, ofwel de (potentiële) kiezer. De topische keuzes van de lijsttrekkers benadrukken de wenselijkheid van het eigen beleid en de onwenselijkheid van het beleid van de tegenstanders; de presentationele middelen creëren verbinding tussen de spreker, de deelnemende lijsttrekker en het publiek. Een groot deel van de primaire resultaten is terug te zien in de drie besproken strategische keuzes. Lijsttrekkers gebruiken

hun eigen autoriteit om de wenselijkheid van het beleid van een partij te onderstrepen. Daarnaast framen ze hun bijdragen aan de discussie zo, dat het aansluit bij en eventueel helpt bij het vormen van een referentiekader van de (potentiële) kiezer. Door argumenten naar voren te brengen, die ingaan op beleid en de eventuele (on)wenselijkheid daarvan, zetten de lijsttrekkers het beleid uiteen en zodoende worden de (potentiële) kiezers geïnformeerd over het beleid, dat de lijsttrekkers de komende jaren uit zouden willen voeren. Hieruit blijkt nogmaals dat het informeren van het primaire publiek ondergeschikt is aan het overtuigen van het publiek.

6. Conclusie en discussie

Nu de theorie van de pragma-dialectiek en de uitbreiding strategisch manoeuvreren is uiteengezet, het Nederlands verkiezingsdebat als argumentatief actietype is gekarakteriseerd en verslag is gedaan van het onderzoek naar het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers in het Nederlands verkiezingsdebat in het verkiezingsjaar 2012, kan antwoord gegeven worden op de hoofdvraag. Paragraaf 6.1 omvat dit antwoord op de hoofdvraag. Vervolgens wordt in paragraaf 6.2 gekeken naar wat het belang is van dit onderzoek, en wat dit onderzoek kan bijdragen aan onderzoek binnen de uitgebreide pragma-dialectiek. Tevens wordt in deze paragraaf kritisch gekeken naar de tekortkomingen van dit onderzoek en worden voorstellen gedaan voor eventueel vervolgonderzoek.

6.1 Conclusie

Aan het begin van dit onderzoek is de volgende hoofdvraag geformuleerd: ‘Hoe wordt in het Nederlandse verkiezingsdebat strategisch gemanoevreerd?’ Om een antwoord te kunnen formuleren op deze vraag is in hoofdstuk 2 de uitgebreide pragma-dialectiek uiteengezet. Uit dit theoretische kader bleek dat met behulp van de argumentatieve context een praktijkgerichte analyse van de argumentatie kan worden gegeven. Aan de hand van het theoretische kader is in hoofdstuk 3 het argumentatieve actietype van het Nederlandse verkiezingsdebat omschreven. Deze omschrijving is noodzakelijk, omdat de karakterisering van het institutionele doel, regels en conventies die binnen een argumentatief actietype gelden, uiteindelijk bepalen hoever een deelnemende lijsttrekker kan gaan met strategisch manoeuvreren.

Het institutionele doel van het Nederlandse verkiezingsdebat kan opgedeeld worden in een primair en een secundair doel. Het primaire doel van deelnemende lijsttrekkers is het overtuigen van het primaire publiek, ofwel de (potentiële) kiezer. Het overtuigen van deze kiezer gebeurt met argumenten, waarin de wenselijkheid van het eigen beleid en de onwenselijkheid van het beleid van de ander wordt betoogd. Dit heeft als gevolg dat de kiezer ook wordt geïnformeerd over het beleid van de deelnemende lijsttrekkers en partijen. De materiële uitgangspunten worden onder andere bepaald door het format van het debat. Zaken als spreektijd en opbouw is voorafgaand door de organisatoren van de debatten vastgelegd. Regels en conventies omtrent het taalgebruik van lijsttrekkers kunnen afgeleid worden uit de regels voor parlementaire debatten, zo dienen politici standpunten met argumenten te verdedigen, gematigd taalgebruik te gebruiken en zich ervan bewust te zijn dat zij een voorbeeldfunctie hebben ten opzichte van het volk. Gedurende het verkiezingsdebat worden de regels geëxpliciteerd en gehandhaafd door de debatleider.

Naast met het institutionele doel, de regels en de conventies moeten deelnemende lijsttrekkers ook rekening houden met het heterogene publiek waarvoor zij debatteren. Dit publiek bestaat deels uit kiezers die al hebben besloten om op een bepaalde partij te gaan stemmen en deels uit kiezers die al hebben besloten niet op een andere partij te gaan stemmen. Tussen deze twee groepen bevinden zich de zwevende kiezers, die nog geen keuze hebben gemaakt en twijfelen tussen twee of meer partijen. Een lijsttrekker moet zijn eigen kiezers tevreden houden met het desbetreffende beleid, maar tracht ook om de zwevende kiezers te overtuigen om op zijn of haar partij te stemmen. De lijsttrekkers dienen hun strategische manoeuvres hierop aan te passen.

In hoofdstuk vijf is het corpusonderzoek naar het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers uitgewerkt. Het gebruikte corpus bestaat uit drie verkiezingsdebatten uit het verkiezingsjaar 2012; deze zijn geanalyseerd aan de hand van de uitgebreide pragma-dialectiek. Eerst zijn de primaire resultaten besproken aan de hand van de drie aspecten van het strategisch manoeuvreren. Analyses zijn terug te vinden in de bijlagen 3, 5 en 7. Aan de hand van deze analyses zijn de verschillende patronen en strategische keuzes van de deelnemende lijsttrekkers geëxtraheerd. Voor deze drie is gekozen, omdat ze ofwel door zowel lijsttrekkers van grote en kleine partijen gebruikt werden, ofwel omdat het een stempel heeft gedrukt op alle drie de debatten uit het corpus. Gekeken is naar hoe de drie aspecten van strategisch manoeuvreren elkaar aanvullen en bijdragen aan het vormgeven van de strategische keuzes van de deelnemende lijsttrekkers. Door te kijken naar de keuze uit het topisch potentieel, keuze uit de presentatiemiddelen en de aanpassingen aan het auditorium, aangevuld met verschillende voorbeelden uit het corpus, is een uitgebreid en gedetailleerd beeld van de drie strategische keuzes ontstaan.

Naar aanleiding van de analyses kan gesteld worden dat het strategisch manoeuvreren van lijsttrekkers in het verkiezingsdebat voornamelijk aangepast wordt aan het heterogene publiek, ofwel de (potentiële) kiezer. Strategisch manoeuvreren kan lijsttrekkers helpen het onderscheid tussen de verschillende partijen te verduidelijken en kan ervoor zorgen dat een lijsttrekker beter uit de verf komt, ook wanneer dit ten koste gaat van andere lijsttrekkers. Hieruit blijkt ook dat de retorische doelen van de lijsttrekkers de overhand nemen in tegenstelling tot de dialectische doelen. Wanneer de deelnemende lijsttrekkers elkaar aanvallen, heeft dit vaak betrekking op de onwenselijkheid van het beleid van de andere partijen, en wanneer het over de lijsttrekkers zelf gaat, heeft dit vaak betrekking op inconsistentie tussen woord en daad. Dit sluit aan bij wat in de inleiding werd gezegd: Nederlandse politici kunnen elkaar gedurende de verkiezingscampagne niet helemaal zwart maken, omdat zij, door het Nederlandse politieke stelsel, mogelijk nog samen een coalitie moeten vormen. Zodoende ontstaat een bijzonder evenwicht tussen het overtuigen van het primaire publiek en het te vriend houden van het secundaire publiek.

6.2 Discussie

Om de notie van het strategisch manoeuvreren aan te vullen en te verbeteren is het van belang om zoveel mogelijk actietypes te karakteriseren. Deze karakterisering kan namelijk leiden tot een betere praktijkgerichte analyse van argumentatie. Door dit onderzoek kan ook de karakterisering van het Nederlands verkiezingsdebat worden bijgeschreven op de lijst van (gekaracteriseerde) actietypen. Omdat het presidentiële (verkiezings)debat al is omschreven in termen van het argumentatief actietype, kan het Nederlandse verkiezingsdebat als een aanvulling op deze karakterisering gezien worden. De Nederlandse politieke situatie kenmerkt zich door haar meerpartijstelsel en de noodzaak tot het sluiten van compromissen en coalities. Hierdoor kunnen lijsttrekkers in verkiezingsdebatten elkaar niet zomaar aanvallen en uitsluiten. Dit in tegenstelling tot de Amerikaanse en de Britse situatie, waar in principe slechts twee partijen tegenover elkaar staan, waarvan er slechts één als winnaar uit de bus komt. Onder andere om deze reden is het interessant om het Nederlands verkiezingsdebat nader te behandelen.

In dit onderzoek is een corpus gebruikt met slechts drie verkiezingsdebatten uit de casus ‘verkiezingsjaar 2012’. Om een vollediger beeld te verkrijgen van hoe lijsttrekkers strategisch manoeuvreren in het verkiezingsdebat, is het noodzakelijk om grootschaliger onderzoek te doen. Hierbij zou er bijvoorbeeld voor gekozen kunnen worden om in de analyses een focus te leggen op alle verkiezingsdebatten uit een verkiezingsjaar of op een specifieke lijsttrekker, of door een vergelijking te maken van meerdere verkiezingsjaren. Zodoende zou geverifieerd kunnen worden of de drie strategische manoeuvres die in dit onderzoek zijn besproken, ook bevestigd worden in een uitgebreidere analyse. Op deze wijze kan het Nederlandse verkiezingsdebat als argumentatief actietype steeds verder gekarakteriseerd worden.

Het Nederlandse verkiezingsdebat omvat een interessant onderzoeksgebied voor de pragma-dialectiek. Nader onderzoek en een nadere omschrijving van dit debat kan een nuttige aanvulling zijn op de huidige literatuur.

Bibliografie

- Benoit, W., & Benoit-Bryan, J. M. (2014). A functional analysis of the 2010 Australian Prime Minister debate. *Journal of Argumentation in Context*, 3(2), 153-168.
- Braet, A. (2016). *Retorische kritiek. Hoe beoordeel je overtuigingskracht?* Amsterdam, Nederland: Boom.
- Bruijn, H. de (2014). *Framing. Over de macht van taal in de politiek* (6e druk). Zutphen, Nederland: Wöhrmann.
- Carrédebat (2012, 4 september). Opgehaald op 2 april 2012 via RTL Program Sales
- Eemeren, F. H. van (2010). *Strategic maneuvering in argumentative discourse. Extending the pragma-dialectical theory of argumentation*. Amsterdam, Nederland: John Benjamins Publishing Company.
- Eemeren, F. H. van, Garssen, B. J., & Meuffels, B. (2010). De uitgebreide pragma-dialectische argumentatietheorie empirisch geïnterpreteerd. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34(2), 115-134.
- Eemeren, F. H. van, & Grootendorst, R. (1992). *Argumentation, communication, and fallacies: A pragma-dialectical perspective*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates
- Eemeren, F. H. van, Grootendorst, R., & Snoeck Henkemans, F. et al. (1996). *Handboek argumentatietheorie. Historische achtergronden en hedendaagse ontwikkelingen*. Groningen, Nederland: Martinus Nijhoff.
- Eemeren, F. H. van, & Houtlosser, P. (1999). Strategic maneuvering in argumentative discourse. *Discourse studies*, 1(4), 479-497.
- Eemeren, F. H. van, & Houtlosser, P. (2006). Strategisch manoeuvreren, het model van een kritische discussie en conventionele actietypen. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 28(1), 1-14.
- Eemeren, F. H. van, & Snoeck Henkemans, F. (2011). *Argumentatie. Inleiding in het identificeren van meningsverschillen en het analyseren, beoordelen en houden van betogen*. (4e druk). Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.
- EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat (2012, 30 augustus). Opgehaald op 22 maart 2018, van https://www.youtube.com/watch?v=GA8aJ_E_60Q&t=1517s

- Haafden, T. van (2017). *Strategic maneuvering with presentational choices in Dutch parliamentary debate*. Te verschijnen in F. H. Van Eemeren & Wu Peng (red.), *Contextualizing Pragma-Dialectics*. Amsterdam.
- Homan, R. (2012, 22 augustus). Campagne start met eerste tv-debat. Geraadpleegd op 20 april 2018, van <https://nlkiest.nl/nieuws/campagne-start-met-eerste-tv-debat.html>
- Garssen, B. J. (2015) Problem-Solving Argumentative Patterns in Plenary Debates of the European Parliament. *Argumentation*, 2016, Vol.30(1), pp.25-43
- Grieken, R. van (2012). *Een feest van de democratie. De regels voor een goed verkiezingsdebat*. Amsterdam, Nederland: Bert Bakker Uitgevers.
- Kaal, H. (2014). De cultuur van het verkiezingsdebat. Veranderende percepties van de relaties tussen media en politiek, 1960 - heden. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 127(2), 293-316.
- Kas, A (2012, 5 September). Carrédebat: Roemer vreest dat Samsom met Rutte aan het glijden gaat; Ondertussen in campagnetijd. *NRC.next*. Geraadpleegd van <http://academic.lexisnexis.nl.ezproxy.leidenuniv.nl:2048/>
- Leeuwen, M. van (2015). *Stijl en politiek. Een taalkundig-stilistische benadering van Nederlandse parlementaire toespraken*. LOT: Utrecht.
- Mohammed, D. (2008). Argumentative activity types: tracing the influence of institutional settings on arguers' strategic maneuvering. In F. H. van Eemeren, D. C. Williams, & I. Z. Zagar (Reds.), *Understanding argumentation. Work in progress* (pp. 55-67). Amsterdam, Nederland: Sic-Sat - Rozenberg.
- Nederlands Debat Instituut. (z.d.). Effectieve stijlfiguren in presentaties. Geraadpleegd op 11 mei 2018, van <https://debatinstituut.nl/bibliotheek/overtuigtips/item/serie-winnende-debattips-deel-12-effectieve-stijlfiguren>
- NOS. (2012, 23 april). Kabinet-Rutte gevallen. Geraadpleegd op 4 april 2018, van <https://nos.nl/artikel/365513-kabinet-rutte-gevallen.html>
- NOS. (2017, 12 februari). RTL schrapt 'premiersdebat' na afzeggen PVV en VVD. Geraadpleegd op 4 april 2018, van <https://nos.nl/artikel/2157894-rtl-schrapt-premiersdebat-na-afzeggen-pvv-en-vvd.html>
- Outeren, E. van, & Van Steenberg, E. (2018, 26 maart). De sluwe lobby die de donorwet erdoor kreeg. *NRC Handelsblad*, p. 12.
- Petra Grijzen. Biografie. (z.d.). Geraadpleegd op 11 april 2018, van <https://www.bnr.nl/sprekers/petra-grijzen>

- Pilgram, R. (2012). Strategisch manoeuvreren in medische consultatie. Een pragma-dialectische analyse van autoriteitsargumentatie van de arts. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34(2), 168-181.
- Praag, P. van, & Geijtenbeek, W. (2005). Het onderschatte debat. In K. Brandts, & P. van Praag (Reds.), *Politiek en media in verwarring. De verkiezingscampagnes in het lange jaar 2002*. (pp. 111-132). Amsterdam, Nederland: Het Spinhuis.
- Rijksoverheid. (z.d.). Nieuwe donorwet (actieve donorregistratie). Geraadpleegd op 2 april 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/orgaandonatie-en-weefseltransplantatie/actieve-donorregistratie>
- RTL Premiersdebat (2012, 26 augustus). Opgehaald op 22 maart 2018, van <https://www.youtube.com/watch?v=QrYC8GDc54M&t=3718s>
- Ruigrok, N., Van Atteveldt, W., Schaper, J., Lacor, A., Denekamp, M., Janssen, K., . . . Mansell, F. (z.d.). *Medialogica in Campagnetijd. Een analyse van de berichtgeving in de Nederlandse media tijdens de verkiezingscampagne van 2012*. Geraadpleegd van <http://nieuwsmonitor.org/wp-content/uploads/Medialogica1.pdf>
- Ruigrok, N., Van Atteveldt, W., Gagestein, S., & Van Keulen, R. (2017). '15 minutes of fame'. *De invloed van Nederlandse media tijdens de verkiezingscampagne van 2017*. Geraadpleegd van <http://nieuwsmonitor.org/wp-content/uploads/onderzoeksrapport-MediaPolitiek.pdf>

Bijlagen

Bijlage 1. Discussieregels.....	79
Bijlage 2. Transcriptie RTL Premiersdebat.....	80
Bijlage 3. Argumentatieve reconstructie en analyse RTL Premiersdebat	114
Bijlage 4. Transcriptie EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	156
Bijlage 5. Argumentatieve reconstructie en analyse EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat	187
Bijlage 6. Transcriptie Carrédebat.....	223
Bijlage 7. Argumentatieve reconstructie en analyse Carrédebat	243

Bijlage 1. Discussieregels

Overzicht van discussieregels, afkomstig uit Van Eemeren en Snoeck Henkemans (2011, 234).

1. *Vrijheidsregel*. De discussianten mogen elkaar niet beletten standpunten of twijfel naar voren te brengen
2. *Verdedigingsplichtregel*. Een discussiant die een standpunt naar voren brengt, mag niet weigeren dit standpunt desgevraagd te verdedigen
3. *Standpuntregel*. Een aanval op een standpunt mag geen betrekking hebben op een standpunt dat niet werkelijk door de andere partij naar voren is gebracht
4. *Relevantieregel*. Een standpunt mag niet worden verdedigd door non-argumentatie naar voren te brengen of argumentatie die geen betrekking heeft op het standpunt.
5. *Verzwegen-argumentregel*. Iemand mag de tegenpartij niet ten onrechte verzwegen argumenten toeschrijven of zich aan de verantwoordelijkheid voor een van zijn eigen verzwegen argumenten onttrekken.
6. *Uitgangspuntenregel*. Iemand mag niet ten onrechte iets als gemeenschappelijk uitgangspunt presenteren of ten onrechte ontkennen dat iets een gemeenschappelijk uitgangspunt is.
7. *Geldigheidsregel*. De redeneringen die in de argumentatie als formeel geldig worden voorgesteld, mogen geen logische fouten bevatten
8. *Argumentatieschemaregel*. Een niet door een formeel geldige redenering bewezen standpunt mag niet als afdoende verdedigd worden beschouwd als de verdediging niet plaatsvindt door middel van een geschikt argumentatieschema dat correct is toegepast.
9. *Afsluitingsregel*. Een niet afdoende verdediging van een standpunt mag niet leiden tot het handhaven van dit standpunt door de protagonist en een afdoende verdediging van een standpunt mag niet leiden tot het handhaven van twijfel aan het standpunt door de antagonist
10. *Taalgebruiksregel*. De discussianten mogen geen formuleringen gebruiken die onvoldoende duidelijk of verwarrend dubbelzinnig zijn en ze mogen de formuleringen van de tegenpartij niet opzettelijk verkeerd interpreteren.

Bijlage 2. Transcriptie RTL Premiersdebat

Debatleider: Frits Wester

Onderwerp: De economische crisis

Introductiefilmpje: Wie betaalt de bezuinigingen van 16 miljard?

1. Debatleider: Ja, de economie, nog Samsom en Rutte kunnen elkaar uitdagen voor een
2. rechtstreeks duel hier aan de midden tafel, maar eerst de aftrap in dertig seconden. In
3. deze ronde eerst het woord aan Geert Wilders
- 4.
5. Geert Wilders: De Btw-verhoging, de forensentaks, de verhoging van het eigen risico,
6. dat is wat meneer Rutte met zijn Kunduzvriendjes in petto hebben. Ze buigen voor de
7. eisen van Brussel en bezuinigen Nederland kapot. De PVV kiest voor de mensen in dit
8. land. Wij geven geen cent meer aan Europa, geen cent meer aan ontwikkelingshulp en
9. geen cent meer aan kansloze immigratie. En op die manier kunnen we de economie
10. helpen, en kunnen we de koopkracht van de mensen, en dat is hard nodig volgend jaar,
11. vooruit laten gaan in plaats van achteruit laten gaan.
- 12.
13. DL: Dank u wel. Meneer Rutte
- 14.
15. Mark Rutte: Nederland wordt hard geraakt door de internationale schulden crisis. En ik
16. hoor te vaak op verjaardagen dat iemand zich zorgen maakt of hij zijn baan nog wel
17. houdt, en daarom wil ik een aantal dingen doen. Ik wil in de eerste plaats zorgen dat de
18. overheidsfinanciën, de schatkist van de overheid, het huishoudboekje van de overheid
19. gezond wordt. Ten tweede moeten we investeren in wegen, onderwijs en veiligheid en
20. ten derde moet er ruimte komen voor lastenverlichting voor werkende en voor ouderen,
21. zodat zij meer te besteden hebben. Alleen zo komen we sterker uit de crisis.
- 22.
23. DL: Dank u wel. Meneer Samsom.
- 24.
25. Diederik Samsom: ja, een oplossing voor de crisis in dertig seconden is flauwekul.
26. Niemand weet wat er de komende weken, maanden en jaren nog op ons afkomt. Dus
27. voorgekookte recepten en maatregelen zullen niet werken. U krijgt van de PvdA wel
28. twee onwrikbare principes, waar we altijd aan vasthouden, wat er ook gebeurt. Het
29. eerste is eerlijk delen, zorgen dat de rekening niet terecht komt bij hen die het al zwaar
30. hebben. En het tweede is vooruitgang mogelijk maken. Dus blijven investeren in
31. onderwijs, innovatie, in nieuwe banen. Zo maak je Nederland sterker en socialer, wat er
32. ook gebeurt.
- 33.
34. DL: En ten slotte het woord, in de aftrap, aan u, meneer Roemer.
- 35.
36. Emile Roemer: Kijk, iedereen die hier staat wil uit de crisis komen. De vraag is alleen,
37. hoe gaan we dat dan doen? Gaan we dat op dezelfde manier zien, zoals we het de

38. afgelopen twee jaar hebben gedaan, met veel te hard bezuinigen, in veel te korte tijd, of
39. gaan we nu eindelijk eens samen opzoek naar sociale antwoorden en sociale oplossingen
40. om uit die crisis te gaan komen. Een ding is voor de komende tijd echt van belang, wij
41. moeten nu echt gaan investeren om mensen weer aan het werk te krijgen. Investeren in
42. zekerheid, investeren in de bouw en investeren in het midden- en klein bedrijf. Dat is
43. het eerste wat we echt moeten gaan doen.

44.

45. DL: Okay, dank u wel, meneer Roemer. De economie. Meneer Wilders, wie gaat de prijs van de crisis betalen? Welke inkomens?

46.

47. GW: Nou, wat mij betreft, de overheid. De burgers in Nederland zijn niet degene die te
48. veel geld uitgeven. De overheid is te dik en te vet in Nederland. We moeten snijden op
49. de overheid, op de overheidsuitgaven, op ambtenaren, op ontwikkelingshulp, op de hulp
50. aan het buitenland aan landen als Spanje en aan Portugal. Daar moeten we mee stoppen.
51. Als we dat doen kunnen we de lasten verlichten, dat doen wij ook als PVV, zevenenhalf
52. miljard reserveren wij voor lastenverlichting, en dat gaat vanaf volgend jaar al, in
53. tegenstelling tot Kunduz, gaat dat volgend jaar al naar de burger toe. En dat is belangrijk,
54. koopkracht voor mensen, pak de overheid en help de mensen in het land.

55. **Bel klinkt voor een-op-één debat: Mark Rutte tegen Emile Roemer**

56. MR: Meneer Roemer,

57.

58. ER: Ja,

59.

60. MR: Wie wil besturen, moet ook duidelijke opvattingen hebben, u herinnert zich vast
61. nog wel de jaren negentig, toen hadden we, toen vreesde we dat we een miljoen
62. arbeidsongeschikten zouden krijgen. En dreigde toen, dat waren mensen die dertig jaar
63. oud waren, overspannen waren en vervolgens voor de rest van hun leven werden
64. afgekeurd. We hebben toen maatregelen genomen waardoor toen tweehonderdduizend
65. mensen uit de WAO aan de slag zijn gegaan. Uw partij heeft tegen al die voorstellen
66. gestemd, u was overal tegen. Vindt u ook niet dat u toen onvoldoende
67. verantwoordelijkheid heeft genomen en de verkeerde keuzes heeft gemaakt?

68.

69. ER: In tegendeel, meneer Rutte. Wat u doet is blame the victim. Dat doet u niet alleen
70. toen, dat doet u nu ook. Continu de rekening neerleggen bij de mensen die het helemaal
71. niet kunnen gebruiken. Wat we nu vooral moeten doen is mensen aan het werk krijgen.
72. We hebben nu twee jaar liberaal beleid gezien, en het is heel triest voor u om te horen
73. dat zelfs ondernemersvertrouwen nog nooit zo laag is geweest. Terwijl we het meest
74. rechts-liberale kabinet hebben ooit. Zelfs uw eigen vrienden, zijn niet tevreden.
75. Consumenten zijn niet tevreden, het vertrouwen is verschrikkelijk laag. Er gaan
76. verschrikkelijk veel bedrijven gaan er over de kop. Per dag 200 mensen die hun baan
77. verliezen. En dat bevordert u allemaal door in een veel te kort tijdsbestek veel te hard te
78. gaan bezuinigen.

79.

80. MR: Meneer Roemer

81.

82. ER: Heel onverstandig

83.

84. MR: de oplossing, de oplossing voor dit probleem, en u noemt de werkgevers, ik heb

85. daar ook wel wat uit gehoord de laatste dagen en die maken zich zorgen als u dus

86. inderdaad minister-president zou worden

87.

88. ER: Ja

89.

90. MR: dus zo blij zijn ze niet. Maar de oplossing van dit probleem ligt er in Nederland in

91. dat we de lasten verlagen, dat we de overheidsfinanciën op orde brengen, dat ligt erin

92. dat we ruimte creëren in het bedrijfsleven om weer te gaan groeien. Wat u doet is de

93. belastingen verhogen, wat u doet is bijvoorbeeld zeggen tegen mensen, jongeren, die

94. dankzij het minimumjeugdloon een kans krijgen om een baan, om werkervaring op te

95. doen, nee dat mag niet meer, en een tijdelijk contract mag niet meer, ze moeten meteen

96. in vaste dienst worden genomen. Dat staat allemaal in uw eigen verkiezingsprogramma.

97. [En dat betekent meneer Roemer]

98.

99. ER: [Dan moet u iets beter lezen meneer Rutte, beter lezen]

100.

101. MR: En dat betekent dus dat u slecht nieuws bent. En de jeugdwerkloosheid zal

102. stijgen en dat u slecht nieuws bent en de gewone werkloosheid zal stijgen en dat

103. ondernemers in dit land niet uit de voeten kunnen. Maar waarom geeft u geen

104. antwoord op mijn vraag? Tweehonderdduizend mensen uit de WAO aan de slag,

105. en met u waren er honderdduizend WAO'ers bijgekomen. Dat is slecht beleid.

106.

107. ER: Meneer Rutte, omdat de meeste van die mensen die u eruit gehaald heeft,

108. omdat de meeste van die mensen die u eruit gehaald heeft, ook nog eens in de

109. bijstand kwamen. Maar ik heb die topverdieners van de week ook gehoord, ik

110. dacht opgegeven moment van ik heb thuis wat uit te leggen... ik sta in de quote,

111. maar gelukkig was er een mooie foto bij... dus viel het weer mee

112.

113. MR: Nou die vond ik smakeloos [die foto]

114.

115. ER: [Mooi dan zijn we] het daar allemaal over eens. Wat nu, wat ik vraag, is dat

116. we de boel, werk en inkomen, eerlijker gaan verdelen. Het is niet uit te leggen

117. meneer Rutte, dat sinds ...

118.

119. MR: U gaat de werkloosheid verdelen...

120.

121. ER: Het is niet uit te leggen meneer Rutte, dat we sinds 2007 de tien procent

122. meest vermogenden van Nederland, er dertig miljard aan vermogen hebben

123. bijgekregen, terwijl de tien procent armste in Nederland tien miljard meer in de

124. schulden zijn gekomen. Dat is niet uit te leggen en dan mag je, in tijden van

125. crisis, aan mensen met de allerhoogste [echt even wat meer mogen vragen,

126. eerlijk delen]

127.
128. MR: [maar hoe legt u dan uit, hoe legt u dan uit] dat in de afgelopen... ik zit nu
129. tien jaar in de politiek, toen ik begon hadden we zo'n 15% van Nederland die
130. moesten rondkomen van een heel laag inkomen, dankzij de kabinetten waaraan
131. de VVD ook met trots aan heeft meegeedaan, is dat aantal teruggelopen naar 5,
132. 6% van de Nederlanders die van een laag inkomen moet rondkomen. Nog steeds
133. te veel. Dat komt onder andere omdat we er in geslaagd zijn omdat we
134. honderdduizenden mensen vanuit een uitkering aan het werk hebben gekregen.
135. Meneer Roemer, wat u doet, door die uitkeringen steeds te verhogen, die mensen
136. opsluiten in die uitkering. Dat is niet sociaal, dat werkt asociaal
137.
138. ER: Wat u doet, meneer Rutte, is zorgen... wat u doet is zorgen, wat u doet is
139. zorgen dat die mensen niet eens meer rond kunnen komen. In een rijk land als
140. Nederland, meer dan 470duizend kinderen onder de armoedegrens, dat er veel
141. meer werkende armen zijn. Mensen werken, en komen niet eens rond en zitten
142. onder de armoedegrens. Dat is wat u doet.
143.
144. DL: Uw vier minuten zitten er op.

145. Plenair debat over de economische crisis

146. DL: Meneer Samsom, moeten de inkomensverschillen in Nederland verkleind
147. worden om het hoofd te bieden aan de crisis?
148.
149. DS: Ja, want we kunnen van de hogere inkomens een wat grotere bijdrage vragen
150. om deze crisis op te lossen
151.
152. DL: En wat zijn dan volgens u de hogere inkomens, waar begint dat?
153.
154. DS: Wij vragen een zestig procent tarief vanaf het moment dat je 150000 euro
155. verdient. Volgens mij is dat een zeer goed salaris.
156.
157. DL: En om hoeveel mensen gaat dat ongeveer?
158.
159. DS: Dan gaat het om enkele tienduizenden mensen, het levert ongeveer 300
160. miljoen euro op, en iedereen die maar zegt, dat is maar weinig: 300 miljoen was
161. precies de bezuiniging die u wilde doorvoeren op gehandicapte kinderen in het
162. onderwijs.
163.
164. MR: Meneer Samsom,
165. DS: Driehonderdmiljoen
166.
167. MR: Wat gebeurt er ...
168.
169. DS: Is nodig om het PGB, om mensen met een handicap een volwaardig leven

170. weer mogelijk te maken. Daar wilde u op bezuinigen. Dan zeg ik, vraag van de
171. allerrijkste van dit land een kleine extra bijdrage, om de grote problemen op te
172. lossen.
173.
174. MR: We hebben al de hoogste belastingdruk in Nederland, de hoogste
175. belastingdruk van de wereld. Er is geen land in de wereld waar mensen zo snel
176. in het toptarief zitten. En wat u doet is echt een straf zetten op succes. Wat u doet
177. is zeggen, u bent tegen alle afspraken succesvol, we gaan u in uw portemonnee
178. raken. Dat is heel slecht voor de economie, dat geld haalt u nooit binnen, die
179. mensen zijn zo weg en gaan wel in een ander land werken. En dat is het effect
180. van uw [maatregel]
181.
182. DS: [Nee]. Daar houdt het Centraal Plan Bureau rekening mee...
183.
184. DL: Meneer Samsom, ik kom zo bij u terug. We gaan eerst even naar meneer
185. Wilders. Meer belasting voor mensen die meer verdienen?
186.
187. GW: Niet specifiek, nee
188.
189. DL: Wat niet specifiek?
190.
191. GW: Nou, wij vinden, wij zijn echt niet voor extra hoge belastingschijven zoals
192. de SP en de PvdA, mensen betalen soms al meer belasting, bijvoorbeeld in de
193. AWBZ, als ze meer verdienen. Wij zijn voor lastenverlichting voor iedereen.
194. Wij draaien het kwartje van Kok terug. Wij verlagen de btw in plaats van dat wij
195. de btw verhogen. En wij zien ook volgend jaar, dat bij ons de welvaart groeit, de
196. werkloosheid daalt, en de koopkracht stijgt bij ons. Maar een ding wil ik u nog
197. zeggen, waar we het niet over hebben gehad als het gaat over de economie, is de
198. euro. De euro is de dood van onze economie. Wij moeten af van de euro, wij
199. moeten, wij betalen bakken met geld aan Zuid-Europa. En als u kijkt, meneer
200. Wester, naar de economische groei, dan ziet u dat de economische groei in de
201. twintig jaar voordat de euro werd geïntroduceerd gemiddeld drie procent was,
202. en nadat we de gulden hebben opgegeven gemiddeld een procent is. De euro kost
203. ons geld, terug naar de gulden.
204.
205. DL: Meneer Roemer. Mensen met welke inkomens moeten volgens u meer gaan
206. betalen?
207.
208. ER: Wij hebben een belastingschijf, bij ons is hij net ietsje hoger dan bij mijn
209. buurman, maar ook vanaf 150000 euro.
210.
211. DL: Is dat voldoende om al die bezuinigingen te betalen, want [u wil ook naar
212. een begrotingsevenwicht?]
213.
214. ER: [Natuurlijk, want uiteindelijk] moeten we allemaal de boel op orde krijgen,
215. maar wat ik nou hier zo frappant vind, is dat we blijkbaar wel agenten en leraren
216. jarenlang op de 0-lijn mogen laten staan en als ze dan in een keer gaan inleveren,

217. wat dan economisch verantwoord zou zijn, maar zodra we de topverdieners in
218. Nederland een paar tientjes of paar honderd of een paar duizend euro extra gaan
219. vragen, dan breekt hier in een keer de hel los. Ik vind het heel normaal dat wij
220. de allerhoogste inkomens ook laten meebetalen aan deze crisis.
221.
222. MR: Die betalen al!
223.
224. ER: En niet alleen degene die hard werken in het onderwijs, in de zorg, bij de
225. overheid, want die zijn nu degene die het hardste gepakt worden, denk daarbij
226. ook aan de afspraken in Kunduz.
227.
228. DL: Ik kom zo bij u meneer Rutte, maar ik wil nog een ding scherp maken,
229. meneer Roemer. Wat gaat het die mensen dan ongeveer extra kosten?
230.
231. ER: nou, als je boven de 150000 euro, betaal je die 65% belasting bij ons. Ja dan
232. gaan jij meer betalen, maar als jij 150000euro verdient, dan kan dat ook. En we
233. zijn natuurlijk ook niet gek, moet je kijken wat er de afgelopen jaren gebeurd is,
234. voor topbedrijven, grote bedrijven, en voor mensen met de allerhoogste
235. inkomens, zijn de belastingen alleen maar gedaald, gedaald, gedaald, gedaald,
236. jaar in en jaar uit. Gedaald [en de gewone mensen betalen, betalen, betalen]
237.
238. DL: [Uw punt is duidelijk, uw punt is helder]. Ik kom zo bij u meneer Samsom,
239. eerst meneer Rutte
240.
241. MR: Nou kijk, bij meneer Roemer is het een belastingparadijs als de belastingen
242. hoog zijn, voor mij is het een belastingparadijs als de belastingen laag zijn. Maar
243. ik heb een vraag aan meneer Samsom, ik heb toen ik nog oppositieleider was
244. gedebatteerd, met meneer Bos, toen hij nog minister van Financiën was, en die
245. zei toen 'je moet nu niet gaan bezuinigen want dat is slecht voor de economie'.
246. Ik stond in dit zaaltje, onder uw leiding meneer Wester, met meneer Cohen te
247. debatteren twee jaar geleden en die zei 'nee, we zijn voor bezuinigen, maar niet
248. nu, want dat is slecht voor de economie'. En wat lees ik nu in het
249. verkiezingsprogramma van de PvdA, van meneer Samsom? Nah, we zijn
250. natuurlijk wel voor bezuinigen, maar niet nu, want dat is slecht voor de
251. economie. Meneer Samsom, dat betekent dat de schuld oploopt. Als dit waar
252. was, wat u allemaal vindt, dan zou Griekenland toch het snelst groeiende land
253. van Europa zijn?
254.
255. DS: Kijk, het riedeltje kennen we van de VVD, maar als je kijkt naar de
256. afgelopen veertig jaar dan was het de PvdA die het best op de schatkist heeft
257. gepast. Kijkt u naar de feiten. Ik heb een vraag aan u. U stond hier twee jaar
258. geleden ook, te pochen over meer banen, over meer economische groei en over
259. lagere lasten. Twee jaar later hebben we 100duizend meer werklozen, is de
260. economie gekrompen en heeft u zestien miljard aan lasten verzwaaard. En u staat
261. hier nu weer te praten over meer banen, meer groei en lagere lasten. En mijn
262. vraag is: waarom zou Nederland u nu wel weer geloven?
263.

264. MR: Omdat, meneer Samsom, Nederland zich goed realiseert dat als je een
265. internationale schulden crisis hebt, waardoor onze economie een ongelofelijke
266. dreun krijgt, en dat was ook toen u aan de macht was, de PvdA aan de macht
267. was, had u ook te maken met 'we zijn een handelsland, we zijn een exportland
268. met de rest van de wereld.' Nederland wordt heel hard geraakt, maar gelukkig,
269. en daar ben ik trots op, heeft de VVD ook hard voor gewerkt, hebben we de een
270. na laagste werkloosheid van Europa, hebben we de twee na laagste
271. jeugdwerkloosheid van Europa, is Nederland een van de beste landen om je in
272. te vestigen als bedrijf, en waarom? [Omdat we in Nederland altijd de belasting
273. laag hebben gehouden]
274.
275. DS: [De Nederlandse economie groeit weer]
276.
277. MR: De belasting laag te houden voor de bedrijven
278.
279. DS: Meneer Wester?
280.
281. MR: Het aantrekkelijk te houden voor de ondernemers, en dat is de [beste route
282. naar herstel, en niet wat u doet]
283.
284. DS: [Meneer Wester? Dit kennen we van twee jaar geleden]
285.
286. DL: [Hoho, even niet door elkaar]
287.
288. DS: Dit kennen we nog van twee jaar geleden...
289.
290. DL: Korte reactie nog
291.
292. DS: Maar de werkloosheid is in principe zelfs gegroeid, terwijl hij in de landen
293. om ons heen zelfs daalde, zelfs in België, waar ze een tijd geen regering hadden,
294. hadden ze het beter dan hier.
295.
296. MR: En België zit nu in een recessie, en wij zijn eruit, dat lijkt me veel...
297.
298. DL: Uw punten zijn duidelijk. Meneer Roemer, u zegt, de belastingen verhogen
299. voor de hogere inkomens, maar dat levert drie? Vijfhonderdmiljoen op, we
300. hoorden de cijfers net voorbijkomen, maar er moeten hele grote klappen gemaakt
301. worden, miljarden worden bezuinigd om dat begrotingsevenwicht te bereiken,
302. zeg maar dat Nederland niet meer uitgeeft dan dat er binnenkomt, waar komen
303. de grote klappen vandaan bij uw partij?
304.
305. ER: we hebben heel wat grote klappen te maken, en bij de overheid, en bij de
306. bureaucratie in de zorg, en bij de bureaucratie in het onderwijs, en bij defensie,
307. maar ook extra inkomsten die we gaan halen als het gaat over
308. vermogensbelastingen. Ook wij gaan er voor zorgen, morgen komen de cijfers
309. van het Centraal Plan Bureau, ook wij gaan ervoor zorgen dat de boel op orde
310. komt. Dat zijn we met elkaar allemaal verplicht, maar de vraag is waar leg je het

311. neer en vooral in welk tempo. En meneer Rutte, ik wil er nog een opmerking
312. over maken, over het zogenaamd voor het bedrijfsleven zijn, u bent als VVD
313. vooral voor die grote topbedrijven, die zitten bij u aan tafel. Het midden- en klein
314. bedrijf is bij de VVD [de klos]
315.
316. DL: [maar]
317.
318. ER: Want u komt met een btw-verhoging van 3%, u komt met een
319. forensentaksbelasting waar de mens na hun gewone werk [ontzettend veel last
320. van krijgen]
321.
322. DL: [Meneer Roemer], nog even voordat meneer Rutte antwoord, waar komt het
323. grote geld vandaan waarmee we het begrotingsevenwicht, zoals dat zo mooi
324. heet, bereiken?
325.
326. ER: Wij gaan ervoor zorgen dat ook op de lange termijn de boel [op orde komt]
327.
328. DL: [Waar komt het geld vandaan?]
329.
330. ER: Ik heb er net toch al een aantal gezegd? [In de zorg]
331.
332. MR: [Maar dat zijn geen miljarden]
333.
334. ER: Miljarden die je gaat halen bij bureaucratie, miljarden bij de overheid, het
335. is ook bij defensie, het is ook [bij uh, uh]
336.
337. GW: [Meer geld naar ontwikkelingshulp]
338.
339. ER: uh, uh, heel goed, daar wil ik het zo nog wel even over hebben.
340.
341. DL: Uw punt is duidelijk. Ik ga even naar meneer Wilders.
342.
343. GW: Meneer Rutte lijkt toch een beetje te lijden aan het syndroom van Dr. Jeckyl
344. en Mr. Hyde, want hij zit hier het verhaal te houden dat hij voor lastenverlichting
345. is, maar een paar maanden geleden heeft hij met zijn Kunduzvrienden getekend
346. voor een pakket aan lastenverzwaringen van 7.5 miljard. Wij verlagen de lasten,
347. als PVV, met 7.5 miljard. Een stem op de VVD, is een stem op Kunduz, is een
348. stem op de lastenverzwaringen, niet op [lastenverlichtingen]
349.
350. MR: [En weet u waarom dat nodig was?] meneer Wilders...
351.
352. DL: U mag even reageren, meneer Rutte.
353.
354. MR: Dat kwam doordat u, toen het erop aankwam, omdat u toen het erop
355. aankwam als een zoef de haas weg was, [omdat u geen verantwoordelijkheden
356. durft te nemen]
357.

358. GW: [Omdat wij tegen de lastenverzwaringen niet wilde slikken]
359.
360. MR: Omdat u het partijbelang boven het landsbelang liet gaan. Maar ik wil nog
361. een vraag stellen aan meneer Roemer, want hij gaf inderdaad geen antwoord,
362. behalve dat hij meer geld uitgeeft aan ontwikkelingshulp, en ik vind dat daar drie
363. miljard af zou moeten. Maar meneer Roemer, u heeft een aantal uitspraken
364. gedaan vorige week, een aantal uitspraken over ach, die drie procent, en het
365. begrotingstekort, daar ga ik me allemaal niet aan houden en dat is ook allemaal
366. niet zo belangrijk. U heeft onmiddellijk gezien wat de reacties waren uit de rest
367. van de wereld, ook uit de financiële markt, ook Jan Kees de Jager heeft dat
368. overtuigend aangetoond, als u minister-president bent, dan kunt u zich dat soort
369. dingen toch niet veroorloven? En u dreigt in de peilingen dat misschien wel te
370. worden. Dan moet Nederland weten dat dat kan betekenen dat onze rente fors
371. omhoog gaat, we miljarden meer gaan betalen over onze staatsschuld. Dat vreet
372. geld weg bij onderwijs, bij zorg, bij sociale zekerheid. En dan zit u met een
373. enorm probleem, een spiraal naar beneden.
374.
375. ER: Het verhaal van Jan Kees de Jager
376.
377. DL: Korte reactie meneer Roemer en dan ga ik naar meneer Samsom, korte
378. reactie.
379.
380. ER: Het verhaal van Jan Kees de Jager is daags daarna in NRC next al
381. onderuitgehaald. Dit is weer de retoriek van bang maken, en bang maken en bang
382. maken.
383.
384. MR: De feiten meneer Roemer
385.
386. ER: Ja precies, dat waren de feiten in NRC next. Het hartstikke mooie is, meneer
387. Rutte, het gaat hier om mensen en niet om regels. Als de situatie in de wereld
388. veranderd, dan moeten politici die omstandigheden meewegen in hun
389. beslissingen. Als ik zie dat er elke dag tweehonderd mensen hun baan verliezen,
390. dan kies ik ervoor om te zorgen dat die mensen hun baan weer krijgen. Dat de
391. bouw eindelijk weer eens een keer gestimuleerd gaat worden. [Iedereen in de
392. bouw raakt zijn baan kwijt]
393.
394. MR: [U schuift de rekening van Griekenland door]
395.
396. DL: [Daar gaan we het zo over hebben], de bouw en de huizen. Meneer Samsom,
397. de grote klappen qua bezuinigingen, waar legt de PvdA die neer, waar vallen ze?
398.
399. DS: Op de overheid kun je twee tot drie miljard bezuinigen. Als je iets minder
400. wegen aanlegt, omdat je de wegen die je hebt beter gebruikt, kun je daarop
401. bezuinigen. Als je defensie prioriteert, en andere voorstellen doet, kun je daarop
402. een miljard bezuinigen, je kunst op de zorg, als je investeert op de zorg in de
403. buurt, in de verzorgingstehuizen en elders, bezuinigen. Zo komen wij, in 2017,
404. op een structureel begrotingsevenwicht. De PvdA heeft altijd goed voor de

405. schatkist gezorgd en voor de economie. En dat is het verschil met de andere
406. partijen.
407.
408. DL: En tegelijkertijd zegt u wel, net als meneer Roemer, die drie procent, die
409. norm vanuit Europa, voorlopig doen we daar even niet aan. Dat komt wel.
410.
411. DS: Nou, kijk, die drie procentnorm is onverstandig, slecht voor de economie.
412. Het is net zo onverstandig om te gaan dreigen met veto's. Wat je moet doen in
413. Europa is bondgenoten zoeken, en die zijn er, om een verstandige koers uit deze
414. crisis te nemen. Sociaaldemocraten in Duitsland, sociaaldemocraten in België en
415. Frankrijk zijn inmiddels bereid daaraan te gaan werken en ik ben bereid om voor
416. een betere uitweg uit de crisis in een beter Europees verband te gaan.
417.
418. DL: U komt zo meneer Rutte
419.
420. MR: Kan dat, meneer Samsom, sociaaldemocraten in Frankrijk moeten
421. inmiddels 33 miljard bezuinigen. En dat gaan ze ook doen, omdat ze begrijpen
422. dat dat cruciaal is. En Hollande zal bekend komen te staan, is mijn verwachting,
423. als de grote bezuinigingspresident.
424.
425. DS: We zullen een [kijken hoe die voorspelling uitpakt]
426.
427. MR: [En heel verstandig ook, en neemt u er eens een voorbeeld aan] en dat doet
428. u niet.
429.
430. DL: Meneer Rutte, waar vallen al die grote bezuinigingen?
431.
432. MR: Ja, ik heb ze een paar genoemd. In de eerste plaats is de bureaucratie
433. natuurlijk, twee is in ontwikkelingshulp. Wij denken dat het veel beter is als
434. mensen zelf beslissen of ze geld uitgeven aan een goed doel, dan dat de overheid
435. dat beslist. Dus daar willen we drie miljard weghalen. Wij willen in de
436. gezondheidszorgen dat de essentiële zorg overeind blijft. Maar wij vragen aan
437. mensen, naar het voorbeeld van de werkster, als jij een werkster had dan [ga je
438. dat niet bij]
439.
440. DL: [Dat was bij de zorg], dat punt is duidelijk.
441.
442. GW: Nou, het is toch te gek voor woorden dat wij, in een economische crisis ons
443. de slaaf laten zijn van Brussel, die zegt het moet volgend jaar drie procent een
444. tekort zijn anders krijg je een boete. We zouden knettergek zijn als wij voor die
445. Brusselse bureaucraten een boete gaan betalen. We kunnen de economie volgend
446. jaar stimuleren door de lasten te verlichten, dat doet de PVV ook, door te
447. bezuinigen op ontwikkelingshulp, op Europa, door te stoppen met die dure euro.
448. Als we dat doen kan Brussel de bomen in met die boete en kunnen wij de lasten
449. verlichten voor Nederland en de economie een zetje geven die kant op.
450.
451. MR: Nou, je moet er toch niet aan denken dat Roemer, je moet er toch niet aan

452. denken dat de angst speelt dat Roemer en Wilders het na de verkiezingen eens
453. zouden worden. Dat betekent miljarden extra rente betalen over onze
454. staatsschuld, dat betekent dat u extreem zwaar zal moeten bezuinigen op
455. [onderwijs, op gezondheidszorg, op]
456.
457. GW: [nee, nee]
458.
459. MR: [Op al die andere zaken, u lijkt, en het is onverantwoord]
460.
461. GW: [Nee, nee], meneer Rutte, u weet.
462.
463. DL: Een korte reactie mag.
464.
465. GW: Meneer Rutte, u lijkt vooral op de SP. U heeft met uw vriendjes van
466. Kunduz een lastenverzwaring neergelegd waar de SP nog een puntje aan kan
467. zuigen. De PVV is de enige partij, in tegenstelling tot alle drie hier, die de lasten
468. verlicht in plaats van verzaard.
469.
470. DL: Meneer Roemer, u bent geweest. Meneer Samsom.
471.
472. DS: Meneer Rutte, u schetst weer een angstbeeld. En meneer Wilders slaat terug
473. met nog een angstbeeld. Zullen we stoppen met elkaar te bestrijden met alleen
474. angstbeelden over de ander en gewoon gaan werken aan een oplossing uit deze
475. crisis? Volgens mij zit Nederland daarop te wachten.
476.
477. MR: Dat ben ik op zich met u eens, maar het zijn geen angstbeelden, het zijn
478. feiten. En leiderschap, meneer Samsom, is ook de feiten onder ogen zien en die
479. feiten niet negeren [en als dat betekent dat als wij als Nederland]
480.
481. DS: [Ik hoorde u net een aantal feiten zeggen over de PvdA die niet kloppen]
482.
483. MR: [U heeft onder Bos] niet bezuinigd, onder Cohen wilde u niets bezuinigen,
484. maar die kreeg ook de kans gelukkig daarna niet, en u zegt zelf dat u ook niet
485. wilt bezuinigen. En dat houd ik u voor, en dat zijn de feiten. En dat zou betekenen
486. dat wij het vertrouwen verliezen van de internationale financiers, dat wij veel
487. meer gaan betalen over onze staatsschuld, en dat wij de rekening, en dat vind ik
488. het ergste, van de crisis doorschuiven, zodat je later extreem de belastingen zult
489. moeten verhogen om het te kunnen financieren. En dat is wat u doet.
490.
491. DS: U maakt een karikatuur, u maakt een karikatuur van de begroting
492.
493. DL: Korte reactie en dan ga ik...
494.
495. DS: En ik zag het gisteren weer gebeuren, u maakt een karikatuur van die
496. begroting. Dat moet u niet doen. Met retoriek komen we niet uit de crisis. Ook
497. de PvdA zegt in 2017 hebben wij structureel [begrotingsevenwicht]
498.

499. MR: [Maar volgend jaar doen we nog even niets]
500.
501. DS: [En hebben we de begrotingstekorten op orde]. En volgend jaar investeren
502. we in de economie [zodat dit land blijft groeien]
503.
504. MR: [U investeert niet]
505.
506. DS: Zodat we ervoor zorgen dat ook sociale voorzieningen in stand blijven. Daar
507. hebben mensen [echt wat aan]
508.
509. MR: Wat u volgend jaar doet is de belastingen verhogen en [heel veel banen bij
510. de overheid...]
511.
512. DL: [Meneer Rutte, meneer Rutte]. Dit onderwerp is duidelijk. Nog even iets
513. anders. U tipte het net al even aan, meneer Roemer, de bouw, de woningmarkt,
514. onzekerheid. Wat gaat er precies gebeuren met de hypotheekrenteaftrek?
515. Wanneer komt er zekerheid? Meneer Roemer?
516.
517. ER: Die zekerheid... kijk u noemt twee verschillende dingen, een de mensen in
518. de bouw weer aan het werk krijgen, dat is van ontzettend groot belang. Wij
519. hebben drie miljard klaarliggen om de komende tijd echt te gaan investeren.
520.
521. DL: Meneer Roemer, de hypotheekrenteaftrek
522.
523. ER: Ja, maar laat me ook even [uitpraten]
524.
525. DL: [Nee, nee] ik vraag naar de hypotheekrenteaftrek
526.
527. ER: Dat moet u zeggen tegen alle mensen die elke dag in de bouw hun baan
528. kwijtraken, bedrijven die over de kop gaan
529.
530. DL: Meneer Roemer, dat verhaal is duidelijk. Die mensen, dat heeft te maken
531. met de woningbouw ook, verbouwen van huizen, nieuwbouw. Mensen willen
532. zekerheid wat er gaat gebeuren, wanneer komt de politiek met duidelijkheid?
533.
534. ER: Wat mij betreft is het allang duidelijk. De SP heeft al heel lang gezegd, de
535. hypotheekrenteaftrek kan niet blijven zoals hij nu is. Wij garanderen de
536. hypotheekrenteaftrek tot een bedrag van 350000euro. Alle starters, alle
537. beginners heeft er dan in ieder geval zekerheid aan en dat hebben wij al heel lang
538. gezegd en dat geeft rust in de sector. En dat hadden veel meer partijen moeten
539. doen.
540.
541. DL: En tot welke percentage?
542.
543. ER: 42%
544.
545. DL: 42%. Dus niet meer het hoge tarief?

546.
547. ER: Precies
548.
549. DL: Okay, meneer Rutte?
550.
551. MR: de hypotheekrenteaftrek is een geweldig instrument. Omdat die zorgt voor
552. een correctie op de veel te hoge belastingdruk en met deze mannen gaat hij nog
553. vreselijk veel verder omhoog, ook op de huidige hoge belastingdruk zorgt hij
554. voor een correctie naar beneden. En het tweede is het stimuleert bezitsvorming,
555. zodat mensen ook een appeltje sparen voor de oude dag wat vreselijk goed is.
556. Dus ik zou zeggen, laten wij de hypotheekrenteaftrek gewoon houden.
557.
558. DL: Gewoon niets meer aan doen. Meneer Wilders?
559.
560. GW: Ja, ook hier weer Dr. Jeckyl en Mr. Hyde. Want in het Kunduzpakket stond
561. toch echt de maatregel waar de VVD zijn handtekening onder heeft gezet over
562. de [hypotheekrenteaftrek]
563.
564. MR: [U ook in het Catshuis, u was het er helemaal mee eens, u was het er totaal
565. mee eens]
566.
567. GW: [De PVV hebben niets, hebben niets in het Catshuis, u was daar aan het
568. liegen]
569.
570. DL: [Ho, mag ik dit even duidelijk hebben heren, niet door elkaar heen]
571.
572. DS: [Heren, heren]
573.
574. DL: Even voor de duidelijkheid...
575.
576. GW: Meneer Rutte liegt!
577.
578. DL: U krijgt nu een verwijt dat u in het Catshuis dat u getekend had [niet
579. getekend had, maar akkoord was met de maatregel]
580.
581. GW: [Niets getekend, nergens mee akkoord] Sterker nog, dit is een van de
582. redenen dat we op zijn gestapt
583.
584. MR: Ach [hou toch op, u was het er compleet mee eens]
585.
586. GW: [De PVV, de PVV]
587.
588. MR: [Geert eerlijk zijn]
589.
590. DS: [Jongens]
591.
592. GW: [De PVV was de enige partij die] de hypotheekrenteaftrek, hij wel, met zijn

593. Kunduzvriendjes, die de hypotheekrenteaf trek met rust laat. Onze partij zorgt
594. ervoor dat de huren voor de mensen worden verlaagd, de onzekerheid over de
595. hypotheekrenteaf trek in de markt is juist opgelost door te zeggen, we blijven
596. ervan af. Blijf van mensen hun hypotheek af, dat is waar wij voor staan. Huren
597. omlaag, hypotheeken zeker en als je dat zeker wilt dat ze blijft moet je niet hier
598. zijn.
599.
600. MR: Geert, wees nou eens eerlijk. Wees nou eens eerlijk.
601.
602. GW: Ga weg
603.
604. MR: In het Catshuis was jij compleet akkoord met het voorstel dat nu ook door
605. de lentepartijenakkoorden is neergezet [namelijk]
606.
607. GW: [Geen millimeter! Geen millimeter! Geen millimeter!]
608.
609. MR: [Nieuwe gevallen vragen om af te lossen. 100% en je deed het]
610.
611. GW: Maar hij is akkoord gegaan met het Kunduzverhaal.
612.
613. DL: Ja, ik heb uw beide gehoord. Zware woorden, liegen, niet eerlijk zijn...
614.
615. GW: Ja, zo is dat.
616.
617. DL: Meneer Samsom? U, de PvdA en de hypotheekrenteaf trek.
618.
619. DS: Ja, geen loze belofte over dat die hypotheekrenteaf trek altijd zal blijven.
620. Iedereen weet dat dat niet zo is en dan kun je maar net zo goed een punt op de
621. horizon zetten en zekerheid bieden. Over dertig jaar is bij ons de hypotheekrente
622. gelijk aan dertig procent voor iedereen. We gunnen iedereen deze langere tijd
623. om hen de gelegenheid te geven om zich daaraan te zetten. Het belangrijke
624. gevolg is dat we eindelijk weer kunnen gaan bouwen, verbouwen, kopen,
625. verkopen. De Nederlandse bouw kromp het afgelopen jaar met tien procent. Elke
626. dag spreek je ondernemers die hun droom, hun onderneming, hun baan
627. verliezen. Ik wil dat terug. En dat betekent dat we moeten durven praten over de
628. hypotheekrenteaf trek omdat we moeten hervormen. Het is nu een subsidie op
629. rijkdom geworden, en het moet een stimulans zijn op woningbezit.
630.
631. DL: Tot slot in dit rondje, over de hypotheekrenteaf trek, iedereen wil zekerheid,
632. gebeurt er nou wel wat of niet wat. Wanneer komt die duidelijkheid? Komt die
633. na de verkiezingen?
634.
635. MR: Ja, wat mij betreft bij de formatie. Hoe groter de VVD wordt, hoe groter de
636. kans wordt dat wij de hypotheekrenteaf trek in stand kunnen laten. En ik denk
637. dat het ontzettend belangrijk is dat je bestaande gevallen dus niet gaat dwingen
638. om af te lossen, ik vind wel dat het voor nieuwe gevallen heel redelijk is om te
639. vragen, maar voor bestaande gevallen, mensen die hun huidige inkomen gepland

640. hebben op de hypotheekrenteaftrek, die
641.
642. DL: Okay, klaar.
643.
644. MR: Die moet je niet confronteren met wat dan ook.
645.
646. DL: Helder. Komt er duidelijkheid na de verkiezingen?
647.
648. GW: Jazeker. Zeker. Wat ons betreft is er nu al helderheid voor de verkiezingen.
649. Handen af van de hypotheekrenteaftrek.
650.
651. DL: Meneer Roemer?
652.
653. ER: Het moge duidelijk zijn dat dit een onderwerp is die veel partijen op hun
654. eigen manier interpreteren. Daarom is dit een onderwerp om na de verkiezingen
655. in een regeerakkoord echt vast te gaan leggen hoe we dat gaan doen. Want dan
656. krijg je echt die duidelijkheid. Wat mij betreft hoeft je niet uit te leggen in een
657. crisis dat grote villa's gesubsidieerd worden en mensen met lage inkomens de
658. rekening gaan betalen.
659.
660. DL: Maar dan, als ik het goed hoor, moet er na de verkiezingen bij de formatie
661. duidelijkheid komen, maar u heeft alle vier een heel verschillend standpunt, dan
662. bent u blijkbaar ook bereid om compromissen te sluiten?
663.
664. ER: Wie dat niet is, hoeft ook niet aan formatie te beginnen
665.
666. DL: Okay, meneer Samsom, tot slot u.
667.
668. DS: Kijk, er ligt al een akkoord. Nota bene van makelaars, van bouwers, van
669. woningcorporaties, en van huurders, die met elkaar hebben afgesproken dat
670. inderdaad in de toekomst die hypotheekrenteaftrek anders zal moeten. Laten we
671. daar nu op voortbouwen en samen met de andere maatschappelijke organisaties
672. een akkoord bouwen, met zijn allen, waar eindelijk nou eens een keer zekerheid
673. komt op die bouwmarkt want die moet weer gaan werken.
674.
675. DL: Okay. Dank voor deze ronde.
676.
677. Debat wordt afgesloten.

Introductiefilmpje: Er wordt gekeken naar zowel de zorgkosten (eigen risico, wel of niet vergoeden) maar ook naar ethisch vraagstukken: moeten mensen nog behandeld worden wanneer het einde van het leven onafwendbaar is?

1. Debatleider: Ja, de zorg. In deze ronde als eerst het woord voor dertig seconden voor Emile Roemer, van de SP.
- 2.
3. Emile Roemer: Iedereen wil graag gezond oud worden. Ziek zijn is namelijk geen
4. keuze. Daarom organiseren en betalen wij de zorg samen. Goede zorg heeft iedereen
5. namelijk recht op, en om de zorg betaalbaar te maken pakken wij de bureaucratie aan,
6. de verspilling aan en de marktwerking aan. En we pakken dus niet de mensen aan die
7. ziek zijn. Een boete op ziek zijn, gaat me echt te ver.
- 8.
9. DL: Okay, meneer Wilders. Uw dertig seconden over de zorg.
- 10.
11. Geert Wilders: De zorgkosten stijgen enorm en natuurlijk, moeten wij er wat aan doen.
12. Bijvoorbeeld door de zorg meer buurtgericht te organiseren, door te zorgen dat de
13. bureaucratie en de regels minder worden, maar ook de salarissen van die zorgbobo's,
14. dat die eindelijk eens een keer worden aangepakt. Maar uiteindelijk staan we voor een
15. keuze, willen wij in Nederland een fatsoenlijke zorg, en dat wil de PVV, of gaan we
16. door met geld geven aan de kostbare en onbetaalbare massa-immigratie en de steun aan
17. de zuidelijke landen zoals Spanje, waar de zorg gratis is.
- 18.
19. DL: Meneer Rutte, uw aftrap
- 20.
21. Mark Rutte: Gezondheid behoort tot de belangrijkste dingen in het leven en gelukkig is
22. de zorg in Nederland heel goed en behoort tot de beste zorg van de wereld. Goede zorg
23. is betaalbare zorg. En Nederlands gezien betaalt een kwart van het inkomen, ook als ze
24. nooit naar de dokter gaan, aan premies. Als we daar niets aan doen is het straks de helft
25. van het inkomen. Daarom moeten we maatregelen nemen, zodat ook in de toekomst,
26. voor iedereen goede, betaalbare zorg beschikbaar blijft.
- 27.
28. DL: Dank u wel. En tot slot het woord aan u, meneer Samsom
- 29.
30. Diederik Samsom: je zou haast denken dat de zorg alleen over kosten gaat, maar hij gaat
31. over mensen. Over ons kostbaarste bezit, onze gezondheid. Ik wil dus meer zorg dicht
32. bij mensen, ik wil meer wijkverpleegkundigen. Ik wil ziekenhuizen die met elkaar gaan
33. samenwerken en niet met elkaar concurreren. Niet zoveel mogelijk behandelen, omdat
34. het meer verdiend, maar de tijd nemen voor de patiënt, en ik wil eerlijke premies. Wie
35. weinig verdient, betaalt weinig, wie veel verdient, betaalt meer. Zo krijg je goede zorg
36. voor een eerlijke prijs.

37. Bel klinkt voor een één-op-ééndebat: Emile Roemer en Mark Rutte

38. ER: Meneer Rutte, we gaan het straks vast een kwartier lang hebben over de kosten van
39. de zorg, maar ik wil er een ding uithalen waar heel veel mensen zich verschrikkelijk
40. veel zorgen om maken. Fors verhogen van het eigen risico. Leg mij en Nederland, nou
41. eens uit waarom je nou voor et verhogen van het eigen risico bent, dan leg ik daarna uit
42. waarom ik dat een heel onverstandig idee vind.
43.
44. MR: Ik ben niet voor het verhogen van het eigen risico.
45.
46. ER: U bent fors voor het verhogen van het eigen risico.
47.
48. MR: Nee.
49.
50. ER: Dat gaat alleen maar omhoog. De afgelopen jaren alleen maar omhooggegaan. U
51. wilt de kosten omhoog, om naar de dokter te gaan, een eigen risico voor de dokter. Staat
52. gewoon in uw verkiezingsprogramma.
53.
54. MR: Luister.
55.
56. ER: U wilt liggeld. Staat gewoon in uw verkiezingsprogramma.
57.
58. MR: Niet.
59.
60. ER: En het Kunduzprogramma
61.
62. MR: Nee
63.
64. ER: Staat er gewoon in. U gaat gewoon alleen maar de kosten bij de mensen [vandaan]
65.
66. MR: [Zal ik] vertellen wat ik wil?
67.
68. ER: Okay
69.
70. MR: Meneer Roemer, de VVD wil af van al die eigen betalingen. Dus dat zijn die
71. ligdagen, uw eigen betalingen aan de GGZ, wat de VVD ook wilt, is ervoor zorgen dat
72. die kosten van de zorg beheersbaar blijven. En wat u doet, met uw programma, is een
73. heel gemiddeld gezien, hij werkt als verpleegkundige, zij werkt in het hbo, die gaan bij
74. u dadelijk 2000 euro meer betalen aan de zorg
75.
76. ER: Nee
77.
78. MR: Het tweede wat u gaat doen, is ervoor zorgen dat de wachtlijsten terugkomen, want
79. u gaat ziekenhuizen weer een vast budget geven. U weet hoe het vroeger ging. Op
80. donderdag stopte de chirurg met opereren, de mensen met geld vliegen naar Spanje om
81. een nieuwe heup te halen, maar de gewone man, uw kiezer, mijn kiezer, de mensen die
82. gewoon hard werken, staan op de wachtlijst. Ik wil niet dat die tweeduizend euro erbij
83. komt bij normale mensen die hard werken, ik wil de wachtlijsten niet terug en beide
84. gebeurt bij het programma van de SP.

85.

86. ER: Op het moment dat je meer dan negentigduizend euro verdient met zijn tweeën, dan
87. mag je ook iets meer betalen. Maar u geeft nog steeds geen antwoord [op mijn vragen]

88.

89. MR: [Dit zijn mensen] die allebei anderhalf keer modaal verdienen.

90.

91. ER: Geef antwoord op de vraag meneer Rutte. Bij u gaan mensen steeds meer betalen,

92. ouderen laat u in de thuiszorg meer betalen of u haalt het zelfs helemaal weg, in de

93. AWBZ in de ouderenzorg moeten mensen meer gaan betalen of u haalt al die

94. voorzieningen helemaal weg. Mensen moeten maar heel veel in hun sociale netwerk,

95. hoor ik de minister zeggen, gaan zoeken om de ouderenzorg te verzorgen. En nog een

96. zin en dan mag u. Dat betekent dat wij, we hebben nu al meer dan tweeënhalf miljoen

97. mantelzorgers in Nederland, waarvan een kwart belast tot overbelast is en u denkt dat u

98. daar nog meer belasting op kan zetten?

99.

100. MR: Meneer Roemer, u ging net niet in op het voorbeeld dat ik u gaf. Ik schetste

101. u mensen die een heel normaal salaris verdienen, hij werkt in het Hbo en zij

102. werkt als wijkverpleegkundige, en die gaan bij u straks tweeduizend euro minder

103. verdienen omdat u geen keuzes wil maken. Ik vind het idioot dat iemand die

104. bijvoorbeeld is toegewezen op de thuiszorg en die blijft bij de VVD volkomen

105. vergoed, dat zo iemand die daarvoor ook een werkster had, die werkster voortaan

106. kan betalen uit de middelen van de gemeente. Waarom kan die werkster niet

107. gewoon doorgaan? En de VVD zegt, als mensen dit niet zelf kunnen betalen, dan

108. is er bij ons een hele forse pot geld, u moet dus ook het hele verhaal vertellen,

109. een hele forse pot geld om dat te regelen. Maar wat we niet kunnen doen, is het

110. in Nederland te laten gebeuren dat van de mensen de helft van hun salaris kwijt

111. zijn aan de gezondheidszorg. Want dat breekt de solidariteit af, dat breekt ook

112. het fatsoen af, wat zo belangrijk is, die fatsoenlijke solidariteit onder de

113. gezondheidszorg en als u minister-president wilt worden, ik verzeker u een ding,

114. in mijn baan moet je keuzes maken. Dat zult u dan ook moeten doen. En begint

115. u daar nu mee.

116.

117. ER: Wij maken hele duidelijke keuzes, meneer Rutte. Wij zorgen ervoor dat

118. mensen een inkomensafhankelijke premie gaan betalen. Dat betekent dat mensen

119. met de lage en middeninkomens erop [voortuitgaan,]

120.

121. MR: [Maar dat betekent]

122.

123. ER: [Mag ik nou?] Dat betekent dat 75%, 75% van de mensen gaat erop voortuit.

124. Die meer dan 90000euro betaalt, mag [wel wat meer betalen]

125.

126. MR: [Dus die wijkverpleegkundige en die leraar op het hbo...]

127.

128. ER: [En ten tweede]

129.

130. MR: [Zijn voor] u grootverdieners? Ja dan snap ik het wel, dan snap ik het

131. verschil van mening

132.
133. ER: [Ik zou er een fles wijn op inzetten]
134.
135. MR: [Wij vinden een wijkverpleegkundige en een leraar op het hbo geen
136. grootverdiener], u blijktbaar wel. Die gaan tweeduizend euro meer betalen
137. meneer Roemer. [En die krijgt dan van ons wachtlijsten]
138.
139. ER: [Ik heb al tweemaal gezegd, dat is niet waar]. Dat is gewoon niet waar wat
140. u zegt.
141.
142. MR: het is wel waar.
143.
144. ER: U moet gewoon eens mij niet dingen in de mond leggen die niet kloppen.
145. En ten tweede, de kosten van de zorg zijn fors omhoog gegaan, dus omdat u de
146. marktwerking in de zorgwerking heeft verhoogd. Twee, drie [miljard]
147.
148. MR: [Zorgkosten gaan omhoog]
149.
150. ER: Kun je nu alleen al besparen. Om de [marktwerking uit de zorg te halen]
151.
152. MR: [De zorgkosten gaan omhoog omdat we steeds ouder worden en steeds
153. meer kunnen] Dat is de reden dat de kosten van de zorg omhooggaan.

154. Plenair debat over (de marktwerking in) de zorg

155. DL: Meneer Wilders, gehoord heeft u deze discussie. Moeten we straks allemaal
156. meer gaan betalen voor de zorg. Dat is mijn vraag.
157.
158. GW: Nou, meneer Rutte fietst een beetje weg van wat hij wel met zijn
159. Kunduzvriendjes heeft afgesproken. Want wat hebben ze afgesproken? Ze
160. hebben afgesproken om een liggeld in te gaan voeren, om het eigen risico te
161. verhogen, om de thuiszorg af te schaffen, om de verzorgingshuizen af te
162. schaffen, en we leven in een beschaafd land, waar zorg ontzettend belangrijk is.
163. En ik vind dat we eerst moeten kijken naar de verspilling. Er worden miljarden
164. verspild, aan materialen, aan declaraties van specialisten en mag ik nog een
165. voorbeeld noemen, bij Achmea, een grote ziektekostenverzekeraar in Nederland,
166. zijn er vijf leden van de Raad van bestuur. Die verdienen per jaar zeven miljoen
167. euro met elkaar. Dat kun je vergelijken met tweeduizend heupoperaties. Daar
168. moeten we wat aan doen! En toen wij eerder voorstelde in de Kamer om die
169. exorbitante salarissen van die zorgbobo's aan te pakken, om die onder de
170. Balkende norm te brengen, toen kapte het CDA en gaf het CDA niet thuis, en ik
171. vind het onfatsoenlijk om die mensen te pakken en de zorgbobo's met zeven
172. miljoen per jaar naar huis te laten gaan.
173.
174. DL: Goed. Meneer Rutte,

175.
176. MR: Daar wil ik even op reageren
177.
178. DL: Dat mag
179.
180. MR: De thuiszorg wordt niet afgeschaft. Verpleeghuizen worden niet afgeschaft.
181.
182. GW: Dat doe je wel
183.
184. MR: Wat de VVD wil
185.
186. GW: Verzorgingshuizen afschaffen
187.
188. MR: Wat de VVD wil, is ervoor zorgen dat de kosten betaalbaar blijven, dat we
189. goede zorg houden voor iedereen en dan vraag ik u, meneer Wilders, want u wilt
190. dus helemaal terug naar het oude systeem
191.
192. GW: Nee
193.
194. MR: Ik heb het net ook aan meneer Roemer gevraagd, die ging er niet op in,
195. misschien gaat u er wel op in. Het gebeurde in de jaren negentig, dat op
196. donderdagmiddag het stopte in het ziekenhuis. Dat betekende inderdaad dat
197. mensen die geld hadden naar het buitenland gingen en mensen die het geld niet
198. hebben op de wachtlijst stonden. Waarom wilt u een tweedeling in de zorg terug?
199. Waarom wilt u de wachtlijsten terug en waarom wilt u dat mensen straks de helft
200. van hun inkomen kwijt zijn aan de gezondheidszorg?
201.
202. GW: Nee! U kent ons verkiezingsprogramma helemaal niet! Daar staat iets heel
203. anders in dan bij de SP. Wij willen niet dat de wachtlijsten terugkomen, wij
204. willen juist dat er fatsoenlijke zorg, daar willen wij in investeren. De
205. afgenagelde, die honderdduizend handen aan het bed, die willen we juist weer
206. terug en die snijdt Rutte weg, hij betaalt wel, de VVD betaalt wel de gratis
207. gezondheidszorg in Spanje maar weigert hier de zorg betaalbaar te houden.
208.
209. DL: Uw punt is duidelijk. We gaan naar Diederik Samsom, Hoe houden we die
210. zorgkosten in de hand? We praten over tientallen miljarden, zeventig miljard,
211. meneer Wilders noemde net zeventig miljoen, het gaat om grote bedragen. Het
212. gaat om grote bedragen, redden we het er mee of wordt de rekening gewoon bij
213. de patiënt neergelegd straks?
214.
215. DS: Allereerst, wij wilde die topsalarissen wel onder de balkende norm brengen,
216. maar, meneer Wilders, dan heb je zeven miljoen binnen, dat is mooi
217.
218. GW: Dat zijn maar vijf bestuurders!
219.
220. DS: Dan is er nog een lange weg te gaan. Meneer Rutte zei net 'ik wil de zorg
221. graag dicht bij mensen'. Maar hij levert er niets bij. Wij investeren 1 miljard euro

222. extra, in extra wijkverpleegkundigen, het versterken van de huisarts, zodat je
223. daar inderdaad kosten kunt besparen aan het eind, omdat je minder mensen naar
224. een verzorgingshuis hoeft te sturen omdat ze langer thuis kunnen wonen. Dat wil
225. iedereen het liefste, iedereen is gelukkiger thuis dan in een verzorgingstehuis.
226. Levert u nou gewoon boter bij de vis, investeer extra in de zorg in de buurt, ja
227. dan kun je besparen en niet andersom.

228.

229. DL: Okay, meneer Roemer. Ik hoor allemaal verhalen over management
230. aanpakken, salarissen aanpakken, maar het gaat om tientallen miljarden. Met dit
231. typen oplossingen, redden we het daarmee of moeten we meer principiële vragen
232. stellen, of mensen meer geld moeten gaan reserveren voor hun oude dag?

233.

234. ER: Het is een en-en verhaal wat we met zijn allen eerlijk moeten zeggen. Een,
235. er is een heleboel te halen want alleen die marktwerking kost ons al miljarden.
236. Als mensen betaald worden naar behandelingen, moet je het niet gek vinden als
237. er in een keer veel meer behandelingen zijn. Twee, als we enorme fusies hebben,
238. enorme schaalvergrotingen, dan zie je dat daar extra miljarden kwijt zijn aan
239. managementlagen, aan dure bureaus, aan auto's met chauffeur, ga zo maar door.
240. Dat gaat om miljarden. Maar we moeten ook zo eerlijk zijn om te zeggen, we
241. willen met zijn allen gezond oud worden. Dat zei ik daarstraks in mijn inleiding
242. ook.

243.

244. DL: maar moeten we dan meer geld gaan reserveren zelf voor onze oude dag?

245.

246. ER: Nee, de zorg betaal je als een collectieve voorziening. Die betaal je met
247. elkaar, en op het moment dat jij tegen sommige mensen gaat zeggen bepaalde
248. zorg, zoals verzorgtehuizen, verpleegtehuizen of de thuiszorg, daar moet je zelf
249. maar voor gaan sparen, dan, meneer Rutte, krijg je die tweedeling, en dat
250. betekent dat sommige mensen dan niet aan de zorg toekomen omdat ze het niet
251. kunnen betalen.

252.

253. DL: Meneer Roemer, uw punt is dat mensen niet meer hoeven te reserveren voor
254. hun oude dag. Meneer Rutte.

255.

256. MR: Kijk, waar meneer Roemer voor wegloopt, is het volgende: natuurlijk
257. hebben we in Nederland een fantastisch zorgstelsel, het is solidair, het behoort
258. tot de beste van de wereld en het is fatsoenlijk. Maar tegelijkertijd zie je dat door
259. de vergrijzing, en doordat we steeds meer kunnen, de kosten verschrikkelijk uit
260. de hand lopen. Wat u nou hebt voorgesteld, ik noemde al een paar voorbeelden
261. maar ik noem er nog een, u heeft voorgesteld om te zeggen alle kosten voor de
262. ouderenzorg, laten die maar helemaal uit de belastingen betaald worden, en het
263. is uitgerekend

264.

265. ER: Dat is gewoon de ANWZ

266.

267. MR: Dat is uitgerekend, het Centraal Plan Bureau heeft dat uitgerekend, en dat
268. betekent dat straks mensen in de derde schijf, dat is opnieuw iemand die tien jaar

269. werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf, dat die 79% van het
270. verdiende geld kwijt is aan de gezondheidszorg. En mag hij nog iets meer gaan
271. verdienen dan gaat het zelfs over de 80%. Meneer Roemer u moet, en ik vraag
272. het u nog een keer, als u minister-president wilt worden, dan moet u echt keuzes
273. willen maken. Dat doet u niet, u wilt alleen maar stapelen en meer geld uitgeven,
274. en uiteindelijk betekent dat een einde aan een solidair stelsel.
275.
276. ER: Een keuze maken, meneer Rutte, een keuze maken is ervoor te zorgen dat
277. een publieke voorziening, de zorg, waar iedereen recht op heeft, dat die
278. toegankelijk blijft voor iedereen. En niet alleen degene met een dikke knip. [We
279. hebben het gezien in de mondzorg, meneer Rutte]
280.
281. MR: [Helemaal niet, helemaal niet]
282.
283. ER: De mondzorg hebben we de kosten vrijgelaten. De tarieven [vrijgelaten]
284.
285. MR: [dat is ook gestopt]
286.
287. ER: [het is ook] fors duurder geworden.
288.
289. MR: ja, dus is het gestopt. Maar wat gaat u doen dan om die kosten te beheersen,
290. u kunt het niet oplossen met een beetje bureaucratie [snijden]
291.
292. DL: [Okay heren] u valt beide in herhalingen. U zegt niet meer reserveren voor
293. de oude dag, en u zegt, dat zullen we in de toekomst wel zelf moeten doen.
294. Meneer Samsom, u.
295.
296. DS: Ja, kijk, uiteindelijk moet je wel kijken dat die kosten naar beneden gaan,
297. zeg ik ook tegen meneer Roemer, en dat kan ook. Als je een einde kan maken
298. aan de marktwerking in die ziekenhuizen, waar specialisten per verrichting
299. worden betaald, want zo gaat het nu. Als we nu gewoon specialisten in
300. loondienst nemen, een goed salaris geven voor het prachtige werk dat ze doen,
301.
302. DL: ja, maar mijn vraag was meneer Samsom, moeten we geld zelf gaan
303. reserveren voor onze oude dag omdat de situatie aan het veranderen is
304.
305. DS: Wij vinden, dat als je ouder bent, en je hebt zorg nodig, en je hebt een groot
306. vermogen of een hoog inkomen, ja dan moet je iets extra's gaan bijdragen zoals
307. we altijd de rekening eerlijk willen [delen]
308.
309. DL: [Okay maar hoeveel zou dat zijn]
310.
311. DS: [Maar ik had het over de mogelijkheden],
312.
313. DL: Maar aan welk inkomen denkt u dan?
314.
315. DS: Dan gaat het om eigen vermogen, want dat

316.
317. DL: Dat zit misschien in een huis dat mensen hebben
318.
319. DS: Nee, want als het in een huis zit, zit het in een andere belasting box en telt
320. het dus niet mee. Het gaat om eigen vermogen, van boven de ton. En als je dat
321. hebt dan zal je iets meer bijdragen moeten leveren aan de zorg [als je helemaal
322. niets]
323.
324. DL: [En dan moet je die ton gewoon zelf opeten?]
325.
326. DS: Kijk, mijn nummer twee op de lijst, Jette Kleinsma, heeft extra zorg nodig,
327. want ze heeft een handicap. Zij heeft een salaris waarvan zij zegt: 'hoor eens, ik
328. kan dat prima zelf een deel van bijdragen.'. Dat is [solidair en]
329.
330. DL: [En dat zullen] meer mensen later moeten doen, en volgens u rekening mee
331. houden. Meneer Wilders, moeten mensen meer gaan reserveren voor hun oude
332. dag. We worden ouder, we kunnen meer en anders gaat het geld misschien wel
333. naar de kindereenzorg.
334.
335. GW: Het is een gênante discussie. Iemand heeft laatst voorgesteld dat mensen
336. hun hypotheek maar in moesten kopen om de zorg te betalen. In wat voor land
337. leven we, een discussie over ouderen van tachtig jaar of ze nog wel geholpen
338. moeten worden als ze een heup breken. Een gênante discussie, in zo'n land wil
339. ik helemaal niet leven. Pak die verspilling in de zorg aan, zorg dat de mensen die
340. het echte werk doen, de verplegers en de verpleegsters, er was nu een experiment
341. waar in instellingen er regelvrij wordt gewerkt, dat het management, de helft kun
342. je zo op straat zetten, de mensen, de verplegers en verpleegsters kunnen hun
343. werk doen. Het kan minder, het kan goedkoper, het kan efficiënter. Dat is
344. fatsoen, niet dat mensen hun huis op moeten eten dat als ze ziek zijn om zorg te
345. kunnen krijgen. Daar werken wij nooit aan mee.
346.
347. DL: Okay. Bedankt meneer Wilders. Uw antwoord is dus nee. Ik ga nu toch een
348. beetje met u de principiële diepte in. Moet je mensen die oud zijn, het
349. levenseinde nadert, misschien nog drie maanden langer kunnen leven, moet je
350. tonnen kostende, want daar gaat het over, behandeling geven/gunnen meneer
351. Wilders?
352.
353. GW: Ja. Zeker. Ik vind of men dat wil of niet wil, dat is een discussie die in
354. eerste instantie plaats moet vinden tussen de patiënt en de arts. Ik kan dat niet
355. voor hen bepalen, zij moeten dat bepalen. Wil degene die ziek is dat leven nog
356. gerecht zien? Maar als die zieke, daar nog iets aan kan doen en zegt ik wil
357. doorbehandeld worden, dan hoop ik dat we in een land leven waarin er altijd
358. doorbehandeld wordt.
359.
360. DL: Okay. Altijd doorbehandelen. Meneer Roemer. Wat zegt u op die principiële
361. vraag, moeten we altijd doorbehandelen, ook als het levenseinde nadert, ook als
362. het de rest van de samenleving heel, heel veel geld kost.

363.
364. ER: Als we daar als politiek uitspraken over gaan doen, dan zitten we echt op
365. een hellend vlak
366.
367. DL: Maar u bent wel politicus, mensen zitten thuis wel te wachten op uw
368. antwoord hierover.
369.
370. ER: Ik ben het in dit geval helemaal met meneer Wilders eens. Dit is een gesprek,
371. een keuze die gemaakt moet worden tussen de arts en de patiënt, of de familie.
372.
373. DL: Dus als die dat willen is uw antwoord ja?
374.
375. ER: Ja.
376.
377. DL: Meneer Samsom;
378.
379. DS: Ja, was het maar zo simpel. De artsen, die ik hierover steeds vaker spreek,
380. en die steeds vaker in deze situatie terechtkomen, omdat we steeds meer kunnen,
381. die verwachten ook van de politiek, of eigenlijk van de maatschappij als geheel,
382. dat we daar een fatsoenlijke discussie over voeren. Het laatste wat we nu als
383. politici moeten doen is een formule opschrijven, als het zoveel kost dan doen we
384. het niet, maar ik vind, dat als we eerlijk naar de toekomst willen zijn, we met zijn
385. allen de discussie moeten voeren wat er in zo'n laatste levensfase nog kan en
386. nog mogelijk is. Maar in eerste instantie blijft het in de spreekkamer. Ik spreek
387. alleen artsen die zeggen, discussieer erover, ook op straat en maak er geen taboe
388. van. Alleen zo los je het probleem op.
389.
390. DL: Ja Geert Wilders, u mag reageren.
391.
392. GW: Maar vindt u, als PvdA, dat mensen die doorbehandeld willen worden, al
393. zijn ze 95 en ze willen dat, al is het kostbaar, vindt u, meneer Samsom, dat die
394. doorbehandeld moeten worden, of niet?
395.
396. DS: Op dit moment is er geen richtlijn anders dan in de [spreekkamer]
397.
398. GW: [Vindt u dat of niet?]
399.
400. DS: En dus vind ik dat dat moet
401.
402. GW: Goed
403.
404. DS: Ja, maar ik vind ook, want u houdt daarop, en ik vind dat we dat niet moeten
405. doen, ik denk dat we naar de toekomst toe die discussie met zijn allen moeten
406. voeren. Dat is ook eerlijk, omdat te vertellen dat we met zijn allen in dit land een
407. zorg willen hebben die we ook betaalbaar en voor iedereen bereikbaar willen
408. houden.
409.

410. DL: Okay. Meneer Rutte, moeten we die discussie met elkaar voeren zoals
411. Samsom zegt, of zoals Roemer en Wilders, nee, als iemand dat wil, betalen we
412. altijd?
413.
414. MR: Zoals Edith Schippers ook in het filmpje zei, het is natuurlijk een zaak in
415. de spreekkamer tussen mensen. In Nederland hebben we een uniek systeem
416. waarbij de bijstandsmoeder, al heeft ze een behandeling van tonnen nodig,
417. diezelfde behandeling krijgt als de bankdirecteur kan krijgen. Dat is het mooie
418. en het solidaire van het Nederlandse stelsel. En uiteindelijk is het dat gesprek,
419. heel persoonlijke gesprek, en daar moeten wij als politiek echt buiten blijven,
420. tussen de arts en de patiënt, en u heeft daar ook, in uw vrijetijdswerk veel
421. ervaring mee, maar dat mensen het uiteindelijk zelf in hospices et cetera moeten
422. beslissen welke keuze ze maken.
423.
424. DL: Maar, artsen vragen ook richtlijnen en hulp van de politiek, want zij kunnen
425. het er niet alleen voor
426.
427. MR: en dat is een medische-ethisch debat waarbij ik zeg: de artsen moeten niet
428. naar de politiek kijken, maar de artsen moeten daar zelf dan met elkaar over in
429. gesprek, met een medisch-ethici, in mijn partij is dat Heleen Vie, een zeer
430. vooraanstaand medisch ethica, die tijdens het openen van de discussie zeer in
431. beeld is geweest maar het zijn de artsen die de discussie dan moeten starten. Dit
432. is geen discussie die je zomaar even op het bord van de politiek kan schuiven,
433. want het gaat nu om de eerste plaats, en dat ben ik echt met de andere eens, om
434. het heel persoonlijke, intieme gesprek in de spreekkamer tussen een oud iemand
435. die ernstig ziek is en de keuze die hij of zij maakt.
436.
437. Debatleider sluit het debat.

Onderwerp: Problemen in en rond Europa

Introductiefilmpje: “Spelen we het spel nog mee in Europa, of keren wij Europa de rug toe?”

1. Debatleider: Ieder van u krijgt 30 seconden voor een aftrap en u valt elkaar daarbij echt
2. niet in de rede. Als eerste geef ik het woord aan Diederik Samsom.
- 3.
4. Diederik Samsom: Ja, na twee jaar van halve noodmaatregelen en vooral elkaar de
5. schuld geven, is de eurocrisis nog altijd niet over. Het is ook logisch dat er zoveel
6. chagrijn is over Europa. Maar een oplossing komt pas als we erkennen dat we elkaar
7. nodig hebben, omdat bijvoorbeeld alleen een Europese aanpak van banken mogelijk is
8. omdat Nederland alleen groeit als Europa groeit. En daarom verdedig ik die
9. gezamenlijke aanpak. Omdat ik niet wil wegzakken in Europa waarin de geschiedenis
10. wordt geschreven, ik wil bouwen aan een Europa waarin de toekomst weer wordt
11. gemaakt.
- 12.

13. DL: Dank u wel. Meneer Roemer, de SP en Europa?
14.
15. Emile Roemer: Europa moet vooral weer gaan doen waarvoor ze bedoeld was.
16. Samenwerken. En dat is heel wat anders dan de baas spelen vanuit Brussel. Die
17. samenwerking heeft ons vanaf de Tweede Wereldoorlog vrede, veiligheid en welvaart
18. gebracht. En juist dat heeft ons vooruit gebracht. Maar als wij nu alleen maar dictaten
19. uit Brussel gaan overnemen, dat is waar mensen echt niets meer van willen hebben.
20. Over de belangrijke elementen als zorg, werk en inkomen en onze pensioenen, daar
21. gaan we zelf over en dat wou ik graag zo houden.
22.
23. DL: Okay. Meneer Wilders, uw aftrap.
24.
25. Geert Wilders: Europa wil miljarden van ons om corrupte en failliete landen te spekken.
26. En dat geld komt uit de portemonnee van de mensen thuis, tienduizend euro bijna per
27. Nederlander. Is u daar wat over gevraagd? En ondertussen wil Europa dat we onze
28. grenzen open laten staan om zo nog meer kansloze immigranten Nederland binnen te
29. halen. De PVV is de enige partij die keihard nee zegt tegen Brussel. We moeten weer
30. baas worden in eigen land. Baas over ons eigen geld. Baas over onze eigen pensioenen
31. en vooral baas over onze eigen grenzen.
32.
33. DL: Meneer Rutte, uw inleiding.
34.
35. Mark Rutte: Nederland is een handelsland. En daarom knok ik, als minister-president,
36. in Europa voor een sterke markt en voor een sterke munt. Voor Nederlandse banen.
37. Voor het Nederlands belang. En blokkeer ik allemaal ideeën van Brusselse bureaucraten
38. om bevoegdheden over te dragen van Nederland naar Europa. Daar ben ik tegen. Dat is
39. namelijk niet in het Nederlands belang. Europa gaat over banen, en Europa gaat over
40. werk. En dat moet beter.
41.
42. DL: Okay. Dank u wel. Meneer Samsom, meer bevoegdheden naar Europa?

43. Bel klinkt voor een één-op-ééndebat: Geert Wilders tegen Mark Rutte

44. GW: Meneer Rutte, u verkwanselt de belangen van Nederland. U tekende met het ESM-
45. verdrag een blanco cheque van veertig miljard euro, en u leverde Nederlandse
46. bevoegdheden in. Tegelijkertijd spekt u landen als Griekenland en Spanje, en u laat de
47. Nederlanders ervoor betalen door asociale bezuinigingen. Alsof dat nog niet genoeg is,
48. zit er ook een VVD-eurocommissaris, mevrouw Kroes, die iedere maand met 27duizend
49. euro salaris naar huis gaat. Meneer Rutte, dat is geen politiek, dat is ordinaire
50. zakkenvullerij.
51.
52. MR: Meneer Wilders, als ik terugdenk aan eind april, toen u de stekker trok uit het
53. kabinet, en in een economische crisis, Nederland ook in een politieke crisis stortte. Als
54. ik daaraan terugdenk, dan word ik nog steeds ongelofelijk kwaad. U heeft het
55. partijbelang laten gaan boven het landsbelang. En het risico is nu zelfs dat meneer

56. Roemer, die daar staat, de volgende premier van Nederland wordt. Dat moet voor u ook
57. een gruwel zijn. U heeft het allemaal veroorzaakt. Het partijbelang boven het
58. landsbelang. En u doet het weer. Want wat u doet met Brussel, is spelletjes spelen. Met
59. banen van mensen, met pensioenen van mensen, met spaargeld van mensen. U komt
60. met verhalen, ach het is allemaal niet nodig, maar ons pensioengeld, ons spaargeld, onze
61. banen hangen samen met de vraag of we er in slagen de munt sterk te houden. U heeft
62. daar geen boodschap aan, u probeert kiezers te winnen, met een goedkoop verhaal dat
63. schadelijk is voor Nederland. En u weet het ook nog, en dat vind ik het ergste.
64.
65. GW: Kijk, het is glashelder. Meneer Rutte blijft betalen. De Amerikaanse president
66. Obama had ooit een slogan 'Yes we can', uw slogan is blijkbaar 'Yes, we pay'. En het
67. verschil tussen uw en mijn partij is dat u de Nederlanders laat bloeden om de Grieken
68. te betalen, en wij willen de Grieken laten bloeden om de Nederlanders te betalen,
69. meneer Rutte. En daar moet u mee ophouden, u moet er mee ophouden om geld te geven
70. aan de Grieken en de Spanjaarden. Niemand, meneer Rutte, niemand behalve u gelooft
71. nog dat wij die 153 miljard, waarvoor wij al aan de lat staan, ooit terugkrijgen. U gelooft
72. [vermoedelijk]
73.
74. MR: [Meneer Wilders]
75.
76. GW: U gelooft vermoedelijk ook nog in feeën en de tandenfee. Ik vertel u meneer Rutte,
77. de tandenfee bestaat niet en wij krijgen dat geld nooit meer terug.
78.
79. MR: Meneer Wilders, meneer Wilders, u heeft ervoor gepleit dat Nederland de Europese
80. Unie verlaat.
81.
82. GW: Zo is dat.
83.
84. MR: Dat is dodelijk voor de werkgelegenheid [in Nederland.]
85.
86. GW: [Dat is het beste voor de werkgelegenheid.]
87.
88. MR: Dat is dodelijk, dat is, moet je eens voorstellen een haven als Rotterdam. Waar
89. meer dan 300duizend banen van afhankelijk zijn. Wat niet alleen de grootste haven van
90. Nederland is, maar ook van Oostenrijk en van Zwitserland, en van Luxembourg en van
91. Duitsland,
92.
93. GW: [Meneer Rutte]
94.
95. MR: En voor zo'n haven [zou het beter zijn]
96.
97. GW: [De Europese Unie is failliet, is failliet]
98.
99. MR: [En dan zegt u vervolgens Nederland moet een soort Zwitserland worden]
100.
101. GW: [De Europese Unie is failliet, is kapot]
102.

103. MR: Meneer Wilders, ik was deze zomer in Zwitserland, en ik kan u een ding
104. verzekeren, de Zwitsers zuchten op dit moment. En waarom zuchten ze? Omdat
105. de munt veel te duur is geworden, daardoor moeten de mensen vijftig kilometer
106. over de grens hun boodschappen gaan doen, ze zuchten [omdat de
107. concurrentie...]
108.
109. GW: [Ze zuchten omdat de euro, wat u niet wilt zien, wat u niet wilt zien]
110.
111. MR: [Ze zuchten, en wat u niet wilt zien] in de Europese Unie
112.
113. GW: [Wat u niet wilt zien, meneer Rutte, dat de euro]
114.
115. MR: [Meneer Wilders, dat het verlaten van de Europese unie zeer schadelijk is
116. voor Nederland en dat weet u] dondersgoed
117.
118. GW: Wat u niet wilt zien meneer Rutte, wat u niet wilt zien, is dat de euro failliet
119. is. De euro is geen geld, de euro kost ons geld. Een derde van de eurolanden ligt
120. inmiddels aan het infuus en u moet zich schamen, u moet zich schamen om in
121. Nederland het eigen risico te verhogen, de rollator af te pakken, de
122. verzorgingshuizen af te schaffen, de btw te verhogen wat u met [uw Kunduz
123. vriendjes doet]
124.
125. MR: Meneer Wilders, u weet dondersgoed dat zo lang]
126.
127. GW: [U moet zich schamen om de Nederlanders te laten bloeden]
128.
129. MR: [Meneer Wilders, u weet dondersgoed]
130.
131. GW: en de Grieken en de Spanjaarden te betalen
132.
133. MR: U weet dondersgoed
134.
135. GW: Dat is een schande
136.
137. MR: U weet als oud woordvoerder Sociale Zaken van de VVD, weet u
138. dondersgoed dat u de grootst mogelijke onzin zojuist heeft verteld.
139.
140. GW: U betaald voor de Grieken en laat de Nederlanders betalen!
141. [Er wordt nog wat onduidelijk door elkaar gesproken, maar de debatleider grijpt
142. in]
143.
144. DL: Heren! uw vier minuten zitten erop!

145. Plenair debat over Europa:

146. DL: U heeft beide heren gehoord, bij welke van de heren voelt u zich het meest
147. thuis?

148.

149. ER: Dat was nog knap lastig. Het was een hele opdracht om ze allebei te kunnen
150. verstaan. Het is handiger als je dat na elkaar doet. Kijk, het opvallendste was,
151. dat beide heren het niet hebben over de ellende, waar we nu inzitten, waar dat
152. nu vandaan komt. Die hele Euro is natuurlijk veel te vroeg ingevoerd en had
153. natuurlijk een kroon moeten zijn op Europese integratie. Die samenwerking
154. heeft ons zover gebracht dat mensen het ook konden volgen, dat mensen ook het
155. vertrouwen hadden in een Europa omdat het niet alleen vrede en veiligheid gaf,
156. maar dat ze ook zeiden, ik word er ook beter van. Als ik bij Venlo bij de grens
157. sta, hoef ik niet meer anderhalf uur op de slagboom te wachten totdat die open
158. gaat. Maar wat ze nu doen is kissebissen van wat we nu allemaal mis aan het
159. doen zijn en de grote problemen die we hebben en de grote verschillen hadden
160. ze natuurlijk allang kunnen zien aankomen. En beide heren, met hun partijen,
161. waren er voorstander van. Voor die invoering van de euro, die allemaal veel te
162. snel ging en nu zeggen dat de hele wereld niet deugd. Dat is het grote probleem
163. en de oplossing zijn niet zo gemakkelijk als zagezegd wordt. Want een van de
164. grootste problemen [is natuurlijk]

165.

166. DL: [Daar komen we zo op]

167.

168. ER: [Een zin nog en dan ben ik klaar]

169.

170. DL: [Daar komen we zo op], meneer Roemer. Meneer Samsom? De oplossing,
171. hoe ziet die eruit volgens de PvdA?

172.

173. DS: De oplossing is in ieder geval niet om de ander de schuld te geven. Kijk,
174. wat meneer Roemer zegt, ja die euro was niet goed ingevoerd, daar zaten bij de
175. invoering. Dat klopt, maar het is aan de politici van deze generatie om die fouten
176. op te lossen omdat mensen alleen daar iets aan hebben en dan moet je dus, dat
177. zeg ik ook tegen de premier, het eerlijke verhaal vertellen. Hij zegt, we willen
178. geen bevoegdheden overdragen naar Europa, ja om de eurocrisis op te lossen
179. zullen we meer bevoegdheden moeten delen dan we eigenlijk comfortabel
180. vinden. En nee, we krijgen niet al het geld terug

181.

182. GW: Dat heeft hij gedaan door het ondertekenen van het ESM-verdrag! Toen
183. heeft meneer Rutte onze soevereiniteit te grabbel gegooid.

184.

185. DS: Dat verwijt ik ook meneer Rutte, dat hij in Nederland nog steeds probeert te
186. verkopen dat we niets hoeven te delen met anderen, dat we al het geld
187. terugkrijgen. Mensen zien dat het niet waar is. Mensen zien, en verwachten van
188. politici het eerlijke verhaal en geen sprookjes, ook niet over de Europese
189. superstaat, want die hoeft er niet te komen...

190.

191. DL: Okay

192.

193. DS: Maar het probleem moet wel weg
194.
195. DL: Dus u zegt nu eigenlijk heel duidelijk, al het geld wat we erin gestoken
196. hebben, al die garanties, krijgen we eigenlijk nooit meer terug.
197.
198. DS: Niet alles.
199.
200. DL: Niet alles.
201.
202. DS: Niet alles, maar als we nietsdoen dan zijn we het zeker allemaal kwijt.
203.
204. DL: Okay, dan zijn we nog meer geld kwijt volgens u. Meneer Rutte? Krijgen
205. we dat geld nog terug?
206.
207. MR: Ja. Tot nu toe is dat altijd zo geweest. Kijk naar de situatie in Argentinië,
208. kijk naar de situatie in Rusland, dat soort landen die ernstig in de problemen
209. kwamen, die uiteindelijk de laatste cent hebben terugbetaald. Maar de echte
210. vraag waar het hier omgaat, meneer Wester, en dat zeg ik ook tegen meneer
211. Samsom, is hoe zorg je ervoor dat landen als Griekenland en Spanje, waar ons
212. pensioengeld belegd is, waar ons spaargeld belegd is, waar mensen hun banen
213. in Nederland van afhankelijk zijn, waar onze export mee samen hangt. Dat die
214. landen de noodzakelijke hervormingen doorvoeren. Wij zijn bereid te helpen, in
215. de tussentijd, mits zij dat doen. Maar hoe voorkom je dat je een permanente
216. geldstroom aanlegt? En dat verwijt ik meneer Samsom, want meneer Samsom
217. heeft gezegd dat er moet een eurobonds komen, en dat betekent dat Nederlandse
218. belastingbetalers garant gaan staan voor Spanje, voor Portugal [voor]
219.
220. DS: [Nu hoorde ik u gisteren]
221.
222. MR: Voor Italië, voor Griekenland, en dat zal ik nooit willen.
223.
224. DL: Heel kort naar meneer Samsom, die mag reageren en dan ga ik naar meneer
225. Roemer.
226.
227. DS: Nu hoorde ik u gisteren ook met allemaal bangmakerij en nu doet u het weer.
228. Nee, we hoeven nu geen eurobonds in te voeren om het probleem op te lossen,
229. maar wat we wel moeten doen is een eind maken aan die bizarre
230. bezuinigingspolitiek die Europa alleen maar verder in een recessie drukt. En wat
231. we ook moeten doen is die banken aanpakken, op Europees schaal, want anders
232. lukt het niet. Dat zijn de twee eerste ingrediënten, als u daar nou voor had
233. geknukt de afgelopen twee jaar, dan hadden we nu minder problemen gehad.
234.
235. DL: Okay, meneer Roemer. Meneer Roemer, kan de muntunie, de euro, overeind
236. blijven zonder dat wij meer bevoegdheden overdragen aan Europa?
237.
238. ER: Dat zal moeten blijken.
239.

240. DL: Dat zal moeten blijken? Ik wil weten wat u vindt.
241.
242. ER: Ja, dat zal moeten blijken. Kijk, wat Samsom net terecht zei, daar ben ik het
243. ook mee eens. We zijn erin gerommeld, we zitten er nu mee en dan moet je met
244. oplossingen komen. Het eerste wat er moet gebeuren is dat de Zuidelijke
245. Europese landen die bankensector nu eens keihard zelf gaan aanpakken, want
246. nu...
247.
248. DL: Maar kan dat zonder dat die meer bevoegdheden naar Europa gaan?
249.
250. ER: Nee dat kan, Ja dat kan zonder meer bevoegdheden naar Europa.
251. Samenwerken hebben we namelijk zestig, zeventig jaar lang gedaan op basis van
252. afspraken maken en [ik heb de afgelopen tijd...]
253.
254. GW: [Meneer Roemer, meneer Roemer heeft]
255.
256. ER: De afgelopen periode heb ik voornamelijk gekeken naar wat er besteld is.
257. Er zijn al miljarden beschikbaar gesteld en de problemen zijn nog voor geen
258. meter minder geworden en de problemen zijn alleen maar groter geworden.
259.
260. DL: Ik ga even naar meneer Wilders
261.
262. GW: Ik wil graag even, het is belangrijk dat de kiezer ook weet waar meneer
263. Roemer voor staat. En hij verteld niet het hele SP-verhaal. De SP, de SP is een
264. partij, die is uiteindelijk, dat heeft u in de Kamer tegen mij gezegd, niet tegen
265. een politieke Europese Unie op termijn. In het verkiezingsprogramma hebben ze
266. staan dat de Balkan landen lid moeten kunnen worden van de Europese Unie. Ze
267. willen dat de Centrale Bank de geldpers openzet om zo geld aan Griekenland te
268. geven. Hij wil meer internationale solidariteit door de ontwikkelingshulp te
269. verhogen, daar staat de grootste eurofiel van Nederland!
270.
271. ER: Kom maar!
272.
273. GW: De SP!
274.
275. DL: Meneer Roemer? Heel kort nog even,
276.
277. ER: Ik mag er nog wel even op reageren toch?
278.
279. DL: Ja u mag er even op reageren
280.
281. GW: Doet pijn he!
282.
283. DL: U heeft inderdaad in een Kamerdebat gezegd dat de geldpersen aan moeten,
284. is dat de oplossing?
285.
286. ER: Een verruiming van de monetaire, een monetaire verruiming stellen veel

287. meer partijen voor. Een belangrijkere rol voor de Centrale Europese [Bank]
288.
289. DL: [Even voor de] kijkers, wat verstaat u onder een monetaire verruiming?
290.
291. ER: Als de Europese Centrale bank, als de Europese Centrale Bank, meneer
292. Rutte,
293.
294. MR: De geldpersen aanzetten
295.
296. ER: Als die staatsleningen gaat opkopen om te zorgen dat speculanten geen
297. ruimte meer krijgen om de rentes fors op te laten lopen. Dat is namelijk wat een
298. heel groot probleem is waardoor Spanje in de problemen is. Speculanten hebben
299. vrij spel gekregen om tussen, onder andere door uw partijen, waardoor die rente
300. torenhoog is en Spanjaarden zwaar in de problemen komen [en]
301.
302. MR: [U heeft]
303.
304. ER: [En dat wil ik aanpakken, en dat is een rol die de Europese Centrale Bank
305. bij uitstek moet doen]
306.
307. MR: [En u heeft], u wilt minister-president worden. U heeft voorgesteld dat de
308. Europese Centrale Bank de geldpers moet aanzetten. Dan gebeuren er twee
309. dingen. Dan krijgen we inflatie, wat heel slecht is voor spaargeld en pensioenen
310. in Nederland, en erger nog, in Zuid-Europa stopt men met de hervormingen. Ze
311. zakken terug in de bureaustoelen, de grote bureaus in Rome, in Athene, en in
312. Madrid, het is zeer [onverstandig]
313.
314. ER: [Twee correcties]
315.
316. MR: En ik vraag u vriendelijk, en dringend, om die beleidsopvatting van de SP
317. te herzien
318.
319. ER: Twee correcties [gemompel]
320.
321. DL: [Meneer Roemer, wacht even, uw punt is wel duidelijk], ik wil even weten
322. van meneer Rutte, we gaan even naar meneer Rutte. U spreekt de Duitse
323. bondskanselier, Angela Merkel, vaak en die zegt, al willen we de muntunie
324. overeind houden dan zal er meer macht moeten naar Europa, dan zullen er
325. stappen moeten worden gezet op weg naar die politieke unie, bent u dat met haar
326. eens?
327.
328. MR: Er is op het terrein, dat is op de terreinen waar Europa, toezicht houdt op
329. de zwakke landen. Kijk naar een interview wat ze vandaag heeft gegeven in Der
330. Spiegel. Daar zegt Angela Merkel het is van groot belang dat landen zich houden
331. aan de afspraken. Nederland heeft gepleit voor een Europees commissaris,
332. [bevoegdheden en macht]
333.

334. DL: [Maar is dat meer bevoegdheden naar Brussel?]
335.
336. MR: het punt van toezicht op landen die zich niet aan de afspraken houden, ben
337. ik er een groot voorstander van. Maar als het gaat om onze economie, onze
338. sociale zekerheid, onze gezondheidszorg, dan ben ik tegen het overdragen van
339. bevoegdheden. Maar om landen in Zuid-Europa te dwingen zich te houden aan
340. de afspraken en te voorkomen dat een premier Roemer de kans krijgt om
341. geldpersen aan te zetten, is het van groot belang dat Zuid-Europa zich aan de
342. afspraken houdt.
343.
344. DL: Meneer Roemer, ik ga eerst naar meneer Samsom. Meneer Samsom, u heeft
345. al gezegd, meer macht naar Europa. Is dat de enige manier om de muntunie
346. overeind te houden en hoeveel mag ons dat extra kosten?
347.
348. DS: Nou kijk ik heb al gezegd...
349.
350. DL: Ja maar hoeveel mag dat ons kosten?
351.
352. DS: Meer delen dan we eigenlijk comfortabel vinden. Maar ik zeg u, wat het nu
353. ons kost, dankzij twee jaar door modderen, missen wij enkele procenten
354. economische groei, en tientallen miljarden. Als we daarmee doorgaan, kost het
355. ons veel meer, wij moeten ons realiseren dat Nederland echt alleen maar verder
356. komt als Europa blijft groeien. Dat snap, volgens mij, meneer Rutte ook. En dan
357. snap ik dus niet dat hij zo op de rem gaat staan bij het introduceren van de
358. oplossing, namelijk een einde aan de bezuinigingspolitiek en pak nu eindelijk
359. eens die banken aan die onze welvaart op het spel hebben gezet. En tegen meneer
360. Roemer zeg ik dan, want volgens mij zijn we het eens met elkaar, meneer
361. Roemer en ik, over het aanpakken van die banken. Maar hij zegt, doe het nu
362. maar gewoon, ieder voor zich, maar dat snap ik niet want dit kan alleen
363. gezamenlijk worden opgelost.
364.
365. DL: U bent straks premier, dat wilt u allemaal worden: Meneer Wilders, dan
366. wordt u gebeld, bent u premier, zit u in het torentje, dan belt Angela Merkel, 'ik
367. heb nog een keer wat extra nodig om Griekenland overeind te houden', wat is
368. dan uw antwoord?
369.
370. GW: Ga maar naar Rutte daar in de oppositie, want van mij krijg je niets.
371.
372. DL: Okay van u krijgt ze niets. Meneer Rutte, als ze belt 'We hebben nog een
373. keer iets nodig om de boel overeind te houden', u?
374.
375. MR: Daar ben ik tegen en we hebben nu twee keer geholpen, ze moeten zich nu
376. aan de afspraken houden, het is nu aan de Grieken om te laten zien dat ze bij de
377. euro willen blijven. Er komt geen geld bij.

378. DL: Er komt geen cent bij. En daar gaat u ook niet over discussiëren?
379.

380. MR: Nee.
381.
382. DL: Okay. Meneer Roemer, ze belt u in het torentje.
383.
384. ER: Ik zou zeggen, dat had meneer Rutte de eerste keer al moeten zeggen. Toen
385. wisten we al dat het in een bodemloze put verdween. En nu alleen maar die
386. landen dwingen om met forse bezuinigingen economie in die landen te laten
387. krimpen, [al die mensen daar]
388.
389. DL: [Komt er nog geld bij of] niet meer, nooit meer?
390.
391. ER: Moge duidelijk zijn, dat voor Griekenland het antwoord dan nee is.
392.
393. DL: Okay. En u meneer Samsom?
394.
395. DS: Dat is drie keer een belofte die gebroken gaat worden. Want die Europese
396. Unie hoort bij elkaar en daarom zou het kunnen dat je de Grieken een jaar extra
397. ruimte geeft om orde op zaken te stellen, zodat ook hun economie weer kan
398. groeien en zodat we uiteindelijk gezamenlijk verder komen. Niemand heeft er
399. iets aan als de Grieken nu uit de euro stappen, chaos creëren en de economische
400. groei als geheel schaden.
401.
402. GW: [Dat is, dat is, dat is]
403.
404. DL: [Nee, nee, u heeft uw punt gemaakt]
405.
406. DS: [Dat is het eerlijke verhaal, meneer Wilders]
407.
408. DL: U heeft uw punt gemaakt, het is duidelijk.
409.
410. Einde debat over Europa.

Bijlage 3. Argumentatieve reconstructie en analyse RTL Premiersdebat

Debatten zijn per thema gereconstrueerd en geanalyseerd, zodat de analyse als het ware is opgedeeld in behapbare stukken.

Argumentatiestructuur Geert Wilders

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De PVV heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Wij geven geen cent aan Europa (r.8)

1.1.1.1 Wij laten ons toch niet de slaaf zijn van Brussel

1.1.2 Wij geven geen cent aan ontwikkelingshulp (r.8 + r. 49)

1.1.3 Wij geven geen cent aan kansloze immigratie (r.9)

1.1.1.1a-1.1.3.1a Want bovenstaande beleidsmaatregelen leiden tot het vooruitgaan van de koopkracht van mensen (r. 10)

1.1.1.1b-1.1.3.1b Het vooruitgaan van de koopkracht van de mensen is hard nodig (= is wenselijk)

(1.1.1.1-1.1.3.1a-1b Als bovenstaande beleidsmaatregelen leiden tot het vooruitgaan van de koopkracht van mensen, zijn bovenstaande beleidsmaatregelen hard nodig (= is wenselijk)

1.1.4 Wij moeten snijden op de overheid(suitgaven) (r. 49)

1.1.5 Wij moeten snijden op de ambtenaren (r. 49)

1.1.6 Wij moeten snijden op ontwikkelingshulp (r. 49)

1.1.7 Wij moeten snijden op de aan het buitenland aan landen als Spanje en aan Portugal (r. 50)

1.1.4.1a-1.1.7.1a Want bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een reservering van zevenenhalf miljard voor lastenverlichting (r. 51/52)

(1.1.4.1b-1.1.7.1b En een reservering van zevenenhalf miljard voor lastenverlichting is wenselijk)

(1.1.4.1a/1b'-1.1.7.1a/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een reservering van zevenenhalf miljard voor lastenverlichting, dan zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.8 Wij zijn voor lastenverlichting voor iedereen (r. 193)

1.1.9 Wij draaien het kwartje van Kok terug (r. 194)

1.1.10 Wij verlagen de btw in plaats van dat wij de btw verhogen (r. 194-195)

1.1.8.1a-1.1.10.1a Want bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een groeiende welvaart, dalende werkloosheid en een stijgende koopkracht (r. 195-196)

(1.1.8.1b-1.1.10.1b En groeiende welvaart, dalende werkloosheid en een stijgende koopkracht is wenselijk)

(1.1.8.1a/1b'-1.1.10.1a/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een groeiende welvaart, dalende werkloosheid en een stijgende koopkracht, dan zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.11 We moeten af van de euro/de euro is de dood van onze economie (r. 198)

1.1.11.1 de economische groei in de twintig jaar voordat de euro werd geïntroduceerd gemiddeld drie procent was en nadat we de gulden hebben opgegeven gemiddeld een procent is (r. 200-202)

1.1.12 Wij zouden knettergek zijn als wij voor die Brusselse bureaucraten een boete gaan betalen (r. 443-444)

1.1.13.1a Want het betalen van een boete zorgt ervoor dat we volgend jaar niet de lasten kunnen verlichten door te bezuinigen op ontwikkelingshulp, op Europa, door te stoppen met die dure auto (r. 444-446)

(1.1.13.1b Lasten verlichten door te bezuinigen op ontwikkelingshulp, op Europa, door te stoppen met die dure auto is wenselijk)

(1.1.13.1a/1b' Als het betalen van een boete aan de Brusselse bureaucraten niet leidt tot het bezuinigen op ontwikkelingshulp, op Europa en door te stoppen met die dure auto, is het betalen van een boete aan de Brusselse bureaucraten onwenselijk)

1.1.14 De PVV is de enige partij die de hypotheekrenteaftrek met rust laat (handen af van de hypotheekrenteaftrek) (r. 590)

(2. Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 Mark Rutte lijkt te lijden aan het syndroom van Dr. Jeckyl en Mr. Hyde (r. 342-343)

2.1.1.1 Want hij zegt dat hij voor lastenverlichting is, maar heeft getekend voor een pakket aan lastenverzwaringen van zevenenhalf miljard (Kunduz) (r. 343-347)

2.1.1.2 Want Mark Rutte heeft zijn handtekening gezet onder een maatregel over hypotheekrenteaftrek in het Kunduzpakket (r. 590-591)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie: wenselijk en onwenselijke gevolgen van de beleidsmaatregelen die de PVV neemt
- 2) Vergelijkingsargumentatie: Mark Rutte → Dr. Jeckyl en Mr. Hyde

Keuze uit presentationele middelen:

1) Persoonlijke voornaamwoorden:

- 'Wij' ('de PVV' & 'als PVV'), 'onze partij': exclusief wij → 'De burgers in Nederland' (al deze vormen in o.a. r. 7, 51, 191-199, 346-347, 442-448, 466,
- 'Ze' ('Zij') (Mark Rutte en zijn Kunduzvriendjes) (r. 6)
- 'U (...) uw vriendjes (Van Kunduz) (r. 464)
- 'Hij wel, met zijn Kunduzvriendjes' (r. 6)

2) Drieslag:

- De Btw-verhoging, de forensentaks, de verhoging van het eigen risico (r. 5)
- Wij geven geen cent meer aan Europa, geen cent meer aan ontwikkelingshulp en geen cent meer aan kansloze immigratie (r. 8-9)
- En dat is belangrijk, koopkracht voor mensen, pak de overheid en help de mensen in het land. (r. 53-54)
- (...) door te bezuinigen op ontwikkelingshulp, op Europa, door te stoppen met die dure euro. (r. 447)

3) Opsomming:

- We moeten snijden op de overheid, op de overheidsuitgaven, op ambtenaren, op ontwikkelingshulp, op de hulp aan het buitenland aan landen als Spanje en aan Portugal. (r. 48-50)

4) Epitheton:

- kansloze immigratie (r. 9), Brusselse bureaucraten (r. 445)

5) Exclamatie:

- Meneer Rutte liegt! (r. 575)
- Geen millimeter! Geen millimeter! Geen millimeter! (r. 606)

6) Antithese:

- Vooruit laten gaan in plaats van achteruit laten gaan (r. 11)
- die de lasten verlicht in plaats van verzwaard (r. 194-195)

7) Personificatie:

- De overheid is te dik en te vet in Nederland (r. 48)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Wij willen de zorg meer buurtgericht organiseren (r. 12)

1.2.2 Wij willen dat de bureaucratie en de regels minder worden (r. 13)

1.2.2.1 Er was nu een experiment waar in instellingen regelvrij wordt gewerkt en het management, de helft kon je zo op straat zetten (r. 340-343)

1.2.3 Wij pakken de salarissen van de zorgbobo's aan (r. 13-14 + r. 163-164)

1.2.3.1a (want) De vijf leden van de Raad van Bestuur bij Achmea verdienen bij elkaar zeven miljoen euro (r. 166-167)

1.2.3.1b (en) dat kun je vergelijken met tweeduizend heupoperaties (r. 167)

1.2.3.1c (en) dat ik vind het onfatsoenlijk om die mensen en te pakken en de zorgbobo's met zeven miljoen per jaar naar huis te laten gaan (r. 171-172)

1.2.4 Wij stoppen met het geven van geld aan de kostbare en onbetaalbare massa-immigratie en de steun aan de zuidelijke landen, zoals Spanje, waar de zorg gratis is (r. 15-17)

1.2.1.1a-1.2.4.1a Want bovenstaande (beleids)maatregelen zorgen voor een fatsoenlijke zorg (en dat wil de PVV) (r. 15)

(1.2.1.1b-1.2.4.1b Fatsoenlijke zorg (en dat wil de PVV) is wenselijk)

(1.2.1.1a/1b'-1.2.4.1a/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een fatsoenlijke zorg (en dat wil de PVV) dan zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.2.5 Wij laten mensen zelf beslissen of ze doorbehandeld willen worden als het levenseinde nadert (r. 353-358)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 want hij heeft allemaal afspraken gemaakt met zijn Kunduzvriendjes
(r. 158-159)

2.1.1.1a ze hebben afgesproken om een liggeld in te gaan voeren
(r. 160)

2.1.1.1b ze hebben afgesproken het eigen risico te verhogen
(r. 160-162)

2.1.1.1c ze hebben afgesproken de thuiszorg af te schaffen
(r. 161)

2.1.1.1d ze hebben afgesproken de verzorgingstehuizen af te schaffen
(r. 161-162)

2.1.2a Als je stemt op de VVD, kan de VVD de gratis gezondheidszorg in Spanje betalen (r. 206-207)

2.1.2b Het betalen van de gratis gezondheidszorg is onwenselijk (want zo weigeren ze de zorg hier betaalbaar te houden (r.207))

(2.1.2a/2b' Als het stemmen op de VVD ertoe leidt dat de VVD de gratis gezondheidszorg in Spanje blijft betalen, is stemmen op de VVD onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie: wenselijkheid en onwenselijkheid van bepaalde beleidsmaatregelen

2) Vergelijkingsargumentatie: voorbeelden

Keuze uit presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'willen **wij** in Nederland een fatsoenlijke zorg, en dat wil **de PVV**, of gaan **we** door met geld geven aan de kostbare en onbetaalbare massa-immigratie' (r. 15-16) & 'we leven in een beschaafd land' (o.a. r. 168, 203-204,

- 'Hij' (met zijn Kunduzvriendjes) (r. 158-159)

- 'Ze'

- 'Ik' (o.a. r. 163, r. 170, r. 353-358)

2) Drieslag:

- Bijvoorbeeld door de zorg meer buurtgericht te organiseren, door te zorgen dat de bureaucratie en de regels minder worden, maar ook de salarissen van die zorgbobo's, dat die eindelijk eens een keer worden aangepakt (r. 12-14)

3) Opsommingen:

- Ze hebben afgesproken om een liggeld in te gaan voeren, om het eigen risico te verhogen, om de thuiszorg af te schaffen, om de verzorgingshuizen af te schaffen (r. 160-162)

4) Epitheton:

- fatsoenlijke zorg (r. 15), exorbitante salarissen (r. 169), gênante discussie (r. 335, r. 338)

5) Exclamatie:

- Daar moeten we wat aan doen! (r. 167-168)
- Nee! U kent ons verkiezingsprogramma helemaal niet! (r. 202)
- Dat zijn maar vijf bestuurders! (r. 218)

6) 'Framing'

- Keuzes maken: Maar uiteindelijk staan we voor een keuze (r. 14-15)

7) Ownership thema:

- of gaan we door met geld geven aan de kostbare en onbetaalbare massa-immigratie en de steun aan de zuidelijke landen zoals Spanje, waar de zorg gratis is (r. 15-17)
- de VVD betaalt wel de gratis gezondheidszorg in Spanje maar weigert hier de zorg betaalbaar te houden (r. 206-207)

8) Anekdote/voorbeeld:

- bij Achmea, een grote ziektekostenverzekeraar in Nederland, zijn er vijf leden van de Raad van bestuur. Die verdienen per jaar zeven miljoen euro met elkaar. Dat kun je vergelijken met tweeduizend heupoperaties. (r. 165-167)
- er was nu een experiment waar in instellingen er regelvrij wordt gewerkt, dat het management, de helpt kun je zo op straat zetten, de mensen, de verplegers en verpleegsters kunnen hun werk doen. Het kan minder, het kan goedkoper, het kan efficiënter. (r. 339-345)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in en rond Europa)

1.3.1 Wij moeten weer baas worden in eigen land (r. 29-30)

1.3.2 Wij moeten weer baas zijn over ons eigen geld (r.30)

1.3.3 Wij moeten weer baas zijn over onze eigen pensioenen (r. 30)

1.3.4 Wij moeten weer baas zijn over onze eigen grenzen (r. 31)

(1.3.1.1a-1.3.4.1a want als wij weer baas zijn over onze eigen land/geld/pensioenen/grenzen dan kan Europa ons niet meer om miljarden vragen om corrupt en failliete landen te spekken)

(1.3.1.1b-1.3.4.1b Het is wenselijk als Europa ons niet meer om miljarden kan vragen om corrupte en failliete landen te spekken)

(1.3.1.1a/1b'-1.3.4.1a/1b' Als weer baas zijn over onze eigen land/geld/pensioenen/grenzen leidt tot dat Europa ons niet meer om miljarden kan vragen om corrupt en failliete landen te spekken, is het baas zijn over onze eigen land/geld/pensioenen/grenzen wenselijk)

1.3.4 Ik geef niets (aan Griekenland) (r. 370)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP)

2.1.1 (want) Emile Roemer is de grootste eurofiel van Nederland (r. 269)

2.1.1.1a Hij is niet tegen een politieke Europese Unie op termijn (r. 263-264)

2.1.1.1b Ze hebben in het verkiezingsprogramma staan dat de Balkanlanden lid mogen worden van de Europese Unie (r. 266)

2.1.1.1c Ze willen dat de Centrale Bank de geldpers openzet om zo geld aan Griekenland te geven (r. 267)

2.1.1.1d Hij wil meer internationale solidariteit door de ontwikkelingshulp te verhogen (r. 268)

(2.1.1.1a-1d Deze kenmerken zijn kenmerkend voor de grootste eurofiel van Nederland)

(2.1.1.1a'-1d' Als Emile Roemer deze kenmerken heeft, dan is hij de grootste Eurofiel van Nederland)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie ter ondersteuning van het eigen beleid en verwerpen van het beleid van andere partijen
- 2) Kentekenargumentatie (kenmerken Roemer)

Keuze uit presentationele middelen:

- 1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' (in opsomming inclusief) + De PVV (lijkt exclusief wij)
(o.a. r. 27-31)
- 'Ik' (r. 262)

- 2) Opsomming:

- We moeten weer baas worden in eigen land. Baas over ons eigen geld. Baas over onze eigen pensioenen en vooral baas over onze eigen grenzen. (I.c.m. anafloor) (r. 27-31)

- 3) Epitheton:

- corrupte en failliete landen (r. 25), keihard nee (r. 29), grootste eurofiel (r. 269)

- 4) Vragen:

- Is u daar iets over gevraagd? (r. 27)

- 5) Framing:

- Verhaal-frame: En hij verteld niet het hele SP-verhaal (r. 263)

- 6) Oneliners:

- Baas over ons eigen geld. Baas over onze eigen pensioenen en vooral baas over onze eigen grenzen.(r. 29-31)

- 7) Exclamatie:

- Dat heeft hij gedaan door het ondertekenen van het ESM-verdrag! (r. 182)
- De SP! (r. 273)
- Doet pijn he! (r. 281)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- Is u daar iets over gevraagd? (r. 29) → rechtstreekse aanspreking van het publiek

Argumentatiestructuur Mark Rutte

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De VVD heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Ten eerste wil ik zorgen dat de overheidsfinanciën, de schatkist van de overheid, het huishoudboekje van de overheid weer gezond wordt (r. 17/18)

1.1.2a We moeten investeren in wegen (r. 19)

1.1.2b We moeten investeren in onderwijs (r. 19)

1.1.2c We moeten investeren in veiligheid (r. 19)

1.1.3a Ten derde moet er ruimte komen voor lastenverlichting voor werkenden (r. 20)

1.1.3b En moet er ruimte komen voor lastenverlichting voor ouderen (r. 20)

1.1.1.1a-1.1.3(a/b).1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot sterker uit de crisis komen (r. 21)

(1.1.1.1b-1.1.3(a/b).1b Sterker uit de crisis komen is wenselijk)

(1.1.1.1a/1b'-1.1.3(a/b).1a/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot sterker uit de crisis komen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.4 Bij de VVD hebben we de belastingen altijd laag gehouden (r. 272-273)

1.1.4.1a Het laag houden van de belastingen leidt tot de een na laagste werkloosheid van Europa en de twee na laagste jeugdwerkloosheid van Europa en is Nederland een van de beste landen om je te vestigen als bedrijf (r. 269-272)

(1.1.4.1b Het hebben van de een na laagste werkloosheid van Europa en de twee na laagste jeugdwerkloosheid van Europa en een van de beste landen zijn om je te vestigen als bedrijf is wenselijk)

(1.1.4.1a'/1b' Als het laaghouden van de belastingen leidt tot het hebben van de een na laagste werkloosheid van Europa en de twee na laagste jeugdwerkloosheid van Europa en een van de beste landen zijn om je te vestigen als bedrijf, is het laaghouden van de belastingen wenselijk)

1.1.5 We moeten gaan bezuinigen op de bureaucratie (r. 432)

1.1.6 We moeten bezuinigen op ontwikkelingshulp (r. 433)

(1.1.5a-1.1.6a Want bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer geld (o.a. 3 miljard) voor andere sectoren)

(1.1.5b-1.1.6b Meer geld (o.a. 3 miljard) voor andere sectoren is wenselijk)

(1.1.5a/5b'-1.1.6a/6b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer geld voor andere sectoren (o.a. 3 miljard), dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.7 Laten wij de hypotheekrenteaftrek gewoon houden (r. 555)

1.1.7.1a (want) de hypotheekrenteaftrek zorgt voor een correctie van de veel te hoge belastingdruk (r. 552-553)

1.1.7.1b (want) de hypotheekrenteaftrek stimuleert bezitsvorming, zodat mensen ook een appeltje sparen voor de oude dag (r. 553-554)

(1.1.7.1c (en) het corrigeren van de te hoge belastingdruk en het stimuleren van bezitsvorming is wenselijk)

(1.1.7.1c' Als het houden van de hypotheekrenteaftrek leidt tot een correctie van de te hoge belastingdruk en het stimuleren van bezitsvorming, dan is het houden van de hypotheekrenteaftrek wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

(2.1.1a Wanneer je stemt op de PvdA wordt de belastingdruk verhoogt, wordt er een straf gezet op succes (r.176))

(2.1.1b De belastingverhogen en een straf zetten op succes is onwenselijk)

(2.1.1a/1b' Als stemmen op de PvdA leidt tot het verhogen van de belastingdruk en een straf zetten op succes, is stemmen op de PvdA onwenselijk)

2.1.2a Wanneer je stemt op de PvdA dan moeten we meer gaan betalen over de staatsschuld en schuiven we de rekening van de crisis door (zodat later de belastingen verhoogd moeten worden) (r. 486-488)

(2.1.2b Meer betalen over de staatsschuld en het doorschuiven van de rekening van de crisis is onwenselijk)

(2.1.2a'/2b' Als stemmen op de PvdA leidt tot meer betalen over de staatsschuld en het doorschuiven van de rekening van de crisis, is het stemmen op de PvdA onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de PVV)

2.2.1 Geert Wilders durft geen verantwoordelijkheden te nemen (r. 356)

2.2.2 Geert Wilders laat het partijbelang boven het landsbelang gaan (r. 360)

Kenmerkend?

(2.3 Stem niet op de SP)

2.3.1 Emile Roemer wil niet voldoen aan de drieprocentnorm van Brussel (r. 363)

2.3.1.1a Als Emile Roemer niet aan de drieprocentnorm van Brussel wil voldoen, leidt dat tot dat betekent dat we miljarden meer gaan betalen over onze staatsschuld. Dat vreet geld weg bij onderwijs, bij zorg, bij sociale zekerheid (r. 370-373)

(2.3.1.1b Miljarden meer gaan betalen over onze staatsschuld wat geld wegvreet bij onderwijs, bij zorg, bij sociale zekerheid is onwenselijk)

(2.3.1.1a'/1b' Als het niet voldoen aan de drieprocentnorm leidt tot miljarden meer gaan betalen over onze staatsschuld wat geld weg vreet bij onderwijs, bij zorg, bij sociale zekerheid, is het niet voldoen aan de drieprocentnorm onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Voorbeeldargumentatie: voorbeelden van voordelen hypotheekrenteaftrek

Keuze uit presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- Ik (en de VVD): eigen autoriteit? (en daar ben ik trots op, heeft de VVD ook hard voor gewerkt + 'is mijn verwachting') (r. 15-17, r. 269, r. 422)
- Wij (exclusief) – Zodat zij meer te besteden hebben (r. 21) & 'Wij' (inclusief): dat wij het vertrouwen verliezen van de internationale financiers, dat wij veel meer gaan betalen over onze staatsschuld, en dat wij de rekening (r. 485)
- U: Wat u doet..., 'en niet wat u doet' (r. 92-93)

2) Drieslag:

- de overheidsfinanciën, de schatkist van de overheid, het huishoudboekje van de overheid (r. 18)
- investeren in wegen, onderwijs en veiligheid (r. 19)
- hebben we de een na laagste werkloosheid van Europa, hebben we de twee na laagste jeugdwerkloosheid van Europa, is Nederland een van de beste landen om je in te vestigen als bedrijf (r. 270-272)

- bij onderwijs, bij zorg, bij sociale zekerheid (r. 372)
- [U heeft onder Bos] niet bezuinigd, onder Cohen wilde u niets bezuinigen, maar die kreeg ook de kans gelukkig daarna niet, en u zegt zelf dat u ook niet wilt bezuinigen. (r. 482-484)

3) Epitheton:

- hard geraakt (r. 15), ongelofelijke dreun (r. 265-266), extreem zwaar (r. 453), geweldig instrument (r. 550), vreselijk veel verder omhoog (r. 552), veel te hoge belastingdruk (r. 551)

4) Vragen:

- Retorisch: Als dit waar was, wat u allemaal vindt, dan zou Griekenland toch het snelst groeiende land van Europa zijn? (r. 252-253)
- Subiectie: en waarom? [Omdat we in Nederland altijd de belasting laag hebben gehouden] (r. 272)
- Subiectie: [En weet u waarom dat nodig was?] meneer Wilders... (...) : Dat kwam doordat u, toen het erop aankwam, omdat u toen het erop aankwam als een zoef de haas weg was, [omdat u geen verantwoordelijkheden durft te nemen] (r. 350-356)
- Retorisch: Maar ik wil nog een vraag stellen aan meneer Roemer (...) . U heeft onmiddellijk gezien wat de reacties waren uit de rest van de wereld, ook uit de financiële markt, ook Jan Kees de Jager heeft dat overtuigend aangetoond, als u minister-president bent, dan kunt u zich dat soort dingen toch niet veroorloven? (r. 360-361)

5) 'Framing':

- Eerlijk zijn-frame: [Geert eerlijk zijn], Geert, wees nou eens eerlijk. Wees nou eens eerlijk. (r. 587)

6) Oneliners:

- Alleen zo komen we sterker uit de crisis (r. 21)
- En wat u doet is echt een straf zetten op succes. (r. 176)

7) Anekdote/voorbeeld:

- En ik hoor te vaak op verjaardagen dat iemand zich zorgen maakt of hij zijn baan nog wel houdt, en daarom wil ik een aantal dingen doen (r. 15-17)
- Maar ik heb een vraag aan meneer Samsom, ik heb toen ik nog oppositieleider was gedebatteerd, met meneer Bos, toen hij nog minister van Financiën was, en die zei toen 'je moet nu niet gaan bezuinigen want dat is slecht voor de economie'. Ik stond in dit zaaltje, onder uw leiding meneer Wester, met meneer Cohen te debatteren twee jaar geleden en die zei 'nee, we zijn voor bezuinigen, maar niet nu, want dat is slecht voor de economie'. En wat lees ik nu in het verkiezingsprogramma van de PvdA, van meneer Samsom? (r. 243-259)

8) Antithese:

- bij meneer Roemer is het een belastingparadijs als de belastingen hoog zijn, voor mij is het een belastingparadijs als de belastingen laag zijn (r. 241-242)

9) Ownership:

- Leiderschap: En leiderschap, meneer Samsom, is ook de feiten onder ogen zien en die feiten niet negeren (r. 477)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'Wat u doet is zeggen, u bent tegen alle afspraken succesvol, we gaan u in uw portemonnee raken.' (r. 176-178) → Rutte spreekt vanuit het perspectief van de kijker.

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De VVD heeft de oplossing voor de problemen in de zorg)

1.2.1 De VVD neemt maatregelen voor de problemen in de zorg (r. 26)

1.2.1.1a Maatregelen nemen voor de problemen in de zorg leidt tot het beschikbaar houden van goede, betaalbare zorg voor iedereen (r. 25-26)

(1.2.1.1b Het beschikbaar houden van goede, betaalbare zorg voor iedereen is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b' Als maatregelen nemen voor de problemen in de zorg leidt tot het beschikbaar houden van goede betaalbare zorg voor iedereen, is het wenselijk om maatregelen te nemen voor de problemen in de zorg)

1.2.2 Mensen moeten zelf beslissen welke keuze zij maken als het komt tot doorbehandelen en daar moet de politiek echt buiten blijven

Pragmatisch?

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PVV)

2.1.1 (want) Geert Wilders wil terug naar een tweedeling in de zorg (r. 198)

2.1.1.1a (want) als Geert Wilders een tweedeling in de zorg terug wil dan zorgt dat ervoor dat de wachtlijsten terugkomen (r. 199)

2.1.1.1b Als Geert Wilders een tweedeling in de zorg terug wilt dan zorgt dat ervoor dat de mensen straks de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de gezondheidszorg (r. 199-200)

(2.1.1.1c De wachtlijsten die terugkomen en het feit dat mensen straks de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de gezondheidszorg is onwenselijk)

(2.1.1.1c' Als een tweedeling in de zorg leidt tot het terugkomen van de wachtlijsten en het feit dat mensen straks de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de gezondheidszorg, is een tweedeling in de zorg onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de SP)

2.2.1 Emile Roemer maakt een einde aan het solidaire stelsel (r. 274)

2.2.1.1a (want) Als Emile Roemer een einde maakt aan het solidaire stelsel moet iemand die al tien jaar werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf, straks 79 procent van het verdiende geld kwijt betalen aan de gezondheidszorg (r. 268-271)

2.2.1.1a.1 (want) Dat is door het CPB uitgerekend (r. 267)

(2.2.1.1b Het is onwenselijk dat iemand die al tien jaar werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf, straks 79 procent van het verdiende geld kwijt betalen aan de gezondheidszorg)

(2.2.1.1a'/1b' Als het einde van het solidaire stelsel leidt tot dat iemand die al tien jaar werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf, straks 79 procent van het verdiende geld kwijt betalen aan de gezondheidszorg, dan is het onwenselijk om een einde te maken aan het solidaire stelsel)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Causale argumentatie ter ondersteuning van het eigen beleid en het verwerpen van het beleid van de tegenstanders
- 2) Autoriteitsargumentatie: Het CPB wordt aangedragen als autoriteit

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Als we daar niets aan gaan doen' exclusief → 'ook als **ze** nooit naar de dokter gaan' & 'Wat de VVD wil' (o.a. r. 24, r. 184, r. 188)

- 'Ik': 'en dat ben ik met de anderen eens' (r. 433, r. 427)

2) Epitheton:

- Belangrijkste dingen (r. 21), beste zorg (r. 22), goede zorg (r. 22), betaalbare zorg (r. 23), fantastisch zorgstelsel (r. 257), dat is het mooie en het solidaire van het Nederlandse stelsel (r. 417-418), uniek systeem (r. 415)

3) Vragen:

- Quaestie: Waarom wilt u een tweedeling in de zorg terug? Waarom wilt u de wachtlijsten terug en waarom wilt u dat mensen straks de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de gezondheidszorg? (r. 198-200)

4) 'Framing':

- Keuze-frame: Meneer Roemer u moet, en ik vraag het u nog een keer, als u minister-president wilt worden, dan moet u echt keuzes willen maken (r. 272)

5) Oneliners:

- Voor iedereen goede, betaalbare zorg beschikbaar blijft (r. 26)

6) Anekdote/voorbeeld:

- dat is opnieuw iemand die tien jaar werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf (r. 268-269)

- In Nederland hebben we een uniek systeem waarbij de bijstandsmoeder, al heeft ze een behandeling van tonnen nodig, diezelfde behandeling krijgt als de bankdirecteur kan krijgen.(r. 415-417)

7) Anticipatie: Kijk, waar meneer Roemer voor wegloopt, is het volgende: natuurlijk hebben we in Nederland een fantastisch zorgstelsel, het is solidair, het behoort tot de beste van de wereld en het is fatsoenlijk. Maar tegelijkertijd zie je dat door de vergrijzing, en doordat we steeds meer kunnen, de kosten verschrikkelijk uit de hand lopen. Wat u nou hebt voorgesteld, ik noemde al een paar voorbeelden maar ik noem er nog een, u heeft voorgesteld om te zeggen alle kosten voor de ouderenzorg, laten die maar helemaal uit de belastingen betaald worden, en het is uitgerekend (...) Dat is uitgerekend, het Centraal Plan Bureau heeft dat uitgerekend, en dat betekent dat straks mensen in de derde schijf, dat is opnieuw iemand die tien jaar werkt in het onderwijs, die zit in die derde belastingschijf, dat die 79% van het verdiende geld kwijt is aan de gezondheidszorg. En mag hij nog iets meer gaan verdienen dan gaat het zelfs over de 80%. Meneer Roemer u moet, en ik vraag het u nog een keer, als u minister-president wilt worden, dan moet u echt keuzes willen maken. Dat doet u niet, u wilt alleen maar stapelen en meer geld uitgeven, en uiteindelijk betekent dat een einde aan een solidair stelsel. (r. 256-274)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 (want) ik, als minister-president, knok voor een sterke markt en munt in Europa (r. 35)

1.3.1.1 Knokken voor een sterke markt en munt in Europa is in het belang van Nederland en van belang voor de Nederlandse banen (r. 36-37)

(1.3.1.1' Als het in het belang is van Nederland en de Nederlandse banen, dan moeten we knokken voor een sterke markt en een sterke munt)

1.3.2 Ik blokkeer allemaal ideeën van Brusselse bureaucraten om bevoegdheden van Nederland over te dragen naar Europa (r. 37-38)

1.3.2.1 (want) het overdragen van Nederlandse bevoegdheden is niet in het Nederlandse belang (r. 39)

(1.3.2.1' Als het niet in het belang is van Nederland dan moeten we bevoegdheden niet overdragen)

(1.3.3 We krijgen het geld van de Griekse steunpakketten wel terug)

1.3.3.1 Want voor Argentinië en Rusland geldt ook dat ze alles tot de laatste cent hebben terugbetaald (r. 207-208)

(1.3.3.1' Landen als Argentinië en Rusland zijn vergelijkbaar met Griekenland)

1.3.4 De Grieken krijgen er geen geld (derde steunpakket) bij (r. 375)

1.3.4.1a De Grieken krijgen er geen geld bij, want ze moeten zich aan de afspraken houden (r. 376-377)

(1.3.4.1b En het aan de houden aan de afspraken is wenselijk)

(1.3.4.1a'/1b' Als de Grieken er geen geld bij krijgen, leidt dat tot het feit dat de Grieken zich aan de afspraken moeten houden, dan is het niet geven van geld aan Griekenland wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP)

2.2.1 Emile Roemer wil de geldpersen aanzetten (r. 340-341)

2.2.1.1a Het aanzetten van de geldpersen leidt tot het feit dat de landen in Zuid-Europa niet meer worden gedwongen zich aan de afspraken te houden (r. 339-340)

(2.2.1.1b Het is onwenselijk als de landen in Zuid-Europa niet meer worden gedwongen zich aan de afspraken te houden)

(2.1.1.1a'/1b' Als het aanzetten van de geldpersen leidt tot het feit dat de landen in Zuid-Europa niet meer worden gedwongen zich aan de afspraken te houden, is het aanzetten van de geldpersen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Causale argumentatie om eigen beleid te ondersteunen
- 2) Autoriteitsargumentatie: Op autoriteit van de minister-president
- 3) Voorbeeldargumentatie: generalisatie

Keuze uit presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'ik, als minister-president', 'en daarom blokkeer ik allemaal ideeën' (o.a. r. 35, r. 37, r. 338)
- 'Wij': 'we hebben ze nu twee keer geholpen' (r. 375)

2) Drieslagen:

- in Rome, in Athene, en in Madrid (r. 311)
- waar ons pensioengeld belegd is, waar ons spaargeld belegd is, waar mensen hun banen in Nederland van afhankelijk zijn (r. 211-213)
- om onze economie, onze sociale zekerheid, onze gezondheidszorg (r. 337-338)

3) Opsomming:

- Voor Spanje, voor Portugal, voor Italië, voor Griekenland (r. 218)

4) Epitheton:

- Voor het **Nederlands** ..., de grote bureaus (r. 311), zwakke landen (r. 329), groot belang (r. 330), sterke markt (r. 36), sterke munt (r. 36)

5) Vragen:

- Subiectie: Maar de echte vraag waar het hier omgaat, meneer Wester, en dat zeg ook tegen meneer Samsom, is hoe zorg je ervoor dat landen als Griekenland en Spanje, waar ons pensioengeld belegd is, waar ons spaargeld belegd is, waar mensen hun banen in Nederland van afhankelijk zijn, waar onze export mee samen hangt. Dat die landen de noodzakelijke hervormingen doorvoeren. Wij zijn bereid te helpen, in de tussentijd, mits zij dat doen. (r. 210-215)

- Subiectie?: Maar hoe voorkom je dat je een permanente geldstroom aanlegt? En dat verwijt ik meneer Samsom, want meneer Samsom heeft gezegd dat er moet een eurobons komen, en dat betekent dat Nederlandse belastingbetalers garant gaan staan voor Spanje, voor Portugal [voor] (+ anticipatie) (r. 215-218)

6) 'Framing'

- Leiderschapsframe: wordt benadrukt doordat Mark Rutte duidelijk de rol van minister-president heeft: u wilt minister-president worden. U heeft voorgesteld dat de Europese Centrale Bank de geldpers moet aanzetten. Dan gebeuren er twee dingen. Dan krijgen we inflatie, wat heel slecht is voor spaargeld en pensioenen in Nederland, en erger nog, in Zuid-Europa stopt men met de hervormingen. Ze zakken terug in de bureaustoelen, de grote bureaus in Rome, in Athene, en in Madrid, het is zeer [onverstandig] → benadrukken wat er gebeurt als iemand anders minister-president wordt (r. 301-312)

7) Oneliners

- Een sterke macht en voor een sterke munt (r. 36)

8) Anekdote/voorbeeld:

- Kijk naar de situatie in Argentinië, kijk naar de situatie in Rusland, dat soort landen die ernstig in de problemen kwamen, die uiteindelijk de laatste cent hebben terugbetaald. (r. 207-209)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Argumentatiestructuur Diederik Samsom

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De PvdA heeft de oplossingen voor de crisis)

1.1.1 Het eerste (onwrikbare principe) is eerlijk delen, zorgen dat de rekening niet terecht komt bij hen die het al zwaar hebben (r. 29-30)

1.1.2 En het tweede (onwrikbare principe) is vooruitgang mogelijk maken, dus blijven investeren in onderwijs, innovatie en nieuwe banen (r. 30-31)

1.1.1.a-1.1.2a Deze twee onwrikbare principes leiden tot een sterker en socialer Nederland (r. 31)

(1.1.1b-1.1.2b Een sterker en socialer Nederland is wenselijk)

(1.1.1a'/1b'-1.1.2a'/2b' Als deze twee onwrikbare principes leiden tot een sterker en socialer Nederland, dan zijn deze twee onwrikbare principes wenselijk

1.1.3 Het vragen van een grotere bijdragen (zestigprocentstarief) vanaf het moment dat je honderdvijftigduizend euro verdient levert driehonderd miljoen op (r. 154-155)

1.1.3.1a (want) Als we meer belasting vragen aan mensen die meer verdienen leidt dat tot dat we geen driehonderdmiljoen hoeven te bezuinigen op gehandicapte kinderen in het onderwijs (r. 160-162) en kunnen we het PGB, om mensen met een handicap weer een volwaardig leven mogelijk te maken (r. 169-170)

(1.1.3.1b Het is wenselijk om niet driehonderdmiljoen te bezuinigen op gehandicapte kinderen in het onderwijs en op het PGB, om voor mensen met een handicap weer een volwaardig leven mogelijk te maken)

(1.1.3.1a'/1b' Als we meer belasting vragen aan mensen die meer verdienen leidt dat tot dat we geen driehonderdmiljoen hoeven te bezuinigen op gehandicapte kinderen in het onderwijs en kunnen we het PGB, om mensen met een handicap weer een volwaardig leven mogelijk te maken, dan is het wenselijk om meer belasting te vragen aan mensen die meer verdienen)

1.1.4 Wij bezuinigen twee tot drie miljard op de overheid (r. 399)

1.1.5 Wij leggen minder wegen aan, omdat je de wegen die je hebt beter gebruikt (r. 399-401)

1.1.6 Wij prioriteren defensie en doen andere voorstellen, waardoor je daar een miljard op kan bezuinigen (r. 401-402)

1.1.7 Wij investeren in zorg in de buurt waardoor erop verzorgingstehuizen en elders bezuinigd kan worden (r. 402-303)

1.1.4.1a-1.1.7.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een structureel begrotingsevenwicht in 2017 (r. 403-404)

(1.1.4.1b-1.1.7.1b Een structureel begrotingsevenwicht in 2017 is wenselijk

(1.1.4.1a'/1b'-1.1.7.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een structureel begrotingsevenwicht in 2017, zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.8 De hypotheekrenteaftrek moet veranderd worden (over dertig jaar, dertig procent voor iedereen)

1.1.8.1 (want) het is nu een subsidie op rijkdom en het moet een stimulans zijn op woningbezit

(?)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1a U stond hier twee jaar geleden ook, te pochen over meer banen, over meer economische groei en over lagere lasten (r. 257-259) en u staat hier nu weer te praten over meer banen, meer groei en lagere lasten (r. 260-261)

2.1.1b We hebben nu honderdduizend meer werklozen, de economie is gekrompen en u heeft zestien miljard aan lasten verzwaaard (ten opzichte van twee jaar geleden) (r. 259-260)

(2.1.1c Er is sprake van een inconsistentie tussen woord en daad)

2.1.2 Mark Rutte schetst angstbeelden (?)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie: Het CPB aandragen als autoriteit

Keuze uit presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': waar we altijd aan vasthouden, wat er ook gebeurt (wij van de PvdA) (o.a. r. 28, r. 404, r. 505, r. 620-628, r. 669)
- U: Aanspreken primair publiek: U krijgt van de PvdA ... (r. 27)
- U: De andere deelnemende partijen (o.a. r. 170, r. 471, r. 490)
- 'Ik': 'dan zeg ik ...', 'Volgens mij...' (o.a. r. 415)

2) Drieslag:

- de komende weken, maanden en jaren (r. 26)
- investeren in onderwijs, innovatie, in nieuwe banen (r. 30-31)
- Sociaaldemocraten in Duitsland, sociaaldemocraten in België en Frankrijk (r. 414-415)
- Elke dag spreek je ondernemers die hun droom, hun onderneming, hun baan verliezen (r. 625-626)

3) Opsomming:

- Op de overheid kun je twee tot drie miljard bezuinigen. Als je iets minder wegen aanlegt, omdat je de wegen die je hebt beter gebruikt, kun je daarop bezuinigen. Als je defensie prioriteert, en andere voorstellen doet, kun je daarop een miljard bezuinigen, je kunst op de zorg, als je investeert op de zorg in de buurt, in de verzorgingstehuizen en elders, bezuinigen. (r. 399-403)
- gaan bouwen, verbouwen, kopen, verkopen (r. 623-624)
- Nota bene van makelaars, van bouwers, van woningcorporaties, en van huurders (r. 667-668)

4) Epitheton:

- voorgekookte recepten en maatregelen (r. 27), onwrikbare principes (r. 28), hogere inkomens (r. 149), grotere bijdrage (r. 149), zeer goed salaris (r. 155), allerrijkste van dit land (r. 171), kleine extra bijdrage om de grote problemen (r. 171),

5) Vragen:

- Retorisch: En mijn vraag is: waarom zou Nederland u nu wel weer geloven? (r. 261-262)
- Retorisch: Zullen we stoppen met elkaar te bestrijden met alleen angstbeelden over de ander en gewoon gaan werken aan een oplossing uit deze crisis? (r. 472-473)

6) 'Framing':

- Eerlijkheidsframe: '[Ik hoorde u net een aantal feiten zeggen over de PvdA die niet kloppen]' (r. 480), 'Dit riedeltje kennen we van de VVD' (r. 255)

7) Oneliner:

- Zo maak je Nederland sterker en socialer, wat er ook gebeurt (r. 31-32)
- Het is nu een subsidie op rijkdom geworden, en het moet een stimulans zijn op woningbezit. (r. 627-628)

8) Anekdote/vergelijking:

- het levert ongeveer 300 miljoen euro op, en iedereen die maar zegt, dat is maar weinig: 300 miljoen was precies de bezuiniging die u wilde doorvoeren op gehandicapte kinderen in het onderwijs. (r. 159-162)
- U stond hier twee jaar geleden ook, te pochen over meer banen, over meer economische groei en over lagere lasten. Twee jaar later hebben we 100duizend meer werklozen, is de economie gekrompen en heeft u zestien miljard aan lasten verzwaaard. En u staat hier nu weer te praten over meer banen, meer groei en lagere lasten. (r. 257-261)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- 'U krijgt van de PvdA ...' (r. 27) → directe aanspreking van het publiek

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Ik wil zorg dicht bij mensen (r. 31-32)

1.2.2 Ik wil meer wijkverpleegkundigen (r. 32)

1.2.3 Ik wil ziekenhuizen die met elkaar gaan samenwerken en niet met elkaar concurreren (r. 32-33)

1.2.4 Ik wil eerlijke premies (r. 34)

1.2.1.1a-1.2.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot goede zorg voor een eerlijke prijs (r. 35-36)

(1.2.1.1b-1.2.4.1b Goede zorg voor een eerlijke prijs is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b'-1.2.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot goede zorg voor een eerlijke prijs, dan zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.2.5 Wij investeren een miljard euro extra, in extra wijkverpleegkundigen en het versterken van de huisarts (r. 221-222)

1.2.5.1a Door een miljard euro extra te investeren in extra wijkverpleegkundigen en het versterken van de huisarts, leidt dat ertoe dat mensen niet naar een verzorgingstehuis hoeven en langer thuis kunnen wonen (r. 224)

(1.2.5.1b Als mensen niet naar een verzorgingstehuis hoeven en langer thuis kunnen wonen zijn mensen gelukkiger (is wenselijker))

1.2.5.1b.1 Want iedereen is gelukkiger thuis dan in een verzorgingstehuis (r. 225)

(1.2.5.1a'/1b' Als een miljard euro extra investeren in wijkverpleegkundigen en het versterken van de huisarts leidt tot dat mensen langer thuis kunnen wonen, dan is een miljard investeren in wijkverpleegkundigen en het versterken van de huisarts wenselijk)

1.2.6 We moeten specialisten in het ziekenhuis gewoon in loondienst nemen en een goed salaris geven voor het prachtige werk wat ze doen (r. 299-300)

1.2.6.1a (want) Als we specialisten in het ziekenhuis in loondienst nemen en een goed salaris geven voor het prachtige werk wat ze doen, leidt dat tot het einde van de marktwerking in de zorg (r. 297-298)

(1.2.6.1b (en) een einde aan de marktwerking in de zorg is wenselijk)

(1.2.6.1a'/1b' Als specialisten in het ziekenhuis in loondienst nemen en een goed salaris geven voor het prachtige werk wat ze doen leidt tot een einde aan de marktwerking in de zorg, dan is het wenselijk om de specialisten in loondienst te nemen)

1.2.7 Als je ouder bent en je hebt zorg nodig, en je hebt een groot vermogen of een hoog inkomen dan moet je iets extra's gaan bijdragen (r. 305-306)

1.2.7.1 Iemand die meer zorg nodig heeft en een groot vermogen heeft en dus wat extra's bijdraagt is Jette Kleinsma (r. 326-327)

1.2.7.1' Jette Kleinsma vindt dat ze prima zelf een deel kan bijdragen

1.2.6 Er moet een fatsoenlijke discussie gevoerd worden over het doorbehandelen van patiënten in hun laatste levensfase (r. 384-385)

1.2.6.1a (want) Als we geen fatsoenlijke discussie voeren over doorbehandelen van patiënten in de laatste levensfase, leidt dat ertoe dat artsen bang zijn dat het taboe rond deze kwestie niet wordt opgeheven (r. 386-388)

(1.2.6.1b (En) Het is onwenselijk als de taboe rond deze kwestie niet wordt opgeheven)

(1.2.6.1a'/1b' Als we geen fatsoenlijke discussie voeren over doorbehandelen van patiënten in de laatste levensfase, leidt dat ertoe dat artsen bang zijn dat het taboe rond deze kwestie niet wordt opgeheven, dan is het voeren van een discussie over doorbehandelen in de laatste levensfase van patiënten wel wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Voorbeeldargumentatie
- 3) Autoriteitsargumentatie: van de artsen

Keuze uit de presentationele middelen:

- 1) Voornaamwoorden

- 'Ik': 'Ik wil', 'Ik vind', 'die ik hierover steeds vaker spreek', 'ik spreek' (o.a. r. 31-32, r. 379, r. 384, r. 387, r. 400)

- 'U': 'Want u houdt daar op' (r. 226, r. 305)

- 'Wij': (r. 221, r. 382, r. 384)

2) Drieslag:

- Ik wil dus meer zorg dicht bij mensen, ik wil meer wijkverpleegkundigen. Ik wil ziekenhuizen die met elkaar gaan samenwerken en niet met elkaar concurreren (i.c.m. parallelisme) (r. 31-33)

3) Epitheton:

- kostbaarste bezit (r. 31), **eerlijke** (...) (r. 34-36), een lange weg (r. 220), goed salaris (r. 300), prachtige werk (r. 300)

4) 'Framing':

- Eerlijkeheidsframe: 'eerlijke premies', 'eerlijke prijs', 'de rekening eerlijk delen' (r. 33-36)
- + Eerlijke verhaal: Dat is ook eerlijk, omdat te vertellen dat we met zijn allen in dit land een zorg willen hebben die we ook betaalbaar en voor iedereen bereikbaar willen houden. (r. 406-408)
- Taboeframe: Ik spreek alleen artsen die zeggen, discussieer erover, ook op straat en maak er geen taboe van. Alleen zo los je het probleem op. (r. 386-388)

5) Oneliners:

- Wie weinig verdient, betaalt weinig, wie veel verdient, betaalt meer. (r. 34-35)
- Zo krijg je goede zorg voor een eerlijke prijs. (r. 35-36)

6) Anekdote/voorbeeld:

- Kijk, mijn nummer twee op de lijst, Jette Kleinsma, heeft extra zorg nodig, want ze heeft een handicap. Zij heeft een salaris waarvan zij zegt: 'hoor eens, ik kan dat prima zelf een deel van bijdragen.' (r. 326-328)
- De artsen, die ik hierover steeds vaker spreek, en die steeds vaker in deze situatie terechtkomen, omdat we steeds meer kunnen, die verwachten ook van de politiek, of eigenlijk van de maatschappij als geheel, dat we daar een fatsoenlijke discussie over voeren (r. 379-382)

7) Anticipatie:

- Meneer Rutte zei net 'ik wil de zorg graag dicht bij mensen'. Maar hij levert er niets bij. Wij investeren 1 miljard euro extra (...) (r. 220-222)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in en rond Europa)

1.3.1 Ik verdedig een gezamenlijke aanpak in Europa (r. 8-9)

1.3.1.1a (want) ik wil een gezamenlijke aanpak in Europa want Nederland groeit alleen als Europa groeit (r. 8)

(1.3.1.1b En het is wenselijk dat Nederland groeit (als Europa groeit))

(1.3.1.1a'/1b' Als een gezamenlijke aanpak leidt tot de groei van Nederland omdat Europa groeit, dan is een gezamenlijke aanpak wenselijk)

1.3.2 We moeten meer bevoegdheden moeten delen dan we eigenlijk comfortabel vinden (r. 178-179)

(1.3.2.1a Als we meer bevoegdheden moeten delen dan we eigenlijk comfortabel vinden, dan leidt dat tot het oplossen van de problemen in Europa (r. 193))

(1.3.2.1b Het oplossen van de problemen in Europa is wenselijk)

(1.3.2.1a'/1b' Als we meer bevoegdheden moeten delen dan we eigenlijk comfortabel vinden, dan leidt dat tot het oplossen van de problemen in Europa en is het delen van meer bevoegdheden dan we comfortabel vinden wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 Dankzij twee jaar door modderen, missen wij enkele procenten economische groei en tientallen miljarden (= het beleid van de VVD van de voorgaande twee jaar) (r. 352-354)

(?)

(2.2 Stem niet op de andere drie partijen)

2.2.1a Want als je op de andere partijen stemt zullen ze alle drie hun beloften breken (dat er geen geld meer naar Griekenland gaat) (r. 395)

(2.2.1b Het is onwenselijk dat alle drie de partijen hun beloften breken)

(2.2.1a'/1b' Als op de andere drie partijen stemmen leidt tot het breken van de verkiezingsbeloften dat er geen geld meer naar Griekenland gaat, dan is stemmen op een van de andere drie partijen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': als we erkennen dat we elkaar nodig hebben, 'we krijgen niet al het geld terug Inclusief wij (o.a. r. 6-7,

- 'Ik': 'Daarom verdedig ik', 'en dat zeg ik ook tegen de premier' (o.a. r. 8-11)

- 'Hij': 'Hij zegt ...'

2) Epitheton:

- zoveel chagrijn (r. 5-6), gezamenlijke aanpak (r. 9), bizarre bezuinigingspolitiek (r. 229-230)

3) 'Framing':

- Eerlijkheidsframe: 'en dan moet je dus, dat zeg ik ook tegen de premier, het eerlijke verhaal vertellen' (r. 177, r. 188). 'Dat verwijt ik ook meneer Rutte, dat hij in Nederland nog steeds probeert te verkopen dat we niets hoeven te delen met anderen, dat we al het geld terugkrijgen. Mensen zien, en verwachten van politici het eerlijke verhaal en geen sprookjes, ook niet over de Europese superstaat, want die hoeft er niet te komen...' (r. 185-189), 'met allemaal bangmakerij en nu doet u het weer' (r. 227) & 'Dat is drie keer een belofte die gebroken gaat worden' (r. 395)

4) Oneliners:

- Omdat ik niet wil wegzakken in Europa waarin de geschiedenis wordt geschreven, ik wil bouwen aan een Europa waarin de toekomst weer wordt gemaakt. (r. 9-12)

5) Anticipatie:

- Hij zegt, we willen geen bevoegdheden overdragen naar Europa, ja om de eurocrisis op te lossen zullen we meer bevoegdheden moeten delen dan we eigenlijk comfortabel vinden. En nee, we krijgen niet al het geld terug (r. 177-180)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- Het gebruik van een inclusief-wij zorgt ervoor dat het publiek wordt betrokken en wordt aangesproken, echter niet heel erg expliciet.

Argumentatiestructuur Emile Roemer

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De SP heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 We moeten investeren om mensen weer aan het werk te krijgen (r. 41)

1.1.2 We moeten investeren in zekerheid (r. 41-42)

1.1.3 We moeten investeren in de bouw (r. 42)

1.1.4 We moeten investeren in het midden- en klein bedrijf (r. 42)

1.1.1.1a-1.1.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen dragen bij aan sociale antwoorden en sociale oplossingen om uit de crisis te komen (r. 39-40)

(1.1.1.1b-1.1.4.1b Sociale antwoorden en sociale oplossingen om uit de crisis te komen zijn wenselijk)

(1.1.1.1a'/1b'-1.1.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen bijdragen aan sociale antwoorden en sociale oplossingen om uit de crisis te komen, zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.5 Als je boven de honderdvijftigduizend euro verdient, betaal je vijftenzestig procent betaling (r. 231)

(?)

1.1.6 Er moeten klappen gemaakt worden bij de overheid (r. 305)

1.1.7 Er moeten klappen gemaakt worden bij de bureaucratie in de zorg (r. 306)

1.1.8 Er moeten klappen gemaakt worden bij de bureaucratie in het onderwijs (r. 306)

1.1.9 Er moeten klappen gemaakt worden bij defensie (r. 306)

1.1.10 We moeten meer inkomsten gaan halen uit de vermogensbelasting (r. 307-308)

1.1.6.1a-1.1.10.1a Bovenstaande bezuinigingen leiden ertoe dat wij ervoor kunnen zorgen dat de boel weer op orde komt (r. 309-310)

(1.1.6.1b-1.1.10.1b Ervoor zorgen dat de boel weer op orde komt is wenselijk)

(1.1.6.1a'/1b'-1.1.10.1a'/1b' Als bovenstaande bezuinigingen ertoe leiden dat wij ervoor kunnen zorgen dat de boel weer op orde komt, zijn bovenstaande bezuinigingen wenselijk)

1.1.11 De hypotheekrenteaftrek kan niet blijven zoals hij nu is (r. 534)

1.1.11.1a Het veranderen van de hypotheekrenteaftrek leidt tot meer rust in de sector (r. 537)

(1.1.11.1b Rust in de sector is wenselijk)

(1.1.11.1a'/1b' Als het veranderen van de hypotheekrenteaftrek leidt tot meer rust in de sector, dan is het veranderen van de hypotheekrenteaftrek wenselijk)

Analyse Strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie? 'Morgen komen de cijfers van het CPB'

Keuze uit de presentationele middelen:

- 1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'En we zijn natuurlijk ook niet gek' + 'De SP heeft allang gezegd...' → praten over de 'mens na hun gewone werk' en 'de lage inkomens' (o.a. r. 40, r. 43, r. 219, r. 232, r. 517)
- 'Ik': Wat ik nou zo frappant vind... (o.a. r. 215, r. 219, r. 389-390)
- 'U': 'u bent als VVD'

- 2) Drieslag:

- Investeren in zekerheid, investeren in de bouw en investeren in het midden- en klein bedrijf. (r. 41-42)
- die hard werken in het onderwijs, in de zorg, bij de overheid (r. 224-225)
- retoriek van bang maken, en bang maken en bang maken. (r. 381-382)

- 3) Opsomming:

- gedaald, gedaald, gedaald, gedaald, (r. 235)
- en bij de overheid, en bij de bureaucratie in de zorg, en bij de bureaucratie in het onderwijs, en bij defensie, maar ook extra inkomsten die we gaan halen als het gaat over vermogensbelastingen. (r. 305-308)

- 4) Epitheton:

- allerhoogste inkomens (r. 220), heel wat grote klappen (r. 305), grote villa's (r. 656), hartstikke mooi (r. 386)

5) Vragen:

- Subiectie: De vraag is alleen, hoe gaan we dat dan doen? Gaan we dat op dezelfde manier zien, zoals we het de afgelopen twee jaar hebben gedaan, met veel te hard bezuinigen, in veel te korte tijd, of gaan we nu eindelijk eens samen opzoek naar sociale antwoorden en sociale oplossingen om uit die crisis te gaan komen. (r. 36-40)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 de SP heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Wij pakken de bureaucratie aan in de zorg (r. 5)

1.2.2 Wij pakken de verspilling aan (in de zorg) (r. 6)

1.2.3 Wij pakken de marktwerking aan (in de zorg) (r. 6)

1.2.1.1a-1.2.3.1a Bovenstaande maatregelen leiden tot het betaalbaar maken van de zorg (r. 5)

(1.2.1.1b-1.2.3.1b Het betaalbaar maken van de zorg is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b'-1.2.3.1a'/1b' Als bovenstaande maatregelen leiden tot het betaalbaar maken van de zorg, dan zijn bovenstaande maatregelen wenselijk)

(1.2.4 Mensen hoeven geen geld te reserveren voor onze oude dag)

1.2.4.1a (want) Mensen hoeven geen geld te reserveren voor onze oude dag omdat je de zorg betaalt als een collectieve voorziening (r. 246)

(?)

1.2.5 Mensen moeten zelf een keus maken of ze doorbehandeld willen worden in de laatste levensfase, een keuze die gemaakt moet worden tussen de arts en de patiënt of de familie (r. 370-371)

(?)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': Exclusief: 'Daarom organiseren en betalen wij de zorg samen' & 'dat sommige mensen' (o.a. r. 4-6)
- 'Ik': 'Ik ben het in dit geval helemaal met meneer Wilders eens' (r. 370)

2) Drieslag:

- en om de zorg betaalbaar te maken pakken wij de bureaucratie aan, de verspilling aan en de marktwerking aan. (r. 5-6)
- dan zie je dat daar extra miljarden kwijt zijn aan managementlagen, aan dure bureaus, aan auto's met chauffeur, ga zo maar door. (r. 239-240)

3) Epitheton:

- enorme fusies (r. 237), enorme schaalvergrotingen (r. 238), dure bureaus (r. 239),

4) 'Framing':

- Eerlijkeframe: 'Het is een en-en verhaal wat we met zijn allen eerlijk moeten zeggen' (r. 234), 'Maar we moeten ook zo eerlijk zijn om te zeggen, we willen met zijn allen gezond oud worden.' (r. 240-242)
- Keuzeframe: Een keuze maken, meneer Rutte, een keuze maken is ervoor te zorgen dat een publieke voorziening, de zorg, waar iedereen recht op heeft, dat die toegankelijk blijft voor iedereen. (r. 276-278)

5) Oneliner

- Iedereen wil graag gezond oud worden (r. 3)
- 'Een boete op ziek zijn' (r. 7)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De SP heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 Er moet een monetaire verruiming komen (r. 286)

1.3.1.1 Als die staatsleningen gaat opkopen om te zorgen dat speculanten geen ruimte meer krijgen om de rentes fors op te laten lopen. Dat is namelijk wat een heel groot probleem is waardoor Spanje in de problemen is. (r.296-298)

(?)

1.3.2 Er gaat geen geld meer naar Griekenland (r. 391)

1.3.2.1a Als er geen geld meer naar Griekenland gaat, kan het ook niet meer in een bodemloze put verdwijnen (r. 385-385)

(1.3.2.1b Het is wenselijk dat er geen geld meer in een bodemloze put verdwijnt)

(1.3.2.1a'/1b' Als geen geld meer aan Griekenland geven leidt tot het feit dat er geen geld meer in een bodemloze put verdwijnt, dan is het wenselijk dat er geen geld meer naar Griekenland gaat)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' Maar als wij nu alleen maar dictaten uit Brussel gaan overnemen, dat is waar mensen echt niets meer van willen hebben: is exclusief wij en 'ons': die samenwerking heeft ons vanaf de Tweede Wereldoorlog vrede, veiligheid en welvaart gebracht': is inclusief wij (o.a. r. 18, r. 151,)

- 'Ze': 'Doen waar ze (=Europa) voor bedoeld is' + 'de grens sta, hoef ik niet meer anderhalf uur op de slagboom te wachten totdat die open gaat. Maar wat ze nu doen is kissebissen van wat we nu allemaal mis aan het doen zijn en de grote problemen die we hebben en de grote verschillen hadden ze natuurlijk allang kunnen zien aankomen'

- 'Ik': 'Dat wou ik graag zo houden' (o.a. r. 21, r. 242, r. 384)

2) Drieslag:

- vrede, veiligheid en welvaart (r. 17)

3) Opsomming:

- als zorg, werk en inkomen en onze pensioenen (r. 20)

4) Epitheton:

- belangrijke elementen (r. 20), torenhoog (r. 300), bodemloze put (r. 385), forse bezuinigingen (r. 386), grote probleem (r. 162)

5) Anekdote/voorbeeld:

- Die samenwerking heeft ons zover gebracht dat mensen het ook konden volgen, dat mensen ook het vertrouwen hadden in een Europa omdat het niet alleen vrede en veiligheid gaf, maar dat ze ook zeiden, ik word er ook beter van. Als ik bij Venlo bij de grens sta, hoef ik niet meer anderhalf uur op de slagboom te wachten totdat die open gaat (r. 153-158)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

De één-op-ééndebatten zijn afzonderlijk van de rest van het (plenaire) debat getranscribeerd. Dit is gedaan omdat de sprekers soms dusdanig van het onderwerp afdreven, door gebrek aan sturing van een debatleider, dat het niet zou kloppen als het in de uitgebreide transcripties zou staan.

Één-op-ééndebat Mark Rutte – Emile Roemer (RTL Premiersdebat) n.a.v. het onderwerp economische crisis

Mark Rutte:

(1 Stem op mijn partij)

1.1 Wij verlagen de lasten (r. 91)

1.2 Wij brengen de overheidsfinanciën op orde (r. 91)

1.3 Wij creëren ruimte voor het bedrijfsleven om weer te gaan groeien (r. 92)

1.1.1a-1.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het oplossen van de economische problemen (r. 90)

(1.1.1b-1.3.1b Het oplossen van de economische problemen is wenselijk)

(1.1.1a'/1b'-1.3.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het oplossen van de economische problemen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.4 De VVD heeft heel veel mensen vanuit de uitkering aan het werk gekregen (r. 134)

1.4.1a Omdat de VVD heel veel mensen vanuit de uitkering aan het werk hebben gekregen, leidt dat tot nog maar 5/6% van de mensen een laag inkomen (r. 131-132)

(1.4.1b Nog maar 5/6% van de mensen met een laag inkomen is wenselijk)

(1.4.1a'/1b' Als heel veel mensen uit de uitkering aan het werk krijgen leidt tot dat nog maar 5/6% van de mensen een laag inkomen heeft, dan is het wenselijk dat de VVD veel mensen aan het werk heeft gekregen)

(2 Stem niet op de SP)

2.1 De SP heeft tegen alle voorstellen gestemd met betrekking tot de WAO (r. 65-66)

2.1.1 De SP heeft toentertijd onvoldoende verantwoordelijkheid genomen (r. 67)

(?)

2.2 Bij de SP stijgt de jeugdwerkloosheid (r. 101-102)

2.3 Bij de SP stijgt de gewone werkloosheid (r. 102)

2.4 Bij de SP kunnen ondernemers niet meer uit de voeten (r. 103)

(2.2.1-2.4.1 Bovenstaande (beleids)maatregelen betekenen slecht nieuws)

2.2.1'-2.4.1' De SP betekent slecht nieuws (r. 101)

2.5 De SP verhoogt de uitkeringen (r. 135)

2.5.1a Het verhogen van de uitkeringen leidt tot het opsluiten van mensen in de uitkering (r. 135-136)

2.5.1b Het opsluiten van de mensen in de uitkering is asociaal (is onwenselijk) (r. 136)

(2.5.1a'/1b' Als het verhogen van de uitkeringen leidt tot het opsluiten van mensen in de uitkering, is het verhogen van de uitkeringen asociaal (is onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' hebben toen maatregelen genomen (r. 60-64)

- 'Uw' partij was overal tegen, u was overal tegen, u bent slecht nieuws (r. 65-67, r. 92, r. 102, r. 119)

- Ik heb daar ook nog wel wat van gehoord de afgelopen dagen, ik zit nu tien jaar in de politiek, (r. 85, r. 128)

2) Epitheton:

- duidelijke opvattingen (r. 60), slecht nieuws (r. 101), slecht beleid (r. 105)

3) Vragen:

- Retorisch: Vindt u ook niet dat u toen onvoldoende verantwoordelijkheid heeft genomen en de verkeerde keuzes heeft gemaakt? (r. 66-67)

- Maar waarom geeft u geen antwoord op mijn vraag? (r. 104)

4) Antithese:

- Dat is niet sociaal, dat is asociaal (r. 136)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Emile Roemer:

(1 Stem op mijn partij)

1.1 We moeten de boel, werk en inkomen, eerlijker gaan verdelen (r. 116)

1.1.1 (want) Sinds 2007 hebben de tien procent meest vermogenden van Nederland er dertig miljard bijgekregen, terwijl de tien procent armste in Nederland tien miljard meer in de schulden zijn gekomen (r. 121-124)

1.1.2 In Nederland leven meer dan vierhonderdzeventigduizend kinderen onder de armoedegrens (r. 141-142)

Kenmerkend voor het feit dat er eerlijker gedeeld moet worden?

(2 Stem niet op de VVD)

2.1 We hebben nu twee jaar rechts-liberaal beleid gezien (r. 72)

2.1.1a Twee jaar rechts-liberaal beleid heeft geleid tot dat het vertrouwen van ondernemers en consumenten is verschrikkelijk laag (r. 73-75)

(2.1.1b Een laag ondernemers- en consumentenvertrouwen is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b' Als twee jaar rechts-liberaal beleid heeft geleid tot een laag ondernemers- en consumentenvertrouwen, is twee jaar rechts-liberaal beleid onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

2) Voorbeeld argumentatie? Hoeveel schulden mensen meer hebben en hoeveel kinderen er onder de armoedegrens leven?

Keuze uit de presentationele middelen

1) Voornaamwoorden:

- Wij: Wat we nu vooral moeten doen', we hebben nu twee jaar liberaal beleid gezien (r. 71)
- Voor u, zelfs uw eigen vrienden, dat is wat u doet (r. 69-70, r. 74, r. 77)
- Ik heb de topverdieners van de week ook gehoord (r. 109)

2) Epitheton:

- Heel triest, verschrikkelijk veel bedrijven (r. 76), veel te kort tijdsbestek, veel te hard (r. 77), meest rechts-liberale kabinet (r. 74), meest vermogenden (r. 122), rijk land (r. 139)

3) Vragen

- Retorische vraag: Wat nu, wat ik vraag, is dat we de boel, werk en inkomen, eerlijker gaan verdelen. (r. 115-116)

4) 'Framing':

- Eerlijke frame: Wat nu, wat ik vraag, is dat we de boel, werk en inkomen, eerlijker gaan verdelen. Eerlijk delen, (r. 115-116)

5) Antithese:

- dat we sinds 2007 de tien procent meest vermogenden van Nederland, er dertig miljard aan vermogen hebben bijgekregen, terwijl de tien procent armste in Nederland tien miljard meer in de schulden zijn gekomen (r. 121-124)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Één-op-ééndebat Emile Roemer – Mark Rutte (RTL Premiersdebat) n.a.v. het onderwerp de marktwerking in de zorg

Emile Roemer

(1 Stem op mijn partij)

1.1a Als je op de SP stemt, leidt dat ertoe dat het eigen risico niet verhoogd wordt (r. 40)

(1.1b Het niet verhogen van het eigen risico is wenselijk)

(1.1a'/1b' Als je op de SP stemt, leidt dat tot het niet verhogen van het eigen risico, en dus is het wenselijk om op de SP te stemmen)

(2 Stem niet op de VVD)

2.1 De VVD gaat het eigen risico fors verhogen (r. 40)

2.2 De VVD wil een liggeld invoeren (r. 56)

2.3 De VVD wil dat mensen meer gaan betalen in de thuiszorg (r. 92)

2.4 De VVD wil dat mensen meer een beroep doen op mantelzorgers (r. 96-97)

(2.4.1a Doordat meer mensen een beroep moeten doen op mantelzorgers is straks meer dan een kwart belast tot overbelast (r. 97))

(2.4.1b Als straks meer dan een kwart van de mantelzorgers belast tot overbelast is, is onwenselijk)

(2.4.1a'/1b' Doordat meer mensen een beroep doen op mantelzorgers, leidt dat tot dat straks meer dan een kwart van de mantelzorgers belast tot overbelast is, en is nog meer een beroep doen op mantelzorgers dus onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

De argumentatie van Roemer komt niet goed uit de verf. Zo beargumenteerd hij niet tot nauwelijks waarom mensen wel op hem moeten stemmen en laat hij zich uit het veld slaan door Mark Rutte waardoor de argumentatie als het ware niet wordt afgemaakt.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' (r. 38, r. 96)

- 'Ik': dan leg daarna uit waarom ik dat een heel onverstandig idee vind (r. 39, r. 95)

- 'Leg mij en Nederland nou eens uit' (r. 40)

- 'U': 'u wilt', 'uw verkiezingsprogramma' (r. 50-51, r. 56, r. 64, r. 93, r. 97, r. 144)

2) Epitheton:

- verschrikkelijk veel zorgen (r. 39-40), fors verhogen (r. 40), onverstandig idee (r. 42)

3) Vragen:

- Dat betekent dat wij, we hebben nu al meer dan tweeënhalve miljoen mantelzorgers in Nederland, waarvan een kwart belast tot overbelast is en u denkt dat u daar nog meer belasting op kan zetten? (r. 96-98)

4) 'Framing':

- Keuzeframe: Wij maken hele duidelijke keuzes, meneer Rutte (r. 117)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mark Rutte

(1 Stem op mijn partij)

1.1 De VVD verhoogt het eigen risico in de zorg niet (r. 44)

1.2 De VVD wil af van die eigen betalingen (r. 70)

1.1.1a-1.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat de kosten van de zorg beheersbaar blijven (r. 71-72)

(1.1.1b-1.2.1b De kosten in de zorg beheersbaar laten blijven is wenselijk)

(1.1.1a'/1b'-1.2.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat de kosten in de zorg beheersbaar blijven, zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op de SP)

2.1 Bij de SP komen de wachtlijsten terug (r. 78)

2.1.1a Doordat bij de SP de wachtlijsten terugkomen, gaan we terug naar hoe het vroeger was (voorbeeld in r. 79-82)

(2.1.1b De situatie hoe hij vroeger was is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b' Als de wachtlijsten leiden tot hoe de situatie vroeger was, zijn de wachtlijsten onwenselijk)

2.2 Bij de SP gaat een heel gemiddeld gezin straks tweeduizend euro minder verdienen (r. 100-102)

Voorbeeldargumentatie?

2.3a Als je op de SP stemt wordt de solidariteit en het fatsoen in de zorg afgebroken (r. 111-112)

(2.3b Het afbreken van de solidariteit en het fatsoen is onwenselijk)

(2.3a'/3b' Als het stemmen op de SP leidt tot het afbreken van de solidariteit en het fatsoen in de zorg, is stemmen op de SP onwenselijk)

(2.4 Meneer Roemer moet geen minister-president worden)

2.4.1 Meneer Roemer moet geen minister-president worden omdat hij geen keuzes kan maken (r. 113-115)

Twijfelen aan motieven/capaciteiten?

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik ben niet voor het verhogen van het eigen risico' + 'De VVD wil af van...'
(r. 44, r. 70-71, r. 82, r. 103)

- 'Wij' (r. 135)

- 'u': 'En wat u doet, met uw programma' (r. 72, r. 79, r. 103)

2) Vragen:

- 'Zal ik vertellen wat ik wil?' (r. 66)

3) 'Framing':

- Keuzeframe: 'omdat u geen keuzes wilt maken' + 'en als u minister-president wilt worden, ik verzeker u een ding, in mijn baan moet je keuzes maken. Dat zult u dan ook moeten doen. En begint u daar nu mee' (r. 113-115)

4) Anekdote/voorbeeld:

- 'En wat u doet, met uw programma, is een heel gemiddeld gezien, hij werkt als verpleegkundige, zij werkt in het hbo, die gaan bij u dadelijk 2000 euro meer betalen aan de zorg' (r. 72-74) + 'Dit zijn mensen die allebei anderhalf keer modaal verdienen' (r. 89) + 'Meneer Roemer, u ging net niet in op het voorbeeld dat ik u gaf. Ik schetste u mensen die een heel normaal salaris verdienen, hij werkt in het Hbo en zij werkt als wijkverpleegkundige, en die gaan bij u straks tweeduizend jaar minder verdienen omdat u geen keuzes wil maken' (r. 100-103) + '[Zijn voor] u grootverdieners?' (r. 130) + '[Wij vinden een wijkverpleegkundige en een leraar op het hbo geen grootverdiener], u blijktbaar wel. Die gaan tweeduizend euro meer betalen meneer Roemer. [En die krijgt dan van ons wachtlijsten]' (r. 135-137)

- U weet hoe het vroeger ging. Op donderdag stopte de chirurg met opereren, de mensen met geld vliegen naar Spanje om een nieuwe heup te halen, maar de gewone man, uw kiezer, mijn kiezer, de mensen die gewoon hard werken, staan op de wachtlijst. (r. 79-82)

Aanpassing aan het auditorium (talig):

- Rutte kiest voor een voorbeeld, een vergelijking, met twee beroepen die heel dicht bij de kiezer staan. Namelijk wijkverpleegkundige en leraar. Zodoende tracht hij aan te sluiten bij het referentiekader van het primaire publiek.

Één-op-ééndebat Geert Wilders – Mark Rutte (RTL Premiersdebat) n.a.v. het onderwerp Europa

Geert Wilders

(1 Stem op mijn partij)

1.1 Wij willen de Grieken laten bloeden om de Nederlanders te betalen (r. 68)

(2 Stem niet op de VVD)

2.1 Meneer Rutte tekende met het ESM-verdrag een blanco cheque van veertig miljard euro (r. 45)

2.2 Meneer Rutte leverde Nederlandse bevoegdheden in (r. 45-46)

2.3 U spekt landen als Griekenland en Spanje en u laat Nederlanders ervoor betalen door asociale bezuinigingen (r. 46-47)

2.1.1a-2.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat Meneer Rutte de belangen van Nederland verkwanselt (r. 44)

(2.1.1b-2.3.1b Het verkwanselen van de Nederlandse belangen is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b'-2.3.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het verkwanselen van de belangen van Nederland, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

2.4 Er zit een VVD-eurocommissaris, mevrouw Kroes, die iedere maand met zevenentwintigduizend euro salaris naar huis gaat (r. 48-49)

2.4.1a Het salaris van mevrouw Kroes leidt tot ordinaire zakkenvullerij (r. 49-50)

(2.4.1b Ordinaire zakkenvullerij is onwenselijk)

(2.4.1a'/1b' Als het salaris van mevrouw Kroes leidt tot ordinaire zakkenvullerij, dan is het salaris van mevrouw Kroes onwenselijk)

2.5 De VVD laat de Nederlanders bloeden om de Grieken te betalen (r. 67-68)

2.6 U verhoogt het eigen risico (r. 121)

2.7 U pakt de rollator af (r. 121)

2.8 U schaft de verzorgingshuizen af (r. 122)

2.9 U verhoogt de belastingen (r. 122)

2.5.1a-2.9.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat de Nederlanders moeten bloeden om de Grieken en de Spanjaarden te betalen (r. 127-131)

(2.5.1b-2.9.1b De Nederlanders laten bloeden om de Grieken en de Spanjaarden te laten betalen is onwenselijk)

(2.5.1a'/1b'-2.9.1a'/1b' Als de bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat de Nederlanders moeten bloeden om de Grieken en de Spanjaarden te betalen, zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie, voornamelijk om de onwenselijkheid van het beleid van de tegenstander aan te tonen, het eigen beleid wordt niet tot nauwelijks verdedigd.

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Voornaamwoorden:

- 'u': 'Meneer Rutte, u doet X, Y' (r. 44-47, r. 69-71, r. 118, r. 120, r. 127, r. 140)
- 'Wij': 'Wij willen' is de PVV – exclusief wij (r. 68, r. 77)
- 'Ik' (r. 76)

2) Opsomming:

- 'u verkwanselt de belangen van Nederland. U tekende met het ESM-verdrag een blanco cheque van veertig miljard euro, en u leverde Nederlandse bevoegdheden in. Tegelijkertijd spekt u landen als Griekenland en Spanje, en u laat de Nederlanders ervoor betalen door asociale bezuinigingen.' (r. 44-47)

3) Epitheton:

- asociale bezuinigingen (r. 47), Nederlandse bevoegdheden (r. 45-46), blanco cheque (r. 45), ordinaire zakkenvullerij (r. 49-50)

4) Oneliner:

- 'Dat is geen politiek, dat is ordinaire zakkenvullerij' (r. 49-50)
- De Amerikaanse president Obama had ooit een slogan 'Yes we can', uw slogan is blijkbaar 'Yes, we pay'. (r. 65-66)
- 'U gelooft vermoedelijk ook nog in feeën en de tandenfee' (r. 76)
- 'De euro is geen geld, de euro kost ons geld.' (r. 119)
- 'U betaald voor de Grieken en laat de Nederlanders betalen!'

5) Exclamatie:

- '[De Europese Unie is failliet, is failliet]' (r. 97)
- '[De Europese Unie is failliet, is kapot]' (r. 101)
- '[Wat u niet wilt zien, meneer Rutte, dat de euro]' (r. 113)

6) Antithese:

- 'En het verschil tussen uw en mijn partij is dat u de Nederlanders laat bloeden om de Grieken te betalen, en wij willen de Grieken laten bloeden om de Nederlanders te betalen' (r. 66-68)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mark Rutte

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De VVD wil de Europese Unie niet verlaten)

1.1.1 Het verlaten van de Europese Unie is dodelijk voor de werkgelegenheid in de haven van Rotterdam (r. 88)

1.1.2 In Zwitserland zuchten ze op dit moment onder de gevolgen van het niet lid zijn van de Europese Unie (r. 103-107)

(1.1.2.1 Zwitserland is vergelijkbaar met Nederland)

(1.1.2.1' Als ze in Zwitserland zuchten onder de gevolgen van het niet lid zijn van de Europese Unie, en Zwitserland en Nederland vergelijkbaar zijn, dan zal Nederland ook zuchten onder de gevolgen van het niet lid zijn van de Europese Unie)

(2 Stem niet op de PVV)

2.1 Geert Wilders heeft het partijbelang boven het landsbelang laten gaan (r. 54-55)

2.2 Geert Wilders speelt spelletjes met banen van mensen, met pensioenen van mensen en met spaargelden van mensen (r. 60-61)

(?) Onwenselijkheid?

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

2) Vergelijkingsargumentatie: Rotterdamse haven en Zwitserland

Debat is zeer rommelig. De twee deelnemers spreken meer door elkaar heen dan dat ze naar elkaar luisteren en dat maakt het debat moeilijk te reconstrueren.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'ik': als ik terugdenk aan eind april, 'als ik daaraan terugdenk', 'dan word ik nog steeds ongelofelijk kwaad' (r. 52-54, r. 103)
- 'u': toen u de stekker trok uit het kabinet (r. 52-63, r. 99, r. 116, r.133, r. 137)

2) Drieslag:

- 'Met banen van mensen, met pensioenen van mensen, met spaargeld van mensen.' (r. 58-59)

3) Epitheton:

- politieke crisis (r. 53), ongelofelijk kwaad (r. 54), goedkoop verhaal (r. 62)

4) Oneliners:

- 'Het partijbelang boven het landsbelang' (r. 55)

5) Anekdote/voorbeeld:

- 'moet je eens voorstellen een haven als Rotterdam. Waar meer dan driehonderdduizend banen van afhankelijk zijn. Wat niet alleen de grootste haven van Nederland is, maar ook van Oostenrijk en van Zwitserland, en van Luxembourg en van Duitsland' (r. 88-91)
- 'Meneer Wilders, ik was deze zomer in Zwitserland, en ik kan u een ding verzekeren, de Zwitsers zuchten op dit moment. En waarom zuchten ze? Omdat de munt veel te duur is geworden, daardoor moeten de mensen vijftig kilometer over de grens hun boodschappen gaan doen, ze zuchten [omdat de concurrentie...]' (r. 103-107)

Aanpassing aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen:

- 'U weet als oud woordvoerder Sociale Zaken van de VVD, weet u dondersgoed dat u de grootst mogelijke onzin zojuist heeft verteld.' → Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 137-138)

Bijlage 4. Transcriptie EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat

Debatleiders: Andries Knevel en Tijs van den Brink

Onderwerp: De economische crisis

Een op een debat: Mark Rutte (VVD) tegen Diederik Samsom (PvdA)

Introductiefilmpje: Claudia Jansen: Wie van u helpt mij mijn huis zo snel mogelijk te verkopen?

1. Debatleider: Zou u aan meneer Rutte willen vertellen waarom Claudia het best op u
2. kan stemmen?
- 3.
4. Diederik Samsom: ja, want wij als een van de weinige partijen, in tegenstelling tot de
5. VVD wel durven te hervormen op de woningmarkt. Wij durven wel die zekerheid te
6. geven die nu zo nodig is. Door een stip op de horizon te zetten en te zeggen over dertig
7. jaar is de hypotheekrenteaftrek een eerlijk instrument, voor iedereen gelijk. En daarmee
8. doorbreken we het taboe dat de huizenmarkt nu al tien jaar in zijn gijzeling houdt,
9. waardoor niet alleen mevrouw Jansen maar honderdduizenden anderen vast zitten. Er
10. wordt niet meer gekocht, er wordt niet meer verkocht, er wordt niet meer gebouwd, er
11. wordt niet meer verbouwd. Een van de grootste drama's in Nederland, in de economie,
12. maar ook voor mensen, is die vastzittende woningmarkt. En die moet los.
- 13.
14. DL: Meneer Rutte
- 15.
16. Mark Rutte: Ik denk dat we allereerst eerlijk moeten zijn tegen Claudia Jansen, en
17. duidelijk moeten maken dat wij dit probleem niet zomaar kunnen oplossen. Dat kunt u
18. niet, dat kan ik niet, dat kunnen wij geen van allen. Het is wel zo dat je als partij
19. perspectief kunt bieden. En wat heel belangrijk is op de huizenmarkt is dat daar rust
20. komt. Afgelopen maandag hebben we onze rapportcijfers gekregen van het Centraal
21. Plan Bureau, en het blijkt dat bij uw partij, de PvdA, de huizenprijzen met 5% gaan
22. dalen, door de maatregelen die u neemt, terwijl bij mijn partij de huizenprijzen gaan
23. stijgen. Het is van belang dat er rust komt op die arbeids- uh, huizenmarkt. Daarnaast
24. ga je bij ons aan de slag. Dus er moeten maatregelen komen dat bedrijven naar
25. Nederland komen (...)
- 26.
27. DL: [We moeten wel even] bij de huizen blijven nog. Uw huizen dalen in prijs, zegt
28. meneer Rutte...
- 29.
30. DS: Ja de eerste jaren doen ze dat en dat is ook nodig. Want het laatste wat we willen
31. op de huizenmarkt is rust, we willen zekerheid bieden waardoor er weer bewogen wordt
32. op de huizenmarkt. Mensen willen graag wonen, waar ze het liefste willen wonen en
33. dat betekent dat ze moeten kunnen verhuizen. Dat betekent dat mevrouw Jansen haar
34. huis moet kunnen verkopen. Ze staat nu al twee jaar te wachten omdat het helemaal
35. vastzit. Al 10 jaar houden politici elkaar in gijzeling met een taboe op de
36. hypotheekrenteaftrek en de hervormingen [op de woningmarkt]

- 37.
38. MR: [maar]
- 39.
40. DS: Inmiddels zijn alle partijen op de woningmarkt, van de woonbond tot en met de
41. makelaars tot en met de bouwers, het met elkaar eens. Er moet iets gebeuren. Ze hebben
42. zelfs een plan aangeleverd. Ons verkiezingsprogramma lijkt in grote lijnen op dat plan.
43. Laten we nou samen dat doen, en uiteindelijk voor mevrouw Jansen [...]
- 44.
45. MR: [Wat u nu], mevrouw Jansen wil van haar huis af. We nemen op dit moment
46. maatregelen op de woningmarkt. We vragen aan nieuwe huizeigenaren om af te
47. lossen op hun hypotheek. Mevrouw heeft dat huis al, als je ook bestaande gevallen gaat
48. dwingen om af te lossen, wat uw partij wilt, wat eigenlijk alle partijen vandaag aanwezig
49. willen, dan zorgt dat tot een huizenprijsdaling. Het is erg belangrijk dat er op de
50. huizenmarkt rust komt. Die rust creëert u niet, u creëert verdere onrust, doordat u
51. hervormen tot een doel op zichzelf heeft verklaard. Daar is geen enkele reden toe.
52. Hypotheekrenteaf trek is een prima instrument om de hoge belastingdruk te corrigeren
53. en bezitsvorming te stimuleren. En wat Claudia Jansens nodig heeft, is beleid dat ervoor
54. zorgt dat de huizenprijzen heel snel gaan stijgen. En bij u, meneer Samsom, en u geeft
55. het ook eerlijk toe, blijven ze dalen.
- 56.
57. DS: Nee. Ze blijven niet dalen. Ze dalen een stukje, de lucht moet uit die huizenmarkt
58. en daarmee komt die huizenmarkt tot [...]
- 59.
60. MR: [Tussen nu en 2017] met 5%
- 61.
62. DS: Ja, en daarmee komt die markt eindelijk weer in beweging want dat moet er
63. gebeuren
- 64.
65. MR: [Dat is]
- 66.
67. DS: Er moet weer gebouwd worden, er moet weer verbouwd [worden]
- 68.
69. MR: [Er zijn weer heel veel gedaald]
- 70.
71. DS: [In de economie,] de bouwconomie in Nederland is meer dan honderdmiljard euro
72. per jaar. Die is de afgelopen jaren stilgevallen. Sterker nog, hij is 10% gekrompen. We
73. krijgen Nederland niet in beweging als we de [huizenmarkt]
- 74.
75. MR: [De huizenprijzen zijn het ook] maar misschien moeten we ook even over de
76. economie praten?
- 77.
78. DL: Ja, dat is mijn volgende vraag: Claudia Jansen heeft geen baan [meer]
- 79.
80. DS: [ga maar gauw naar een ander onderwerp]
- 81.
82. MR: [Ja,] ja, daar zou ik ook, goed we zijn het erover eens dat bij u de huizenprijzen
83. dalen en bij mij de huizenprijzen stijgen. Maar laten we even naar de economie kijken.

84.
85. DL: precies
86.
87. MR: Wat dat is nu echt van belang, we hebben afgelopen maanden, ik zei het eerder al,
88. de cijfers van het CPB teruggekregen en dat zijn plussen en minnen voor ieder van onze
89. partijen. Ik kan me niets anders dan voorstellen dat u zeer teleurgesteld was dat de PvdA
90. spectaculair slecht scoort wat betreft werkgelegenheid. Het lijkt alsof uw partij heel veel
91. banen afbreekt en niet alleen op de korte termijn maar ook op de langere termijn en gaan
92. er 70, 80 duizend banen verloren met de PvdA.
93.
94. DL: bent u teleurgesteld inderdaad?
95.
96. DS: Nee. Wij maken inderdaad keuzes voor een sterker en socialer Nederland. En dat
97. betekent, dat wij, in deze crisistijd, inderdaad, waarin veel te veel mensen werkloos zijn
98. geworden, dankzij het beleid van de afgelopen twee jaar onder andere, ervoor zorgen
99. dat de rekening in ieder geval eerlijk wordt gedeeld. Wij maken dus niet de klappen die
100. u maakt, in de uitkeringen of in de zorg. U pakt daar de mensen keihard aan. Dat
101. doen wij niet. Wij maken nog een keuze, minstens zo belangrijk, vooruitgang
102. mogelijk blijven maken. We hadden het al over de woningmarkt, maar duurzame
103. technologie moet blijvend in geïnvesteerd worden.
104.
105. DL: We blijven even bij [de economie]
106.
107. MR: [Bij de economie blijven!] Bij de economie blijven, meneer Samsom, want
108. wat u doet...
109.
110. DS: Samen zorgen voor een sterker en socialer
111.
112. MR: Nee
113.
114. DS: Nederland. Over de woningmarkt en de economie, dat onderwerp waar we
115. het nu over hebben
116.
117. DL: De banen, willen we het over hebben nu
118.
119. DS: Koen Teulings zei het ook, van het CPB, dat is, op korte termijn dalen de
120. huizenprijzen, maar op lange termijn is het goed voor de economie
121.
122. DL: Maar we...
123.
124. DS: Maar u loopt vast
125.
126. MR: Maar de huizenprijzen die dalen bij u, maar we hadden het nu over de
127. economie. En de PvdA, ik onderstreep arbeid, heeft een programma nu
128. ingeleverd bij de kiezer dat uitgaat van een spectaculaire daling van het aantal
129. banen in Nederland. En dat...
130.

131. DL: Dat zei u net ook, maar wat is de vraag?
132.
133. MR: En nu is de vraag aan de meneer Samsom, hij heeft al die jaren gezegd tegen
134. mij en tegen andere kabinetten, u bezuinigt de economie kapot, maar wat blijkt
135. nu, bij de VVD, blijkt, wij zijn echt banenkampioen, wij krijgen er op langere
136. [termijn]
137.
138. DS: [Dat zei u] twee jaar geleden ook
139.
140. MR: Bijna 300duizend banen bij. En de PvdA zorgt er niet voor dat de
141. staatsfinanciën snel op orde komen, neemt allerlei risico's met het laten stijgen
142. van de belastingen...
143.
144. DS: Wat zei u net over de staatsfinanciën? En het stijgen van de belastingen?
145. Wat zei u daar nou net over?
146.
147. MR: De belastingen laten stijgen, zoals u doet, bij bijvoorbeeld bedrijven, het
148. punt van belastingen zelf, u gaat een toptarief invoeren van 60%, [u gaat]
149.
150. DS: [Meneer Rutte]
151.
152. MR: [U gaat] maatregelen nemen en waarom [doet u dat?]
153.
154. DL: [Het woord is] aan meneer Samsom
155.
156. MR: En waarom doet u dat meneer Samsom, om een heel klein beetje
157. koopkrachtreparatie aan te brengen. En ik zou zeggen koopkracht is belangrijk,
158. maar veel belangrijk is dat Claudia [Jansen]
159.
160. DL: [Meneer] Samsom
161.
162. DS: Meneer Rutte, nu doet u het weer. Nu doet u het weer. Wij, wij verlagen
163. belastingen. Bij ons gaan de bedrijven minder belasting betalen dan in uw
164. [programma]
165.
166. MR: [Er komen] hoge energieheffingen in voor?
167.
168. DS: en die compenseren we aan de [andere kant]
169.
170. MR: [En hoe] weet u dat de eigen bedrijven als u ...
171.
172. DS: Meneer Rutte. U doet het weer.
173.
174. MR: U doet het weer. U verhoogt allerlei belastingen
175.
176. DS: U, u vertelt dat wij de staatsschuld laten oplopen? Bij ons is de staatsschuld,
177. in 2017, lager dan bij u

178.
179. DL: Zegt u dat hij jukt?
180.
181. DS: Nogmaals, het is geen klein [dingetje]
182.
183. DL: Zegt u dat hij jukt?
184.
185. DS: Omdat u afgelopen zondag ook al mijn collega op deze manier klem reed,
186. maak ik er wel een punt van
187.
188. MR: Meneer Roemer, ik bedoel meneer [Samsom ...]
189.
190. DS: In een democratie mogen mensen van mening verschillen en mensen mogen
191. uw mening ondersteunen [en de mijne]
192.
193. MR: [Zullen we] bij de feiten zijn dat [u]
194.
195. DS: [maar mensen moeten op een ding ...]
196.
197. MR: [de belastingen, de energie, u gaat de energiebelasting op bedrijven
198. verhogen]
199.
200. DL: Een tegelijk, meneer Samsom [heeft het woord]
201.
202. DS: [Mensen], meneer Rutte, mensen moeten op een ding kunnen vertrouwen.
203. Uw mening, mijn mening moet allebei in ieder geval de waarheid spreken, bij
204. ons is de staatsschuld in 2017 478 miljard en bij u is hij 9 miljard [hoger.]
205.
206. DL: [Meneer] Rutte
207.
208. MR: Omdat u, in Nederland, zorgt voor hoge inflatie, wat slecht is voor de
209. pensioenen, en dat moet u er dan ook eerlijk bij vertellen, u moet het hele verhaal
210. vertellen dat is dan ook [eerlijk]
211.
212. DS: [De inflatie is in alle programma's hoger dan bij ons]
213.
214. MR: [En u zorgt dat] en u zorgt ook voor inflatie, en dan wordt dus die
215. staatsschuld wat meevalt, maar wat [op langere termijn]
216.
217. DS: [Maar meneer Rutte]
218.
219. MR: [Nee], Ik wil het toch even uitleggen meneer Samsom, op langere termijn
220. zorgt u er in Nederland voor dat er veel economische waarde wordt afgebroken
221. en dat economie gaat krimpen, dat uiteindelijk heel veel banen verdwijnen, dat
222. is 70duizend [banen]
223.
224. DL: [Meneer Rutte, nee nee nee]

225.
226. MR: [En u gaat] belastingen, bijvoorbeeld op energie, [heel fors]
227.
228. DL: [Nee nee, ik moet streng zijn]
229.
230. MR: U gaat de belastingen op energie heel fors verhogen dat betekent dat
231. bedrijven uit Nederland weggaan en dus meneer Samsom...
232.
233. DS: Okay
234.
235. MR: u moet het eerlijke verhaal [vertellen]
236.
237. DL: [Helder]
238.
239. MR: [En] het hele verhaal. En daar heeft uw kiezer recht op.
240.
241. DL: Goed, de kijker op het tweede scherm heeft besloten dat u het laatste woord
242. heeft. Dat komt goed uit, dan kunt u nog mooi reageren op deze [opmerking]
243.
244. DS: [ja precies] Want u zei het net weer. De economie krimpt niet bij de PvdA.
245. De economie groeit met 1% per jaar en bij u een paar tienden procent meer omdat
246. u ervoor kiest om uitkeringen aan te pakken en het ontslagrecht te versoepelen.
247. Daar kiezen wij niet voor. Dat klopt. Maar bij ons groeit de economie. Als u
248. blijft beweren dat de economie bij de PvdA [krimpt]
249.
250. MR: [70 duizend banen]
251.
252. DL: [nee nee, dit is de laatste zin]
253.
254. DS: [Nee]
255.
256. DL: [Laatste zin, laatste zin]
257.
258. DS: [1% per jaar],
259.
260. MR: [De PvdA ...]
261.
262. DL: [Zou u willen luisteren?] Zou u willen luisteren?
263.
264. DS: Meneer Rutte, als u een verkiezingsprogramma wil, een
265. verkiezingscampagne wilt voeren op basis van uw eigen programma moet u uw
266. eigen programma gewoon [vertellen]
267.
268. MR: [Okay]
269.
270. DS: [En niet] leugens verspreiden over die van anderen.
271.

272. DL: Ik dank u beiden voor dit moment, u mag terug naar uw plek.

273. Plenaire debat over de hypotheekrenteaftrek en de banen

274. [DL] Meneer Wilders?

275.

276. Geert Wilders: Als u het over banen heeft, de PVV, ik zou me heel goed kunnen
277. voorstellen als alle andere collega's ontzettend jaloers zijn, op de doorrekening
278. van ons PVV-programma

279.

280. DL: Want?

281.

282. GW: Wij hebben als enige de komende crisisjaren, hebben wij een banengroei,
283. hebben wij een economische groei en hebben wij een daling van de
284. werkloosheid. Eigenlijk is het heel simpel als je het CPB-doorrekeningen ziet.
285. Wil je dat er banen worden vernietigd? En dat er geen banen meer bijkomen dan
286. moet je op de SP of de PvdA stemmen. Wil je dat er over 40 jaar banen bij komen
287. moet je op de CDA of de VVD stemmen en wil je dat er volgend jaar banen
288. bijkomen dan moet je op de PVV stemmen met excuses aan collega Pechtold, ik
289. heb hem niet genoemd maar het is altijd beter om niet op D66 te stemmen.

290.

291. DL: Punt, ja... [Punt is helder]

292.

293. [Gelach en applaus]

294.

295. DL: ik denk dat de meneer Roemer zich het meest aangesproken voelt?

296.

297. Emile Roemer: Zou ik met mijn, ik had eigenlijk gedacht dat Pechtold zich meer
298. aangesproken zou voelen.

299.

300. DL: [Die komt vanzelf wel]

301.

302. ER: [Maar uh] Kijk als je dit verhaal zojuist hoort dan denk ik wel dat heel veel
303. kijkers denken goh waar gaat het nu eigenlijk over.

304.

305. DL: banen, banen

306.

307. ER: maar uh, ja dan hadden ze het niet echt in de gaten denk ik. Heel veel mensen
308. die zitten nu thuis te kijken, zeker mensen die de afgelopen periode hun baan
309. zijn kwijt geraakt. En dat zijn er per dag... nou, laten we geen getallen noemen
310. want dan krijg je de feitencheck er weer overheen, het ligt ergens tussen de 100
311. en de 200, laat ik veilig zijn, die elke dag hun baan verliezen. En als die dit soort
312. verhalen horen dan denken ze ja wat moet ik er nou mee? Het enige wat de
313. economie, als de economie op z'n gat ligt, als bedrijven het niet durven, als
314. banken zeggen we doen even niets, als mensen denken ik ga niets uitgeven en

315. niemand gaat investeren, dan is het aan de overheid om te zorgen dat er een
316. impuls komt. Daarom moeten ze zo snel mogelijk, echt gaan investeren in de
317. economie. Dat is de enige manier om die mensen een baan te geven en de
318. [economie echt ...]
319.
320. DL: [Eerst meneer Wilders]
321.
322. ER: [En niet de duizend ...]
323.
324. GW: In uw programma, ik heb het toch goed gezien, komt er op de korte en op
325. de lange [termijn]
326.
327. ER: [Nee!] dat heeft u niet goed gezien
328.
329. GW: Is het toch zo dat SP, zeker tot 2017, banen vernietigt
330.
331. ER: Ik gun u een, ik gun u allereerst, een compliment
332.
333. GW: Kijk. Waarom niet twee?
334.
335. ER: Nee, ik houd het graag bij een. Tussen 2013 en 2017 heeft u van deze zes
336. qua werkgelegenheid de beste of minst slechte programma voor de komende
337. periode. En wij staan op plek 2.
338.
339. GW: Zo.
340.
341. ER: Uhm, uh, en dus. Al met al, ben ik dan tevreden met zilver. Zeker omdat wij
342. er in ieder geval voor zorgen dat wij mensen aan het werk krijgen en dat wij de
343. economie in 2013 een impuls geven
344.
345. DL: Punt is gemaakt, ik ga naar Alexander Pechtold
346.
347. Alexander Pechtold: De vraag van mevrouw Jansen was hoe ze haar huis
348. verkocht kreeg. En ik denk dat er andere mensen zijn die zich afvragen hoe kom
349. ik van de lijst af voor een sociale huurwoning. En als u nu kijkt naar het [debat...]
350.
351. DL: [Maar wilt u nu alleen even in relatie doen met de hypotheekrenteaftrek]
352.
353. AP: Zeker. Dat klopt. En wat je zag wat er gebeurde. Alleen werd er over een
354. kant gesproken. Beide heren Roemer, en Samsom, hadden het alleen over de
355. kant van de hypotheekrenteaftrek. Voor de woningmarkt is er maar een ding
356. nodig, vertrouwen terug te brengen, en dat betekent dat dat in zeven minuten hier
357. gebeurde en dat illustreerde, wat illustratief is voor de zeven jaren, van
358. vooruitschuiven van de taboes, is dat we allebei de kanten doen, we moeten eerst
359. in de woningmarkt zorgen dat het vertrouwen terug komt door de
360. hypotheekrenteaftrek te beperken, niet af te schaffen, door de
361. overdrachtsbelasting niet af te schaffen, dat is met name voor starters goed, en

362. we moeten zorgen dat er ook in de sociale huurwoningen wat veranderd. Dat is
363. het belangrijkste om vertrouwen terug te krijgen en dat zou na zeven jaar taboes
364. nou eindelijk eens moeten gebeuren.
365.
366. DL: We gaan dus weer even terug naar die woningmarkt. Meneer Buma?
367.
368. Sybrand van Haersma Buma: Ja ik hoor de collega's voortdurende zeggen wie
369. er kampioen is. Maar dit is geen crisis van kampioenen. Dit is een moeilijke
370. crisis, waar we ook na 12 september uit willen komen. En ja, meneer Wilders,
371. ook na 2017 ook nog een toekomst willen hebben. We hebben te veel schulden
372. en we hebben te weinig banen. Eerst de schulden [afbetalen]
373.
374. DL: [nu naar de hypotheekrenteaftrek]
375.
376. SB: en banen [creëren]
377.
378. DL: [nu naar de hypotheekrenteaftrek]
379.
380. SB: [En dat betekent] dus ook dat we van de schulden van hypotheeken af moeten.
381. Niet voor mensen die net een huis hebben gekocht en ervan uit mogen gaan dat
382. dat zo blijft, maar als mensen toekomst een huis gaan kopen, krijgen ze
383. hypotheekrenteaftrek, wat het CDA betreft, maar dan moeten ze ook wel gaan
384. aflossen.
385.
386. DL: meneer Rutte
387.
388. Mark Rutte: Wat Claudia Jansens nodig heeft is dat ze van haar huis afkomt en
389. aan een baan komt. En dan is dus de vraag: hoe krijgen we banen naar Nederland.
390. Je krijgt banen naar Nederland, ik had een discussie met meneer Samsom net,
391. maar het geldt ook voor de SP, door het voor bedrijven aantrekkelijk te maken,
392. hier te investeren, dat creëert banen. Je moet dus een omgeving creëren waarin
393. dat mogelijk is, waarin bedrijven komen en hier ook blijven. Probleem bij de SP
394. is dat er op langere termijn 300duizend banen, 285duizend om precies te zijn,
395. verdwijnen, [en op langere termijn]
396.
397. DL: [Ik zie nu een shot dat we] zondag ook zagen, ik zie een dhr. Rutte, [dhr.
398. Rutte]
399.
400. MR: [En meneer Wilders zijn net] op kortere termijn gaan [er bij mij]
401.
402. DL: [Ik zie nu ...]
403.
404. MR: [Heel even een zin] afmaken, gaan we op korte termijn regelen. Dat klopt.
405. Maar het is wel klassiek potverteren. De PVV doet op de korte termijn weinig,
406. heel erg weinig, om problemen van Nederland aan te pakken en door de korte
407. termijn het op de banengroei redelijk meevalt, maar het is zoals in België
408. gebeurde tijdens de lange formatie. Toen bleef de economie nog wel

409. doorgroeien, maar ondertussen liep de rot wel door en het gevolg is dat België
410. nu wegzakt in een [...]
411.
412. DL: [ik ben benieuwd] naar wat u onder een zin verstaat meneer Rutte, maar ik
413. zou toch [graag ...]
414.
415. GW: [Ik zou graag even reageren op wat meneer Rutte zei]
416.
417. DL: Eerste meneer Roemer even. Ik zag een prachtig beeld contrair aan zondag.
418. Ik [zag u]
419.
420. MR: [285duizend banen]
421.
422. DL: Nee [schudden]
423.
424. MR: [op lange termijn]
425.
426. DL: Afgelopen zondag zag ik u een verhaal vertellen en meneer Rutte nee-
427. schudden. Waarom schudden u [nee?]
428.
429. ER: [het is sowieso al] mooi dat de partij die de afgelopen twee jaar aan de
430. knoppen heeft gezeten en heeft gezien dat het vertrouwen alleen maar minder is
431. geworden en de werkloosheid alleen maar meer is geworden, dat zelfs
432. ondernemers geen vertrouwen meer hebben, dat die nu begint te klagen dat ik
433. het niet goed doe. Weet je wat we moeten afspreken? Ik ga het de komende
434. vier/vijf jaar doen, en als het dan niet goed is, mag u gaan klagen. Niet op
435. voorhand!
436.
437. [Applaus]
438.
439. ER: [En twee]
440.
441. DL: [Diederik Samsom]
442.
443. ER: Als die banen, ook op de langere termijn hebben wij meer mensen aan het
444. werk. Wij alleen, omdat wij nivelleren, zijn er veel mensen met parttimebanen.
445. En laat dat nou ook net heel goed zijn, als we het straks over de zorg hebben,
446. krijgen we ook te horen dat veel mensen aan mantelzorg moeten doen,
447. vrijwilligerswerk moeten gaan doen, en u wilt ze allemaal in pulpbanen hebben.
448. Ondervediend, zonder zekerheid, daar kies ik inderdaad niet voor [meneer Rutte]
449.
450. DL: [Ik ga even naar meneer Samsom, en dan naar meneer Wilders]
451.
452. Diederik Samsom: ja, want iedereen probeert nu, en dat snap ik ook heel goed,
453. om het beste uit de CPB-doorrekening te halen maar de werkelijkheid is
454. natuurlijk dat het CPB voor iedereen ontluisterend is. Niemand slaagt erin om
455. de economie ongemoeid te laten, behalve meneer Wilders, maar die doet na 2017

456. niets meer. En niemand van ons slaagt er in de werkeloosheid onder de 5.5% te
457. krijgen. Dat is de werkelijkheid waarmee we zitten, en binnen die werkelijkheid
458. worden er inderdaad ferme keuzes gemaakt. Meneer Pechtold, maar ook mijn
459. partij, kiest ervoor om de woningmarkt te hervormen, en ook bij de huur, om
460. ervoor te zorgen dat dat weer gaat werken. En op de termijn ook economische
461. groei oplevert. Wij kiezen ervoor om de rekening van de pijn die nu al gecreëerd
462. is, eerlijk te verdelen. En, we kiezen ervoor om te blijven investeren in de
463. toekomst. Die keuzes zijn relevant, en voor de rest hebben we allemaal te maken
464. met dezelfde, harde werkelijkheid van dit moment

465.
466. [Applaus]

467.
468. DL: [Meneer Wilders]

469.
470. GW: Kijk, de PVV doet het echt op alle terreinen beter dan wat meneer Rutte
471. net suggereerde, en ook beter dan zijn partij. Voor ondernemers en voor
472. werknemers, want wat doen wij? Wij snijden rigoureuus op de overheidsuitgave,
473. op ontwikkelingshulp, op ambtenaren en op subsidies. En we geven dat terug
474. aan de burger. Lagere BTW, niet hogere, lagere btw, lagere benzineprijzen,
475. lagere huren en lagere ziektekostenpremies. Dat zorgt voor werkgelegenheid, dat
476. zorgt voor [economische groei, en niet]

477.
478. DL: [Alexander Pechtold]

479.
480. GW: En niet voor lasten[verzwaring]

481.
482. DL: [Alexander Pechtold]

483.
484.
485. MR: [Waar heeft u dan die doorgerekende...]

486.
487. AP: [Het aller- het allerbelangrijkste is]

488.
489. MR: [Waar is dat dan doorgerekend vraag ik aan meneer Wilders?]

490.
491. DL: Eerst meneer Pechtold, meneer Rutte

492.
493. AP: Het is soms even wachten. Het is soms even wachten.

494.
495. DL: Eerst meneer Pechtold, eerst meneer Pechtold

496.
497. AP: het allerbelangrijkste is dat we dat taboe doorbreken. En ik hoor zojuist dat,
498. de lijsttrekker van de VVD, hetzelfde herhalen als twee jaar geleden. Alleen
499. wijzen naar de andere kant, namelijk bij de huursector halen, en niet durven te
500. hervormen op de koopsector. En moet je eens kijken, toen die vijf partijen,
501. eindelijk, het initiatief namen om dat te gaan doen en volgend jaar zeggen,
502. aflossen wordt de norm en ook naar de huur kijken, wat een creativiteit er kwam

503. van woningeigenaren, makelaars, huurders, die zeiden eindelijk doorbreekt de
 504. politieke taboe. En u maakt daar nu weer een taboe van en
 505.
 506. DL: Slotwoord voor Mark Rutte
 507.
 508. MR: Ja ik zou twee dingen willen zeggen. Ten eerste, het is goed dat tekenen
 509. ervoor zorgen dat mensen aflossen, maar bestaande gevallen, wat de meeste
 510. partijen hier ook willen, gaan aanpakken, creëer je grote onzekerheid in het
 511. huishouden van heel veel mensen in Nederland, [en het tweede wat ik zou willen
 512. zeggen]
 513.
 514. AP: [Dit verhaal...]
 515.
 516. MR: in de richting van meneer Wilders is dat, ik zal eerlijk zijn, meneer Wilders
 517. wilde de Europese Unie uit, dat is zijn belangrijkste [agendapunt]
 518.
 519. GW: [Dat is doorgerekend, meneer Rutte, dat is doorgerekend]
 520.
 521. MR: [Dat is] niet doorgerekend door het [CPB]
 522.
 523. GW: [Dat is doorgerekend, meneer Rutte]
 524.
 525. MR: Ja door een ander vaag bureau
 526.
 527. GW: Het is doorgerekend! U spreekt weer niet de [waarheid!]
 528.
 529. DL: [Meneer Wilders, meneer Rutte,] over Europa gaan we het in het derde blok
 530. hebben dus ik ga het afronden, met uw welnemen, trouwens ook zonder uw
 531. welnemen. We gaan naar het tweede blok.

Onderwerp: (Marktwerking in) de zorg

Een op een debat: Emile Roemer (SP) tegen Alexander Pechtold (D66)

Introductiefilmpje: Maria Huizinga: vraag: meneer Roemer, meneer Pechtold, wie zorgt er straks voor mij?

1. Debatleider: meneer Pechtold, kunt u aan meneer Roemer vertellen waarom deze
2. mevrouw het beste uit is bij u over een aantal jaren als zij zorgbehoefterig is?
- 3.
4. Alexander Pechtold: ja, de zorg is natuurlijk een van de belangrijkste onderwerpen deze
5. verkiezingen. En als ik naar dit filmpje kijk, realiseer ik me, dat we steeds meer over de
6. zorg praten als boekhouden, als financiële problemen. Maar tegelijkertijd, voordat we
7. de verschillen zoeken, hoop ik, dat we het eens zijn over de kwaliteit die we daar hebben
8. gecreëerd en dat als ik bedenk, dat deze mevrouw, langs mensen loop, die op een eigen
9. kamer zitten en ik bedenk dat vroeger, mijn grootmoeder, met zes op een zaal, ze mocht

10. haar stoel meenemen, iets voor aan de muur en alles wat er op het nachtkastje paste. We
11. worden inmiddels ook ouder, de gemiddelde generatie die nu geboren wordt heeft tien
12. levensjaren kans meer dan toen wij geboren werden. En waar het nu om gaat, is de vraag
13. niet alleen, hoe gaan we dat betalen maar ook hoe houden we dat voor iedereen
14. betaalbaar, bereikbaar ongeacht leeftijd, ongeacht inkomen, ik wil daar geen tweedeling
15. in.
16.
17. DL: Punt is helder, meneer Roemer
18.
19. [Applaus]
20.
21. Emile Roemer: Kijk. De zorg is een heel groot goed. Iedereen wil graag gezond oud
22. worden. En de zorg moet dus niet alleen om de cijfertjes gaan, maar de zorg is van en
23. voor de mensen. En de afgelopen tijd hebben we alleen maar bezuinigingen gekregen,
24. en waarom? Omdat het in de politiek alleen maar over de cijfertjes ging. Als we in de
25. zorg gaan kijken, zien we hoe de mensen in de verzorghuizen, in de verpleeghuizen, het
26. steeds moeilijker krijgen omdat er steeds minder personeel is. Wat er moet gebeuren is
27. dat wij de menselijke maat in de zorg gaan herstellen, voor de mensen die er wonen,
28. moeten zijn en werken. En dat wij gaan bezuinigen daar waar het kan. Dat betekent dus
29. weg met die marktwerking en stop nu eens eindelijk met die enorme bureaucratie en
30. verspilling en maak de zorg kleinschalig, zodat we daar minder managementlagen in
31. hebben en we dus echt de menselijke maat in de zorg terugkrijgen!
32.
33. [Applaus]
34.
35.
36. DL: En u denkt dat de door u voorgestelde, en u denkt dat de door u voorgestelde
37. bezuiniging voldoende is? En dat ze de zorgkosten inderdaad dempen? Pechtold?
38.
39. AP: Nou, dat betwijfel ik. Want op dit moment geeft een modaal gezin 25% van zijn
40. inkomsten uit aan zorg en dat loopt dadelijk op tot bijna de helft. En wat u dadelijk gaat
41. creëren met een systeem dat we al gehad hebben, want u wil terug van de concurrentie
42. naar een systeem van budgetten per regio met kantoren die dat verdelen. Dat betekent
43. dadelijk dat we onder uw systeem, dat we in de jaren 90 ook hebben gezien, wachtlijsten
44. krijgen. Wachtlijsten waar toen de kranten mee vol stonden en waar zelfs toen op de
45. intensive care waren er toen wachtlijsten.
46.
47. ER: Het was notabene mijn eigen minister die de wachtlijsten in de budgettering heeft
48. weg[gehaald]
49.
50. AP: [juist]
51.
52. ER: wachtlijsten hebben namelijk niets te maken met de manier waarop je financiert,
53. maar het heeft te maken met of er voldoende budget was en dat toen het grote probleem.
54. We hebben nu marktwerking en zelfs in de marktwerking zien we op heel veel poli's
55. heel veel wachtlijsten. Dus daar zit het probleem [niet in]
56.

57. AP: [meneer Roemer]
58.
59. ER: nog even over die marktwerking. Het is namelijk heel erg logisch dat als jij voor
60. iedere behandeling betaald gaat worden, dat dat dan een enorme prijsopdrijving is en
61. dat het dan alleen maar duurder maakt.
62.
63. AP: con-
64.
65. ER: Alleen stoppen met de marktwerking is al een bezuiniging van twee miljard [euro]
66.
67. AP: [Ja, nee] concurrentie heeft ervoor gezorgd dat medicijnen goedkoper worden, dat
68. heeft de afgelopen vier jaren 600 miljard euro opgeleverd en ik dank u voor het
69. compliment dat u aan Els Borst maakte, want inderdaad, die heeft het wachtlijststelsel
70. terug[gedrongen]
71.
72. DL: [Ik ga even] uit uw systeem discussie. Het is boeiend ook en ik vraag bijvoorbeeld
73. aan meneer Pechtold: heel veel mensen hebben tegenwoordig een scootmobiel die wordt
74. vergoed, moet dat vergoed blijven?
75.
76. AP: Nee, nee natuurlijk niet
77.
78. DL: pardon
79.
80. AP: we hebben tegenwoordig heel veel zaken, die vroeger heette de algemene wet
81. bijzondere zorg, hebben we daar ondergegooid en ik zeg tegen meneer Roemer daar is
82. maar een aanbieder, de staat, en wat heb je daar? Budgetten die sterker stijgen. Alleen
83. al in de ouderenzorg geven wij drie keer meer uit dan Duitsland! Maar hoe [kan dat
84. nou?]
85.
86. DL: [Maar nu even naar] kijken toe en die scootmobiel. Iemand heeft een scootmobiel
87. nodig, krijgt hem tegenwoordig helemaal vergoed, naja bijna helemaal uit de WMO,
88. hoe gaat het bij u verder?
89.
90. AP: Het hangt ook af van je inkomen. Het mooie van het vijfpartijenakkoord was dat
91. wij bijvoorbeeld het eigen risico voor de laagste inkomens, had u er maar aan mee
92. gedaan, volledig via de zorgtoeslag gefinancierd wordt. Ik bemerk bij de SP contant
93. paniekverhalen. Bij ons draait het niet alleen om hoe betalen we de rekening, maar hoe
94. houden we hem voor iedereen betaalbaar? En hoe zorgen we ervoor dat er geen
95. tweedeling ontstaat in de zorg, waar uw systeem naar toe werkt?
96.
97. DL: begin even met de scootmobiel
98.
99. ER: Nou, deze opmerking moet ik even maken. Het gaat bij u niet om de zorg betaalbaar
100. houden, u maakt de zorg onbetaalbaar voor heel veel mensen. U gaat een
101. drempel opwerpen met hele hoge eigen risico's, die gaat u namelijk heel hoog
102. doen, en na vanavond gaat u ook zeggen dat het zo is, maar ook voor een bezoek
103. aan de huisarts, liggeld in het ziekenhuis. U verlegt de [rekening]

104.
105. AP: [nee nee]
106.
107. DL: [nee nee]
108.
109. ER: [En dus ook] voor de scootmobiel
110.
111. DL: Het voorbeeld van de [scootmobiel]
112.
113. ER: [dat is] hetzelfde verleggen. Het is de rekening verleggen naar de patiënt. U
114. maakt een boete op ziek zijn
115.
116. AP: Maar ik [wil]
117.
118. ER: Daar moeten we niet naar toe
119.
120. AP: Maar meneer Roemer
121.
122. ER: Wij moeten de zorg goedkoper maken door kleinschaligheid en vooral ook
123. de eerstelijns, de huisarts, een veel grotere positie, en belangrijkere positie in de
124. wijk te geven. [Dat is de manier waarop... dat is de manier waarop]
125.
126. AP: [dat zijn we eens, dat zijn we eens]
127.
128. ER: [door de rekening] goedkoper te maken en niet de rekening bij de patiënt
129. neer te leggen
130.
131. AP: Dat zijn we eens. Verpleegkundige, betekent zelfstandigheid, betekent eigen
132. keuze, betekent zelfs minder kosten. Maar. U bent toch geschrokken van uw
133. eigen doorrekening van het CPB?
134.
135. ER: Integendeel!
136.
137. AP: waar stond dat de plannen van de SP, en van de PvdA, krijgen we
138. wachtlijsten, en wat stond er letterlijk, degene die het kunnen betalen gaan, net
139. zoals in de jaren 90, naar een privékliniek of naar het buitenland of nog erger,
140. naar de privékliniek in het buitenland. Stond [letterlijk in het rapport]
141.
142. ER: [meneer Pechtold, meneer Pechtold], zoals ik net al zijn ontstaan
143. [wachtlijsten]
144.
145. AP: [is het waar of niet?]
146.
147. ER: Nee, en zoals ik net al zei is het ontstaan als er te weinig budgettering is. En
148. de zorg betaalbaar houden voor mensen krijg je voor elkaar om door een
149. inkomensafhankelijke premie in te stellen [en...]
150.

151. DL: [Punt] is nu gemaakt
152.
153. ER: En ervoor zorgen dat iedereen die de zorg nu heeft, behoudt en kan blijven
154. betalen. Daar gaat het om,
155.
156. DL: Het komt goed uit, de tijd is, de mensen van het tweede scherm hebben
157. bepaald dat u in 20 seconde het slotwoord krijgt. Kunt u nog mooi even reageren
158. op meneer Roemer
159.
160. AP: De kosten lopen op, maar het is niet boekhouden. Ik wil voor iedereen de
161. zorg toegankelijk houden, zoals we in dat filmpje zagen, ook in de volgende
162. generatie, maar dat betekent niet dat het systeem dat gefaald heeft, en waar u
163. voor staat, weer invoeren. Want u heeft wachtlijsten en budgetten zijn beperkt
164. en zullen verdeeld moeten worden, lees ik zelfs, per kantoor in de [regio].
165.
166. ER: [klopt, kleinschalig]
167.
168. AP: Dat betekent gewoon in oktober knie kapot, aan de beurt in januari. En de
169. mensen die dat ontvluchten, de mensen met de hogere inkomens, die gaan weg.
170. Laten we de zorg toegankelijk [houden]
171.
172. DL: [einde] van de 20 seconden, het waren er eigenlijk meer.

173. Plenair debat over de (marktwerking in de) zorg

174. DL grijpt terug op een voorval in dezelfde week en Roemer mag als eerst het
175. woord richten tegen meneer Rutte over de verhoging van het eigen risico.
176.
177. Emile Roemer: Ja, nou, ik had gezegd, er staat geen tafel, dus u heeft geluk gehad
178. want ik zou u over die tafel heen trekken. Nou ik neem aan dat eigenlijk eerst
179. het woord aan meneer Rutte gegeven moet worden, want ik neem aan dat hij nu
180. netjes toezegt 'meneer Roemer ik heb u verkeerd begrepen. Ja wij van de VVD
181. hebben inderdaad toegestemd met een eigen risico verhoging en ja, die 150 euro
182. komt er nog boven op'
183.
184. DL: Meneer Rutte
185.
186. ER: 'Sorry ik heb u verkeerd begrepen en u had toch gelijk'
187.
188. DL: U mag reageren
189.
190. Mark Rutte: Nee, meneer Roemer, zo is het niet
191.
192. ER: Dan zal ik het nog een keer doen
193.

194. MR: De VVD die handhaaft de afspraken uit het begrotingsakkoord en dat
195. betekent dat het eigen risico staat op 350 euro. Daarnaast hebben wij in
196. Nederland heel veel eigen bijdrage: voor de psychiater, voor de psycholoog,
197. liggeld voor ligdagen, liggeld voor de geestelijke gezondheidszorg. Dit kan
198. oplopen tot 1800 euro per jaar voor een persoon. Ik vind dat niet acceptabel. Wat
199. de VVD voorstelt is om te zeggen, wij schrappen alle eigen bijdragen en in plaats
200. daarvan vragen wij iedereen een eigen bijdragen van 150 euro maximaal. Een
201. euro van jezelf, een euro uit de verzekering en een euro vanuit de staat en
202. maximaal is dat dan 150 euro. 150 euro dus maximaal voor [jezelf erbij]
203.
204. DL: [Meneer Roemer], is zo uw vraag beantwoord?
205.
206. MR: Want zo, meneer Roemer, is hoe het werkt
207.
208. ER: uhm, haha, nee. Dit doet me een beetje aan een Clintontje denken.
209.
210. DL: Een Clintontje?
211.
212. ER: Ja, 'we did not have seks', weet je wel, dat is hetzelfde verhaal
213.
214. AP: Oppassen met het Engels!
215.
216. MR: Ja maar...
217.
218. [Gelach]
219.
220. ER: Ik wou het al haast niet in het Engels doen
221.
222. AP: Ja, ik zeg het maar. We hebben geen vertaling nodig
223.
224. [Gelach]
225.
226. MR: Ik dacht, toen u het over een Clintontje had, u het over VVD'ers en sigaren
227. had. Maar [even terug]
228.
229. ER: [Meneer Rutte, ik] weet niet of dat het er [ook mee te maken heeft]
230.
231. DL: [Kom op, even terug, meneer Rutte]
232.
233. MR: [Ik vind het namelijk een beetje flauw]
234.
235. DL: [Meneer Rutte, meneer Roemer], nee nee nee, we gaan nu even door naar
236. de andere kandidaten
237.
238. MR: Okay
239.
240. DL: Meneer Buma, over de zorg

241.
242. Sybrand van Haersma Buma: Misschien is het wel even goed om te realiseren
243. dat we het over de zorg hadden. En toen ik ook het debat zondag zag, waar ik
244. door omstandigheden niet bij aanwezig kon zijn, toen dacht ik, we moeten wel
245. realiseren dat we in Nederland een topland zijn qua zorg. De grote vraag is, hoe
246. houden we die zorg zo goed. En dan ben ik eerlijk, en dan kijk ik naar de anderen
247. hier ook, de zorg wordt duurder. Maar uiteindelijk gaat die zorg niet over cijfers
248. maar over mensen, en afgelopen zondag had ik wel de indruk dat we heel erg
249. bezig zijn met de CPB en de cijfers. En toen ik meneer Rutte hoorde praten, de
250. vraag hoorde krijgen, gaat het eigen risico omhoog? toen dacht ik, ja dat gaat
251. omhoog van 220 naar [350]
252.
253. ER: [precies]
254.
255. SB: en misschien ons, als onderhandelaars, lijkt het onderhandelakkoord, maar
256. iemand die thuis zit, betaald 220 en betaald dan 350. Maar het wordt duurder,
257. laten we er eerlijk in zijn. En tot slot, nog aan het adres van meneer Roemer, dan
258. zegt u vervolgens, bij mij wordt het allemaal goedkoper en krijg geen
259. wachtlijsten, dat kan niet allebei.
260.
261. DL: Okay, meneer Wilders [Meneer Wilders, wordt het bij u duurder?]
262.
263. SB: [En die wachtlijsten die wil ik niet]
264.
265. Geert Wilders: De zorg, de zorg wordt duurder, maar we moeten ophouden met
266. de bangmakerij die ook meneer Pechtold zojuist weer tentoonspreiden. Meneer
267. Pechtold zegt, en ook meneer Rutte heeft dat weleens gezegd, dat we, als we
268. nietsdoen, in 2040 de helft van ons salaris aan de zorg [betalen]
269.
270. AP: [Bijna de helft ja]
271.
272. GW: [dat is] flauwekul. Dat is alleen als de zorg stijgt met 4.5% per jaar en, wij
273. hebben het vandaag in de krant kunnen lezen, de zorg stijgt de komende jaren
274. met 2-2.5% per jaar. Dus dat is een bangmakerij verhaal. [Dat betekent]
275.
276. AP: [Weet u hoeveel miljard dat is?]
277.
278. GW: [Dat we wel] wat moeten doen maar niet dat we asociale maatregelen
279. hoeven te nemen, we zijn een fatsoenlijk [land, een beetje]
280.
281. DL: [even ingrijpen]
282.
283. GW: over op eigen risico, en ten slotte, leg de rekening niet bij de zieken maar
284. bij de Grieken!
285.
286. [Gelach en applaus]
287.

288. DL: Meneer Samsom
289.
290. Diederik Samsom: Ik zat trouwens even aan de mevrouw in het filmpje te
291. denken, die trouwens vrijwillig werk doet in dat verzorgingstehuis. Een groot
292. compliment daarvoor. Maar heel veel van haar collega's hebben daar een baan
293. en het water staat hun aan de lippen. Want ze rennen door de gangen, hebben
294. geen tijd meer om een mooi praatje met iemand te houden en dat is niet alleen
295. voor de gezelligheid, zo'n praatje, zo'n praatje zorgt ervoor dat mensen kunnen
296. ontdekken of het misgaat met een oudere meneer, of hij misschien een beetje
297. dementeert. Daarvoor heb je tijd nodig voor een patiënt. En die tijd wordt er
298. uitgewerkt door de marktwerking inmiddels.
299.
300. DL: Dus
301.
302. DS: Door de zucht naar meer efficiency.
303.
304. DL: Dus, wat moet er gebeuren wat [u betreft]
305.
306. DS: Daarom begint betere zorg niet bij de systeemwijziging van marktwerking,
307. betere zorg begint bijvoorbeeld bij een miljard investeren in zorg dicht bij
308. mensen: wijkverpleegkundigen, huisartsen versterken zodat mensen later, of
309. misschien wel helemaal niet naar een verzorgingstehuis hoeven. Dat is beter
310. voor de mensen en goedkoper voor [ons]
311.
312. AP: [maar] maar
313.
314. DL: Eerst meneer Rutte
315.
316. MR: Ik vind het op zich sympathiek, laat ik nu op dat punt met meneer Samsom
317. meegaan, ik vind het sympathiek dat hij zegt, dat het belang, ook van
318. wijkverpleegkundigen, ik vond het ook sympathiek in het verhaal van meneer
319. Roemer, het weghalen van de managementlagen, maar laten we wel reëel zijn.
320. Dat moeten we absoluut doen. Dit zit verschrikkelijk in de weg.
321. Verpleegtehuizen met drie managementlagen is van bekend dan zit je met z'n
322. vieren aan een (...)tafeltje en heb je allemaal hetzelfde eten, is er een
323. managementlaag dan kan er veel meer. Dan bepaal je zelf hoe laat je eet, of er
324. een glas wijn bij is of niet, heb je veel meer mogelijkheden. Maar dan praat je
325. over miljoenen. Je praat niet over miljarden. Dus je moet daarnaast ook echt, en
326. dat wil ik tegen meneer Roemer en meneer Samsom zeggen, je moet daarnaast
327. ook in het belang, ook in het belang van Maria Huizinga, moet je ook kijken naar
328. die oplopende kosten en we hebben het beste zorgstelsel van Europa. Een van
329. de beste zorgstelsels van de wereld en dat moeten we zo houden. En de mensen
330. waarvan Maria Huizinga werkt is het cruciaal dat het ook zo blijft in een
331. verpleegtehuis en is absoluut noodzakelijk, het is fatsoen, en dan moet je wel de
332. kosten onder controle houden anders kunnen we het met elkaar niet opbrengen
333.
334. DL: Meneer Pechtold

335.
336. AP: ja maar laten we, maar laten we het over de ouderenzorg er dus overeen zijn,
337. dat we door middel van persoonsgebonden budget, waar je dus niet te veel op
338. moet bezuinigen, dat mensen zoveel mogelijk zelfstandig over hun eigen leven
339. gaan. Dat is thuis, dat is met wijkverpleging, et cetera. Maar het verschil tussen
340. mijn partij en de SP en de PvdA is als het om de zorg in het ziekenhuis gaat, is
341. terug naar het systeem van de wachtlijsten. [Want als je om budget...]
342.
343. DL: [Even om een reactie vragen]
344.
345. AP: [Nee even afmaken] Als je een budget bepaald is het opgegeven moment
346. op. Als er maar een aanbieder is, de staat, dan is het opgegeven moment op.
347.
348. DL: Het is inderdaad gezegd door het CPB dat bij u twee het risico van de
349. wachtlijsten er wel weer is, [meneer Samsom]
350.
351. AP: [Nee niet risico], het staat dat het er komt en dat het tot een tweedeling leidt
352.
353. DL: Meneer Samsom
354.
355. DS: Meneer van den Brink citeert iets beter uit het rapport dan meneer Pechtold
356.
357. AP: nou
358.
359. DS: Inderdaad. Er staat mogelijkheid. Maar die hoeven er niet te komen. Laten
360. we in dit debat niet de karikaturen tegen elkaar insmijten. Bijvoorbeeld eens
361. kijken naar de realiteit op dit moment. In de regio Eindhoven zijn ziekenhuizen
362. met elkaar gaan samenwerken, in plaats van met elkaar te concurreren. Dat is
363. ingewikkeld in de Nederlandse marktwerking, want dan moeten ze de
364. mededingingsautoriteit uitschakelen, maar het is gelukt. En er wordt
365. gebudgetteerd. En wat gebeurt er? Er wordt meer zorg geleverd, de wachtlijsten
366. nemen af [en]
367.
368. AP: [en]
369.
370. DS: En de kwaliteit van de zorg [neemt toe]
371.
372. AP: [nee nee nee]
373.
374. DS: [Dat is op dit moment]
375.
376. AP: [Verteld u dan het hele verhaal]
377.
378. DS: [In Nederland]
379.
380. DL: Niet door elkaar! Ik wil eigenlijk nog even terug naar de scootmobiel en de
381. rollator. Wie zegt, bij mij blijft de rollator betaald?

382.
383. ER en GW steken de hand op.
384.
385. DL: U twee? De andere vier zeggen dat kan niet meer?
386.
387. DS: nee
388.
389. DL: En de scootmobiel?
390.
391. MR: Hangt ervan af.
392.
393. AP: Hangt van je inkomen af
394.
395. MR: Hangt van je inkomen af. En laten we in ieder geval afspreken dat als
396. iemand een scootmobiel niet meer nodig heeft, dat die ander niet persé een
397. nieuwe hoeft te hebben. Waarom is het niet mogelijk om een scootmobiel door
398. te geven.
399.
400. DL: Ja, meneer Buma?
401.
402. SB: Ik sprak deze week een buurtverpleegkundige in Groningen. En die begon
403. bij mij over de scootmobiel. En die zei: Hier staan heel veel scootmobiels en die
404. worden te weinig gebruikt. Daar moeten we veel selectiever [mee om gaan]
405.
406. MR: [precies]
407.
408. SB: Die staan [stil]
409.
410. ER: [ja maar]
411.
412. SB: omdat men wel een scootmobiel krijgt maar er wordt niet gevraagd, heb je
413. ook echt een scootmobiel nodig en ga je hem gebruiken? Wij moeten toe naar
414. zorg, en wij kunnen ook toe naar zorg, waar we zorg bieden op gebieden waar
415. zorg nodig is, en op gebieden waar geen zorg nodig is, [en die ook gaan bieden]
416.
417. DS: [Stap dan ook af] van die rare indicatie en organen uit ivoren torens waarbij
418. u met [formulieren werkt, ga naar een]
419.
420. DL: [Meneer Wilders]
421.
422. GW: ja maar. Wij zijn een fatsoenlijk en beschaafd land. We spreken er in deze
423. tijd nu zelfs over of we mensen nog wel behandelen op een bepaalde leeftijd of
424. met een bepaald gebrek. Mensen krijgen hun scootmobiel niet meer, de
425. verzorgingshuizen worden gesloten en ik kan er niemand uitleggen dat wij
426. miljarden aan Zuid-Europa geven en hier zorg korten, [en dat moet anders hier
427. in Nederland en niet voor Griekenland]
428.

429. DL: [Meneer Wilders, nee nee nee nee,]
430.
431. [Applaus]
432.
433. DL: Dat is een prachtige brug, naar het derde en laatste onderwerp

Onderwerp: Problemen in en rond Europa

Een op een debat: Geert Wilders (PVV) tegen Sybrand van Haersma Buma (CDA)

Introductiefilmpje: Klaas Lienbeek: Wie zorgt ervoor dat ik mijn baan behoud?
(Arbeidsimmigranten uit Polen en Tsjechië)

1. Debatleider: Meneer Wilders, u mag aan meneer Buma uitleggen waarom deze
2. vrachtwagenchauffeur op u moet stemmen.
- 3.
4. Geert Wilders: Nou, eerst een compliment aan de redactie van Knevel en Van den Brink
5. dat ze nog een Nederlandse vrachtwagenchauffeur hebben gevonden
- 6.
7. DL: Hartelijk dank
- 8.
9. GW: Want het is waar wat er allemaal wordt gezegd. Bij ons houdt hij zijn baan, want
10. wij willen uit de Europese Unie waardoor de we inderdaad de Roemenen, de Tsjechen,
11. de Polen niet meer een werkvergunning zullen krijgen. Nog steeds betekent dat, dat de
12. bedrijvigheid blijft want net zoals Zwitserland, een ander voorbeeld, een ander land,
13. wat geen lid is van de Europese Unie, blijven we vrijhandel drijven, en kunnen we
14. gewoon de grens overgaan.
- 15.
16. DL: Meneer Buma
- 17.
18. Sybrand van Haersma Buma: Deze chauffeur dankt zijn baan aan de open grenzen in
19. Europa, maar tegelijkertijd heeft hij ook zorgen, bijvoorbeeld over de Pool, maar er zijn
20. ook zorgen over de crisis in Europa. En de oorzaken van de crisis in Europa is hebzucht,
21. te veel eigen belang en korte termijn denken. Banken, die producten bedachten die
22. niemand snapte. Landen, ook in het zuiden, die hun geld maar bleven [uitgeven]
- 23.
24. GW: [en moeten we die blijven betalen?]
- 25.
26. SB: [En wat is uw antwoord?]

27.
28. GW: [Moeten we die blijven betalen?]
29.
30. SB: [En wat is uw antwoord?] U loopt weg. U loopt wel uit Europa en u loopt weg uit
31. de euro. Er is nog nooit een crisis opgelost door weg te lopen. Wij moeten in Europa,
32. maar dan wel samen de schouders eronder. En dat kan. We hebben een toekomst in
33. Europa. De chauffeur dankt zijn baan aan Europa [en]
34.
35. DL: [okay]
36.
37. SB: En we hebben samen een toekomst in Europa
38.
39. DL: Geert Wilders, u loopt weg?
40.
41. GW: Dat is, dat is, dat is echt een gotspe dat juist meneer Buma, van het CDA, dit pro-
42. Europaverhaal probeert te houden. Meneer Buma, als u kijkt waar we het net
43. overhadden, zoals de economie en het koopkrachtplaatje is de partij die de mensen in
44. Nederland inclusief de AOW'ers keihard pakt in de portemonnee en tegelijkertijd zegt
45. hij, dat geld, en dat verkondigt hij zo nu en dan met een glimlach, [dat brengen we naar
46. Griekenland]
47.
48. SB: [Dat is onzin]
49.
50. GW: En naar [Spanje]
51.
52. SB: [Nu ga ik u onderbreken], dit is onzin
53.
54. GW: Meneer Buma, u bent, als we naar de peilingen kijken, is uw partij bijna
55. populairder in Griekenland dan in [Nederland, ik zou zeggen GDA, Grieks
56. Democratisch Appel is dan een stuk beter]
57.
58. SB: [Als dit het niveau is waar we op moeten debatteren, laat dan maar]
59.
60. DL: [Meneer Buma, meneer Buma]
61.
62. SB: Kijk. Ik ken de riedel van meneer Wilders. Dus het is wachten wanneer komt die.
63. Maar vergeet een ding niet: de feiten. Anderhalf miljoen mensen in Nederland danken
64. hun baan aan Europa. 180 miljard euro verdienen we aan Europa. Wat zegt u? Weg uit
65. Europa! Wat zeg ik? Wij moeten Europa versterken in de [kopgroep, want samen de
66. schouders eronder...]
67.
68. GW: [Maar meneer Buma]
69.
70. SB: Dan redden wij [Europa]
71.
72. GW: [Mag ik nu weer?]
73.

74. SB: [En dan redden we Nederland]
75.
76. DL: U mag nu
77.
78. [Kort applaus]
79.
80. GW: Meneer Buma, mager applaus, meneer Buma, u heeft het over banen. Wij geven
81. miljarden aan Europa en de werkloosheid loopt hier op. We begonnen twee jaar geleden
82. met 2 miljard naar Griekenland en inmiddels staat Nederland voor al meer dan
83. 150 miljard aan de lat. Dat zijn tienduizend euro per Nederlander en u bent een
84. gezinspartij, het CDA, geeft het Nederlandse gezin veertigduizend schuld cadeau.
85. Geen wonder dat [u het slecht doet in de peilingen]
86.
87. SB: [En wat doet u dan?] Wat geeft u als antwoord op de crisis in Europa? U loopt weg.
88. Op weg naar een nieuwe crisis. Want u doet hetzelfde als wat de landen in het zuiden
89. deden. Het is eigen belang, het is korte termijnbeleid. Vandaag uit Europa, is morgen
90. een probleem. Deze vrachtwagenchauffeur, natuurlijk maakt hij zich zorgen over de
91. Pool, maar Nederlanders hebben nog nooit op prijs gewonnen van de andere landen.
92. Maar onze vrachtwagenchauffeurs zijn uiteindelijk [wel de beste]
93.
94. GW: [onze vrachtwagenchauffeurs]
95.
96. SB: [Zij winnen] op kwaliteit en niet op prijs.
97.
98. GW: Onze vrachtwagenchauffeurs, meneer Buma, raken met u, hun baan kwijt. Ik was
99. deze week in Urk, op werkbezoek, een prachtig vissersstadje, ik zou er iedere dag naar
100. toe willen. Mensen staan [S 'morgens vroeg op om de visserij te doen leven]
101.
102. SB: [Wat let u, meneer Wilders?]
103.
104. GW: Deze mensen werken. Niet de VNO-bonzen die er werken, en die in
105. werkelijkheid nog nooit een bedrijf vanbinnen hebben gezien. Die mensen
106. hebben alleen maar last van Europa, last van de Europese regels. Als wij dat
107. willen koesteren, als wij in Nederland werkgelegenheid willen koesteren, dan
108. moeten we ophouden met Zuid-Europa te spekken en wat u doet, u pakt in
109. Nederland mensen in hun portemonnee en geeft vervolgens de Grieken geld.
110. Meneer Buma, u bent de knip voor de neus niet waard als u dat doet
111.
112. SB: Het oude liedje
113.
114. DL: Meneer Buma, mag ik vragen
115.
116. SB: Het is het oude verhaal
117.
118. DL: Meneer Buma, mag ik aan u vragen: mag er nog meer geld naar
119. Griekenland?
120.

121. SB: Nee. Er hoeft helemaal niet meer geld naar Griekenland. Want [als wij
122. zorgen]
123.
124. GW: [Griekenland is failliet! We krijgen ons geld nooit meer terug!] Meneer
125. Buma!
126.
127. SB: Als wij zorgen dat die Europese Unie sterk wordt, en dus niet weglopen, dan
128. hebben we een kans in Europa. Dat is helemaal niet het makkelijk verhaal, maar
129. wel een verhaal dat werkt. Weglopen [helpt de mensen in Urk niet]
130.
131. GW: [Weglopen is het verhaal, weglopen is het verhaal] meneer Buma, van
132. vooral veel geld blijven geven, nogmaals we geven al meer dan 150 miljard als
133. Nederland vandaag en wat zegt het CDA: 'jongens ik pak jullie in de
134. portemonnee, en hoppa nog een lading'. Vlak voor de zomer heeft u ingestemd
135. met 100 miljard opnieuw naar Spanje! U leert er niets van. U doet het bij de
136. Grieken, u doet het bij de Spanjaarden en u wilt in Nederland het eigen risico
137. wel verhogen voor de zieken? Meneer Buma, dat deugt niet, snap dat nou een
138. keer!
139.
140. SB: Deze vrachtwagenchauffeur weet dat zijn toekomst in Europa ligt en ik zal
141. u vertellen [waarom]
142.
143. GW: [Zwak verhaal!]
144.
145. SB: nu zijn [wij nog bezig]
146.
147. GW: [Zwak verhaal!]
148.
149. SB: Nu concurreren wij nog met de Polen, maar dat duurt niet lang meer. En dan
150. bent u al lang uit de Europese Unie. Maar dan moeten we concurreren met
151. Brazilië, China, met Rusland en India. Dat kan Nederland niet in zijn eentje. Dat
152. moeten we met Europa doen, en dan blijkt ineens dat [die Pool geen concurrent
153. is]
154.
155. GW: [U snapt er echt helemaal niets van]
156.
157. DL: [Meneer Buma heeft het woord]
158.
159. SB: De collega die samen de wereld aankunt, [ik kies voor samen]
160.
161. GW: [Ja u kiest voor samen], samen vooral betalen aan Zuid-Europa. Nou, zo'n
162. Europa hoeft van mij niet. Kijk naar landen als Zwitserland, en als Noorwegen,
163. die geen lid zijn van de Europese Unie, die hebben de afgelopen jaren minder
164. werklozen en meer economische groei gehad. Die gaan zelf over hun
165. immigratiebeleid en die hoeven zelf geen cent te betalen aan de Grieken en aan
166. de Spanjaarden, zo moeten wij het hebben: geen geld naar de Grieken, onze
167. eigen banen en een betere economische groei. Daar moet u van leren.

168.
169. SB: Tegen dat sprookje ga ik graag weer in. U weet ook dat de problemen bij de
170. Zwitsers, dat alle regels van Europa, daar ook moeten worden [overgenomen]
171.
172. GW: [Nee, helemaal niet!]
173.
174. SB: Maar ze kunnen geen donder meepraten. En de toekomst van [Europa]
175.
176. GW: [Complete onzin! Ze hoeven de regels niet over te nemen]
177.
178. SB: [En de toekomst van Europa is met Nederland]
179.
180. DL: [Een tegelijkertijd, meneer Buma]
181.
182. SB: De toekomst van Europa is met Nederland. Denk aan de Rotterdamse haven,
183. die is niet zo groot omdat we zoveel goederen in Zuid-Holland verkopen, of
184. omdat we in Nederland zo veel verkopen. Schiphol is niet groot vanwege de
185. binnenlandse vluchten, maar omdat het een hub is, zoals dat zo mooi heet, voor
186. Europa. Voor de open grenzen! Rotterdam is groot, dankzij Europa.
187. Honderdduizenden banen, en u zegt laat maar zitten? We stappen eruit? Ik zeg,
188. we gaan door, samen de schouders eronder.
189.
190. DL: De kijkers op het tweede scherm hebben het laatste woord gegeven aan
191. meneer Buma, hoor ik net in mijn oortje. Nou, aan u het laatste woord.
192.
193. SB: Nederland heeft Europa meer dan ooit nodig. En Europa is in crisis. Een
194. crisis door hebzucht, een crisis door eigen belang, door korte termijn denken en
195. uw keuze is weg uit [Europa]
196.
197. DL: [okay]
198.
199. SB: Voor het denken in eigen belang, voor de korte termijn. Maar Nederland zal
200. in Europa blijven en Nederland moet met Europa de crisis oplossen.

201. Plenair debat over Europa.

202. Debatleider: Meneer Samsom, ik begin met een vraag, ik hoorde u afgelopen
203. zondag zeggen dat u als PvdA bereid bent nog meer geld aan Griekenland en
204. landen in Zuid-Europa te geven? Heeft u, voor de PvdA, een soort bovengrens
205. dat u zegt, nu stop ik ermee?
206.
207. Diederik Samsom: Nou, die bovengrens is een sterk Europa. En ik had het niet
208. over meer geld naar Griekenland, ik had het over uitstel zodat de Grieken hun
209. economie op orde kunnen krijgen. Hun economie krimpt met een tempo waar
210. wij niets bij kunnen voorstellen, als wij Griekenland een kans willen bieden, dan
211. zou het kunnen zijn, ik kan het niet voorspellen maar er is onderzoek naar

212. gedaan, dan zou het kunnen zijn dat de vraag komt, mag het een halfjaar langer
213. duren? En omwille van een sterk Europa zeg ik dan ja, omdat wij uiteindelijk
214. sterker worden, als wij bij elkaar blijven.
215.
216. DL: Maar u zei ook ja op de vraag van als er misschien meer geld nog naar het
217. zuiden moet, dan is de PvdA bereidt?
218.
219. DS: ja, maar dat gaat ook nog om iets anders. Volgens mij hadden we het over
220. een vrachtwagenchauffeur net. Een vrachtwagenchauffeur die inderdaad de dupe
221. is van de regels in Europa. Niet te veel regels, maar te weinig, als het gaat om
222. arbeidsrecht en inkomens. Daardoor is het mogelijk dat allerlei bedrijven met
223. linkmichelijke(?) constructies en Tsjechen en polen veel te goedkoop hier laten
224. werken. Als we dat willen stoppen moeten we Europa meer maken dan enkel
225. markt en munt, dan moeten we ook afspraken maken over onder welke
226. omstandigheden en welke inkomens die mensen hier mogen komen werken, en
227. dan moeten we die regels handhaven en dan maken we Europa sterker en dan
228. houdt deze man zijn baan.
229.
230. DL: Punt is helder. Emile Roemer, ook geen fan en vriend van Europa? U staat
231. tussen Geert Wilders en u staat tussen Diederik Samsom, [dus]
232.
233. Emile Roemer: [Ik sta gewoon mijn mannetje]
234.
235. DL: [Allebei] een rode das. Oh u staat uw mannetje?
236.
237. ER: Ja. Nee kijk, deze vrachtwagenchauffeur heeft natuurlijk hartstikke gelijk.
238. Wat je net zag, was de een wil helemaal uit Europa, de ander wil er nog dieper
239. in, en in beide gevallen: de chauffeur heeft er niets aan. Samsom heeft natuurlijk
240. hartstikke gelijk als hij zegt die meneer, die chauffeur, internationale chauffeur,
241. ziet de een na de andere collega in Nederland zijn baan kwijtraken omdat
242. inderdaad, Roemeense, Poolse, Tsjechische chauffeurs hier onder de prijs, veel
243. goedkoper, vaak ook nog gesubsidieerd ook, hier de banen komen overnemen.
244. En de volgende Europese regels komen er ook al weer aan, dat zij met lege
245. wagens naar Nederland kunnen komen, hier gewoon de goederen op kunnen
246. halen en door Europa kunnen brengen en dan hebben we straks helemaal geen
247. transportbedrijf meer. En dat is als je veel te hard en veel te snel met die
248. ontwikkeling gaat en je eigen huis niet op orde hebt en de mensen niet mee neemt
249. in de ontwikkeling. [Dat hadden we niet moeten doen]
250.
251. DL: [Punt duidelijk]. Mark Rutte
252.
253. Mark Rutte: Het is dus ontzettend belangrijk dat we de Nederlandse regels ook
254. handhaven. En wat heel vaak gebeurt, dat een Pool moet voldoen aan een
255. Nederlandse cao-regels, daar, dat dat ontdoken wordt. En dat moeten we dus
256. handhaven. Maar weet u, meneer Roemer, en dat zeg ik ook tegen meneer
257. Wilders, voor deze Klaas Lienbeek is het cruciaal dat er een sterke markt is in
258. Europa en een sterke munt. En ik vind het oprecht, ik vind het echt oprecht spelen

259. met banen van mensen, met pensioenen van mensen, en spaargeld van mensen,
260. als je zegt, we moeten de Europese Unie uit. Dat betekent dus dat
261. pensioenfondsen die geld belegd hebben, in Spanje, of in Italië, en ik sta ook niet
262. te springen om [die landen te helpen]
263.
264. ER: [moet u luisteren]
265.
266. Geert Wilders: [Moet u horen, u doet dat iedere dag]
267.
268. MR: [Ik had liever gehad dat ze het zelf] konden doen, die landen als ze
269. omvallen, dat de spaargelden weg zijn, dat de pensioengelden weg zijn. En
270. meneer Wilders, dat is het verwijt dat ik u maak, u probeert populair te worden
271. met een simpele zin: Uit de [Europese unie]
272.
273. ER: [Maar meneer Rutte, ik kom uit een streek waar ze, ik kom uit een streek
274. waar ze]
275.
276. MR: [(...) en u gokt met de spaargelden en pensioenen, meneer Wilders]
277.
278. ER: [Een zin en dan ben ik klaar]
279.
280. DL: [nee nee nee] meneer Pechtold heeft het woord
281.
282. Alexander Pechtold: Meneer Rutte, kijk, Europa heeft problemen maar het
283. verhaal van meneer Wilders was in 2010 niet veel anders. Het begint me zelfs
284. een beetje te vervelen. Maar hier staan VVD en CDA, die Nederland, binnen
285. Europa, de afgelopen jaren op achterstand hebben gezet, omdat ze ons uit hebben
286. geleverd aan dit populisme. En u sluit het nog steeds niet uit. U zegt nog steeds,
287.
288. MR: Meneer Pechtold
289.
290. AP: de VVD zegt nog steeds, nou de kans dat we doorgaan, wat we met Europa
291. [moeten doen is Europa]
292.
293. DL: [Meneer Rutte]
294.
295. AP: is afmaken, is niet weglopen zoals meneer Wilders doet, maar is ook niet
296. wegduiken voor de problemen, en dat betekent dat we, in tegenstelling tot Rutte
297. wel naar een toekomst moeten kijken, om vandaag een eerste stap te kunnen
298. zetten. En dat is de afgelopen twee jaar [niet gebeurd]
299.
300. DL: [Meneer Rutte]
301.
302. MR: [Nederland is] in Europa de afgelopen twee jaar zeer effectief geweest, wij
303. wilden, en hebben gekregen, streng [begrotingsdiscipline]
304.
305. AP: [Niet dankzij u]

306.
307. MR: [Streng begrotingstoezicht] wat aanvankelijk de andere landen niet wilden,
308. we wilden en hebben gekregen een enorme versterking van de interne markt. Dat
309. is gelukt. Ik ben begonnen samen met David Cameron, later hebben zich 10
310. landen aangesloten en inmiddels zijn die voorstellen allemaal uitgevoerd [maar]
311.
312. AP: [U was tegen eigen banktoezicht in Nederland, en toen weer wel]
313.
314. MR: [en drie, en drie]
315.
316. AP: [U was tegen de commissaris, en toen weer niet]
317.
318. MR: [Laat me dit even afmaken] en Nederland was tegen het toelaten van
319. Roemenië en Bulgarije, als enige
320.
321. AP: Ja
322.
323. MR: en om te zeggen u mag de grenscontroles opheffen. De hele Europese Unie
324. was daarvoor, u zei toen: 'je maakt je impopulair'
325.
326. AP: Ja
327.
328. MR: Inmiddels zegt zelfs de Europese Commissie, het is maar goed [dat dat nog
329. niet gebeurd is want ze zijn er nog lang niet klaar voor]
330.
331. AP: [Heeft u de kritiek gelezen], heeft u de kritiek weleens gehoord
332.
333. DL: Nee, nee, we gaan door. Ik ga naar Sybrand van Haersma Buma.
334.
335. Sybrand van Haersma Buma: complimenten aan de draai die meneer Pechtold
336. aan het debat weet te geven maar dat geeft mij dan ook de kans om meneer Rutte
337. hierop aan te spreken. Want ik heb de afgelopen tijd, ik heb de afgelopen jaren
338. ook weleens het gevoel gehad dat we wel erg moesten roepen naar het kabinet
339. en u als minister-president voordat u in Europa stappen zette, die nodig was,
340. denk ik Juni, dat ging over de problemen bij Spanje en bij de banken. We hadden
341. een debat in de Kamer en u zegt, nee we gaan geen bankensteun geven. U komt
342. terug: ja. Bankensteun. Dat moffelt u weg onder het mom, kleine stapjes, maar
343. in de werkelijkheid Europa voor een minister-president ja zeggen en [ja doen]
344.
345. MR: [en daarom]
346.
347. SB: [En niet nee zeggen en ja doen].
348.
349. MR: [En] daarom ben ik zo blij, meneer Buma, dat ik de steun heb op mijn
350. Europapolitiek van uw partijgenoot, Jan Kees de Jager en Ben Knapen. En wij
351. schouder aan schouder al twee jaar [op trekken].
352.

353. SB: [ja, maar en verschuilen achter de rug van de minister van financiën]
354.
355. MR: [En dat wij bereiken], en u moet de onenigheid binnen het CDA op dat punt
356. ook maar eens oplossen, maar ik ben zo blij dat ze er in geslaagd zijn om wat u
357. wilde, wat ik wilde, afdwingbaar te hebben, zodat landen als Italië en Spanje, dat
358. dat nooit meer kan gebeuren in de toekomst. Dat we er in geslaagd zijn, die
359. interne markt, waar zoveel kansen liggen, die zo belangrijk zijn voor inderdaad
360. Rotterdam en Schiphol, hebben [kunnen versterken]
361.
362. SB: [Maar hoort u wat u nu zegt?]
363.
364. DL: [Meneer Rutte, meneer Van Haersma Buma] nu duidelijk
365.
366. SB: [Ik begin net wat te zeggen...]
367.
368. DL: [Ik moet even naar de andere kant], ik moet nu even naar meneer Samsom
369. toe
370.
371. DS: Ja, want, kijk, ik snap het verwijt van meneer Buma wel een beetje
372.
373. SB: Kijk
374.
375. DS: Omdat meneer Rutte in alles wat hij doet en zegt over Europa, en dan met
376. name Zuid-Europa, wantrouwen uitstraalt. En overigens is het omgekeerde nu
377. zelfs ook het geval. Zuid-Europa wantrouwt Noord-Europa en vice versa. En op
378. die manier kom je dus niet uit de crisis. Het is aan politieke leiders, en u was
379. afgelopen jaren de minister-president van dit land, het is aan politieke leiders om
380. gezamenlijk een oplossing voor dit probleem te vinden en niet te blijven
381. bekvechten waardoor we inmiddels 22 Europese toppen verder zijn, waar 22
382. keer een te kleine stap is gezet en vijfhonderd miljoen Europeanen nog
383. chagrijniger werden. Ik snap het chagrijn over Europa heel goed, als je op deze
384. manier blijft [opereren]
385.
386. MR: [Mag ik ...]
387.
388. DS: Pak nou eens door, los de problemen op, daar hebben de mensen [wat aan]
389.
390. MR: [Meneer Samsom] ik ben het eens, altijd met doorpakken, maar als we
391. hadden gedaan wat u aanvankelijk [wilde]
392.
393. DL: [een zin, een zin]
394.
395. MR: dan hadden wij een permanente geldstroom aangelegd van noord naar zuid
396. Europa, dan waren we nu op weg naar niet alleen een bankenunie, maar ook naar
397. het volledig garant staan voor de spaargelden in zuid Europa en dan waren we
398. op weg naar een Euro-bond en dat betekent dat Nederland garant staat voor
399. leningen in Italië, Spanje, landen die totaal niet op orde zijn. [Het zou

400. onverantwoord zijn]
401.
402. DL: [Het woord is aan meneer Wilders]
403.
404. GW: Nou, er is geen grotere Euro-lover hier dan Mark Rutte. En meneer Rutte
405. heeft in het vorige debat nog gezegd dat hij boos [op mij was,]
406.
407. MR: [Hij is beledigd, hij is beledigd]
408.
409. GW: [EN laat ik nu zeggen] dat ik boos ben. En ja, u kunt er een grapje van
410. maken maar u lacht niet zomaar alles weg in de politiek. Wat ik u kwalijk neem,
411. met zo'n grimas die u trekt, is dat u de kiezers de vorige keer heeft beloofd geen
412. soevereiniteit over te dragen en nu nog snel voor de verkiezingen een ESN-
413. verdrag tekent, een blanco-cheque tekent van 30 miljard en soevereiniteit
414. opgeeft. Dat is iets wat de kiezer zich op 12 september herinnert.
415.
416. DL: Het slotwoord is voor Mark Rutte, een korte reactie. Kort woord
417.
418. MR: Nederland is een exportland, het is noodzakelijk voor onze welvaart dat
419. onze export goed functioneert. En wat meneer Wilders, maar ook anderen, bereid
420. zijn te doen is zeggen: laten we het risico nemen dat het hele gebouw in elkaar
421. stort. En dat risico zal ik nooit nemen, ik zal dat nooit doen. Ik zal geen spelletjes
422. spelen met Nederlands pensioengeld, met Nederlandse banen, met Nederlandse
423. belangen. Wij staan hier als politici, met niet alleen een partijbelang, meneer
424. Wilders, We staan hier ook voor het landsbelang
425.
426. GR: Nou doe dat dan!
427.
428. DL: Dank u, dit was een goede afronding.

Bijlage 5. Argumentatieve reconstructie en analyse EO Knevel en Van den Brink Lijsttrekkersdebat

Debatten zijn per thema gereconstrueerd en geanalyseerd, zodat de analyse als het ware is opgedeeld in behapbare stukken.

Argumentatiestructuur Geert Wilders

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De PVV heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 De PVV heeft als enige de komende crisisjaren banengroei (r. 282)

1.1.2 Wij hebben een economische groei (r. 283)

1.1.3 Wij hebben een daling van de werkloosheid (r. 283-284)

1.1.1.1-1.1.3.1 (want) Het CPB heeft doorgerekend dat bovenstaande maatregelen kloppen (r. 284) (het CPB is van mening dat de PVV de komende crisisjaren banengroei heeft, economische groei heeft en een daling van de werkloosheid heeft)

(1.1.1.1'-1.1.3.1' Dat het COB van mening is dat de PVV de komende jaren banengroei heeft, economische groei heeft en een daling van de werkloosheid heeft, geeft aan dat deze uitspraken (1.1.1-1.1.3) aanvaardbaar zijn)

1.1.4 Wij snijden rigoureuus op de overheidsuitgave (r. 472)

1.1.5 Wij snijden op ontwikkelingshulp (r. 473)

1.1.6 Wij snijden op ambtenaren (r. 473)

1.1.7 Wij snijden op subsidies (r. 473)

1.1.8 Wij zorgen voor lagere btw en niet hogere (r. 474)

1.1.9 Wij zorgen voor lagere benzineprijzen (r. 474)

1.1.10 Wij zorgen voor lagere huren (r. 475)

1.1.11 Wij zorgen voor lagere ziektekostenpremies (r. 475)

1.1.4.1a-1.1.11.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer werkgelegenheid en zorgen voor economische groei (r. 475-476)

(1.1.4.1b-1.1.11.1b Meer werkgelegenheid en meer economische groei is wenselijk)

(1.1.4.1a'/1b'-1.1.11.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer werkgelegenheid en zorgen voor meer economische groei, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP)

2.1.1a Als je op de SP stemt, leidt dat tot het vernietigen van banen (r. 285-286)

(2.1.1b Het vernietigen van banen is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b' Als op de SP stemmen leidt tot het vernietigen van banen dan is het stemmen op de SP onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de PvdA)

2.2.1a Als je op de PvdA stemt, leidt dat tot het vernietigen van banen (r. 285-286)

(2.2.1b Het vernietigen van banen is onwenselijk)

(2.2.1a'/1b' Als op de PvdA stemmen leidt tot het vernietigen van banen dan is het stemmen op de PvdA onwenselijk)

(2.3 Stem niet op het CDA)

2.3.1a Als je op het CDA stemt komen er pas over veertig jaar banen bij (r. 286-287)

(2.3.1b Het is onwenselijk als er pas over veertig jaar banen bijkomen)

(2.3.1a'/1b' Als het stemmen op het CDA leidt tot dat er pas over veertig jaar banen bij zijn, is stemmen op het CDA onwenselijk)

(2.4 Stem niet op de VVD)

2.4.1a Als je op de VVD stemt komen er pas over veertig jaar banen bij (r. 286-287)

(2.4.1b Het is onwenselijk als er pas over veertig jaar banen bijkomen)

(2.4.1a'/1b' Als het stemmen op de VVD leidt tot dat er pas over veertig jaar banen bij zijn, is stemmen op de VVD onwenselijk)

(2.5 Stem niet op D66)

2.5.1 Want het is altijd beter om niet op D66 te stemmen (r. 289)

(Cirkelredenatie)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie: Doorrekeningen CPB

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- ‘Wij’ + ‘de PVV’: “Wij hebben als enige’ (exclusief wij) (o.a. r. 282-283, 470-474)
- ‘Je’: ‘Wil je dat er banen bijkomen?’ + ‘Wil je dat er over veertig jaar banen bij komen’ (soort aanspreking) (r. 284-289)
- ‘Ik’: ‘Ik heb het toch goed gezien’ (o.a. r. 276)

2) Drieslag:

- ‘Wij hebben als enige de komende crisisjaren, hebben wij een banengroei, hebben wij een economische groei en hebben wij een daling van de werkloosheid.’ (r. 282-284)

3) Opsomming:

- ‘Wij snijden rigoures op de overheidsuitgave, op ontwikkelingshulp, op ambtenaren en op subsidies’ (r. 472-473)
- ‘Lagere BTW, niet hogere, lagere btw, lagere benzineprijzen, lagere huren en lagere ziektekostenpremies’ (r. 474-476)

4) Epitheton:

- rigoures snijden, lagere (...), hogere (...) (r. 474-476)

5) Vragen:

- Subiectie: ‘Voor ondernemers en voor werknemers, want wat doen wij?’

6) Exclamatie:

- ‘[Dat is doorgerekend, meneer Rutte, dat is doorgerekend]’ (r. 519)
- ‘[Dat is doorgerekend, meneer Rutte]’ (r. 523)
- ‘Het is doorgerekend! U spreekt weer niet de [waarheid!]’ (r. 527)

7) Antithese:

- ‘Lagere BTW, niet hogere, lagere btw’ (r. 474)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- In de eerste spreekbeurt lijkt Wilders doembeelden te schetsen vanuit het perspectief van de kiezer. Als je op X stemt, gebeurt Y, etc. (r. 282-289)

Mogelijke ontsporingen:

- 'met excuses aan collega Pechtold, ik heb hem niet genoemd maar het is altijd beter om niet op D66 te stemmen.': Argumentum ad hominem, abusive (r. 288-289)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

(1.2.1 Wij stoppen met geld geven aan de Grieken)

1.2.1.1a (want) stoppen met geld geven aan de Grieken leidt ertoe dat we de rekening niet meer bij de zieken leggen maar bij de Grieken (r. 283-284)

(1.2.1.1b (en) De rekening bij de Grieken leggen in plaats van bij de zieken is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b' Als stoppen met geld geven aan de Grieken leidt tot de rekening bij de Grieken leggen in plaats van bij de zieken, is stoppen met geld geven wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Er is weinig echte argumentatie van Geert Wilders in dit deel van het debat.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'maar we moeten ophouden' (r. 265) en 'maar niet dat we asociale maatregelen moeten nemen' (exclusief wij) + 'wij hebben in de kranten kunnen lezen' (r. 272-273) en 'we zijn een fatsoenlijk land' (inclusief wij) (r. 279, r. 422-427)

- 'Ik': 'En ik kan er niemand uitleggen ...' (r. 425)

2) Epitheton:

- fatsoenlijk en beschaafd land (r. 422), asociale maatregelen (r. 278), een bangmakerij verhaal (r. 274)

3) Oneliners:

- 'Leg de rekening niet bij de zieken, maar bij de Grieken!' (r. 283-284)

4) Ownership:

- Griekenland en massa-immigratie: ‘Leg de rekening niet bij de zieken maar bij de Grieken’ (r. 283-284) + ‘en ik kan er niemand uitleggen dat wij miljarden aan Zuid-Europa geven en hier zorg korten, [en dat moet anders hier in Nederland en niet voor Griekenland]’(r. 422-427)

5) Antithese:

- Asociale (maatregelen) – fatsoenlijk (land)

Aanpassing aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PVV heeft de oplossing voor de problemen in Europa)

1.3.1 Wij willen uit de Europese Unie (r. 10)

1.3.1.1a Want uit de Europese Unie gaan leidt tot dat Roemenen, Tsjechen en Polen geen werkvergunning meer krijgen (r. 10-11)

(1.3.1.1b Het is wenselijk als Roemenen, Tsjechen en Polen geen werkvergunning meer kunnen krijgen)

(1.3.1.1a’/1b’ Als uit de Europese Unie ertoe leidt dat Roemenen, Tsjechen en Polen geen werkvergunning meer kunnen krijgen, is uit de Europese Unie gaan wenselijk)

1.1.3.2a Want de Europese Unie niet uitgaan leidt ertoe dat mensen last hebben van de Europa en de Europese regels, zoals te zien is in de situatie in Urk (r. 98-106)

(1.3.1.2b Het is onwenselijk dat mensen last hebben van Europa en de Europese regels, zoals te zien is in de situatie in Urk)

(1.3.1.2a’/2b’ Als het niet uitgaan van de Europese Unie leidt tot dat mensen last hebben van Europa en de Europese regels, zoals te zien is in de situatie in Urk, dan is het wenselijk om de Europese Unie uit te gaan)

1.3.1.3 Landen als Zwitserland en Noorwegen zijn geen lid van de Europese Unie en hebben de afgelopen jaren minder werklozen en meer economische groei gehad, gaan zelf over hun immigratiebeleid en hoeven geen cent te betalen aan de Grieken en de Spanjaarden (r. 161-166) (is wenselijk?)

(1.3.1.3.1 Als Nederland uit de Europese Unie gaat is ze vergelijkbaar met Zwitserland en Noorwegen)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op het CDA)

2.1.1 Het CDA heeft het Nederlandse gezin veertigduizend euro schuld cadeau gedaan (r. 84) (en dat is onwenselijk)

2.1.2 Het CDA is populairder in Griekenland dan in Nederland (r. 55)
(?)

2.1.3 Het handelen van meneer Buma deugt niet (r. 137) (want voor de zomer heeft hij ingestemd met honderdmiljard voor Spanje maar hij wil in Nederland het eigen risico verhogen)

(2.1.3' Als iemand niet deugt, dan moet je niet op hem stemmen)

(2.2 Stem niet op de VVD)

2.2.1 Mark Rutte heeft de vorige keer beloofd geen soevereiniteit meer over te dragen en heeft nu nog snel voor de verkiezingen een ESN-verdrag getekend, een blanco cheque van dertigmiljard en soevereiniteit opgeeft (r. 410-414)

(Inconsistentie tussen woord en daad)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Vergelijkingsargumentatie: Zwitserland, Noorwegen, Urk

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' + 'bij ons': 'Bij ons houdt hij zijn baan want wij willen...' (o.a. r. 9-10, r. 13-14, r. 54, r. 80-81, r. 124)
- 'Ik': 'En laat ik nu zeggen dat ik boos ben' (r. 65, r. 409-410)
- 'u': 'u kunt er een grapje van maken', 'wat ik u kwalijk neem' (r. 64, r. 85, r. 135-137, r. 167, r. 410)

2) Drieslag:

- 'de Roemenen, de Tsjechen, de Polen' (r. 10-11)
- 'geen geld naar de Grieken, onze eigen banen en een betere economische groei.'
- 'en nu nog snel voor de verkiezingen een ESN-verdrag tekent, een blanco-cheque tekent van 30 miljard en soevereiniteit opgeeft'

3) Epitheton:

- pro-Europa verhaal (r. 41-42), betere economische groei, euro-lover (r. 404), blanco cheque (r. 413)

4) Vragen:

- Retorisch: 'en u wilt in Nederland het eigen risico wel verhogen voor de zieken?' (r. 136-137)

5) Oneliners:

- 'ik zou zeggen GDA, Grieks Democratisch Appel is dan een stuk beter]' (r. 55-56)

6) Anekdote/voorbeeld:

- 'want net zoals Zwitserland, een ander voorbeeld, een ander land, wat geen lid is van de Europese Unie, blijven we vrijhandel drijven en kunnen we gewoon de grens overgaan' + 'Kijk naar landen als Zwitserland, en als Noorwegen, die geen lid zijn van de Europese Unie, die hebben de afgelopen jaren minder werklozen en meer economische groei gehad. Die gaan zelf over hun immigratiebeleid en die hoeven zelf geen cent te betalen aan de Grieken en aan de Spanjaarden, zo moeten wij het hebben: geen geld naar de Grieken, onze eigen banen en een betere economische groei.' (r. 161-167)

- 'Ik was deze week in Urk, op werkbezoek, een prachtig vissersstadje, ik zou er iedere dag naar toe willen. Mensen staan [S 'morgens vroeg op om de visserij te doen leven] (...) Deze mensen werken. Niet de VNO-bonzen die er werken, en die in werkelijkheid nog nooit een bedrijf vanbinnen hebben gezien. Die mensen hebben alleen maar last van Europa, last van de Europese regels.' (r. 98-110)

7) Exclamatie:

- '[Griekenland is failliet! We krijgen ons geld nooit meer terug!] Meneer Buma!' (r. 124)
- '[Weglopen is het verhaal, weglopen is het verhaal] meneer Buma,' (r. 131)
- 'Meneer Buma, dat deugt niet, snap dat nou een keer!' (r. 137-138)
- '[Zwak verhaal!]' (r. 143)
- '[Nee, helemaal niet!]' (r. 172)
- '[Complete onzin! Ze hoeven de regels niet over te nemen]' (r. 176)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- ‘dat is echt een gotspe dat juist meneer Buma, van het CDA, dit pro-Europaverhaal probeert te houden’ – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 41-46)
- ‘Dat zijn tienduizend euro per Nederlander en u bent een gezinspartij, het CDA, geeft het Nederlandse gezien veertigduizend schuld cadeau. Geen wonder dat [u het slecht doet in de peilingen]’ – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 83-85)
- ‘U leert er niets van. U doet het bij de Grieken, u doet het bij de Spanjaarden en u wilt in Nederland het eigen risico wel verhogen voor de zieken?’ – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 135-137)
- ‘Wat ik u kwalijk neem, met zo’n grimas die u trekt, is dat u de kiezers de vorige keer heeft beloofd geen soevereiniteit over te dragen en nu nog snel voor de verkiezingen een ESN-verdrag tekent, een blanco-cheque tekent van 30 miljard en soevereiniteit opgeeft.’ – Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 412-414)

Argumentatiestructuur Mark Rutte

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De VVD heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Bij de VVD stijgen de huizenprijzen (r. 22-23)

1.1.1.1a Stijgende huizenprijzen leiden tot rust op de huizenmarkt (r.23)

(1.1.1.1b Rust op de huizenmarkt is wenselijk)

(1.1.1.1a’/1b’ Als stijgende huizenprijzen leiden tot rust op de huizenmarkt, dan zijn stijgende huizenprijzen wenselijk)

1.1.1.2 Het CPB is van mening dat de huizenprijzen stijgen bij de VVD (r. 20-21)

(1.1.1.2’ Als het CPB van mening is dat bij de VVD de huizenprijzen stijgen, dan geeft dat aan dat het aanvaardbaar is dat bij de VVD de huizenprijzen stijgen)

1.1.2 De VVD is de banenkampioen (?)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1a Als je op de PvdA stemt dan dalen de huizenprijzen met vijf procent (r. 21)

(2.1.1b Het is onwenselijk dat de huizenprijzen met vijf procent dalen)

(2.1.1a'/1b' Als stemmen op de PvdA leidt tot een huizenprijsdaling van vijf procent, is stemmen op de PvdA onwenselijk)

2.1.2 Het CPB is van mening dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen (r. 20-21)

(2.1.2' Als het CPB van mening is dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen, dan geeft dat aan dat het aanvaardbaar is (om te geloven) dat bij de PvdA de huizenprijzen met vijf procent dalen)

2.1.3 De PvdA wil de huizenmarkt hervormen (r. 51)

2.1.3.1a Het hervormen van de huizenmarkt leidt tot onrust op de huizenmarkt (r. 50)

(2.1.3.1b Onrust op de huizenmarkt is onwenselijk)

(2.1.3.1a'/1b' Als het hervormen van de huizenmarkt leidt tot onrust op de woningmarkt, dan is hervormen onwenselijk)

2.1.4 De PvdA scoort spectaculair slecht wat betreft werkgelegenheid (r. 90) (Uw partij breekt heel veel banen af op de korte termijn maar ook op de langere termijn gaan er zeventig, tachtigduizend banen verloren (r. 91-92)

2.1.4.1 Het blijkt uit de cijfers van het CPB dat de PvdA spectaculair slecht scoort op werkgelegenheid (r. 88)

(2.1.4.1' Als het CPB berekent dat de PvdA spectaculair slecht scoort op werkgelegenheid, geeft aan dat het aanvaardbaar is om te geloven dat de PvdA spectaculair slecht scoort op werkgelegenheid)

2.1.5 De PvdA zorgt er niet voor dat de staatsfinanciën snel op orde komen (r. 140-141)

2.1.6 De PvdA neemt allerlei risico's met het laten stijgen van de belastingen (r. 141-142) (u gaat een toptarief invoeren van zestig procent (r. 147-148))

2.1.5.1a-2.1.6.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden slechts tot een heel klein beetje koopkrachtreparatie (r. 156-157)

(2.1.5.1b-2.1.6.1b Een heel klein beetje koopkrachtreparatie (ten koste van andere verbeteringen in de economie) is onwenselijk)

(2.1.5.1a'/1b'-2.1.6.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot slechts een heel klein beetje koopkrachtreparatie, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de SP)

2.2.1a Op de SP stemmen leidt tot een verlies van tweehonderd vijftientig duizend banen (r. 394-395)

2.2.1b Het verlies van zoveel banen is een probleem (is onwenselijk) (r. 393-394)

(2.2.1a'/1b' Als stemmen op de SP leidt tot het verlies van zoveel banen, dan is stemmen op de SP onwenselijk)

(2.3 Stem niet op de PVV)

2.3.1 De PVV doet op de korte termijn heel erg weinig (r. 405-406)
(Vergelijkbaar met België?)

2.3.2 Meneer Wilders heeft een partijprogramma dat niet is doorgerekend door het CPB (r. 521)

(?)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie: zowel autoriteit van het CPB als die van de minister-president
- 3) Vergelijkingsargumentatie: België

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik denk', 'Ik kan me niets anders dan voorstellen dat u zeer teleurgesteld was dat de PvdA spectaculair slecht scoort wat betreft werkgelegenheid' (o.a. r. 18, r. 89, r. 157)
- 'Wij': 'dat we allereerst eerlijk moeten zijn' (o.a. r. 16-17, r. 45-46)
- 'u': 'dat kunt u niet' (o.a. r. 17, r. 21, 54-55)
- 'Je': 'Daarnaast ga je bij ons aan de slag', maar ook: 'Je moet dus een omgeving creëren waar dat mogelijk is'

2) Drieslag:

- 'Dat kunt u niet, dat kan ik niet, dat kunnen wij geen van allen' (r. 17-18)

3) Epitheton:

- prima instrument (r. 52), hoge belastingdruk (r. 52), heel veel mensen (r. 511), grote onzekerheid (r. 510)

4) Vragen:

- Subiectie: 'En dan is dus de vraag: hoe krijgen we banen naar Nederland' (r. 389)

5) 'Framing':

- Eerlijkheidsframe: 'Ik denk dat we allereerst eerlijk moeten zijn tegen Claudia Jansen' (r. 16) + 'En bij u, meneer Samsom, en u geeft het ook eerlijk toe, blijven ze dalen.' (r. 54-55) + 'U doet het weer.' + 'en dat moet u er dan ook eerlijk bij vertellen, u moet het hele verhaal vertellen dat is dan ook [eerlijk]' + 'u moet het eerlijke verhaal [vertellen] (...) [En] het hele verhaal. En daar heeft uw kiezer recht op. (r. 235-239)' + 'ik zal eerlijk zijn' (r. 516)

6) Anekdote/voorbeeld:

- 'maar het is zoals in België gebeurde tijdens de lange formatie. Toen bleef de economie nog wel doorgroeien, maar ondertussen liep de rot wel door en het gevolg is dat België nu wegzakt in een [...]' (r. 407-410)

7) Antithese

- 'en het blijkt dat bij uw partij, de PvdA, de huizenprijzen met 5% gaan dalen, door de maatregelen die u neemt, terwijl bij mijn partij de huizenprijzen gaan stijgen.' (stijgen – dalen) (r. 21-23)
- 'Die rust creëert u niet, u creëert verdere onrust' (r. 50)

Aanpassing aan het auditorium (talig):

- 'Ik denk dat we allereerst eerlijk moeten zijn tegen Claudia Jansen' (r. 16) → 'aanspreking van het publiek'

Mogelijke ontsporingen?

- 'En de PvdA, ik onderstreep arbeid, heeft een programma nu ingeleverd bij de kiezer dat uitgaat van een spectaculaire daling van het aantal banen in Nederland.' – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 127-129)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 De VVD handhaaft het eigen risico van driehonderdvijftig euro (r. 195)

1.2.2 De VVD wil van de eigen bijdragen af (r. 196-198)

(1.2.1.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat mensen minder hoeven te betalen)

(1.2.1.1b Het is wenselijk als mensen minder hoeven te betalen)

(1.2.1.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat mensen minder hoeven te betalen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.2.3 De VVD wil (ook) de managementlagen weghalen in de zorg (r. 319)

1.2.3.1a Minder managementlagen leidt tot meer mogelijkheden voor bewoners van verpleegtehuizen (r. 321-324)

(1.2.3.1b Meer mogelijkheden voor bewoners van verpleegtehuizen is wenselijk)

(1.2.3.1a'/1b' Als minder managementlagen leiden tot meer mogelijkheden voor bewoners van verpleegtehuizen, zijn minder managementlagen wenselijk)

1.2.4 De VVD houdt de kosten van de zorg onder controle (r. 331-332)

1.2.4.1a Door de kosten van de zorg onder controle te houden, leidt dat ertoe dat het Nederlandse zorgstelsel het beste van Europa kan blijven (r. 328)

(1.2.4.1b Het is wenselijk dat Nederland het beste zorgsysteem van Europa heeft)

(1.2.4.1a'/1b' Als de kosten van de zorg onder controle houden leidt tot dat Nederland het beste zorgstelsel van Europa kan houden, dan is het wenselijk om de kosten onder controle te houden)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen

1) voornaamwoorden:

- 'ik': 'ik vind het sympathiek' (r. 198, r. 316-318)

- 'je': 'Dus je moet daarnaast ook echt, en dat wil ik tegen meneer Roemer en meneer Samsom zeggen, je moet daarnaast ook in het belang, ook in het belang van Maria Huizinga, moet je ook kijken naar die oplopende kosten en we hebben het beste zorgstelsel van Europa' (r. 325-328)

- 'Wij' (o.a. r. 199, r. 332)

2) drieslag:

- 'Een euro van jezelf, een euro uit de verzekering en een euro vanuit de staat en maximaal is dat dan 150 euro.' (r. 200-201)

3) Opsomming:

- 'Daarnaast hebben wij in Nederland heel veel eigen bijdrage: voor de psychiater, voor de psycholoog, liggeld voor ligdagen, liggeld voor de geestelijke gezondheidszorg' (r. 195-197)

4) Epitheton:

- een van de beste zorgstelsels (r. 328), absoluut noodzakelijk. (r. 331)

5) Anekdote/voorbeeld:

- 'Verpleegtehuizen met drie managementlagen is van bekend dan zit je met z'n vieren aan een (...)tafeltje en heb je allemaal hetzelfde eten, is er een managementlaag dan kan er veel meer. Dan bepaal je zelf hoe laat je eet, of er een glas wijn bij is of niet, heb je veel meer mogelijkheden.' (r. 321-324)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 Mark Rutte heeft gezorgd voor een streng begrotingstoezicht (r. 307)

1.3.2 Mark Rutte wilde een enorme versterking van de interne markt (r. 308)

1.3.3 Mark Rutte was een van de eerste die zei dat Roemenië en Bulgarije niet moesten worden toegelaten (r. 318-319)

(1.3.1.1a-1.3.3.1a Bovenstaand handelen van Mark Rutte heeft gezorgd voor een sterke markt en munt in Europa)

(1.3.1.1b-1.3.3.1b Een sterke markt en munt in Europa is wenselijk)

(1.3.1.1a'/1b'-1.3.3.1a'/1b' Als bovenstaand handelen van Mark Rutte heeft gezorgd (geleidt) tot een sterke markt en munt in Europa, dan is het bovenstaand handelen van Mark Rutte wenselijk)

1.3.4 Ik zal nooit een risico nemen met het Nederlands pensioengeld, Nederlandse banen en met Nederlandse belangen, want ik sta hier voor het landsbelang en niet alleen het partijbelang (r. 421-424)

(?)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1a Op de PvdA stemmen leidt tot een permanente geldstroom van Noord naar Zuid-Europa (r. 295-396) en waren we op weg geweest naar een Euro-bond (wat betekent dat Nederland garant staat voor de leningen in Italië, Spanje en andere landen die niet op orde zijn) (r. 398-399)

(2.1.1b Een permanente geldstroom van Noord naar Zuid-Europa (r. 295-396) en op weg zijn naar een Euro-bond (wat betekent dat Nederland garant staat voor de leningen in Italië, Spanje en andere landen die niet op orde zijn) is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b' Als op de PvdA stemmen leidt tot een permanente geldstroom van Noord naar Zuid-Europa (r. 295-396) en waren we op weg geweest naar een Euro-bond (wat betekent dat Nederland garant staat voor de leningen in Italië, Spanje en andere landen die niet op orde zijn), dan is op de PvdA stemmen onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de PVV)

2.2.1 De PVV wil de Europese Unie verlaten (r. 260)

2.2.1.1a De Europese Unie verlaten leidt tot het spelen met banen, pensioenen en spaargelden van mensen (r. 258-260)

(2.2.1.1b Het spelen met banen, pensioenen en spaargelden van mensen is onwenselijk)

Analyse van het strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) autoriteitsargumentatie: de autoriteit van de minister-president in Europa

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Het is ontzettend belangrijk dat we de Nederlandse regels handhaven' (o.a. r. 253, r. 255, r. 302, r. 308, r. 395)
- 'Ik': 'En dat zeg ik ook tegen meneer Wilders', 'En ik vind oprecht' (o.a. r. 256, r. 309)
- 'u': 'dat is het verwijt dat ik u maak,' (r. 269)
- 'Je': 'Als je zegt, we moeten de Europese Unie uit'

2) Drieslag:

- 'ik vind het echt oprecht spelen met banen van mensen, met pensioenen van mensen, en spaargeld van mensen' (r. 258-259)
- 'Ik zal geen spelletjes spelen met Nederlands pensioengeld, met Nederlandse banen, met Nederlandse belangen' (r. 421-423)

3) Opsomming:

- ‘dan hadden wij een permanente geldstroom aangelegd van noord naar zuid Europa, dan waren we nu op weg naar niet alleen een bankenunie, maar ook naar het volledig garant staan voor de spaargelden in zuid Europa en dan waren we op weg naar een Euro-bond en dat betekent dat Nederland garant staat voor leningen in Italië, Spanje, landen die totaal niet op orde zijn.’ (r. 395-400)

4) Epitheton:

- ontzettend belangrijk (r. 253), Nederlandse (...), sterke markt, sterke munt (r. 257-258)

5) Oneliner

- ‘sterke markt is in Europa en een sterke munt’ (r. 257-258)

- ‘Wij staan hier als politici, met niet alleen een partijbelang, meneer Wilders, we staan hier ook voor het landsbelang’ (r. 423-424)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- ‘En meneer Wilders, dat is het verwijt dat ik u maak, u probeert populair te worden met een simpele zin: Uit de [Europese unie] [(...) en u gokt met de spaargelden en pensioenen, meneer Wilders]’ – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 269-271)

Argumentatiestructuur Diederik Samsom

(1 Stem op mijn partij)

(1.1. De PvdA heeft de (eerlijke?) oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Wij durven als een van de weinige partijen wel te hervormen op de woningmarkt (r. 4-5)

1.1.2 Bij de PvdA is de hypotheekrente over dertig jaar een eerlijk instrument, voor iedereen gelijk (r. 6-7)

1.1.1.1a-1.1.2.1a Door bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het doorbreken van het taboe dat de huizenmarkt nu al tien jaar in zijn gijzeling houdt (r. 7-8)

(1.1.1.1b-1.1.2.1b Het doorbreken van het taboe dat de huizenmarkt nu al tien jaar in zijn gijzeling houdt, is wenselijk)

(1.1.1.1a’/1b’-1.1.2.1a’/1b’) Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het doorbreken van het taboe dat de huizenmarkt nu al tien jaar in zijn gijzeling houdt, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.3 Bij de PvdA dalen de huizenprijzen (r. 30)

1.1.3.1a Het dalen van de huizenprijzen leidt tot zekerheid dat er weer bewogen wordt op de huizenmarkt (r. 30-32)

(1.1.3.1b De zekerheid dat er weer bewogen wordt op de huizenmarkt is wenselijk)

(1.1.3.1a'/1b' Als het dalen van de huizenprijzen leidt tot zekerheid dat er weer wordt bewogen op de huizenmarkt, dan is het dalen van de huizenprijzen wenselijk)

1.1.4 Het verkiezingsprogramma lijkt op de plannen van alle partijen op de woningmarkt (r. 40-43) (Verkapte autoriteit)

(1.1.4.1 Als ons verkiezingsprogramma lijkt op de plannen van alle partijen van de woningmarkt, dan zijn het goede plannen?)

1.1.5 Wij verlagen de belastingen (r. 162-163)

(1.1.5.1a Op de PvdA stemmen leidt tot het verlagen van de belastingen)

(1.1.5.1b Het verlagen van de belastingen is wenselijk)

(1.1.5.1a'/1b' Als het stemmen op de PvdA leidt tot het verlagen van de belastingen, is het stemmen op de PvdA wenselijk)

1.1.6 De PvdA kiest ervoor de huizenmarkt ook te hervormen bij de huur (r. 459)

1.1.7 Wij kiezen ervoor om de rekening van de pijn die nu al gecreëerd is, eerlijk te verdelen (r. 461-462)

1.1.8 Wij kiezen ervoor te blijven investeren in de toekomst (r. 462-463)

1.1.6.1a-1.1.8.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot economische groei (r. 460-461)

(1.1.6.1b-1.1.8.1b Economische groei is wenselijk)

(1.1.6.1a'/1b'-1.1.8.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot economische groei, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1a Mark Rutte zegt dezelfde dingen als twee jaar geleden (r. 138)

(2.1.1b En daar is niets van terecht gekomen)

(2.1.1a'/1b' Als Mark Rutte dezelfde dingen zegt als twee jaar geleden en daar is niets van terecht gekomen, dan moeten we hem nu niet weer geloven)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie ter ondersteuning eigen punten en om de punten van de tegenstander te verwerpen

De argumentatie gedurende het één-op-ééndebat verloopt richting het einde steeds rommeliger, waardoor er nauwelijks meer argumentatie meer naar voren wordt gebracht door Diederik Samsom. Zodoende is dit dan ook buiten beschouwingen gelaten.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'want wij als een van de weinige partijen, in tegenstelling tot de VVD' (o.a. r. 4-5, r. 99, r. 101-102, r. 162-163)

- 'Ons': 'Ons verkiezingsplan' (r. 42)

- 'U': 'U pakt daar de mensen keihard aan. Dat doen wij niet' (r. 100)

2) Drieslag:

- 'alle partijen op de woningmarkt, van de woonbond tot en met de makelaars tot en met de bouwers' (r. 40-41)

3) Opsomming:

- 'Er wordt niet meer gekocht, er wordt niet meer verkocht, er wordt niet meer gebouwd, er wordt niet meer verbouwd' (r. 9-11)

4) Epitheton:

- weinige partijen (r. 4), eerlijk instrument (r. 7), grootste drama's (r. 11), ferme keuzes, eerlijk te verdelen

5) Vragen:

- 'Wat zei u net over de staatsfinanciën? En het stijgen van de belastingen? Wat zei u daar nou net over?' (r. 144-145)

6) 'Framing':

- Taboeframe: 'En daarmee doorbreken we het taboe dat de huizenmarkt nu al tien jaar in zijn gijzeling houdt' (r. 7-9) + 'Al 10 jaar houden politici elkaar in gijzeling met een taboe op de hypotheekrenteaftrek en de hervormingen [op de woningmarkt]' (r. 35-36)

- Eerlijkheidsframe: 'Meneer Rutte, nu doet u het weer. Nu doet u het weer' (r. 162) + 'Uw mening, mijn mening moet allebei in ieder geval de waarheid spreken' + 'Meneer Rutte, als u een verkiezingsprogramma wil, een verkiezingscampagne wilt voeren op basis van uw eigen programma moet u uw eigen programma gewoon [vertellen] (...) [En niet] leugens verspreiden over die van anderen.' (r. 267-270)

- Keuzeframe: ‘Wij maken inderdaad keuzes voor een sterker en socialer Nederland’ + ‘Wij maken nog een keuze, minstens zo belangrijk, vooruitgang mogelijk blijven maken.’ + ‘Daar kiezen wij niet voor. Dat klopt.’ + ‘Dat is de werkelijkheid waarmee we zitten, en binnen die werkelijkheid worden er inderdaad ferme keuzes gemaakt’ + ‘Wij kiezen ervoor om de rekening van de pijn die nu al gecreëerd is, eerlijk te verdelen. En, we kiezen ervoor om te blijven investeren in de toekomst. Die keuzes zijn relevant,’ (r. 458-464)

7) Oneliner:

- ‘Wij maken inderdaad keuzes voor een sterker en socialer Nederland’ (r. 96)
- ‘Samen zorgen voor een sterker en socialer Nederland’ (r. 110)

Aanpassingen aan het publiek (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- Ad hominem, circumstantial: ‘Dat zei u twee jaar geleden ook’ (r. 138)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 De marktwerking is onwenselijk (r. 297-298)

1.2.1.1a De marktwerking leidt ertoe dat verzorgenden geen tijd meer hebben om een praatje te houden met mensen en ze zo in de gaten te houden (r. 294-297)

(1.2.1.1b Geen tijd meer hebben om een praatje te houden met mensen en ze zo in de gaten kunnen houden is onwenselijk)

(1.2.1.1a’/1b’ Als de marktwerking ertoe leidt dat verzorgenden geen tijd meer hebben om een praatje te houden met mensen om ze zo in de gaten te houden, dan is de marktwerking onwenselijk)

1.2.2 We moeten een miljard investeren in de zorg dicht bij mensen (r. 307)

1.2.2.1a Een miljard investeren in de zorg dicht bij mensen leidt tot dat mensen langer thuis kunnen blijven wonen en misschien wel helemaal niet naar een verzorgingstehuis hoeven (r. 308-309)

(1.2.2.1b Het is wenselijk dat mensen langer thuis kunnen blijven wonen en misschien wel helemaal niet naar een verzorgingstehuis hoeven)

(1.2.2.1a’/1b’ Als een miljard investeren leidt tot dat mensen langer thuis kunnen wonen en misschien wel helemaal niet meer naar een verzorgingstehuis hoeven, dan is een miljard investeren in de zorg dicht bij mensen wenselijk)

1.2.3 Ziekenhuizen moeten met elkaar gaan samenwerken en stoppen met elkaar te concurreren (r. 361-362)

1.2.3.1a Ziekenhuizen die meer samenwerken leidt tot meer zorg en kortere wachtlijsten en toename in kwaliteit (r. 365-370) (Voorbeeld regio Eindhoven)

(1.2.3.1b Meer zorg en kortere wachtlijsten en meer kwaliteit zoals in de regio Eindhoven is wenselijk)

(1.2.3.1a'/1b' Als ziekenhuizen meer samenwerken en minder concurreren leidt tot meer zorg en kortere wachtlijsten en meer kwaliteit, is samenwerken en minder concurreren wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie ter ondersteuning punten en verwerpen punten van de tegenstanders

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden

- 'Wij': 'Laten we dit debat niet' (r. 360)

- 'Je': 'Daarvoor heb je tijd nodig voor een patiënt'

- 'u': '[Stap dan ook af] van die rare indicatie en organen uit ivoren torens waarbij u met [formulieren werkt,' (r. 418)

2) Epitheton:

- oudere meneer (r. 296), groot compliment (r. 291-292), beetje dementeert (r. 269-267), betere zorg

3) Vragen:

- Subiectie: En wat gebeurt er? Er wordt meer zorg geleverd, de wachtlijsten nemen af (r. 365-366)

4) Anekdote/voorbeeld:

- 'Maar heel veel van haar collega's hebben daar een baan en het water staat hun aan de lippen. Want ze rennen door de gangen, hebben geen tijd meer om een mooi praatje met iemand te houden en dat is niet alleen voor de gezelligheid, zo'n praatje, zo'n praatje zorgt ervoor dat mensen kunnen ontdekken of het misgaat met een oudere meneer, of hij misschien een beetje dementeert. Daarvoor heb je tijd nodig voor een patiënt.' (voorbeeld van werkdruk in de zorg) (r. 292-297)

- ‘Bijvoorbeeld eens kijken naar de realiteit op dit moment. In de regio Eindhoven zijn ziekenhuizen met elkaar gaan samenwerken, in plaats van met elkaar te concurreren. Dat is ingewikkeld in de Nederlandse marktwerking, want dan moeten ze de mededingingsautoriteit uitschakelen, maar het is gelukt. En er wordt gebudgetteerd. En wat gebeurt er? Er wordt meer zorg geleverd, de wachtlijsten nemen af [en] (...) En de kwaliteit van de zorg [neemt toe]’ (r. 360-370)

Aanpassingen aan het auditorium:

- Complimenteren van de mevrouw in het filmpje (r. 291-292)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 Wij moeten Griekenland blijven steunen (r. 213)

1.3.1.1a Griekenland blijven steunen leidt tot een sterk Europa (r. 213)

(1.3.1.1b Een sterk Europa is wenselijk)

(1.3.1.1a’/1b’ Als Griekenland blijven steunen leidt tot een sterk Europa, dan is het wenselijk om Griekenland te blijven steunen)

1.3.2 De PvdA wil dat er meer afspraken komen over onder welke omstandigheden en welke inkomens die mensen hier mogen komen werken en dan moeten we die regels ook handhaven (r. 225-227)

1.3.2.1a Meer afspraken leiden tot een sterker Europa (en dan houdt deze man zijn baan) (r. 227-228)

(1.3.2.1b Een sterker Europa (en dat mensen hun baan behouden) is wenselijk)

(1.3.2.1a’/1b’ Als meer afspraken leiden tot een sterker Europa, dan zijn meer afspraken wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 Mark Rutte is als minister-president blijven bekvechten in Europa (r. 378-381)

2.1.1.1a Het bekvechten van Mark Rutte heeft ervoor gezorgd dat we tweeëntwintig Europese toppen verder zijn en dat er nog steeds geen problemen zijn opgelost (r. 381-388)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk dat we al tweeëntwintig Europese toppen verder zijn en dat er nog steeds geen problemen zijn opgelost)

(2.1.1.1a'/1b' Als het bekvechten van Mark Rutte ervoor heeft gezorgd dat er nog steeds geen problemen zijn opgelost, dan is het bekvechten van Mark Rutte onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik had het over...' (r. 207-211)

- 'Wij': 'Waar wij niet bij kunnen voorstellen, als wij Griekenland een kans willen bieden' (r. 210-214, r. 224-227)

- 'u': 'en u was afgelopen jaren de minister-president van dit land' (r. 378-379)

2) Epitheton:

- Sterk Europa (r. 207), linkmichelijke constructies (r. 223), politieke leiders

3) Vragen:

- Subiectie: 'dan zou het kunnen zijn dat de vraag komt, mag het een halfjaar langer duren? En omwille van een sterk Europa zeg ik dan ja, omdat wij uiteindelijk sterker worden, als wij bij elkaar blijven.' (r. 212-214)

4) 'Framing':

- Leiderschapsframe (van Mark Rutte): 'en u was afgelopen jaren de minister-president van dit land' (r. 379)

5) Antithese:

- 'Niet te veel regels, maar te weinig' (r. 221)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

Mogelijke ontsporingen?

- 'En op die manier kom je dus niet uit de crisis. Het is aan politieke leiders, en u was afgelopen jaren de minister-president van dit land, het is aan politieke leiders om gezamenlijk een oplossing voor dit probleem te vinden en niet te blijven bekvechten waardoor we inmiddels 22 Europese toppen verder zijn, waar 22 keer een te kleine stap is gezet en vijfhonderd miljoen Europeanen nog chagrijniger werden' – Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 377-383)

Argumentatiestructuur Emile Roemer

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De SP heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Ze moeten zo snel mogelijk echt gaan investeren in de economie
(r. 316-317)

1.1.1.1a Echt gaan investeren in de economie leidt tot de enige manier
om mensen een baan te geven (r. 317-318)

(1.1.1.1b Het is wenselijk als het leidt tot mensen weer een baan geven)

(1.1.1.1a'/1b' Als echt gaan investeren in de economie leidt tot de enige
manier om mensen een baan te geven, dan is investeren in de economie
wenselijk)

1.1.2 Wij nivelleren (r. 444)

1.1.2.1a Nivelleren leidt tot meer mensen met parttimebanen (wat goed
is als we het straks over de zorg hebben en ook horen dat veel mensen
aan mantelzorg en vrijwilligerswerk moeten gaan doen) (r. 444-446)

(1.1.2.1b Meer mensen met parttimebanen is wenselijk)

(1.1.2.1a'/1b' Als nivelleren leidt tot meer mensen met parttimebanen,
dan is nivelleren wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1a Stemmen op de VVD heeft geleid tot het feit dat ondernemers
geen vertrouwen meer hebben (r. 431-432)

(2.1.1b Geen vertrouwen van de ondernemers is onwenselijk)

(2.1.1a'/1b' Als stemmen op de VVD heeft geleid tot het feit dat
ondernemers geen vertrouwen meer hebben, is stemmen op de VVD
onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden

- 'ik': 'laat ik veilig zijn', 'dat die nu begint te klagen dat ik het niet goed doe' (o.a. r. 311)
- 'Ze': 'Daarom moeten ze zo snel mogelijk echt gaan investeren in de economie' (r. 316)
- 'U': 'Nee, dat heeft u niet goed gezien', 'de partij die de afgelopen twee jaar aan de knoppen heeft gezeten' (o.a. r. 327)
- 'Wij': (r. 337, r. 341)

2) Opsomming:

- 'Het enige wat de economie, als de economie op z'n gat ligt, als bedrijven het niet durven, als banken zeggen we doen even niets, als mensen denken ik ga niets uitgeven en niemand gaat investeren, dan is het aan de overheid om te zorgen dat er een impuls komt' (r. 312-316)

3) Epitheton:

- de enige manier, de beste of minst slechte programma,

4) Vragen:

- Subiectie: 'Weet je wat we moeten afspreken? Ik ga het de komende vier/vijf jaar doen, en als het dan niet goed is, mag u gaan klagen' (r. 433-435)

5) 'Framing':

- Keuzeframe: 'Onderverdiend, zonder zekerheid, daar kies ik inderdaad niet voor [meneer Rutte]' (r. 448)

6) Antithese:

- 'dat het vertrouwen alleen maar minder is geworden en de werkloosheid alleen maar meer is geworden' (r. 430-431)

7) Ownership:

- 'ook te horen dat veel mensen aan mantelzorg moeten doen, vrijwilligerswerk moeten gaan doen, en u wilt ze allemaal in pulpbanen hebben' – de zorg (bij het onderwerp crisis) (r. 443-448)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De SP heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Wij stoppen met de marktwerking (r. 28-29) (levert twee miljard euro op (r. 65))

1.2.2 Stop nu eens eindelijk met die enorme bureaucratie en verspilling (r. 29-30)

1.2.3 Maak de zorg kleinschalig, zodat we daar minder managementlagen in hebben (r. 30-31)

1.2.1.1a-1.2.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat we de menselijke maat in de zorg terugkrijgen (r. 30)

(1.2.1.1b-1.2.3.1b Het is wenselijk dat we de menselijke maat in de zorg terugkrijgen)

(1.2.1.1a'/1b'-1.2.3.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat we de menselijke maat in de zorg terugkrijgen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op D66)

2.1.1 U gaat een drempel opwerpen met hele hoge eigen risico's (r. 100-101)

2.1.2 U gaat (de rekening verhogen) voor een bezoek aan de huisarts (r. 102-103)

2.1.3 (U gaat) liggeld in het ziekenhuis (vragen) (r. 103)

2.1.4 Het is de rekening verleggen naar de patiënt (r. 113)

2.1.1.1a-2.1.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat de zorg onbetaalbaar wordt voor heel veel mensen (r. 100)

(2.1.1b-2.1.4.1b Het is onwenselijk als de zorg onbetaalbaar wordt voor heel veel mensen)

(2.1.1a'/1b'-2.1.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat de zorg onbetaalbaar wordt voor heel veel mensen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de VVD)

2.2.1 Mark Rutte doet een 'Clintontje' (r. 208)
(?) (vergelijkingsargumentatie)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Vergelijkingsargumentatie: Mark Rutte – Clinton

Keuze uit de presentationele middelen

- 1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'hebben we alleen maar bezuinigingen gekregen', 'als we in de zorg gaan kijken' (inclusief wij) + 'dat wij de menselijke maat in de zorg gaan herstellen', en dat wij gaan bezuinigen waar het kan' (exclusief wij) (o.a. r. 23)

- 'ik': 'nou, ik had gezegd'

- 'U': (o.a. r. 100-103)

- 2) Drieslag:

- 'voor de mensen die er wonen, moeten zijn en werken' (r. 27-28)

- 'En ervoor zorgen dat iedereen die de zorg nu heeft, behoudt en kan blijven betalen'

- 3) Opsomming:

- 'Dat betekent dus weg met die marktwerking en stop nu eens eindelijk met die enorme bureaucratie en verspilling en maak de zorg kleinschalig, zodat we daar minder managementlagen in hebben' (r. 28-31)

- 4) Epitheton:

- 'grotere positie, belangrijkere positie, menselijke maat (r. 27), gezond oud,

- 5) Vragen:

- Subiectie: 'en waarom? Omdat het in de politiek alleen maar over de cijfertjes ging' (r. 24)

- 6) Oneliner:

- 'Iedereen wil graag gezond oud worden' (r. 21-22)

- 7) Anticipatie:

- 'want ik neem aan dat hij nu netjes toezegt 'meneer Roemer ik heb u verkeerd begrepen. Ja wij van de VVD hebben inderdaad toegestemd met een eigen risico verhoging en ja, die 150 euro komt er nog boven op' + 'Sorry ik heb u verkeerd begrepen en u had toch gelijk' (r. 177-186)

- 8) Anekdote/Vergelijking (?):

- 'Dit doet me een beetje aan een Clintontje denken.' + 'Ja, 'we did not have seks', weet je wel, dat is hetzelfde verhaal' (r. 208-212)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- 'Dit doet me een beetje aan een Clintontje denken.' – Argumentum ad hominem, abusive? (r. 208)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De SP heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 Er zijn al (te) veel Europese regels (En de volgende Europese regels komen er ook al weer aan (r. 244))

1.3.1.1a Veel Europese regels leiden ertoe dat wij straks helemaal geen eigen transportbedrijf meer hebben (doordat buitenlanders hier 'zomaar' kunnen werken) (r. 242-247)

(1.3.1.1b Het is onwenselijk als we straks geen eigen transportbedrijf meer hebben)

(1.3.1.1a'/1b' Als veel Europese regels leiden tot dat wij straks helemaal geen eigen transportsector hebben, dan zijn veel Europese regels onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Dat hadden we niet moeten doen' (o.a. r. 249)

- 'Hij': '. Samsom heeft natuurlijk hartstikke gelijk als hij zegt' (r. 237)

- 'Je': 'En dat is als je veel te hard en veel te snel met die ontwikkeling gaat en je eigen huis niet op orde hebt en de mensen niet mee neemt in de ontwikkeling.' (r. 247- 249)

2) Drieslag:

- 'Roemeense, Poolse, Tsjechische chauffeurs' (r. 242)

3) Epitheton:

- hartstikke gelijk (r. 237),

4) Antithese:

- ‘Wat je net zag, was de een wil helemaal uit Europa, de ander wil er nog dieper in,’ (r. 238-239)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Argumentatiestructuur Alexander Pechtold

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 D66 heeft de oplossing voor economische crisis)

1.1.1 We moeten de hypotheekrenteaftrek beperken, niet afschaffen (r. 360)

1.1.2 We moeten de overdrachtsbelasting niet afschaffen (r. 361)

1.1.3 We moeten zorgen dat er wat veranderd bij de sociale huurwoningen (r. 362)

1.1.1.1a-1.1.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat het vertrouwen terugkomt (en dat zou na zeven jaar taboes eindelijk eens moeten gebeuren) (r. 363-364)

(1.1.1.1b-1.1.3.1b Het is wenselijk als het vertrouwen terugkomt)

(1.1.1.1a’/1b’-1.1.3.1a’/1b’ Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden totdat het vertrouwen terugkomt, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 Mark Rutte komt met hetzelfde verhaal als twee jaar geleden (r. 498)
(?)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'ik': 'En ik denk dat er andere mensen zijn die zich afvragen hoe kom ik van de lijst af' (r. 348-349, r. 497)
- 'Je': 'En wat je zag wat er gebeurde' (o.a. r. 500)
- 'Wij': 'is dat we allebei de kanten doen, we moeten eerst ...' (exclusief?) (o.a. r. 358)
- 'De lijsttrekker van de VVD' (r. 498)

2) Drieslag:

- 'van woningeigenaren, makelaars, huurders' (r. 503)

3) Epitheton:

- het aller- allerbelangrijkste (r. 487)

4) Vragen:

- Subiectie: 'En ik denk dat er andere mensen zijn die zich afvragen hoe kom ik van de lijst af voor een sociale huurwoning.' → Pechtold probeerde antwoord te geven op de vraag van de mensen thuis (r. 347-349)

5) 'Framing':

- Taboeframe: 'wat illustratief is voor de zeven jaren, van vooruitschuiven van de taboes' + 'Dat is het belangrijkste om vertrouwen terug te krijgen en dat zou na zeven jaar taboes nou eindelijk eens moeten gebeuren.' + 'het allerbelangrijkste is dat we dat taboe doorbreken' + 'wat een creativiteit er kwam van woningeigenaren, makelaars, huurders, die zeiden eindelijk doorbreekt de politieke taboe. En u maakt daar nu weer een taboe van en' (r. 357-364, r. 504)

Aanpassingen aan het auditorium:

- En ik denk dat er andere mensen zijn die zich afvragen hoe kom ik van de lijst af voor een sociale huurwoning.' → Pechtold probeerde antwoord te geven op de vraag van de mensen thuis (r. 347-349)

Mogelijke ontsporingen?

- 'En ik hoor zojuist dat, de lijsttrekker van de VVD, hetzelfde herhalen als twee jaar geleden.' – Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 498-499)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 D66 heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 D66 gaat het eigen risico van de laagste inkomens via de zorgtoeslag financieren (r. 91-92)

1.2.1.1a Het financieren van de eigen risico's van mensen met een laag inkomen via de zorgtoeslag leidt tot een zorgsysteem dat voor iedereen betaalbaar blijft (r. 93-94)

(1.2.1.1b Het is wenselijk als het zorgsysteem voor iedereen betaalbaar blijft)

(1.2.1.1a'/1b' Als het financieren van de eigen risico's van mensen met een laag inkomen via de zorgtoeslag leidt tot dat het zorgsysteem voor iedereen betaalbaar blijft, is het financieren van de eigen risico's van mensen met een laag inkomen via de zorgtoeslag wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP)

2.1.1 U wil terug van de concurrentie naar een systeem van budgetten per regio met kantoren die dat verdelen (r. 41-42)

2.1.1.1a Een systeem van budgetten per regio leidt tot wachtlijsten zoals in de jaren negentig (r. 43-44)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk als er wachtlijsten komen zoals in de jaren negentig)

(2.1.1.1a'/1b' Als een systeem van budgetten per regio leidt wachtlijsten zoals in de jaren negentig, dan is een systeem van budgetten per regio onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie: doorrekeningen van het CPB

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik' + 'Wij': 'En als ik naar dit filmpje kijk, realiseer ik me, dat we steeds meer over de zorg praten als boekhouden, als financiële problemen', 'Toen wij geboren werden' + 'Het mooie van het vijfpartijenakkoord was dat wij bijvoorbeeld het eigen risico voor de laagste inkomens, had u er maar aan mee gedaan, volledig via de zorgtoeslag gefinancierd wordt.' (r. 4-15, r. 39, r. 68, r. 91-92, r. 160)

- 'u': 'En wat u dadelijk gaat creëren met een systeem dat we al gehad hebben, want u wil terug van de concurrentie naar een systeem van budgetten per regio met kantoren die dat verdelen.', 'onder uw systeem' + 'Ik bemerk bij de SP' (soort 'u') (r. 40-41, r. 69, r. 92)

- 'Je': 'waar je dus niet te veel op moet bezuinigen'

2) Epitheton:

- belangrijkste onderwerpen,

3) Vragen:

- Subiectie: 'En waar het nu om gaat, is de vraag niet alleen, hoe gaan we dat betalen maar ook hoe houden we dat voor iedereen betaalbaar, bereikbaar ongeacht leeftijd, ongeacht inkomen, ik wil daar geen tweedeling in.' (r. 14-15)

- 'Bij ons draait het niet alleen om hoe betalen we de rekening, maar hoe houden we hem voor iedereen betaalbaar? En hoe zorgen we ervoor dat er geen tweedeling ontstaat in de zorg, waar uw systeem naar toe werkt?' (r. 93-95)

- Retorisch: 'U bent toch geschrokken van uw eigen doorrekening van het CPB?' (r. 132-133)

4) 'Framing':

- Eerlijkhedenframe: '[Verteld u dan het hele verhaal] (r. 376)

5) Anekdote/voorbeeld:

- 'dat we het eens zijn over de kwaliteit die we daar hebben gecreëerd en dat als ik bedenken, dat deze mevrouw, langs mensen loop, die op een eigen kamer zitten en ik bedenken dat vroeger, mijn grootmoeder, met zes op een zaal, ze mocht haar stoel meenemen, iets voor aan de muur en alles wat er op het nachtkastje paste.' (r. 9-15)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 D66 heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 D66 blijft naar de toekomst kijken (r. 296-297) (?)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PVV)

2.1.1 Het verhaal van meneer Wilders is nog niet veel anders dan in 2010 (r. 283) (?)

(2.2 Stem niet op de VVD)

2.2.1 Meneer Rutte kijkt niet naar de toekomst (?) (r. 296-297)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

De argumentatie van Pechtold heeft niet tot nauwelijks betrekking tot beleid met betrekking tot de problemen in Europa. Onduidelijk om welke argumentatieschema's het gaat.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'ik' + 'mij': Het begint me zelfs een beetje te vervelen (r. 283)

- 'u': 'En u sluit het nog steeds niet uit' (Richting Mark Rutte) (r. 286)

2) Oneliner:

- 'en dat betekent dat we, in tegenstelling tot Rutte wel naar een toekomst moeten kijken, om vandaag een eerste stap te kunnen zetten' (r. 296-297)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- 'en dat betekent dat we, in tegenstelling tot Rutte wel naar een toekomst moeten kijken, om vandaag een eerste stap te kunnen zetten. En dat is de afgelopen twee jaar [niet gebeurd]' – Argumentum ad hominem – circumstantial (r. 295-298)

- 'Europa heeft problemen maar het verhaal van meneer Wilders was in 2010 niet veel anders. Het begint me zelfs een beetje te vervelen.' – Argumentum ad hominem, tu quoque (?) (r. 282-284)

Argumentatiestructuur Sybrand van Haersma Buma

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 CDA heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 We moeten de schulden afbetalen (r. 372)

1.1.2 We moeten banen creëren (r. 376)

1.1.3 We moeten af van de schulden van hypotheke (r. 380)

1.1.1.1a-1.1.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat we ook na twaalf september uit de crisis kunnen komen (r. 370)

(1.1.1.1b-1.1.3.1b Het is wenselijk om na twaalf september uit de crisis te kunnen komen)

(1.1.1.1a'/1b'-1.1.3.1a'/b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden totdat we na twaalf september ook uit de crisis kunnen komen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatisch argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik hoor de collega's (...) zeggen' (o.a. r. 368)
- 'het CDA': 'Wat het CDA betreft' (r. 383)
- 'Wij': 'dus ook dat we van de schulden van hypotheke af moeten' (o.a. r. 370-372)
- 'Ze': 'maar dan moeten ze ook wel gaan aflossen' (r. 382-383)

2) Oneliner:

- 'Maar dit is geen crisis van kampioenen' (r. 369)

3) Antithese:

- 'We hebben te veel schulden en we hebben te weinig banen' (r. 371-372)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 CDA heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Wij moeten zorg bieden op gebieden waar zorg nodig is (r. 414-415)

1.2.1.1a Zorg bieden waar zorg nodig is leidt tot bezuinigen omdat niet zomaar iedereen bijvoorbeeld een scootmobiel krijgt (r. 412-413)

(1.2.1.1b Het is wenselijk als mensen niet zomaar een scootmobiel krijgen (als zij deze niet nodig hebben))

(1.2.1.1a'/1b' Als zorg bieden waar zorg nodig is leidt tot bezuinigen, dan is zorg bieden waar het nodig is wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatisch argumentatie
- 2) Vergelijkingsargumentatie: voorbeeld scootmobiel

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'we moeten wel realiseren dat we in Nederland een topland hebben qua zorg' (inclusief wij), 'Wij moeten toe naar zorg, en wij kunnen ook toe naar zorg, waar we zorg bieden op gebieden waar zorg nodig is' (o.a. r. 246)
- ik': 'En toen ik het debat zag', 'En toen ik meneer Rutte hoorde praten' (r. 243-244, r. 246, r. 250-251)
- 'u': 'en dan zegt u vervolgens' (r. 258)

2) Vragen:

- Subiectie: 'De grote vraag is, hoe houden we die zorg zo goed. En dan ben ik eerlijk, en dan kijk ik naar de anderen hier ook, de zorg wordt duurder' (r. 245-247)
- Subiectie: 'En toen ik meneer Rutte hoorde praten, de vraag hoorde krijgen, gaat het eigen risico omhoog? toen dacht ik, ja dat gaat omhoog van 220 naar [350]' (r. 249-251)

3) 'Framing':

- Eerlijkhedenframe: 'En dan ben ik eerlijk' + 'Maar het wordt duurder, laten we er eerlijk in zijn' (o.a. r. 246)

4) Anekdote/voorbeeld:

- 'Ik sprak deze week een buurtverpleegkundige in Groningen. En die begon bij mij over de scootmobiel. En die zei: Hier staan heel veel scootmobiel en die worden te weinig gebruikt. Daar moeten we veel selectiever [mee om gaan] (...) omdat men wel een scootmobiel krijgt maar er wordt niet gevraagd, heb je ook echt een scootmobiel nodig en ga je hem gebruiken?' (r. 395-404)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 Het CDA heeft de oplossingen voor de problemen in en rond Europa)

1.3.1 We moeten Europa versterken in de kopgroep (r. 65)

1.3.2 We moeten samen de schouders eronder zetten (r. 66)

1.3.1.1a-1.3.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het redden van Europa (r. 70)

(1.3.1.1b-1.3.2.1b Het is wenselijk om Europa te redden)

(1.3.1.1a'/1b'-1.3.2.1a'/b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het redden van Europa, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PVV)

2.1.1 De PVV loopt weg uit Europa (r. 30-31)

2.1.1.1a Weg lopen uit Europa leidt tot dat de crisis niet kan worden opgelost (r. 31)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk als een crisis niet wordt opgelost)

(2.1.1.1a'/1b' Als weglopen uit Europa leidt tot dat de crisis niet kan worden opgelost, dan is weglopen uit Europa onwenselijk)

2.1.1.2a Weglopen helpt de mensen in Urk niet (r. 129)

(2.1.1.2b Het is onwenselijk om de mensen in Urk niet te helpen)

(2.1.1.2a'/2b' Als weglopen leidt tot het niet kunnen helpen van de mensen in Urk, dan is weglopen onwenselijk)

2.1.1.3a Weglopen uit Europa leidt tot het feit dat wij moeten concurreren met Brazilië, China, Rusland en India in ons eentje (r. 150-151)

(2.1.1.3b het is onwenselijk om in ons eentje te concurreren met landen als Brazilië, China, Rusland en India)

(2.1.1.3a'/3b' Als weglopen uit Europa leidt tot dat wij in ons eentje moeten concurreren tegen landen als Brazilië, China, Rusland en India, dan is weglopen uit Europa onwenselijk)

(2.2 Stem niet op de VVD)

2.2.1 Mark Rutte handelt inconsistent (r. 340-347)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

2) Vergelijkingsargumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'u': 'Wat is uw antwoord? U loopt weg. U loopt weg uit Europa en u loopt weg uit de euro' + 'u als minister-president' (o.a. r. 30, r. 64, r. 87-88)

- 'Wij': 'Wij moeten in Europa, maar dan wel samen de schouders eronder. En dat kan. We hebben een toekomst in Europa' (inclusief wij) (o.a. r. 31-32, r. 37, r. 65, r. 127-128, r. 149,)

- 'Ik': 'Want ik heb de afgelopen tijd, ik heb de afgelopen jaren ook weleens het gevoel gehad' (o.a. r. 159, r. 337, r. 340)

2) Drieslag:

- 'En de oorzaken van de crisis in Europa is hebzucht, te veel eigen belang en korte termijn denken.' (r. 20-21)

- 'Een crisis door hebzucht, een crisis door eigen belang, door korte termijn denken' (r. 193-194)

3) Vragen:

- Subiectie: 'Wat zegt u? Weg uit Europa! Wat zeg ik? Wij moeten Europa versterken in de [kopgroep, want samen de schouders eronder...]' (r. 64-66)

- Subiectie: '[En wat doet u dan?] Wat geeft u als antwoord op de crisis in Europa? U loopt weg. Op weg naar een nieuwe crisis.' (r. 87-88)

- Subiectie: 'Honderdduizenden banen, en u zegt laat maar zitten? We stappen eruit? Ik zeg, we gaan door, samen de schouders eronder.' (r. 187-188)

4) 'Framing':

- Eerlijheidsframe: 'Het oude liedje (...) Het is het oude verhaal' + 'Dat is helemaal niet het makkelijk verhaal, maar wel een verhaal dat werkt.' + 'Tegen dat sprookje ga ik graag weer in.' (r. 112-116)

- Keuzeframe: 'en uw keuze is weg uit [Europa]'

- Leiderschapsframe (tegen Mark Rutte): 'ik heb de afgelopen jaren ook weleens het gevoel gehad dat we wel erg moesten roepen naar het kabinet en u als minister-president voordat u in Europa stappen zette, die nodig was'

5) Anekdote/voorbeeld:

- 'De toekomst van Europa is met Nederland. Denk aan de Rotterdamse haven, die is niet zo groot omdat we zoveel goederen in Zuid-Holland verkopen, of omdat we in Nederland zo veel verkopen. Schiphol is niet groot vanwege de binnenlandse vluchten, maar omdat het een hub is, zoals dat zo mooi heet, voor Europa. Voor de open grenzen! Rotterdam is groot, dankzij Europa.' (r. 182-188)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

Mogelijke ontsporingen?

- 'We hadden een debat in de Kamer en u zegt, nee we gaan geen bankensteun geven. U komt terug: ja. Bankensteun. Dat moffelt u weg onder het mom, kleine stapjes, maar in de werkelijkheid Europa voor een minister-president ja zeggen en [ja doen]' – Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 340-343)

Bijlage 6. Transcriptie Carrédebat

Debatleider: Rick Nieman

Onderwerp: Economische crisis

Stelling: Het is nu beter om de economie te stimuleren dan om fors te bezuinigen

1. Debatleider: Het vierde en laatste debat gaat over de economische crisis. Moeten we nu
2. fors gaan bezuinigen om zo het begrotingstekort om laag te brengen, bijvoorbeeld de
3. drie procent die zijn afgesproken in Europees verband, of moeten we de economie juist
4. extra stimuleren. Stelling vier luidt: ‘Het is nu beter om de economie te stimuleren dan
5. om fors te bezuinigen’. Aan dit debat doen mee Emile Roemer, van de SP, Jolande Sap
6. van GroenLinks, Mark Rutte van de VVD en Sybrand Buma van het CDA. We beginnen
7. bij u meneer Roemer, u heeft 45 seconden. Gaat u gang.
- 8.
9. Emile Roemer: de afgelopen periode heeft de minister-president en ook een aantal van
10. zijn vriendjes, geprobeerd mensen duidelijk te maken dat ons beleid tot een hele grote
11. ramp zou gaan leiden. De mensen die de afgelopen twee jaar het beleid hebben gezien,
12. hebben gezien dat het beleid van de afgelopen jaren juist erg rampzalig is geweest. Meer
13. dan vijfhonderdduizend werklozen, de zorg waar bureaucratie en verspilling de
14. overhand hebben gekregen, jongeren die geen betaalbare woning meer kunnen krijgen,
15. ouderen die bezorgd zijn of ze nog wel hun pensioen krijgen. Allemaal zaken waar
16. mensen zich heel erg druk over maken en heel veel zorgen over maken. En wat gaat er
17. dan gebeuren? Nog meer bezuinigen, waardoor de economie nog verder in de slob raakt.
18. Daarom is het van belang dat we afscheid nemen van het neoliberalen beleid van de
19. afgelopen tijd en wij zeggen dat in Brabant gewoon: ‘Houdoe en bedankt’.
- 20.
21. DL: Bedankt meneer Roemer. Mevrouw Sap, 45 seconden voor u over deze stelling.
- 22.
23. Jolande Sap: Nou, ik stem voor, maar eigenlijk vind ik het een valse tegenstelling.
24. Meneer Roemer heeft net uitgelegd dat we de economie moeten stimuleren, en dat klopt.
25. En meneer Rutte en Buma zullen straks uitleggen dat we juist moeten bezuinigen, en
26. dat klopt ook. De heren doen net alsof we moeten kiezen tussen beiden, en dat klopt
27. niet. De vraag is niet, hoeveel moet je stimuleren of hoeveel moet je bezuinigen, de
28. vraag is welke economie stimuleer je, en waar leg je de rekening. En GroenLinks legt
29. de rekening bij de grote vervuilers, bij de hogere inkomens. En daarmee creëren we
30. ruimte om nieuwe banen te scheppen, juist voor de laagste inkomens. En op die manier
31. stimuleren wij een eerlijke en groene economie.
- 32.
33. DL: Okay, mevrouw Sap. Dank u wel. Mark Rutte, VVD, 45 seconden.
- 34.
35. Mark Rutte: de verkiezingen van 12 september gaan over drie dingen. Banen, banen en
36. banen. Om in Nederland meer banen te krijgen moeten we in Nederland een aantal
37. dingen tegelijkertijd doen. In de eerste plaats het vertrouwen herstellen, en dat doe je
38. ook door te zorgen dat de overheidsfinanciën op orde maken, anders zijn mensen bang

39. dat op de lange termijn de belastingen fors zullen worden verhoogd en zullen bedrijven
40. niet meer investeren. Dus de overheidsfinanciën op orde, absoluut prioriteit één.
41. Tegelijkertijd moeten we investeren, tuurlijk moeten we investeren. In het onderwijs.
42. We moeten investeren in wegen en we moeten ook investeren in veiligheid, een
43. belangrijke randvoorwaarde voor economische groei. En tot slot. We moeten zorgen
44. voor een forse lastenverlichting. Wij willen dat werkend Nederland er een forse
45. lastenverlichting krijgt, zodat zij ook in de portemonnee voelen dat er meer vrijheid is
46. en meer mogelijkheden om te besteden. Alleen zo krijgen we Nederland sterker uit de
47. crisis.
48.
49. DL: Dank u, meneer Rutte. Dan gaan we naar meneer Buma, van het CDA. Gaat u gang,
50. 45 seconden.
51.
52. Sybrand van Haersma Buma: We zitten in een schulden crisis, dus bouwen wij schulden
53. af, dat betekent bezuinigen. Maar we kunnen ook hervormen en dan de economie
54. stimuleren, en dan krijgen we ook banen. Maar nog belangrijker is te zorgen dat we niet
55. weer in een crisis komen en dus de oorzaken aanpakken, de graaicultuur, de
56. hebberigheid, het eigen belang. En dat is de nieuwe moraal die we nodig hebben in het
57. land. Dan komen we uit de crisis. En dat is dus niet zoals collega Rutte doet: bezuinigen,
58. duizend euro voor iedereen, dus ook voor de allerrijkste en dus de rekening leggen bij
59. de zieken en de ouderen. Dat is het niet. Bezuinigen, hervormen, investeren is het wel.
60.
61. DL: Dank u wel. Dan wil ik het debat openen door het woord te geven aan meneer Rutte.
62. Nou, ik vraag nog even aan meneer Buma voor de verduidelijking: die duizend euro,
63. dat vindt u geen goed idee?
64.
65. SB: Mark Rutte heeft gezegd 'duizend euro netto voor de werkenden'. Dus inclusief,
66. om maar even zo te zeggen, de Quote500.
67.
68. MR: Iedereen
69.
70. SB: Maar de ouderen die kunnen niet meer werken, die krijgen hoger eigen risico, eigen
71. risico onder de huisarts, thuiszorg eraf. Weet u meneer Rutte, weet u meneer Rutte, dat
72. is stoer. Een tien krijgt u voor stoerheid. Maar een nul voor eerlijk delen. Gemiddeld,
73. luister u naar mij, gemiddeld is dat een vijf. U bent gezakt.
74.
75. DL: Meneer Rutte.
76.
77. MR: mooi voorbeeld. Dat doe je dan bij de debatten. Zo'n aanvalletje voorbereiden,
78. maar laat ik nu ook even naar de feiten teruggaan.
79. DL: Graag even antwoord op de beschuldiging van meneer Buma
80.
81. MR: Want de feiten zijn toch echt anders. En ik wil twee dingen zeggen waarom uw
82. verhaal niet klopt. In de eerste plaats, bij de VVD gaat ook de ouderenkorting omhoog,
83. omdat wij het belangrijk vinden om zo veel mogelijk de koopkracht van ouderen
84. overeind te houden. Het was nog een hele heisa omdat voor elkaar te krijgen. En ten
85. tweede, die duizend euro netto, dat betekent dus voor iemand met een laag inkomen, dat

86. het een relatief veel groter deel is van zijn inkomen dan van iemand met een hoog
87. inkomen. Maar wij vinden wel dat als je in Nederland een systeem hebt waarbij hogere
88. inkomens ook meer belasting betalen, dat het logisch is, dat als je een belastingkorting
89. geeft dat die ook voor iedereen hetzelfde is. Je raakt natuurlijk relatief gezien de lage
90. inkomens veel steviger. In positieve zin.

91.

92. DL: Ik wil even naar de overkant want daar gingen twee vingers omhoog, toen u dat zei
93. over die duizend euro en de relativiteit daarvan. Dan begin ik bij meneer Roemer.

94.

95. ER: Maar, hee, sorry hoor, ik krijg weer een beetje het gevoel van 2010. Toen ik ook al
96. zei, het lijkt aan de overkant op een wedstrijdje ver plassen. Dit zijn inderdaad allemaal
97. loze beloften die u niet waar gaat maken. En natuurlijk heeft meneer Buma in dit geval
98. hartstikke gelijk, de ouderen zijn inderdaad hartstikke de klos, omdat u probeert mooie
99. sier te maken van iets waar vooral de rijken heel veel aan hebben. En vervolgens zeggen,
100. we gaan lasten verlagen, en wat gaat u in 2013 doen? Forensentaks, btw omhoog,
101. enorme lastenverhogingen in 2013, u maakt het echt voor heel veel mensen aan
102. de onderkant en bij de middeninkomens verschrikkelijk moeilijk. Dat had u nooit
103. moeten doen, en daarom, stop er gewoon mee.

104.

105. DL: Ik kom zo bij meneer Rutte. Ik wil nog even via mevrouw Sap.

106.

107. JS: Ja die duizend euro netto. Het wordt de hoogste tijd op een feitencheck op
108. die duizend euro netto. Want ik heb gekeken van wat u daarvan waar maakt. U
109. riep dat al, voordat u de campagne startte. U riep dat, voordat de doorrekening
110. van het Centraal Plan Bureau er lag. Ik heb gekeken van wat u daarvan waar
111. maakt. En als u dan kijkt wat u voor werknemers in dit land gemiddeld bereikt
112. aan koopkracht in 2013-2017, een vette 0. Maar nog erger, als ik dan kijk wat u
113. voor laagbetaalde werknemers bereikt, mensen tot modaal, en dat is gewoon de
114. verpleegster, dat is gewoon de beginnende onderwijzer, dat is de
115. ambulancemedewerker, die zet u in de min, meneer Rutte, die zet u in de min.
116. Elk jaar een half procent koopkracht eraf.

117.

118. DL: Meneer Rutte

119.

120. JS: [En dat betekend over die hele periode]

121.

122. DL: [Kort nog even]

123.

124. JS: geen duizend euro netto erbij, maar 750 euro eraf.

125.

126. DL: Meneer Rutte.

127.

128. MR: nee, die duizend euro netto is voor iedereen in Nederland die werkt, en dat
129. is verschrikkelijk hard nodig [omdat we sterker uit de crisis,]

130.

131. JS: [Ook de verpleegster?]

132.

133. MR: Ja, iedereen die werkt in Nederland krijgt duizend euro netto, wat mij
134. betreft op de belasting. Maar ik zou graag even iets tegen meneer Roemer willen
135. zeggen, even reageren. Want wat hij zegt is 'volgend jaar moet je eigenlijk geen
136. maatregelen nemen om de overheidsfinanciën op orde te krijgen'. En dat is ook
137. uw standpunt. Ik heb het al eerder tegen gezegd en heb nooit antwoord gekregen,
138. als het waar is dat er economische problemen zijn, dat je dan de
139. overheidsfinanciën niet op orde mag brengen omdat dat slecht zou zijn voor de
140. economie, heb ik twee vragen. Een: Waarom is Griekenland dan niet het rijkste
141. land van Europa? U heeft er nog nooit op geantwoord op die vraag. En de tweede
142. vraag: Waarom is het verschil tussen de SP en de VVD op de langere termijn
143. vijfhonderdduizend banen in het voordeel van de VVD, er gaan er ruim
144. tweeënhalf honderdduizend verloren bij u, er tweeënhalf honderdduizend bij, bij
145. mij. Dat is de stad Rotterdam, meneer Roemer, u bent de SP, u zou voor arbeid
146. moeten zijn, voor werkgelegenheid. Waar bent u?

147.
148. DL: We willen het voor de kijker graag begrijpelijk houden, er zijn twee vragen
149. hier. Ik ga kort naar meneer Roemer en daarna naar meneer Buma, want die
150. wilde ik net het woord al geven. Meneer Roemer.

151.
152. ER: de vergelijking met Griekenland slaat natuurlijk nergens op. Daar betalen
153. de hoogste geen belastingen, wat u in Nederland volgens mij ook graag zou
154. willen doen. En twee, ze hebben daar natuurlijk altijd de boel beleest. En ons
155. begrotingsprogramma is gewoon doorberekend, staat een stempel op en dat kan.
156. Daar bent u het niet mee eens, dat mag. En die banen van u, meneer Rutte, die
157. banenmachine van u die kent maar een ding, en dat is de stand achteruit. Dat zijn
158. geen banen, dat is net als in Amerika, daar heb je er twee of drie van nodig, om
159. rond te gaan komen. Daar heb je geen zekerheid. Kijk wat er nu al gebeurt in de
160. thuiszorg, in de post, hoeveel mensen zelfs in Nederland al twee banen, al drie
161. banen nodig hebben om überhaupt al een boterham aan hun kinderen te kunnen
162. geven. Daar hebben wij het over, ik wil geen pulpbanen, ik wil echte banen, en
163. vooral morgen en niet in 2040.

164.
165. DL: Meneer Buma.

166.
167. SB: Meneer Rutte, u bent toch die man van die schreeuwende borden langs de
168. kant: hand uit de mouwen in plaats van hand ophouden. Dat is nou de manier
169. waarop de VVD ernaar kijkt. Want weet u wat dat betekent voor iemand, die na
170. twintig jaar bij een werkgever wordt ontslagen en voor de laatste keer naar huis
171. rijdt, zijn hand uit de mouwen wou steken, maar niet anders kan, dan aan de kant
172. staan. En die krijgt geen duizend euro van u. Nee, u gaat de uitkering nog verder
173. naar beneden brengen, dat is niet eerlijk delen.

174.
175. DL: We wijken een beetje af van de stelling, maar ik wil graag meneer Rutte nog
176. even het woord geven. Uiteraard. En dan mevrouw Sap.

177.
178. MR: Eerst in de richting van meneer Buma. Bij ons stijgen de uitkeringen met
179. de inflatie. En dat betekent gewoon dat mensen hun koopkracht behouden. Maar

180. ik vind het volkomen onlogisch dat iemand die bijstandsmoeder is, op die
181. moment krijgt die persoon, en ik weet niet wat daar rechtvaardig aan is, die houdt
182. meer over dan de leerling-verpleegster. Er zijn mensen in de bijstand, met alle
183. toeslagen erbij, die kunnen uitkomen op 1800 euro netto per maand. Dat is meer
184. dan een startende politiemans met 1600 bruto naar huis gaat. Ik weet niet wat
185. daar rechtvaardig aan is, maar ik zorg er wel voor dat die uitkeringen met de
186. koopkracht blijven mee stijgen. En dan, naar meneer Roemer. Meneer Roemer,
187. die banen, waar ook wij vorige week allemaal rapportcijfers hebben gekregen,
188. dat zijn eerlijke, echte, normale banen. Dat zijn geen parttimebanen, dat zijn
189. fulltimebanen. En u loopt er maar voor weg. En sta nu voor uw keuzes. Want u
190. heeft een keuze gemaakt met de SP, u heeft gezegd 'ik ga de belastingen voor
191. bedrijven heel fors verhogen, ik ga het bijna onmogelijk maken in Nederland om
192. nog transporten te organiseren door een kilometerheffing [voor de
193. transportsector'.]

194.

195. ER: [Draai er eens niet omheen, draai er eens niet om heen]

196.

197. MR: [Dan is het toch logisch dat] u zoveel banen in Nederland vernietigt. [Dat
198. is niet sociaal, dat is niet sociaal]

199.

200. DL: [Ik had mevrouw Sap het woord beloofd].

201.

202. JS: Ik zou meneer Rutte ook uit willen dagen om ook op te komen voor uw
203. keuzes. Want de feitencheckers krijgen het druk met dit debat vanavond. Want
204. u heeft nu twee keer onwaarheden verkondigd. De uitkeringsgerechtigde gaan er
205. bij u niet op vooruit. En daar kiest u voor. Dat kan gewoon iedereen nalezen bij
206. het Centraal Plan Bureau. En daarnaast, laagbetaald werkenden gaan er bij u niet
207. op vooruit. Dat is een keuze. U legt de rekening van de banen die u wilt creëren
208. op de termijn bij die groepen, dat mag. Maar het zou nooit mijn keuze zijn. Ik
209. leg die rekening neer bij de hogere inkomens.

210.

211. DL: Meneer Roemer

212.

213. ER: Meneer Rutte, ik sta hier voor mijn keuze. Mijn mensen hebben nu geen
214. werk. Meer dan vijfhonderdduizend. Bedrijven gaan over de kop, in de bouw
215. onder andere. De een na de ander. Daarom, om naar die stelling te gaan kijken:
216. Ja, investeer nu in die economie. Zorg dat die bouwbedrijven weer aan de slag
217. gaan. Dat die mensen weer hun baan terug hebben. Dat die mensen zekerheid
218. krijgen, zodat ze ook weer het geld gaan uitgeven, dat het geld gaat rollen. Voor
219. de fietsenmaker, voor de bakker op de hoek, voor het midden- en klein bedrijf.
220. Wat u gaat doen is de btw verhogen. Het hele midden- en kleinbedrijf zit daar
221. helemaal niet op te wachten. U gaat in 2013 de boel verslechteren. En om bij die
222. stelling te blijven, ja we moeten eerst investeren en mensen aan het werk krijgen.

223.

224. DL: Dank u wel. Dank u wel, meneer Roemer. We zijn door onze tijd heen wat
225. betreft dit debat. Maar uiteraard krijgen de vier partijen die niet mee hebben
226. gedaan dertig seconden om te reageren op de stelling. Meneer Pechtold, ik begin

227. bij u.
228.
229. Alexander Pechtold: de komende jaren, en dat doen alle partijen, bezuinigen we
230. meer dan we investeren. Maar dat doen we om de staatsschuld op orde te krijgen.
231. En daarvoor is een stabiel kabinet nodig. Geen avonturen meer op rechts, een
232. geen experimenten op links. We gaan ook investeren, in onderwijs, in innovatie,
233. en zoals ik zojuist al zei, in mensen boven de vijftig die nu al op zoek zijn naar
234. een baan.
235.
236. DL: Okay, dank u wel. Helder. Dan gaan we naar meneer Samsom, van de PvdA.
237. U krijgt dertig seconden.
238.
239. Diederik Samsom: kijk, alle partijen proberen met de cijfers van het CPB in de
240. hand te pochen over banen, koopkracht of over groei. Maar de werkelijkheid is
241. dat de komende jaren de groei laag zal blijven, en de werkloosheid te hoog. Dat
242. is een harde realiteit, en die is voor ons allemaal gelijk. Het verschil is, tussen
243. deze partijen, hoe je de pijn van de rekening neerlegt en of je investeert in de
244. toekomst. De PvdA zorgt ervoor dat de rekening niet terecht komt bij hen die het
245. al zwaar hebben. En wij blijven investeren in onderwijs, in duurzame
246. technologie en in ondernemerschap. Zo maak je Nederland sterker en socialer.
247.
248. DL: Dank u wel. Uw tijd was op. We gaan naar meneer Slob van de
249. ChristenUnie. Dertig seconden, gaat uw gang.
250.
251. Arie Slob: deze stelling deugt niet, en daarom kies ik even voor neutraal. Maar
252. wat wel deugt zijn de plannen van de ChristenUnie om innoverend uit de crisis
253. te komen. Sociaal, duurzaam en gezinsvriendelijk. Maar er is nog iets nodig. En
254. dat is lef. En dat is niet gaan zitten, maar gaan staan als de problemen groot zijn.
255. En dat hebben wij als ChristenUnie laten zien toen de man hier links van mij en
256. rechts van mij, uit hun handen lieten vallen na het Catshuisoverleg van zeven
257. weken. En na 12 september zullen we er weer zijn. Dat zeg ik tegen de kiezers.
258.
259. DL: Okay. Dank u wel. Tot slot gaan we over deze stelling naar meneer Geert
260. Wilders, van de PVV.
261.
262. Geert Wilders: ja, de PVV snijdt niet bij de burgers, maar snijdt op de overheid.
263. Wij willen geen miljarden meer naar ontwikkelingshulp, naar bureaucraten en
264. naar subsidies. En wij willen dat geld besteden om de btw te verlagen, om de
265. huren te verlagen, om de benzineprijs te verlagen, om de forensentaks van Rutte
266. niet in te voeren. En op die manier zorgen wij ervoor, en dat blijkt uit de CPB-
267. cijfers, dat alleen bij ons de economie de komende jaren groeit, dat er meer banen
268. bijkomen en minder werklozen.
269.
270. DL: Ik dank u wel. En bedankt voor het debat en de stemmingen over de
271. stellingen.

Onderwerp: (marktwerking in) de zorg

Stelling: Alle patiënten moeten meer betalen voor hun eigen zorg

1. Debatleider: De kosten voor de gezondheidszorg stijgen snel en maken een steeds groter
2. deel uit van onze gezamenlijke uitgaven. Ze zullen de komende jaren ook fors blijven
3. stijgen. Hoe houden we de gezondheidszorg betaalbaar? Stelling twee luidt: alle
4. patiënten moeten meer betalen voor hun eigen zorg. Aan dit debat doen mee Emile
5. Roemer, van de SP, Diederik Samsom van de PvdA, Jolande Sap van GroenLinks en
6. Arie Slob van de ChristenUnie. Meneer Roemer, we beginnen bij u, u heeft 45 seconden,
7. en u mag stemmen voor de stelling of tegen. Ga uw gang.
- 8.
9. Emile Roemer: Nee, het is een hele onzinnige stelling zelfs. Mensen moeten juist meer
10. zorg krijgen voor hun geld. En dat kan, want de zorg is aardig verziekt. Verziekt door
11. de marktwerking, verziekt door de verspilling, verziekt door de bureaucratie, en verziekt
12. door mensen die hier heel veel geld aan willen verdienen. Dat moet en kan dus ook veel
13. anders. Daarom willen wij die marktwerking ook stoppen, daarom willen wij de
14. verspilling stoppen en die bureaucratie. En willen wij de zorg kleinschalig krijgen in de
15. wijken. En daarom ook, zei ik ook met een knipoog richting de minister-president,
16. schrijft u maar even mee, wij verlagen dus het eigen risico in plaats van verhogen.
- 17.
18. DL: Okay. Dank u wel. Dan ga ik naar Diederik Samsom, van de PvdA. 45 seconden
19. aan u
- 20.
21. Diederik Samsom: Als mensen zich ergens zorgen over maken dan is het over hun
22. premie en hun eigen risico. En dat moet dus eerlijker. Inkomensafhankelijk. Wie weinig
23. verdient, betaald minder. Wie meer verdient, betaalt wat meer. Maar de echte bijdrage
24. in de zorg gaat niet over de premies. De echte bijdrage in de zorg wordt dagelijks
25. geleverd door honderdduizenden mensen die onze zieken, ouderen en gehandicapten
26. verzorgen. En ze doen dat met liefde, maar ze zien hun werk verschromelen, door
27. stopwatchmentaliteit en efficiency denken. En dat is dus waarom we dat anders moeten
28. gaan organiseren. Als je geen tijd meer hebt om een praatje te maken, dan kun je ook
29. niet zien of de oude man langzaam dementeeert. Met alle gevolgen voor de zorg, maar
30. ook voor de kosten. Ik wil dus een einde aan dat marktdenken. Ik wil de zorg dicht bij
31. mensen, goed organiseren.
- 32.
33. DL: Okay, dank u wel. We gaan naar mevrouw Sap van GroenLinks. 45 seconden aan
34. u
- 35.
36. Jolande Sap: Nou ik weet wat het is om in armoede op te groeien. En ik weet ook hoe
37. machteloos je je kunt voelen als de onbetaalde rekeningen zich maar blijven opstapelen.
38. En daarom ben ik het hartgrondig oneens met deze stelling. Ik vind het niet eerlijk als
39. mensen de huisarts moeten gaan mijden, omdat ze de rekening niet kunnen betalen. En
40. ik vind het ook niet eerlijk als de hoge inkomens straks maar 10% van hun inkomen
41. kwijt zijn aan zorg, terwijl de lage inkomens tot wel dertig procent moeten betalen.
42. Goeie zorg is een van de belangrijkste dingen in het leven, en mensen hebben daar veel

43. voor over. En ik wil dat die goede zorg voor iedereen betaalbaar blijft. En dat kan in dit
44. land als we de hoge inkomens wat meer durven aan te slaan.
45.
46. DL: Dank u wel, we gaan Arie Slob van de ChristenUnie, 45 seconden. Gaat u gang.
47.
48. Arie Slob: de zorgkosten stijgen enorm op dit moment, miljarden euro's extra en daarom
49. is het eerlijke verhaal dat we wel allemaal wat meer zullen moeten gaan betalen. Maar
50. de ChristenUnie kiest ervoor om naar een gezond zorgsysteem toe te werken. Wij willen
51. niet dat de rekening volledig aan de patiënten wordt gegeven, maar we willen wel dat
52. zorg bereikbaar is, dat zorg ook betaalbaar blijft. En dan heb ik wel een zorg voor de
53. komende jaren, want we zien langzaam toch de PvdA en de VVD een beetje in elkaars
54. armen vallen, en dat betekent stilstand. Dat betekent dat als ik naar de PvdA kijk, dat
55. we weer grote wachtlijsten gaan krijgen, en daarom moeten er ook partijen zijn die het
56. verschil gaan maken. Partijen die dergelijke impasses kunnen doorbreken. En in alle
57. bescheidenheid zeg ik, de ChristenUnie kan een van die partijen zijn.
58.
59. DL: Dank u wel, meneer Slob. U stemt als enige voor deze stelling, de andere drie
60. partijen zijn tegen. Welk eerlijk verhaal over de zorg verteld Diederik Samsom dan niet,
61. als u zegt het eerlijke verhaal moet wel verteld worden?
62.
63. AS: nou, als we met elkaar zien dat de zorgkosten met miljarden toenemen, dan kunnen
64. we niet tegen mensen zeggen, dat gaat voor u helemaal niets betekenen. Dat betekent
65. wel dat er uiteindelijk wat hogere bedragen moeten worden betaald. Wat wij uiteraard
66. gaan proberen, om mensen die een laag inkomen hebben om die te compenseren, zoals
67. wij ook in het lenteakkoord hebben gedaan met het eigen risico. Maar ik maak me
68. zorgen om de plannen van de PvdA. Want als ik denk aan de PvdA en de zorg, dan zie
69. ik in de verte weer enorme lange rijen van wachtende mensen staan. Dan zie ik weer
70. bureaucratie in de top, die in stand wordt gehouden. En dan zie ik ook de kosten stijgen,
71. en uiteindelijk betalen wij die allemaal. Gezond of ziek. En dat moeten we voorkomen.
72.
73. DL: Diederik Samsom.
74.
75. DS: ja, allereerst. Natuurlijk, bij ons, de zorg wordt duurder en er zal dus ook meer voor
76. betaald worden. Maar niet iedereen hoeft meer te betalen omdat wij die kosten eerlijk
77. willen delen. Wie weinig verdient, gaat dus wat minder betalen. Als u die wachtlijsten
78. voor u ziet, maar ik weet niet welke kant u op kijkt, maar u kijkt naar het verleden, en
79. ik kijk naar de toekomst. In het verleden was het zo, dat specialisten konden declareren,
80. en als er niets meer te declareren viel, dan hielden ze op en stonden de operatiekamers
81. leeg. Ik wil naar een systeem waar artsen en specialisten in loondienst werken, een heel
82. jaar. Een goed salaris ontvangen, voor mooi werk en 24 uur per dag die operatiekamer
83. vol houden. En dan heb je geen wachtlijsten.
84.
85. AS: Meneer Samsom. We moeten het eerlijke verhaal vertellen. Ik hoor u nu zeggen,
86. men zal meer moeten gaan betalen, maar uw lichtje is rood.
87.
88. DS: De stelling [was]
89.

90. AS: [uw lichtje] is rood

91.

92. DS: U moet wel eerlijk blijven. De stelling was, alle mensen, alle patiënten, zullen meer

93. gaan betalen. Die stelling klopt dus niet, wat ons betreft, wat ons programma. Want

94. mensen die weinig verdienen, gaan bij ons minder betalen. Het eigen risico, wat u

95. omhoog gooide, gaat bij ons weer omlaag voor mensen met een laag salaris. Ja, als je

96. veel verdient dan moet je wat meer betalen, want zo hoort dat bij eerlijk delen.

97.

98. AS: stellingen zijn altijd zwart-wit, dat weet u...

99.

100. DS: De stelling was helder, en mijn antwoord [ook]

101.

102. DL: [Kort antwoord, meneer Slob]

103.

104. AS: [maar om nu tegen mensen te zeggen] u hoeft niet meer te gaan betalen,

105. maar er moet wel heel veel extra betaald worden straks, dat moet u echt met

106. elkaar zien te voorkomen. Maar die wachtlijsten, alsjeblieft, Diederik, je hebt

107. nog even tijd, kom ervan terug.

108.

109. DL: We gaan naar Jolande Sap. Ik heb mevrouw Sap het woord beloofd. Gaat

110. uw gang.

111.

112. JS: Het is heel belangrijk inderdaad dat die zorg voor alle patiënten betaalbaar

113. blijft. Maar het is ook heel belangrijk dat de zorg voor iedereen beschikbaar

114. blijft. En wat dat betreft moet ik toch aansluiten bij collega Slob en maak ik mij

115. zorgen over wat u in die ziekenhuiszorg wilt gaan doen. Terug naar het oude

116. systeem, terwijl u nog geen toverformule hebt voor hoe het moet gaan lopen in

117. de toekomst. Dat biedt geen garanties op het feit dat die wachtlijsten niet terug

118. gaan komen. En wachtlijsten is het slechtste wat er kan gebeuren voor mensen

119. met een laag inkomen. Maar er is nog een ander punt waar ik mij zorgen over

120. maak in uw programma meneer Samsom. Dat is de thuiszorg, de langdurige

121. zorg. U heeft in vorige debatten steeds aangegeven dat u een miljard wil

122. investeren in de wijkverpleging. Maar wat u niet heeft aangegeven is wat

123. daartegenover staat. U bezuinigt enorm op de thuiszorg de komende jaren. En

124. daardoor gaan er grote gaten vallen. Persoonlijke verzorging in het eerste

125. halfjaar niet meer beschikbaar, en dat betekent bijvoorbeeld als je met een

126. gebroken heup of een knieoperatie thuis komt, dat je het zelf maar uit moet

127. zoeken. En meneer Samsom, ik vraag u, hoe wilt u dat nu gaan regelen, hoe wilt

128. u dat nu gaan uitleggen aan de mensen? Vertel daar het hele verhaal.

129.

130. DL: Okay. Ik wil u ook graag verzoeken om in de buurt van de stelling te blijven,

131. het gaat over betalen voor je eigen zorg. Kort meneer Samsom, en dan ga ik naar

132. meneer Roemer. Kort het antwoord op de vraag van mevrouw Sap.

133.

134. DS: Ja, wij investeren dus een miljard extra, meer dan andere partijen, omdat wij

135. met die wijkverpleegkundige, en extra middelen voor de huisarts ervoor kunnen

136. zorgen dat latere kosten worden vermeden. En dat zie je terug, en dat vertellen

137. wij ook eerlijk, in bezuinigingen, in minder kosten elders in de zorg bijvoorbeeld
138. bij de verzorgingstehuizen. Wanneer mensen langer thuis kunnen wonen, zijn
139. daar minder kosten nodig.

140.
141. DL: Het woord is aan Emile Roemer.

142.
143. ER: Als we het neer leggen bij patiënten wordt het een boete op ziek zijn, en dit
144. is de hele solidariteit uit de zorg weghalen. En we zien al jaren eigenlijk dat het
145. steeds meer en meer wordt. Door die hele invoering van de marktwerking in de
146. zorg, waar de PvdA gewoon aan mee gedaan heeft, zie je alleen maar dat die
147. rekening naar de patiënt is gegaan. Dat we inderdaad per minuut worden
148. afgerekend als het over de thuiszorg gaat. Dat mensen een prikkel krijgen in de
149. zorg om meer behandelingen te gaan doen. En ik zeg dan ook tegen de PvdA,
150. dat als ze daadwerkelijk menen wat ze nu hebben op geschreven, en laat ik helder
151. zijn, ik ben daar blij mee, dan kan hij dat nooit zonder de SP. Dus laat nou eens
152. duidelijk zijn, zeker op zo'n front, je hebt gezien wat er aan de overkant staat,
153. dit lukt alleen maar als wij samen optrekken. Stop met verstoppertje spelen,
154. spreek je uit, en laten we samen de marktwerking uit de zorg halen.

155.
156. DL: Dank u wel, maar ik wil wel graag dat u bij de stelling blijft en die gaat in
157. dit geval echt over meer patiënten moeten meer betalen voor hun eigen zorg.
158. Kunt u kort uitleggen, meneer Roemer, want u bent allebei tegen deze stelling,
159. maar waarin u concreet verschilt als het over betalen gaat van meneer Samsom?

160.
161. ER: Nou, zij hebben heel veel meegenomen uit ons programma, dus daar ben ik
162. [blij mee dus daar kunnen we samen in optrekken]

163.
164. DL: [Nee ik wil waarin u verschilt, waarin u verschilt]

165.
166. ER: Nou, kijk, ik heb Vande week al een stuk gelezen in Trouw, waarin al een
167. klein beetje door de PvdA werd gezegd, nou ja, misschien niet alles in de
168. marktwerking, er zijn ook onderdelen die een beetje wel kunnen. Dus ik ben er
169. verschrikkelijk bang voor dat ze nu al voor 12 september al aan het glijden gaan,
170. en zeker als hij straks, God behoede mij, meneer Rutte in het torentje houdt, dat
171. er heel veel verdwijnt van deze aardig goede plannen waar wij al heel lang achter
172. waren.

173.
174. DL: Kort even meneer Samsom, over, alstublieft, deze stelling. Moet ik meer
175. gaan betalen aan mijn eigen zorg?

176.
177. DS: Ik snap uw hartenkreet, want elk rondje eindigt in een rondje formeren en
178. volgens mij moet het gaan over de inhoud van de zorg. En ja, wij verschillen met
179. de SP op een aantal punten in de zorg. Wij voeren wel een eigen risico in,
180. inkomensafhankelijk, maar we denken dat dat nuttig is, en dat doet de SP
181. helemaal niet. Dat is een verschil.

182.
183. DL: Dus ik betaal bij u iets meer?

184.
185. DS: Maar meneer Roemer hoeft niet bang te zijn dat wij die marktwerking
186. invoeren, want die halen wij juist eruit. Wij zorgen dat ziekenhuizen met elkaar
187. gaan samenwerken, in plaats van concurreren. Wij zorgen dat zorgverzekeraars
188. gewoon verantwoordelijk worden voor hun regio in plaats van keihard
189. concurreren om nieuwe patiënten. We zorgen dat specialisten in loondienst
190. komen. En zo regel je betere zorg voor minder kosten.
191.
192. ER: En met wie wilt u dat gaan doen?
193.
194. DS: U eindigt elk rondje met een rondje formeren.
195.
196. DL: Meneer Samsom. Oh, sorry, meneer Roemer, ik wil bij de stelling blijven.
197.
198. ER: [Maar ik wil dat weleens weten]
199.
200. DL: [Jawel, maar niet op dit moment]
201.
202. ER: [Want hij krijgt dit niet voor elkaar met meneer Rutte]
203.
204. DL: [nee, maar] niet op dit moment en niet bij deze stelling. Ik wil nog even naar
205. mevrouw Sap en dan mag meneer Slob het afsluiten. Mevrouw Sap.
206.
207. JS: Want ik wil ook graag bij de stelling blijven, meneer Nieman, maar het gaat
208. er ook om hoeveel bezuinigen de verschillende partijen op de zorg. En dan
209. constateer ik dat er grote verschillen zijn. GroenLinks bezuinigt weinig op de
210. zorg, omdat wij die zorg zo belangrijk vinden. En partijen als de PvdA en de
211. ChristenUnie bezuinigen veel meer op de zorg. Als je bezuinigt op de zorg, hoe
212. je het ook went of keert, linksom of rechtsom, dan gaat de patiënt dat zelf betalen.
213. Ofwel direct, ofwel omdat hij zich op een andere manier maar moet zien in te
214. kopen. Dat is nou gewoon het harde verhaal. Het is dus niet alleen eigen risico,
215. eigen bijdrage, maar ook wat bezuinig je. [En dan zegt GroenLinks...]
216.
217. DL: [En tot slot]
218.
219. JS: [De zorg] zo belangrijk, niet op bezuinigen.
220.
221. DL: Tot slot, meneer Slob.
222.
223. AS: Ondanks de bezuinigingen gaat er de komende jaren toch nog steeds
224. miljarden extra naar de zorg, maar als wij nu tegen mensen zeggen ‘u gaat
225. allemaal niets meer betalen, het komt allemaal wel goed’, dan verkopen wij echt
226. zoete broodjes. En dan leggen wij de rekening bij onze jongeren neer. We gaan
227. de mensen die weinig geld hebben, gaan we compenseren, maar we moeten wel
228. het eerlijke verhaal vertellen. En we moeten werken aan een zorgsysteem dat in
229. de toekomst voor iedereen betaalbaar is.
230.

231. DL: Okay, mag ik u hartelijk bedanken voor dit debat, alle vier. Dank u wel. En
232. dan ga ik naar de partijen die niet hebben deelgenomen aan het debat maar wel
233. dertig seconden krijgen om hun standpunt hierover duidelijk te maken en te
234. stemmen. Ik begin bij Alexander Pechtold, van D66.

235.
236. Alexander Pechtold: De komende jaren zullen we het allemaal gaan merken dat
237. de zorg meer gaat kosten. Dat merken we via de premie, de loonstrook, of
238. gewoon de belastingschuld, die daardoor oploopt. D66 staat voor iedereen
239. toegankelijke zorg, maar sommigen zullen we wat meer moeten gaan betalen en
240. daardoor ontzien we de laagste inkomens, die compenseren we. Maar mensen
241. zoals hier op het podium kunnen prima een hoger eigen risico betalen. Ik maak
242. me wel zorgen, voornamelijk bij SP en PvdA, zij drukken op rood maar geven
243. niet aan dat zij terug willen naar de jaren negentig, wachtlijsten, [en wachtlijsten
244. bij de]

245.
246. DL: [Uw tijd is om]

247.
248. AP: En wachtlijsten zorgen voor tweedeling. De mensen die het voor zichzelf
249. kunnen betalen, zoeken een andere weg.

250.
251. DL: Dank u wel. We gaan naar meneer Buma van het CDA, dertig seconden.
252. Aan u.

253.
254. Sybrand van Haersma Buma: Dank u wel. Groen. Want de zorgkosten gaan
255. omhoog, de zorg wordt duurder, maar we hebben in Nederland een van de beste
256. zorgstelsel ter wereld. En dat wil het CDA zo houden. En dan kun je beloven
257. 'het wordt allemaal goedkoper', maar het wordt niet goedkoper. Want dan zult
258. u moeten wachten op zorg. En zorg gaat uiteindelijk niet alleen om cijfers, maar
259. zorg gaat om mensen en patiënten. En dus heeft u recht op de beste zorg, en ja,
260. in de toekomst kost dat meer.

261.
262. DL: Okay, dank u wel, meneer Buma van het CDA. Dan gaan we naar meneer
263. Wilders van de PVV, dertig seconden.

264.
265. Geert Wilders: Er worden foute keuzes gemaakt. Het is asociaal om onze zieken
266. te laten bloeden, terwijl er vrachtwagens vol met euro's naar Spanje en
267. Griekenland gaan.

268.
269. [Boegeroep en geklap]

270.
271. DL: Maak uw verhaal af. Liefst bij de stelling blijven.

272.
273. GW: Dat was een onderdeel van de stelling.

274.
275. DL: Oh, okay.

276.
277. GW: Het is dus asociaal om dat te doen en de Grieken en de anderen te spekken.

278. De PVV zegt ‘wij moeten investeren in Nederland, wij moeten meer handen aan
279. het bed hebben hier in Nederland’. En niet het eigen risico verhogen of de
280. rollator uit het pakket halen. En ik blijf het herhalen, wat deze zaal ook zegt, we
281. moeten de rekening niet leggen bij onze zieken,
282.
283. DL: Dank u wel
284.
285. GW: Maar bij de Grieken.
286.
287. DL: U bent door uw tijd heen. Tot slot wil ik meneer Rutte in dertig seconden
288. zijn mening over de stelling te geven.
289.
290. Mark Rutte: Leiderschap is in de eerste plaats feiten benoemen, ook als die feiten
291. niet populair zijn. Ik zou voor mijn twee uitdagers voor het premierschap,
292. meneer Samsom van de PvdA en meneer Roemer van de SP, willen zeggen: ik
293. ben verbijsterd dat u rood indrukt. Want het eerlijke verhaal is dat die zorgkosten
294. de komende jaren fors zullen stijgen. Naar misschien wel de helft van het
295. inkomen van werkende mensen, als we niet ingrijpen. En dus zullen we de
296. komende jaren keihard moeten werken om die zorgkosten onder controle te
297. houden zodat we niet de wachtlijsten terugkrijgen, die sommige partijen terug
298. willen krijgen, en ten tweede, dat we ervoor zorgen dat mensen met een laag
299. inkomen toegang hebben tot de best mogelijke zorg van de wereld.
300.
301. DL: Dank u wel. Dank u wel allemaal voor dit debat.

Onderwerp: De problemen in en rond Europa

Stelling: Nederland moet het uiterste doen om de Eurozone bijeen te houden

1. Debatleider: Europa. Door de problemen in Griekenland en andere zuidelijke landen,
2. dreigt de Eurozone uit een te vallen. Wat moet de opstelling van Nederland zijn?
3. Stelling een luidt: Nederland moet het uiterste doen om de Eurozone bijeen te houden.
4. Aan dit debat doen mee Diederik Samsom, van de PvdA, Alexander Pechtold van D66,
5. Geert Wilders van de PVV en Mark Rutte van de VVD. Meneer Samsom, u mag
6. beginnen het woord is aan u. 45 seconden.
- 7.
8. Diederik Samsom: De euro is ontworpen met te veel naïviteit, over de snelheid waarmee
9. economieën naar elkaar toe kunnen groeien en de persiviteit waarmee markten, hele
10. landen, kapot kunnen speculeren. Ik ben daar net zo boos over als ieder ander. Maar
11. politici zijn niet aangesteld om anderen de schuld te geven, politici moeten oplossingen
12. bieden, ook als die moeilijk zijn. En ik zeg u, we zullen meer bevoegdheden met elkaar
13. moeten delen dan we comfortabel vinden, we krijgen minder geld terug dan ons was
14. beloofd. En toch verdedig ik dat, omdat ik niet wil wegzakken in een Europa waar de
15. geschiedenis slechts werd geschreven, ik wil werken aan een Europa waar we samen
16. elkaar sterker maken en samenwerken en zo grote problemen oplossen. Een Europa

17. waar de toekomst weer wordt gebouwd.

18.

19. DL: Dank u wel, en ik zie dat u voor de stelling heeft gestemd. Alexander Pechtold, 45
20. seconden.

21.

22. Alexander Pechtold: Natuurlijk gaan we tot het uiterste. We delen één economie, we
23. delen een munt en wat dat betreft is het belangrijk dat we wat dat betreft de juiste stappen
24. zetten. Dat we de problemen met z'n 27en oplossen. Stel je voor dat we teruggaan naar
25. de gulden en bij de Chinezen, de Russen en de Arabieren aankomen met ons net
26. gedrukte guldenbiljet. Ze zien ons aankomen. We hebben een eerdere crisis
27. overwonnen. De uitdaging tussen Oost en West-Europa. En nu pakken we het zuiden
28. aan. En als we over dat probleem heen kijken, hebben we een prachtig continent waar
29. iedereen zichzelf kan zijn. En waar we vrede, veiligheid en welvaart delen. En daar doe
30. ik dat voor.

31.

32. DL: Dank u wel, en ook u stemt voor de stelling. Meneer Wilders, gaat u gang, 45
33. seconden.

34.

35. Geert Wilders: Ja, beste mensen thuis, er komt maar geen einde aan. Miljarden en
36. miljarden zijn nodig om de euro te redden. En u thuis mag de prijs daarvoor betalen.
37. Inmiddels al tienduizend euro per Nederlander. En minister-president Rutte is en blijft
38. de man van de blanco cheques, hij tekent alles voor Zuid-Europa. En met het geld dat
39. Rutte weggeeft, hadden we ook in Nederland mooie dingen kunnen doen. Bijvoorbeeld
40. voor onze zieken, voor onze ouderen, we hadden belastingen kunnen verlagen om onze
41. economie weer aan te jagen. De PVV zegt dus, ophouden daarmee, geen cent meer naar
42. Zuid-Europa, weg uit Brussel, baas over onze eigen munt en baas in eigen land.

43.

44. DL: Dank u wel. Meneer Rutte, u mag 45 seconden nemen om uw standpunt toe te
45. lichten.

46.

47. Mark Rutte: Ik pleit tegen deze stelling. Het is mijn opvatting dat de landen die in de
48. problemen zijn zelf het uiterste moeten doen om in de euro te kunnen blijven. Als ze dat
49. doen, als ze daar alle inspanningen toe leveren, dan is Nederland, en dan ben ik ook, als
50. minister-president bereid, om te helpen. Omdat dat in het belang is van Nederlandse
51. banen, in het belang is van Nederlands pensioengeld, in het belang is van Nederlands
52. spaargeld, het is in Nederlands belang dat wij proberen Zuid-Europa uit die problemen
53. te helpen. Maar zij moeten wel orde op zaken stellen, zij moeten wel de tering naar de
54. nering zetten, en als zij dat niet doen dan kunnen ze niet op onze steun rekenen.

55.

56. DL: Dank u wel, en ook u stemt tegen de stelling. Dames en heren in de zaal, mag ik u
57. vragen het applaus enigszins te beperken, want al het applaus dat u geeft, trekken wij af
58. van de zuivere debattijd. Uhm, we gaan beginnen met het debat. Meneer Rutte, mag ik
59. concluderen dat als onder uw premierschap, de eurozone dreigt uit elkaar te vallen, dat
60. u dat laat gebeuren, omdat u niet bereid bent om tot het uiterste te gaan?

61.

62. MR: Ik laat dat niet zomaar gebeuren, uiteraard niet. Ik ben nu twee jaar minister-
63. president, en ik ben een heel groot deel van mijn tijd kwijt met het oplossen van

64. problemen in de eurozone. Wij zijn stap voor stap bezig, en we hebben grote stappen
65. gezet. Landen als Ierland, en Portugal, keken over de rand van de afgrond en die hebben
66. we daar van weg kunnen trekken. We hebben inmiddels de banken kunnen
67. herkapitaliseren. We zijn er in geslaagd, en heel belangrijk, een Nederlandse wens, we
68. zijn er in geslaagd een strikt begrotingstoezicht te krijgen. We maken dus stappen
69. vooruit, we maken meters. Dit is niet iets wat je met een toverstokje oplost, maar het is
70. in het belang van Nederland, als handelsland, dat wij dit probleem onder controle
71. krijgen.

72.

73. DL: Meneer Samsom, wat doet meneer Rutte allemaal niet goed in hetgeen wat hij net
74. allemaal zei?

75.

76. DS: Nou, deze crisis draait allemaal om vertrouwen. Vertrouwen van mensen,
77. bedrijven, van financiële markten, in de inzet van politici, van regeringsleiders, om de
78. euro bij elkaar te houden. In februari 2010 zei, toen nog, oppositieleider Mark Rutte: ‘er
79. gaat geen cent naar Griekenland’. Daarna gaf hij twee keer geld naar Griekenland.
80. Vorige week beloofde hij: ‘Er gaat nog een keer geen cent naar Griekenland’. En nu
81. staat hij hier zelfs tegen de stelling te stemmen, die gaat over het bijeenhouden van de
82. Eurozone. Wat moeten mensen nu denken van politici, van hun inzet om deze euro bij
83. elkaar te houden? Als ze nu denken, Nederland laat het bijltje erbij neervallen, dan gaat
84. de euro inderdaad de verkeerde kant op en dat zou voor Nederland, u zegt het zelf,
85. desastreus kunnen uitpakken.

86.

87. DL: Eerst Pechtold, dan Rutte.

88.

89. AP: Dit beeld, een demissionair minister-president met een rooie lamp voor zich gaat
90. nu de wereld over. Gaat de wereld over waar mensen zich zullen afvragen, gaat
91. Nederland niet tot het uiterste om zijn economie te redden? Dit beeld komt aan bij
92. ondernemers, dit beeld komt aan bij mensen die zich afvragen, hebben we leiderschap
93. in dit land? Waar bent u bang voor? Bang voor Wilders? Of voor de kiezer?

94.

95. DL: Rutte.

96.

97. MR: het onverstandige van het betoog van meneer Samsom is dat hij eigenlijk zegt ‘ik
98. ben altijd bereid om te helpen’. En wat er dan gebeurt, hij zei het ook vorige week, in
99. het eerdere RTL-debat, dat is dat in Griekenland, in Athene, de minister-president
100. terugzakt in zijn bureaustoel en denkt mooi, het probleem wordt opgelost, want
101. als Samsom in Nederland aan de macht komt, en laten we dat proberen te
102. voorkomen, maar stel, dat gebeurt, dan zal dit probleem door Nederland worden
103. opgelost, we hoeven niet verder te hervormen. Het is nu van groot belang,
104. meneer Samsom, dat Griekenland doorgaat die grote, logge staatsbedrijven te
105. privatiseren, dat ze ook echt belasting gaan innen, dat ze de hervormingen gaan
106. doorvoeren. Ze lopen op al die terreinen achter. En daarom zeg ik, we zijn bereid
107. de Grieken te helpen, maar dan moeten de Grieken ook bereid zijn de
108. noodzakelijke maatregelen te nemen anders kunnen we hier niet mee doorgaan
109. in Nederlands belang.

110.

111. DL: Wilders. Het woord is aan Geert Wilders.
112.
113. GW: Nou, meneer Rutte speelt vandaag natuurlijk een spelletje, omdat er
114. verkiezingen zijn volgende week en dat gun ik hem ook wel. Maar de verschillen
115. tussen deze drie paarse vrienden die zijn niet zo groot. Ze hebben alle drie
116. gestemd voor het ESM-verdrag, ze hebben alle drie, ook meneer Rutte, miljarden
117. aan de Spanjaarden en de Grieken gegeven, ze hebben alle drie de Europese
118. grondwet er doorheen gejaagd, terwijl de Nederlandse bevolking nee zei. U
119. verdient het alle drie niet om minister-president te worden, u bent lakeien van
120. Brussel. En Margaret Thatcher had in haar eentje meer ballen dan u met zijn
121. drieën bij elkaar.
122.
123. DL: Eerst Pechtold, dan Samsom.
124.
125. AP: Meneer Nieman, meneer Wilders voelt zich in het circustheater thuis. Ik had
126. een vraag aan de minister-president, demissionair minister-president. Waar bent
127. u bang voor? Vorige week zei u 'geen euro meer naar de Grieken', in 2010 zei
128. u hetzelfde. Toen zei de VVD 'geen euro meer naar de Grieken'. En ondertussen
129. zij ze 17, 19 Europese toppen verder en u heeft elke keer tegen gelegen maar wel
130. bij het kruisje getekend. Waar bent u bang voor? Waarom neemt u niet als leider
131. het voorbeeld? Of heeft u aflossing nodig?
132.
133. DL: Korte repliek Rutte, dan Samsom.
134.
135. MR: Kijk, de Grieken daar hebben wij tegen gezegd 'kijk, we zijn bereid om
136. jullie te helpen, als jullie de noodzakelijke maatregelen nemen'. Inmiddels zijn
137. er twee grote steunpakketten voor de Grieken in Europa afgesproken. Ik ben van
138. mening dat het daarmee klaar is.
139.
140. AP: is dat een garantie?
141.
142. MR: want de Grieken zullen nu zelf de noodzakelijke maatregelen moeten
143. nemen om ook hun part of the deal na te komen. Dat is cruciaal, en als we dat
144. niet doen dan haal je in feite in Griekenland de hele druk weg om te hervormen,
145. om die logge staatsbedrijven te verkopen, en het grote verschil, meneer Pechtold,
146. met twee jaar geleden is, dat sinds twee jaar geleden de eurozone als geheel,
147. dankzij de maatregelen van Europa, en de steun ook die Nederland er aan
148. gegeven heeft, er een stuk sterker voor staat. [En dat is in het belang van
149. Nederland.]
150.
151. AP: [U garandeert dus dat, u garandeert dus dat]
152.
153. DL: [Heren, heren, eerst Diederik Samsom]. Had het woord beloofd. Diederik
154. Samsom.
155.
156. DS: Meneer Rutte, ik snap dat het belangrijk is om verkiezingen te winnen voor
157. 12 september. En daarom zegt u nu, er gaat geen cent meer naar Griekenland,

158. zoals u dat ook voor de vorige verkiezingen zei. Na de verkiezingen komt er een
159. rapport uit van de Europese Centrale Banken die zullen bepalen of Griekenland
160. uit deze recessie kan klimmen. Wat doet u, als Griekenland nog een halfjaar
161. langer nodig heeft? Een halfjaar extra? Tijd is geld, zegt u dan 'basta, ik laat ze
162. vallen'? En daarmee de Eurozone in een chaos, of houdt u vast aan deze loze
163. belofte 'geen cent meer naar Griekenland'
164.
165. DL: Concrete vraag, concreet antwoord. Dan Wilders.
166.
167. MR: en dat is ook wat ik afgelopen zondag tegen u zei, als de Grieken een beetje
168. geld nodig hebben, dan kunnen ze dat zelf regelen. Ze hebben in augustus een
169. beetje geld nodig gehad om bepaalde leningen af te kunnen lossen. Daar kunnen
170. ze zelf nog aan komen. Het grote probleem is dat als Griekenland belt bij de
171. andere Europese collega's en om steun vraagt, dan vraagt Griekenland niet om
172. een beetje geld, maar dan vraagt Griekenland om een compleet nieuw, derde
173. steunpakket. Meneer Samsom, nu tegen de Grieken zeggen dat gaan we doen,
174. zoals u gezegd hebt, dat betekent toch dat je alle druk weg hebt. Dat is
175. onverstandig
176.
177. DS: Ik wil heel even [antwoord op mijn vraag]
178.
179. MR: [Alsof je tegen de Grieken zegt], wij staan weer klaar, u hoeft niet te
180. hervormen. U hoeft die bezuinigen niet door te voeren, Nederland zal de
181. rekeningen betalen.
182.
183. DS: U draait eromheen! U draait er omheen!
184.
185. DL: Kort meneer Samsom
186.
187. DS: Ja, als over een maand dat rapport komt en de vraag van Griekenland erbij
188. hoort, niet voor een heel nieuw, derde steunpakket, maar gewoon voor enig
189. uitstel om zelf zich uit die recessie te kunnen werken, en zich weer sterker aan
190. te sluiten bij de rest van Europa. Wat zegt u dan?
191.
192. MR: Dan geldt
193.
194. DL: Kort antwoord, ja of nee.
195.
196. MR: Als het geen geld kost, dan heb ik daar geen bezwaar tegen, maar u zei het
197. zelf al in uw vraagstelling, dat uitstel zal geld kosten, het zal vele miljarden
198. kosten, en ik vind dat we tegen de Grieken moeten zeggen genoeg is genoeg.
199. Wij hebben nu alle dijken opgehoogd in Europa, om ervoor te zorgen dat als
200. Griekenland niet in de Eurozone kan blijven dat we sterk genoeg zijn. Wij willen
201. jullie er graag bijhouden, dat zou ook het beste zijn, maar we kunnen ook [niet
202. aan de Nederlandse kiezers]
203.
204. AP: [Het is nog steeds, het is nog steeds]

205.
206. DL: Ik concludeer dat we daar geen direct antwoord op krijgen. [We gaan naar
207. meneer Wilders]
208.
209. MR: [Met nog een derde steunpakket]
210.
211. DL: Meneer Rutte, ik had meneer Wilders het woord gegeven.
212.
213. GW: Natuurlijk betaald meneer Rutte na 12 september voor de Grieken. Die man
214. droomt in het Grieks, hij praat in het Grieks en hij eet in het Grieks. Dus
215. natuurlijk doet hij dat. Alle drie de partijen bezuinigen, en dat kan ik aan niemand
216. uitleggen, bezuinigen in Nederland, op de burger, op alle mogelijke manieren,
217. om maar dat geld aan die Grieken te kunnen geven. Maar ik heb een vraag aan
218. meneer Rutte.
219.
220. DL: Heel kort, want we zijn door de tijd heen.
221.
222. GW: Meneer Rutte heeft twee jaar lang volgehouden dat we iedere cent die we
223. aan de Grieken hebben betaald, terug zouden krijgen. Nou hoorde ik de VVD-
224. collega van meneer Rutte, meneer Mane(?), bij BNR Nieuwsradio zeggen ‘het
225. is een illusie dat we al dat geld terugzien’. En meneer Rutte, bent u nu bereid om
226. toe te geven dat u twee jaar lang de Nederlandse bevolking heeft beduvelde, en
227. wilt u daar excuses voor aanbieden en dat mag, dat mag wat mij betreft, ook in
228. het Grieks.
229.
230. DL: Meneer Rutte, het laatste woord is kort aan u
231.
232. MR: ja, meneer Wilders, u blijft doorgaan met risico’s nemen met het
233. Nederlands pensioengeld en Nederlands spaargeld, met uw [Europastandpunt]
234.
235. GW: [Geef eens antwoord op mijn vraag! Hij geeft geen antwoord op mijn
236. vraag]
237.
238. MR: [En ten aanzien van landen in het verleden, ik ben bezig met antwoord te
239. geven]
240.
241. DL: [Niet door elkaar heen praten en kort antwoord op de vraag]
242.
243. MR: En als je kijkt naar landen in het verleden, als bijvoorbeeld Rusland, landen
244. in Zuid-Amerika, die in het verleden leningen hebben gekregen, dan is het altijd
245. tot nu toe zo geweest dat ze die leningen, het kan langer duren dan dat je had
246. afgesproken, maar uiteindelijk de leningen aflossen, omdat die landen ook
247. weten, dat als we dat niet doen dan krijgen we nooit meer aansluiting bij de
248. wereldgemeenschap van landen. Dus ze hebben er het grootste belang bij, ook
249. in hun eigen belang, om dat te doen, ook zal het waarschijnlijk langer duren dan
250. we willen.
251.

252. GW: [Ik had dit liever in het Grieks]
253.
254. DL: [Ik dank u allemaal hartelijk] en ik maak er een eind aan want we zijn ruim
255. door de tijd heen. Heren, bedankt voor dit gesprek. De andere partijen die niet
256. mee hebben gedaan, krijgen ook dertig seconden, om hun standpunt over de
257. stelling duidelijk te maken en te stemmen. Mevrouw Sap van GroenLinks als
258. eerst.
259.
260. Jolande Sap: Voor de stelling. En je ziet eigenlijk dat de eurocrisis niet het
261. gevolg is van de speelzucht van de Grieken. De eurocrisis is een probleem omdat
262. we niet met elkaar de financiële sector in het gareel krijgen. GroenLinks was
263. destijds voor, uh tegen de invoering van de euro, maar de euro is nu een feit en
264. we zullen er met elkaar een succes van moeten maken. Want er geldt gewoon
265. een hele simpele waarheid hier, van een omelet, kun je geen eieren meer maken.
266.
267. DL: Dank u wel mevrouw Sap. Dan gaan we naar meneer Roemer van de SP.
268. Meneer Roemer, 30 seconden.
269.
270. Emile Roemer: Als je deze discussie hoort, is het toch wel heel mooi om te zien,
271. de ene wil helemaal weg uit Europa, de ander duikt er nog dieper in en de derde
272. maakt er een pirouette van en de vierde zoekt daar de ballen bij. Dat is hartstikke
273. mooi, maar zolang wij in Europa de veroorzakers en de oorzaken niet aanpakken
274. dan blijft het dweilen met de kraan open en daarom nee.
275.
276. DL: Dank u wel, We gaan meneer Buma, van het CDA. 45, oh nee, 30 seconden
277. voor u, gaat uw gang.
278.
279. Sybrand van Haersma Buma: Nee, 45, is prima
280.
281. DL: Nee, nee, 30. Ik vergis me, pardon.
282.
283. SB: Groen. Toen ik de twee heren, voornamelijk aan deze kant even hoorde
284. debatteren, dacht ik van zeker, het is een circustheater, maar je hoeft er geen
285. poppenkast van te maken. Want een ding is duidelijk, het lichtje dat hier rood is
286. bij Mark Rutte, dat is rood tot 12 september. En op 12 september wordt het weer
287. groen. Want u weet net als ik dat de toekomst van Nederland in Europa ligt, dat
288. we de euro moeten redden, voor onze anderhalf miljoen banen die er afhankelijk
289. zijn, en de 180 miljard euro die wij daar verdienen. Daar spreek ik u nu op aan.
290. Nu nee, straks ja, is geen fraai gezicht.
291.
292. DL: Dank u wel, meneer Buma. En tot slot, over dit thema, meneer Slob, aan u.
293.
294. Arie Slob: We hebben allemaal het debat kunnen volgen, en zo komen we er dus
295. niet. Niet met de valse nostalgie naar de gulden van meneer Wilders, maar ook
296. niet met de hoop op een politieke Unie van meneer Pechtold en meneer Samsom.
297. En er is wel wat aan de hand. De euro dreigt de bom te worden onder die goede,
298. Europese samenwerking. En dat moeten we niet laten gebeuren. Dus. Als je hart

299. hebt voor Europa, oogkleppen af en nu voor echte, toekomstgerichte keuzes
300. gaan.
301.
302. DL: Dank u wel meneer Slob. En dank u wel allemaal voor deelname aan dit
303. debat.

Bijlage 7. Argumentatieve reconstructie en analyse Carrédebat

Debatten zijn per thema gereconstrueerd en geanalyseerd, zodat de analyse als het ware is opgedeeld in behapbare stukken.

Argumentatiestructuur Geert Wilders

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De PVV heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 De PVV snijdt niet op de burgers maar snijdt op de overheid (r. 262)

1.1.2 Wij willen geen miljarden meer naar ontwikkelingshulp (r. 263)

1.1.3 Wij willen geen miljarden meer naar bureaucraten (r. 263)

1.1.4 Wij willen geen miljarden meer naar subsidies (r. 263-264)

1.1.5 Wij willen de btw verlagen (r. 264)

1.1.6 Wij willen de huren verlagen (r. 264-265)

1.1.7 Wij willen de benzineprijs verlagen (r. 265)

1.1.8 Wij willen de forensentaks van Rutte niet invoeren (r. 265-266)

1.1.1.1-1.1.8.1 Dat blijkt uit de cijfers van het CPB (r. 266-267)

(1.1.1.1'-1.1.8.1' Als het blijkt uit cijfers van het CPB dan zijn de bovenstaande (beleids)maatregelen aanvaardbaar)

1.1.1.2a-1.1.8.2a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer economische groei, meer banen en minder werklozen (r. 267-268)

(1.1.1.2b-1.1.8.2b Meer economische groei, meer banen en minder werklozen is wenselijk)

(1.1.1.2a'/b'-1.1.8.2a'/2b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer economische groei, meer banen en minder werklozen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Autoriteitsargumentatie: CPB aandragen als autoriteit

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Wij willen geen miljarden meer naar ...' + 'de PVV': 'De PVV snijdt niet bij de burgers' (exclusief wij) (r. 263, r. 264, r. 266)

2) Drieslag:

- 'geen miljarden meer naar ontwikkelingshulp, naar bureaucraten en naar subsidies' (r. 263-264)

- 'dat alleen bij ons de economie de komende jaren groeit, dat er meer banen bijkomen en minder werklozen.' (r. 267-268)

3) Opsomming:

- 'En wij willen dat geld besteden om de btw te verlagen, om de huren te verlagen, om de benzineprijs te verlagen, om de forensentaks van Rutte niet in te voeren' (r. 264-266)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Het is asociaal om de Grieken en de anderen te spekken (r. 277)

1.2.1.1a De Grieken spekken leidt tot dat onze zieken moeten bloeden (r. 266)

(1.2.1.1b Het is een foute keuze (het is onwenselijk) om onze zieken te laten bloeden)

(1.2.1.1a'/1b' Als het spekken van de Grieken leidt tot het laten bloeden van onze zieken, dan is het onwenselijk om de Grieken en de anderen te spekken)

1.2.2 We moeten investeren in Nederland (r. 278)

1.2.3 We moeten meer handen aan het bed hebben hier in Nederland (r. 278-279)

1.2.4 We moeten het eigen risico niet verhogen (r. 279)

1.2.5 We moeten de rollator niet uit het pakket halen (r. 279-280)

1.2.2.1a-1.2.5.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat we de rekening niet meer bij onze zieken leggen, maar bij de Grieken (r. 281-285)

(1.2.2.1b-1.2.5.1b Het is wenselijk om de rekening niet meer bij onze zieken te leggen maar bij de Grieken)

(1.2.2.1a'/1b'-1.2.5.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat de rekening niet meer bij onze zieken leggen, maar bij de Grieken, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren:

Keuze uit het topisch potentieel:

- 1) Pragmatische argumentatie
- 2) Vergelijkingsargumentatie: voorbeeld euro's naar Griekenland

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'De PVV zegt 'wij moeten investeren in Nederland, wij moeten meer handen aan het bed hebben hier in Nederland' (exclusief wij) (r. 278-279)
- 'Ik': 'En ik blijf het herhalen' (r. 280)

2) Oneliner:

- 'We moeten de rekening niet leggen bij onze zieken, maar bij de Grieken' (r. 281-285)

3) Epitheton:

- foute keuzes (r. 265)

4) 'Framing'

- Keuzeframe: 'Er worden foute keuzes gemaakt' (r. 265)

5) Ownership:

- 'Het is asociaal om onze zieken te laten bloeden, terwijl er vrachtwagens vol met euro's naar Spanje en Griekenland gaan.' + 'We moeten de rekening niet leggen bij onze zieken maar bij de Grieken': Griekenland (r. 265-285)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PVV heeft de oplossingen voor de problemen in en rond Europa)

1.3.1 De PVV geeft geen cent meer aan Zuid-Europa

1.3.1.1a Geen cent meer aan Zuid-Europa geven leidt tot dat we weg kunnen uit Brussel en weer baas zijn over eigen munt en in eigen land (r. 41-42)

(1.3.1.1b Het is wenselijk om weg te kunnen uit Brussel en weer baas te zijn over eigen munt en in eigen land)

(1.3.1.1a'/1b' Als geen cent meer aan Zuid-Europa geven leidt tot dat we weg kunnen uit Brussel en weer baas zijn over eigen munt en in eigen land, dan is geen cent meer geven aan Zuid-Europa wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1a (want) Minister-president Rutte is en blijft de man van de blanco-cheques, hij tekent alles voor Zuid-Europa (r. 37-38)

2.1.1b (en) Met dat geld hadden we ook in Nederland mooie dingen kunnen doen (r. 39)

(?)

2.1.2 Mark Rutte speelt spelletjes omdat er verkiezingen zijn volgende week (r. 113-114) (en dat is onwenselijk?)

2.1.3 Mark Rutte droomt in het Grieks, praat in het Grieks en eet in het Grieks (r. 213-214) (Persoonlijke aanval - abusive?)

2.1.4 Mark Rutte heeft de Nederlandse bevolking twee jaar lang beduvelend omdat hij altijd heeft gezegd dat we het geld van Griekenland terugkrijgen (r. 222-228) (Persoonlijke aanval – tu quoque?)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden

- 'u': En u thuis mag de prijs daarvoor betalen' (r. 36, r. 118-119)
- 'Wij': 'hadden we ook in Nederland mooie dingen kunnen doen' + 'De PVV' (o.a. r. 39, r. 41)
- 'ik': 'en dat kan ik aan niemand uitleggen' (r. 215)

2) Drieslag:

- 'Bijvoorbeeld voor onze zieken, voor onze ouderen, we hadden belastingen kunnen verlagen om onze economie weer aan te jagen' (r. 39-41)
- 'Ze hebben alle drie gestemd voor het ESM-verdrag, ze hebben alle drie, ook meneer Rutte, miljarden aan de Spanjaarden en de Grieken gegeven, ze hebben alle drie de Europese grondwet er doorheen gejaagd, terwijl de Nederlandse bevolking nee zei' (r. 115-118)
- 'Die man droomt in het Grieks, hij praat in het Grieks en hij eet in het Grieks.' (r. 214-215)

3) Opsomming:

- 'De PVV zegt dus, ophouden daarmee, geen cent meer naar Zuid-Europa, weg uit Brussel, baas over onze eigen munt en baas in eigen land.' (r. 41-42)

4) Epitheton:

- mooie dingen (r. 39), drie paarse vrienden (r. 115), lakeien van Brussel (r. 119-120)

5) Vragen:

- Retorisch: 'En meneer Rutte, bent u nu bereid om toe te geven dat u twee jaar lang de Nederlandse bevolking heeft beduvelde, en wilt u daar excuses voor aanbieden en dat mag, dat mag wat mij betreft, ook in het Grieks.' (r. 225-228)

6) Oneliner:

- 'baas over onze eigen munt en baas in eigen land' (r. 42)
- 'En Margaret Thatcher had in haar eentje meer ballen dan u met zijn drieën bij elkaar.' (r. 120-121)

7) Exclamatie:

- '[Geef eens antwoord op mijn vraag! Hij geeft geen antwoord op mijn vraag]' (r. 235-236)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- In zijn eerste openingsbeurt spreekt Wilders het publiek thuis letterlijk aan: ‘Ja, beste mensen thuis, er komt maar geen einde aan. Miljarden en miljarden zijn nodig om de euro te redden. En u thuis mag de prijs daarvoor betalen. Inmiddels al tienduizend euro per Nederlander. En minister-president Rutte is en blijft de man van de blanco cheques, hij tekent alles voor Zuid-Europa. En met het geld dat Rutte weggeeft, hadden we ook in Nederland mooie dingen kunnen doen. Bijvoorbeeld voor onze zieken, voor onze ouderen, we hadden belastingen kunnen verlagen om onze economie weer aan te jagen. De PVV zegt dus, ophouden daarmee, geen cent meer naar Zuid-Europa, weg uit Brussel, baas over onze eigen munt en baas in eigen land.’ (r. 35-42)

Mogelijke ontsparingen?

- ‘En minister-president Rutte is en blijft de man van de blanco cheques, hij tekent alles voor Zuid-Europa. En met het geld dat Rutte weggeeft, hadden we ook in Nederland mooie dingen kunnen doen.’ Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 37-39)

- ‘meneer Rutte speelt vandaag natuurlijk een spelletje, omdat er verkiezingen zijn volgende week en dat gun ik hem ook wel’ – Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 113-114)

Argumentatiestructuur Mark Rutte

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De VVD heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 We moeten het vertrouwen herstellen (r. 37)

1.1.2 We moeten de overheidsfinanciën op orde maken (r. 38)

1.1.3 We moeten investeren in het onderwijs (r. 41)

1.1.4 We moeten investeren in wegen (r. 42)

1.1.5 We moeten investeren in veiligheid (r. 42)

1.1.6 We moeten zorgen voor een forse lastenverlichting (r. 43-44)

1.1.1.1a-1.1.6.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden totdat Nederland sterker uit de crisis komt (r. 46-47)

(1.1.1.1b-1.1.6.1b Het is wenselijk dat Nederland sterker uit de crisis komt)

(1.1.1.1a’/1b’-1.1.6.1a’/1b’ Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden totdat Nederland sterker uit de crisis komt, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.1.7 Bij de VVD gaat ook de ouderenkorting omhoog (r. 82)

1.1.7.1a Een hogere ouderenkorting leidt tot dat de koopkracht van ouderen overeind wordt gehouden (r. 83-84)

(1.1.7.1b Het is wenselijk als ouderen hun koopkracht overeind wordt gehouden)

(1.1.7.1a'/1b' Als een hogere ouderenkorting leidt tot dat de koopkracht van ouderen overeind wordt gehouden, dan is een hogere ouderenkorting wenselijk)

1.1.8 Iedereen die werkt krijgt duizend euro netto (r. 128)

1.1.8.1a Duizend euro netto voor iedereen die werkt leidt tot dat Nederland sterker uit de crisis kan komen (r. 129)

(1.1.8.1b Het is wenselijk dat Nederland sterker uit de crisis kan komen)

(1.1.8.1a'/1b' Als duizend euro netto voor iedereen die werkt leidt tot dat Nederland sterker uit de crisis kan komen, dan is het wenselijk dat iedereen die werkt duizend euro netto krijgt)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP)

2.1.1 U heeft gezegd 'ik ga de belastingen voor bedrijven heel fors verhogen (r. 191)

2.1.2 'Ik ga het bijna onmogelijk maken in Nederland om nog transporten te organiseren door een kilometerheffing (r. 191-192)

2.1.1.1a-2.1.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat u zoveel banen in Nederland vernietigt (r. 197)

2.1.1.1b-2.1.2.1b Het is asociaal (onwenselijk) om zoveel banen te vernietigen (r. 197-198)

(2.1.1.1a'/1b'-2.1.2.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat er zoveel banen worden vernietigt, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen asociaal)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- ‘Wij’: ‘om meer banen in Nederland te krijgen moeten we een paar dingen doen’, ‘Wij willen dat werkend Nederland een forse lastenverlichting krijgt’ (o.a. r. 36, r. 41, r. 43-44, r. 87)
- ‘Zij’: ‘Zodat zij ook in de portemonnee voelen’ (r. 42)
- ‘Ik’: ‘Maar ik zou graag even iets tegen meneer Roemer willen zeggen’ (r. 81, r. 134, r. 184)
- ‘u’: ‘en dat is ook uw standpunt’ (r. 141, r. 145-146, r. 189-190)

2) Drieslag:

- ‘Banen, banen en banen’ (r. 35-36)
- ‘Tegelijkertijd moeten we investeren, tuurlijk moeten we investeren. In het onderwijs. We moeten investeren in wegen en we moeten ook investeren in veiligheid’ (r. 41-42)
- ‘eerlijke, echte, normale banen’ (r. 188)

3) Epitheton:

- belangrijke randvoorwaarde (r. 43), forse lastenverlichting (r. 44-45), werkend Nederland (r. 44), volkomen logisch, eerlijke echte normale banen (r. 188), positieve zin (r.90)

4) Vragen:

- Quaestie: ‘Waarom is Griekenland dan niet het rijkste land van Europa? U heeft er nog nooit op geantwoord op die vraag. En de tweede vraag: Waarom is het verschil tussen de SP en de VVD op de langere termijn vijfhonderdduizend banen in het voordeel van de VVD, er gaan er ruim tweeënhalf honderdduizend verloren bij u, er tweeënhalf honderdduizend bij, bij mij. Dat is de stad Rotterdam, meneer Roemer, u bent de SP, u zou voor arbeid moeten zijn, voor werkgelegenheid. Waar bent u?’ (r. 140-146)

5) ‘Framing’:

- Keuzeframe: ‘En sta nu voor uw keuzes. Want u heeft een keuze gemaakt met de SP, u heeft gezegd ‘ik ga de belastingen voor bedrijven heel fors verhogen, ik ga het bijna onmogelijk maken in Nederland om nog transporten te organiseren door een kilometerheffing [voor de transportsector].’ (r. 189-193)

6) Oneliner:

- 'Alleen zo krijgen we Nederland sterker uit de crisis' (r. 46-47)

7) Anekdote/voorbeeld:

- 'er gaan er ruim tweeënhalf honderdduizend verloren bij u, er tweeënhalf honderdduizend bij, bij mij. Dat is de stad Rotterdam, meneer Roemer, u bent de SP, u zou voor arbeid moeten zijn, voor werkgelegenheid.' (r. 145-146)

- 'Maar ik vind het volkomen onlogisch dat iemand die bijstandsmoeder is, op die moment krijgt die persoon, en ik weet niet wat daar rechtvaardig aan is, die houdt meer over dan de leerling-verpleegster. Er zijn mensen in de bijstand, met alle toeslagen erbij, die kunnen uitkomen op 1800 euro netto per maand. Dat is meer dan een startende politiemans met 1600 bruto naar huis gaat' (r. 179-184)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

Mogelijke ontsparingen?

- 'meneer Roemer, u bent de SP, u zou voor arbeid moeten zijn, voor werkgelegenheid.' Argumentum ad hominem, circumstantial (r. 145-146)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 We moeten de komende jaren keihard werken om de zorgkosten onder controle te houden (r. 295-296)

1.2.2 We moeten ervoor zorgen dat mensen met een laag inkomen toegang hebben tot de best mogelijke zorg van de wereld (r. 289-299)

1.2.1.1a-1.2.2.1a Bovenstaande maatregelen leiden ertoe dat werkende mensen straks niet de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de zorg (r. 294-295)

(1.2.1.1b-1.2.2.1b Het is wenselijk dat werkende mensen straks niet de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de zorg)

(1.2.1.1a'/1b'-1.2.2.1a'/1b' Als bovenstaande maatregelen ertoe leiden dat werkende mensen straks niet de helft van hun inkomen kwijt zijn aan de zorg, dan zijn bovenstaande maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik zou voor mijn twee uitdagers voor het premierschap', 'ik ben verbijsterd' (r. 291-292)

- 'Wij': 'Als we niet ingrijpen', 'en dus zullen we de komende jaren keihard moeten werken' (r. 295, r. 298)

2) Epitheton:

- keihard moeten werken (r. 296), werkende mensen (r. 295), best mogelijke zorg (r. 299)

3) 'Framing':

- Eerlijkheidsframe: 'Want het eerlijke verhaal is dat ...' (r. 293)

4) Ownership:

- Leiderschap: 'Leiderschap is in de eerste plaats feiten benoemen', 'Ik zou voor mijn twee uitdagers voor het premierschap (...) willen zeggen' → autoriteit als minister-president (r. 290-293)

Aanpassing aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De VVD heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

(1.3.1 Mark Rutte kan als minister-president de problemen in Europa oplossen (r. 62-64))

1.3.1.1 We hebben landen als Ierland en Portugal bij de afgrond weg kunnen trekken (r. 64-65)

1.3.1.2 We hebben de banken kunnen herkapitaliseren (r. 66-67)

1.3.1.3 We hebben een strikt begrotingstoezicht gekregen (r. 68)

(1.3.1.1.1-1.3.1.3.1 Bovenstaande voorbeelden zijn voorbeelden waarom Mark Rutte de problemen in Europa kan oplossen)

1.3.2 Ik ben van mening dat het daarmee (= steunpakketten voor Griekenland) klaar is (r. 137-138)

1.3.2.1a Het stoppen met de steunpakketten leidt ertoe dat de Grieken nu zelf de noodzakelijk maatregelen moeten nemen om ook hun part of the deal na te komen (r. 142-143)

(1.3.2.1b Het is wenselijk dat de Grieken nu zelf de noodzakelijke maatregelen moeten nemen)

(1.3.2.1a'/1b' Als het stoppen met de steunpakketten leidt tot dat de de Grieken nu zelf de noodzakelijk maatregelen moeten nemen om ook hun part of the deal na te komen, dan is het wenselijk om te stoppen met de steunpakketten voor Griekenland)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1 meneer Samsom is altijd bereid om te helpen (r. 97-98)

2.1.1.1a Altijd helpen leidt tot dat de Grieken zelf niet meer logge staatsbedrijven privatiseren, dat ze geen belastingen gaan innen en dat ze geen hervormingen gaan doorvoeren (r. 103-106)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk als de Grieken zelf niet logge staatsbedrijven gaan privatiseren, dat ze geen belastingen gaan innen en dat ze geen hervormingen gaan doorvoeren)

(2.1.1.1a/1b' Als altijd helpen leidt dat de Grieken zelf niet meer logge staatsbedrijven privatiseren, dat ze geen belastingen gaan innen en dat ze geen hervormingen gaan doorvoeren, dan is het altijd bereid zijn om te helpen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

2) Autoriteitsargumentatie: autoriteit van Mark Rutte als minister-president i.c.m. Voorbeeldargumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik pleit tegen deze stelling. Het is mijn opvatting', 'Dan is Nederland, en dan ben ik ook, als minister-president bereid, om te helpen', 'dan heb ik daar geen bezwaar tegen' (o.a. r. 47, r. 49, r. 62, r. 106, r. 196-198)
- 'Zij': 'Als ze dat doen, als ze daar inspanning toe leveren', 'zij moeten de tering naar de nering zetten' (r. 48-49, r. 53)
- 'Wij': 'Het is in Nederlands belang dat wij proberen Zuid-Europa uit die problemen te helpen' (is vanuit Nederlands perspectief) + 'Wij zijn stap voor stap bezig, en we hebben grote stappen gezet' (is vanuit Europees perspectief) (o.a. r. 52, r. 64-68, r. 101, r. 108, r. 143, r. 199-200, r. 250)

2) Drieslag:

- 'Omdat dat in het belang is van Nederlandse banen, in het belang is van Nederlands pensioengeld, in het belang is van Nederlands spaargeld' (r. 50-52)
- 'Landen als Ierland, en Portugal, keken over de rand van de afgrond en die hebben we daar van weg kunnen trekken. We hebben inmiddels de banken kunnen herkapitaliseren. We zijn er in geslaagd, en heel belangrijk, een Nederlandse wens, we zijn er in geslaagd een strikt begrotingstoezicht te krijgen.' (r. 65-68)

3) Epitheton:

- Nederlands (...), logge staatsbedrijf (r. 104), strikt begrotingstoezicht (r. 68), twee grote steunpakketten, noodzakelijk maatregelen (r. 108), grote problemen (r. 170), grootste belang, grote stappen

4) Anekdote/voorbeeld:

- 'dat is dat in Griekenland, in Athene, de minister-president terugzakt in zijn bureaustoel en denkt mooi, het probleem wordt opgelost, want als Samsom in Nederland aan de macht komt, en laten we dat proberen te voorkomen, maar stel, dat gebeurt, dan zal dit probleem door Nederland worden opgelost, we hoeven niet verder te hervormen.' (r. 99-103)

5) Ownership:

- Leiderschap: 'en dan ben ik ook, als minister-president bereid, om te helpen.' + 'Ik ben nu twee jaar minister-president, en ik ben een heel groot deel van mijn tijd kwijt met het oplossen van problemen in de eurozone.' (o.a. r. 49-51, r. 62-64)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Argumentatiestructuur Diederik Samsom

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De PvdA heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 De PvdA legt de rekening niet neer bij hen die het al zwaar hebben (r. 244-245)

1.1.2 En wij blijven investeren in onderwijs (r. 245)

1.1.3 En wij blijven investeren in duurzame technologie (r. 245-246)

1.1.4 En wij blijven investeren in ondernemerschap (r. 245-246)

1.1.1.1a-1.1.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een sterker en socialer Nederland (r. 246)

(1.1.1.1b-1.1.4.1b Het is wenselijk om een sterker en socialer Nederland te maken)

(1.1.1.1a'/1b'-1.1.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot een sterker en socialer Nederland, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' + 'De PvdA': 'De PvdA zorgt ervoor (...) En wij blijven investeren' (r. 244-245)

2) Drieslag:

- 'En wij blijven investeren in onderwijs, in duurzame technologie en in ondernemerschap' (r. 245-246)

3) Epitheton:

- harde realiteit (r. 242)

4) Oneliner:

- 'Zo maak je Nederland sterker en socialer' (r. 246)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Er moet een inkomensafhankelijke premie en eigen risico komen (r. 22)

1.2.1.1a Een inkomensafhankelijke premie en eigen risico leiden ertoe dat er een eerlijker systeem ontstaat (r. 22)

(1.2.1.1b Het is wenselijk als er een eerlijker systeem ontstaat)

(1.2.1.1a'/1b' Als een inkomensafhankelijke premie en eigen risico leiden tot een eerlijker systeem, dan is een inkomensafhankelijke premie en eigen risico wenselijk)

1.2.2 Ik wil dus een einde aan dat marktwerken (r. 30)

1.2.3 Ik wil de zorg dicht bij mensen, goed organiseren (r. 30-31)

1.2.2.1a-1.2.3.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer tijd en liefde voor de zieken, ouderen en gehandicapten (r. 24-30)

(1.2.2.1b-1.2.3.1b Het is wenselijk als er meer tijd en liefde is voor de zieken, ouderen en gehandicapten)

(1.2.2.1a'/1b'-1.2.3.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot meer tijd en liefde voor de zieken, ouderen en gehandicapten, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

1.2.4 Ik wil naar een systeem waar artsen en specialisten in loondienst werken (r. 81)

1.2.4.1a Een systeem waar artsen en specialisten in loondienst werken leidt tot een systeem zonder wachtlijsten (r. 83)

(1.2.4.1b Een systeem zonder wachtlijsten is wenselijk)

(1.2.4.1a'/1b' Als een systeem waar artsen en specialisten in loondienst werken leidt tot een systeem zonder wachtlijsten, dan is een systeem waar artsen en specialisten in loondienst werken wenselijk)

1.2.5 Wij investeren dus een miljard extra in de wijkverpleegkundigen en extra middelen voor de huisarts (r. 134-135)

1.2.5.1a Een miljard extra investeren in de wijkverpleegkundigen en de huisarts leidt ertoe dat mensen langer thuis kunnen wonen en dat daar dan minder kosten nodig zijn (r. 138-139)

(1.2.5.1b Het is wenselijk dat mensen langer thuis kunnen wonen en dat daar dan minder kosten nodig zijn)

(1.2.5.1a'/1b' Als een miljard extra investeren in wijkverpleegkundigen en extra middelen voor de huisarts ertoe leidt dat mensen langer thuis kunnen wonen en dat daar dan minder kosten nodig zijn, dan is het wenselijk dat we een miljard extra investeren in de wijkverpleegkundigen en de extra middelen voor de huisarts)

1.2.6 Wij halen de marktwerking uit de zorg (r. 185-186)

1.2.7 Wij zorgen dat ziekenhuizen met elkaar gaan samenwerken (r. 186-187)

1.2.8 Wij zorgen dat de zorgverzekeraars gewoon verantwoordelijk worden voor hun regio in plaats van keihard concurreren om nieuwe patiënten (r. 187-189)

1.2.9 Wij zorgen dat specialisten in loondienst komen (r. 189-190)

1.2.6.1a-1.2.9.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot betere zorg voor minder kosten (r. 190)

(1.2.6.1b-1.2.9.1b Het is wenselijk als er betere zorg komt voor minder kosten)

(1.2.6.1a'/1b'-1.2.9.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot betere zorg voor minder kosten, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik wil dus een eind aan het marktdenken. Ik wil de zorg dicht bij mensen', 'Ik wil naar een systeem' (r. 30, r. 81)

- 'Wij': 'Waarom we dat anders moeten gaan organiseren' + 'Ons': 'Natuurlijk, bij ons', 'wat ons betreft' (is de PvdA) (r. 76, r. 134, r. 137, r. 179, r. 186)

- 'Je': 'En dat zie je terug' (r. 136)

2) Drieslag:

- 'onze zieken, ouderen en gehandicapten' (r. 25)

- 'Wij zorgen dat ziekenhuizen met elkaar gaan samenwerken, in plaats van concurreren. Wij zorgen dat zorgverzekeraars gewoon verantwoordelijk worden voor hun regio in plaats van keihard concurreren om nieuwe patiënten. We zorgen dat specialisten in loondienst komen' (r. 186-190)

3) Epitheton:

- de echte bijdrage in de zorg (r. 23), de oude man (r. 29), eerlijk willen delen (r. 76-77), goed salaris (r. 82), mooi werk (r. 82), betere zorg, minder kosten

4) 'Framing':

- Eerlijkeheidsframe: 'U moet wel eerlijk blijven.' 'en dat vertellen wij ook eerlijk' (r. 92, r. 137)

5) Oneliner:

- 'Wie weinig verdient, betaald minder. Wie meer verdient, betaalt wat meer.' (r. 23-24)
- 'En zo regel je betere zorg voor minder kosten' (r. 190)

6) Anekdote/voorbeeld:

- 'De echte bijdrage in de zorg wordt dagelijks geleverd door honderdduizenden mensen die onze zieken, ouderen en gehandicapten verzorgen. En ze doen dat met liefde, maar ze zien hun werk verschromen, door stopwatchmentaliteit en efficiency denken. En dat is dus waarom we dat anders moeten gaan organiseren. Als je geen tijd meer hebt om een praatje te maken, dan kun je ook niet zien of de oude man langzaam dementeert' (r. 24-29)
- 'In het verleden was het zo, dat specialisten konden declareren, en als er niets meer te declareren viel, dan hielden ze op en stonden de operatiekamers leeg' (r. 79-81)

7) Antithese:

- 'maar u kijkt naar het verleden, en ik kijk naar de toekomst' (r. 78-79)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- 'Ik snap uw hartenkreet, want elk rondje eindigt in een rondje formeren en volgens mij moet het gaan over de inhoud van de zorg.' (r. 177-179)
- 'En ja, wij verschillen met de SP op een aantal punten in de zorg. Wij voeren wel een eigen risico in, inkomensafhankelijk, maar we denken dat dat nuttig is, en dat doet de SP helemaal niet. Dat is een verschil.' (Doelen van het verkiezingsdebat is dat de partijen zich van elkaar kunnen onderscheiden, en dat het dan makkelijker is voor het publiek om een keuze te maken) (r. 179-181)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De PvdA heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 We moeten meer bevoegdheden delen met elkaar dan we comfortabel vinden (r. 12-13)

1.3.2 We krijgen minder geld terug dan beloofd (r. 13-14)

1.3.1.1a-1.3.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot dat we Europa samen met elkaar sterker maken en samenwerken en zo grote problemen oplossen (r. 15-16)

(1.3.1.1b-1.3.2.1b Het is wenselijk om Europa samen sterker te maken en samen te werken en zo grote problemen op te lossen)

(1.3.1.1a'/1b'-1.3.2.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat we Europa samen sterker maken en samenwerken om zo de grote problemen om te lossen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

(2.1.1 Mark Rutte stemt tegen de stelling)

2.1.1.1a Dat Mark Rutte tegen de stelling stemt leidt tot dat mensen nu denken dat Nederland het bijltje erbij neer laat vallen (r. 83)

2.1.1.1b Het zou desastreus kunnen uitpakken als mensen denken dat Nederland het bijltje erbij neer laat vallen (r. 85)

(2.1.1.1a'/1b' Als Mark Rutte die tegen de stelling stemt leidt totdat mensen nu denken dat Nederland het bijltje erbij neer laat vallen, dan betekent dat het desastreus kan uitpakken als Mark Rutte tegen de stelling stemt)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'En ik zeg...', 'Ik ben daar net zo boos over', 'ik snap dat het belangrijk is' (r. 10, r. 12, r. 15)
- 'u': 'En ik zeg u, we zullen meer bevoegdheden moeten delen'. (u is mensen thuis, i.c.m. inclusief wij) + 'Wat doet u, als Griekenland, nog een halfjaar langer nodig heeft? (u is tegenstander) (r. 12, r. 157, r. 160, r. 162)
- 'Hij': 'Vorige week beloofde hij' (r. 80)

2) Opsomming:

- 'Vertrouwen van mensen, bedrijven, van financiële markten, in de inzet van politici, van regeringsleiders' (r. 76-77)

3) Epitheton:

- minder geld (r. 13), meer bevoegdheden (r. 12), de verkeerde kant (r. 84), heel nieuw

4) Vragen:

- Subiectie: 'Wat moeten mensen nu denken van politici, van hun inzet om deze euro bij elkaar te houden? Als ze nu denken, Nederland laat het bijltje erbij neervallen, dan gaat de euro inderdaad de verkeerde kant op en dat zou voor Nederland, u zegt het zelf, desastreus kunnen uitpakken' (r. 82-85)
- Quaestie: 'Wat doet u, als Griekenland nog een halfjaar langer nodig heeft? Een halfjaar extra? Tijd is geld, zegt u dan 'basta, ik laat ze vallen'? En daarmee de Eurozone in een chaos, of houdt u vast aan deze loze belofte 'geen cent meer naar Griekenland?'' (r. 160-163)

5) Oneliner:

- 'En toch verdedig ik dat, omdat ik niet wil wegzakken in een Europa waar de geschiedenis slechts werd geschreven, ik wil werken aan een Europa waar we samen elkaar sterker maken en samenwerken en zo grote problemen oplossen. Een Europa waar de toekomst weer wordt gebouwd.' (r. 14-17)

6) Exclamatie:

- 'U draait eromheen! U draait er omheen!' (r. 183)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'En ik zeg u': Direct gericht tot de mensen thuis (r. 12)
- 'Vorige week beloofde hij': Spreekt niet rechtstreeks tot Mark Rutte (r. 80)

Mogelijke ontsporingen?

- 'In februari 2010 zei, toen nog, oppositieleider Mark Rutte: 'er gaat geen cent naar Griekenland'. Daarna gaf hij twee keer geld naar Griekenland. Vorige week beloofde hij: 'Er gaat nog een keer geen cent naar Griekenland'. En nu staat hij hier zelfs tegen de stelling te stemmen, die gaat over het bijeenhouden van de Eurozone.' Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 78-82)

- 'Meneer Rutte, ik snap dat het belangrijk is om verkiezingen te winnen voor 12 september. En daarom zegt u nu, er gaat geen cent meer naar Griekenland, zoals u dat ook voor de vorige verkiezingen zei.' Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 156-158)

Argumentatiestructuur Emile Roemer

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De SP heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 Het is van belang dat we afscheid nemen van het neoliberale beleid van de afgelopen tijd (r. 18-19)

1.1.1.1a Het neoliberale beleid heeft geleid tot een rampzalig beleid van de afgelopen jaren (r. 12)

(1.1.1.1b Een rampzalig beleid is onwenselijk)

(1.1.1.1a'/1b' Als het neoliberalen beleid heeft geleid tot een rampzalig beleid van de afgelopen jaar, dan is het neoliberale beleid onwenselijk)

1.1.2 De SP investeert in de economie (r. 216)

1.1.2.1a Investeren in de economie leidt ertoe dat mensen hun baan weer terug hebben, zekerheid krijgen en ook weer het geld gaan uitgeven (r. 216-218)

(1.1.2.1b Het is wenselijk als mensen hun banen weer terug hebben, zekerheid krijgen en ook het geld weer gaan uitgeven)

(1.1.2.1a'/1b' Als investeren in de economie leidt tot dat mensen hun baan weer terug hebben, zekerheid krijgen en ook weer het geld gaan uitgeven, dan is investeren in de economie wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 De VVD komt met een forensentaks, btw omhoog, enorme lastenverhoging in 2013 (r. 99-100)

2.1.1.1a Deze maatregelen leiden ertoe dat mensen aan de onderkant en bij de middeninkomens het verschrikkelijk moeilijk krijgen (r. 101-102)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk als mensen aan de onderkant en bij de middeninkomens het verschrikkelijk moeilijk krijgen

(2.1.1.1a'/1b' Als deze maatregelen ertoe leiden dat mensen aan de onderkant en bij de middeninkomens het verschrikkelijk moeilijk krijgen, dan zijn deze maatregelen onwenselijk)

2.1.2 Mark Rutte creëert pulpbanen (r. 162) (?)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij' + 'ons beleid', 'ons begrotingsprogramma' (exclusief wij want beleid van SP) (o.a. r. 10, r. 19)

- 'u': 'Dat had u nooit moeten doen, en daarom, stop er gewoon mee' (o.a. r. 98, r. 102, r. 153, r. 221)

- 'ik': 'ik wil geen pulpbanen, ik wil echte banen' (o.a. r. 95, r. 162)

2) Drieslag:

- 'Forensentaks, btw omhoog, enorme lastenverhogingen in 2013' (r. 100-101)

- 'Voor de fietsenmaker, voor de bakker op de hoek, voor het midden- en klein bedrijf.' (r. 218-219)

3) Opsomming:

- 'Meer dan vijfhonderdduizend werklozen, de zorg waar bureaucratie en verspilling de overhand hebben gekregen, jongeren die geen betaalbare woning meer kunnen krijgen, ouderen die bezorgd zijn of ze nog wel hun pensioen krijgen.' (r. 12-15)

4) Epitheton:

- hele grote ramp (r. 10-11), heel erg druk (r.16), loze beloften (r. 97), hartstikke gelijk (r. 98), hartstikke de klos (r. 98)

5) Vragen:

- Subiectie: 'En wat gaat er dan gebeuren? Nog meer bezuinigen, waardoor de economie nog verder in de slob raakt. Daarom is het van belang dat we afscheid nemen van het neoliberalen beleid van de afgelopen tijd' (r. 16-19)

- Subiectie: 'En vervolgens zeggen, we gaan lasten verlagen, en wat gaat u in 2013 doen? Forensentaks, btw omhoog, enorme lastenverhogingen in 2013, u maakt het echt voor heel veel mensen aan de onderkant en bij de middeninkomens verschrikkelijk moeilijk.' (r. 99-102)

6) 'Framing':

- Keuzeframe: 'Meneer Rutte, ik sta hier voor mijn keuze' (r. 213)

7) Anekdote/vergelijking:

- 'En die banen van u, meneer Rutte, die banenmachine van u die kent maar een ding, en dat is de stand achteruit. Dat zijn geen banen, dat is net als in Amerika, daar heb je er twee of drie van nodig, om rond te gaan komen. Daar heb je geen zekerheid' (r. 156-159)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'Houdoe en bedankt' – Aansluiten bij belevingswereld van de kiezers? (r. 19)

Mogelijke ontsporingen?

- 'Maar, hee, sorry hoor, ik krijg weer een beetje het gevoel van 2010. Toen ik ook al zei, het lijkt aan de overkant op een wedstrijdje ver plassen. Dit zijn inderdaad allemaal loze beloften die u niet waar gaat maken' Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 95-97)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 De SP heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 De SP wil de marktwerking stoppen (r. 13)

1.2.2 De SP wil de verspilling stoppen (r. 13-14)

1.2.3 De SP wil de bureaucratie stoppen (r. 14)

1.2.4 De SP verlaagt het eigen risico in plaats van het te verhogen (r. 16)

1.2.1.1a-1.2.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat mensen meer zorg krijgen voor hun geld (en dat de zorg niet meer verzeekt wordt) (r. 10)

(1.2.1.1b-1.2.4.1b Het is wenselijk dat mensen meer zorg krijgen voor hun geld (en dat de zorg niet meer verzeekt wordt))

(1.2.1.1a'/1b'-1.2.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat mensen meer zorg krijgen voor hun geld, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'En daarom willen wij de verspilling stoppen', 'en willen wij die marktwerking ook stoppen' + 'Laten we samen de marktwerking uit de zorg halen' (inclusief wij: SP en PvdA) (r. 13-14, r. 16, r. 171)

- 'Ik': 'En ik zeg dan ook tegen de PvdA' (r. 15, r. 149, r. 151, r. 166, r. 168, r. 198)

2) Drieslag:

- 'Daarom willen wij die marktwerking ook stoppen, daarom willen wij de verspilling stoppen en die bureaucratie. En willen wij de zorg kleinschalig krijgen in de wijken' (r. 13-15)

3) Opsomming:

- 'Verzinkt door de marktwerking, verzinkt door de verspilling, verzinkt door de bureaucratie, en verzinkt door mensen die hier heel veel geld aan willen verdienen.' (r. 10-12)

4) Epitheton:

- verschrikkelijk bang (r. 169), aardig goede plannen (r. 171)

5) Oneliner:

- 'de zorg is aardig verzinkt' (r. 10)

- 'Een boete op ziek zijn' (r. 143)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'En ik zeg dan ook tegen de PvdA, dat als ze daadwerkelijk menen wat ze nu hebben op geschreven, en laat ik helder zijn, ik ben daar blij mee, dan kan hij dat nooit zonder de SP. Dus laat nou eens duidelijk zijn, zeker op zo'n front, je hebt gezien wat er aan de overkant staat, dit lukt alleen maar als wij samen optrekken. Stop met verstoppertje spelen, spreek je uit, en laten we samen de marktwerking uit de zorg halen.' → Anticiperen op het secundaire publiek (r. 149-154)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 De SP heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 Wij moeten in Europa de veroorzakers en oorzaken aanpakken (r. 273)

1.3.1.1a Het niet aanpakken van de veroorzakers en oorzaken leidt ertoe dat we blijven dweilen met de kraan open (r. 274)

(1.3.1.1b Het is onwenselijk om te dweilen met de kraan open)

(1.3.1.1a'/1b' Als het niet aanpakken van de veroorzakers en oorzaken ertoe leidt dat we blijven dweilen met de kraan open, dan is het wenselijk om de veroorzakers en oorzaken wel aan te pakken)

Analyseren strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'maar zolang wij in Europa de veroorzakers en oorzaken niet aanpakken' (r. 273)

- 'Je': 'Als je deze discussie hoort' (r. 270)

2) Opsomming:

- 'de ene wil helemaal weg uit Europa, de ander duikt er nog dieper in en de derde maakt er een pirouette van en de vierde zoekt daar de ballen bij'(r. 271-272)

3) Oneliner:

- 'dan blijft het dweilen met de kraan open' (r. 274)

Argumentatiestructuur Alexander Pechtold

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 D66 heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 We bezuinigen meer dan we investeren (r. 229-230)

1.1.2 We gaan investeren in onderwijs (r. 232)

1.1.3 We gaan investeren in innovatie (r. 232)

1.1.4 We gaan investeren in mensen boven de vijftig die op zoek zijn naar een baan (r. 232-234)

1.1.1.1a-1.1.4.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het op orde krijgen van de staatsschuld (r. 230)

(1.1.1.1b-1.1.4.1b Het is wenselijk om de staatsschuld op orde te krijgen)

(1.1.1.1a'/1b'-1.1.4.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat we de staatsschuld weer op orde krijgen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Bezuinigen we meer dan we investeren' (exclusief wij, alle politieke partijen)
+ 'Wij': 'We gaan ook investeren' (exclusief wij, alleen D66) (r. 229)

- 'Ik': en zoals ik zojuist al zei' (r. 233)

2) Drieslag:

- 'We gaan ook investeren, in onderwijs, in innovatie, en zoals ik zojuist al zei, in mensen boven de vijftig die nu al op zoek zijn naar een baan.' (r. 232-234)

3) Antithese:

- 'Op rechts (...) op links' (r. 231-232)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 D66 heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Sommige mensen zullen wat meer moeten gaan betalen en daardoor ontzien we de laagste inkomens, die compenseren we (r. 239-240)

1.2.1.1a Dat sommige mensen wat meer moeten betalen waardoor de laagste inkomens worden ontzien, leidt ertoe dat de zorg voor iedereen toegankelijk blijft (r. 238-239)

(1.2.1.1b Het is wenselijk dat de zorg voor iedereen toegankelijk blijft)

(1.2.1.1a'/1b' Als sommige mensen meer laten betalen waardoor de lagere inkomens worden ontzien, leidt tot dat de zorg voor iedereen

toegankelijk blijft, dan is het wenselijk dat sommige mensen wat meer moeten betalen waardoor de lagere inkomens worden ontzien)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de SP en de PvdA)

2.1.1a Stemmen op de SP en PvdA leidt ertoe dat de wachtlijsten terugkomen (r. 243-244)

2.1.1b Het terugkomen van de wachtlijsten leidt tot een tweedeling (en is onwenselijk) (r. 248)

(2.1.1a'/1b' Als stemmen op de SP en PvdA ertoe leidt dat de wachtlijsten terugkomen, dan is stemmen op de SP en PvdA onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Zullen we het allemaal gaan merken' (inclusief wij) + 'Daardoor ontzien we de laagste inkomens' (exclusief wij) (D66 staat voor ...) (r. 236-240)

- 'Ik': 'Ik maak me wel zorgen' (r. 241)

- 'Zij': 'Zij drukken op rood maar geven niet aan dat zij terug willen naar de jaren negentig' (SP en PvdA) (r. 242)

2) Drieslag:

- 'Dat merken we via de premie, de loonstrook, of gewoon de belastingschuld, die daardoor oploopt.' (r. 237-238)

3) Epitheton:

- toegankelijke zorg (r. 239)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 D66 heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 We gaan tot het uiterste om de Eurozone bijeen te houden en pakken nu het zuiden aan (r. 22 + r. 27-28)

1.3.1.1a Het uiterste doen om de Eurozone bijeen te houden en het aanpakken van het zuiden leidt tot vrede, veiligheid en welvaart (r. 29)

(1.3.1.1b Vrede, veiligheid en welvaart is wenselijk)

(1.3.1.1a'/1b' Als het uiterste doen om de Eurozone bijeen te houden en het aanpakken van het zuiden leidt tot vrede, veiligheid en welvaart, dan is het wenselijk om het uiterste te doen om de Eurozone bijeen te houden en het zuiden aan te pakken)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Gedurende het debat lijkt Alexander Pechtold vooral bezig met Mark Rutte wijzen op de verbroken beloftes, en de vragen of Mark Rutte het premierschap wel aankan. Dit leidt om vrij weinig argumenten voor het feit dat D66 de oplossingen heeft voor de problemen in Europa.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden

- 'Wij': 'Natuurlijk gaan we tot het uiterste. We delen één economie, we delen een munt, en wat dat betreft is het belangrijk dat we wat dat betreft de juiste stappen zetten', 'We hebben een eerdere crisis overwonnen', 'We hebben een eerdere crisis overwonnen. De uitdaging tussen Oost en West-Europa. En nu pakken we het zuiden aan. En als we over dat probleem heen kijken, hebben we een prachtig continent waar iedereen zichzelf kan zijn. En waar we vrede, veiligheid en welvaart delen' (o.a. r. 22-29)

- 'Je': 'Stel je eens voor' (r. 24)

- 'Ik': 'En daar doe ik dat voor' (o.a. r. 30)

- 'u': 'Waar bent u bang voor?', 'Toen zei de VVD' (r. 93, r. 127, r. 130-131)

2) Drieslag:

- 'bij de Chinezen, de Russen en de Arabieren' (r. 25)

- 'vrede, veiligheid en welvaart' (r. 29)

3) Epitheton:

- prachtig continent (r. 28), demissionair minister-president (r. 89)

4) Vragen:

- Quaestie: ‘Gaaf de wereld over waar mensen zich zullen afvragen, gaat Nederland niet tot het uiterste om zijn economie te redden? Dit beeld komt aan bij ondernemers, dit beeld komt aan bij mensen die zich afvragen, hebben we leiderschap in dit land? Waar bent u bang voor? Bang voor Wilders? Of voor de kiezer?’ (90-93)

- Quaestie: ‘Waar bent u bang voor? Waarom neemt u niet als leider het voorbeeld? Of heeft u aflossing nodig?’ (r. 130-131)

5) Anekdote/voorbeeld:

- ‘Stel je voor dat we teruggaan naar de gulden en bij de Chinezen, de Russen en de Arabieren aankomen met ons net gedrukte guldenbiljet. Ze zien ons aankomen. We hebben een eerdere crisis overwonnen’ (r. 24-27)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Argumentatiestructuur Sybrand van Haersma Buma

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 CDA heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 We moeten hervormen en de economie stimuleren (r. 53-54)

1.1.2 We moeten de oorzaken van de crisis aanpakken (r. 55)

1.1.1.1a-1.1.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat we uit de crisis komen (r. 57)

(1.1.1.1b-1.1.2.1b Het is wenselijk om uit de crisis te komen)

(1.1.1.1a’/1b’-1.1.2.1a’/1b’ Als bovenstaande (beleids)maatregelen ertoe leiden dat we uit de crisis komen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem op mijn partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1 U gaat de uitkering nog verder naar beneden brengen (r. 172-173)

2.1.1.1a Het verder naar beneden brengen leidt tot niet eerlijk delen (r. 173)

(2.1.1.1b Het is onwenselijk om niet eerlijk te delen)

(2.1.1.1a'/1b' Als het verder naar beneden brengen van de uitkeringen leidt tot niet eerlijk delen, is het onwenselijk om de uitkeringen verder naar beneden te brengen)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Een groot deel van de bijdrage aan het debat is gericht op Mark Rutte en het beleid van de VVD.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'We zitten in een schulden crisis, dus bouwen wij schulden af', 'maar we kunnen ook hervormen en dan de economie stimuleren, en dan krijgen we ook banen' (r. 52-54, r. 57)

- 'u': 'Luistert u naar mij' + 'de VVD' (r. 71-73, r. 167-172)

2) Drieslag:

- 'de graaicultuur, de hebberigheid, het eigen belang' (r. 55-56)

- 'Bezuinigen, hervormen, investeren is het wel.' (r. 59)

3) Epitheton:

- eerlijk delen (r. 72)

4) Oneliner:

- 'Weet u meneer Rutte, weet u meneer Rutte, dat is stoer. Een tien krijgt u voor stoerheid. Maar een nul voor eerlijk delen. Gemiddeld, luister u naar mij, gemiddeld is dat een vijf. U bent gezakt.' (i.c.m. anekdote) (r. 71-73)

5) Anekdote/voorbeeld:

- 'Meneer Rutte, u bent toch die man van die schreeuwende borden langs de kant: hand uit de mouwen in plaats van hand ophouden. Dat is nou de manier waarop de VVD ernaar kijkt. Want weet u wat dat betekent voor iemand, die na twintig jaar bij een werkgever wordt ontslagen en voor de laatste keer naar huis rijdt, zijn hand uit de mouwen wou steken, maar niet anders kan, dan aan de kant staan. En die krijgt geen duizend euro van u.' (r. 167-172)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 CDA heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 Bij het CDA gaat de zorg in de toekomst meer kosten (r. 260)

1.2.1.1a Dat de zorg meer gaat kosten leidt er toe dat we het beste zorgstelsel ter wereld kunnen houden (r. 255-256)

(1.2.1.1b Het is wenselijk om het beste zorgstelsel ter wereld te kunnen houden)

(1.2.1.1a'/1b' Als de hogere kosten van de zorg leiden tot dat we het beste zorgstelsel ter wereld kunnen houden, dan is het wenselijk dat het zorgstelsel in de toekomst meer gaat kosten)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'We hebben in Nederland het beste zorgstelsel ter wereld' (inclusief wij) + 'Het CDA' (exclusief wij) (r. 255-256)

- 'U': 'Want dan zult u moeten wachten op zorg': aanspreken mensen thuis (r. 258-259)

- 'Je': 'En dan kun je beloven 'het wordt allemaal goedkoper' (r. 256)

2) Epitheton:

- beste zorg (r. 255-256)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'Want dan zult u moeten wachten op zorg. En zorg gaat uiteindelijk niet alleen om cijfers, maar zorg gaat om mensen en patiënten. En dus heeft u recht op de beste zorg, en ja, in de toekomst kost dat meer.' → rechtstreeks aanspreken van de mensen thuis (r. 257-260)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 CDA heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

(2.1.1 Mark Rutte zijn woorden en daden zullen niet overeenkomen)

2.1.1.1a Nu stemt Mark Rutte tegen en na twaalf september zou meneer Rutte groen stemmen (r. 286)

2.1.1.1b (en) Nee nu, straks ja, is geen fraai gezicht (r. 290)

(Argumentum ad hominem, tu quoque)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) ?

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Dacht ik van zeker', 'Daar spreek ik u nu op aan' (r. 283-284, r. 287, r. 289)

- 'u': 'Want u weet net zoals ik' (r. 287)

- 'Wij': 'Dat we de euro moeten redden, voor onze anderhalf miljoen banen' (r. 288-289)

2) Antithese

- rood lampje – groen lampje (r. 286-287)

- 'Nu nee, straks ja' (r. 290)

Aanpassingen aan het auditorium (talig):

- 'Daar spreek ik u nu op aan' – aanspreking secundaire publiek, namelijk Mark Rutte (r. 289)

Mogelijke ontsporingen?

- 'Want een ding is duidelijk, het lichtje dat hier rood is bij Mark Rutte, dat is rood tot 12 september. En op 23 september wordt het weer groen.' + 'Nu nee, straks ja, is geen fraai gezicht.' Argumentum ad hominem, tu quoque (r. 285-287, r. 290)

Argumentatiestructuur Jolande Sap

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 GroenLinks heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1a GroenLinks legt de rekening bij de grote vervuilers, bij de hogere inkomens (r. 28)

1.1b En daarmee creëren we ruimte om nieuwe banen te scheppen voor de laagste inkomens (r. 29-30)

1.1.1a/b.1 Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het stimuleren van een eerlijke en groene economie (r. 30-31)

(1.1.1a/b.1b Het stimuleren van een eerlijke en groene economie is wenselijk)

(1.1.1a/b.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden tot het stimuleren van een eerlijke en groene economie, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de VVD)

2.1.1a Stemmen op de VVD leidt ertoe dat mensen tot modaal er elk jaar een half procent koopkracht op achteruit gaan (r. 116)

(2.1.1b Het is onwenselijk dat mensen tot modaal er elk jaar een half procent koopkracht op achteruit gaan)

(2.1.1a'/1b' Als stemmen op de VVD ertoe leidt dat mensen tot modaal er elk jaar een half procent koopkracht op achteruit gaan, dan is stemmen op de VVD onwenselijk)

2.1.2 Mark Rutte vertelt dit debat nu al tweemaal onwaarheden (r. 204) (beschuldiging van liegen)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Jolande Sap maakt ook gebruik van het CPB als autoriteit, maar niet zozeer om het eigen beleid te ondersteunen. Meer als een soort back-up: ik vind dit, en het CPB heeft het ook berekend.

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik stem voor, maar eigenlijk vind ik het een valse tegenstelling', 'Ik leg die rekening neer bij de hogere inkomens' (o.a. r. 23, r. 108, r. 112, r. 202)
- 'Wij': 'En GroenLinks legt de rekening' en 'En op die manier stimuleren wij een eerlijke en groene economie' (o.a. r. 28, r. 31,
- 'u': 'U riep dat', 'Ik heb gekeken wat u ervan waar maakt' (o.a. r. 108-109, r. 111, r. 115)

2) Drieslag:

- 'en dat is gewoon de verpleegster, dat is gewoon de beginnende onderwijzer, dat is de ambulancemedewerker' (r. 113-115)

3) Epitheton:

- Eerlijke en groene economie (r. 31), nieuwe banen (r. 30), laagste inkomens (r. 30), hoogste tijd (r. 107), een vette nul (r. 112), hogere inkomens,

4) Vragen:

- Subiectie: 'De vraag is niet, hoeveel moet je stimuleren of hoeveel moet je bezuinigen, de vraag is welke economie stimuleer je, en waar leg je de rekening. En GroenLinks legt de rekening bij de grote vervuilers, bij de hogere inkomens.' (r. 27-29)

5) 'Framing':

- Keuzeframe: 'De heren doen net alsof we moeten kiezen tussen beiden, en dat klopt niet.' + 'Ik zou meneer Rutte ook uit willen dagen om ook op te komen voor uw keuzes.' + '**En daar kiest u voor.** Dat kan gewoon iedereen nalezen bij het Centraal Plan Bureau. En daarnaast, laagbetaald werkenden gaan er bij u niet op voorruit. **Dat is een keuze.** U legt de rekening van de banen die u wilt creëren op de termijn bij die groepen, dat mag. **Maar het zou nooit mijn keuze zijn.**' (o.a. r. 26, r. 205-209)

6) Oneliner:

- 'En op die manier stimuleren wij een eerlijke en groene economie.' (r. 31)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Mogelijke ontsporingen?

- 'Ik zou meneer Rutte ook uit willen dagen om ook op te komen voor uw keuzes. Want de feitencheckers krijgen het druk met dit debat vanavond. Want u heeft nu twee keer onwaarheden verkondigd.' Beschuldiging van liegen? (r. 202-204)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 GroenLinks heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 We moeten de hoge inkomens wat meer durven aan te slaan (r. 44)

1.2.1.1a Het aanslaan van de hogere inkomens leidt tot dat de goede zorg voor iedereen betaalbaar blijft (r. 43)

(1.2.1.1b Het is wenselijk als de zorg voor iedereen betaalbaar blijft)

(1.2.1.1a'/1b' Als het aanslaan van de hogere inkomens leidt tot dat de goede zorg betaalbaar blijft, dan is het wenselijk om de hogere inkomens wat meer aan te slaan)

1.2.2 GroenLinks bezuinigt weinig op de zorg (r. 209-210)

1.2.3.1a Bezuinigen op de zorg leidt tot dat de patiënt dat zelf moet gaan betalen (r. 212)

(1.2.3.1b Het is onwenselijk als patiënten dat zelf moeten gaan betalen)

(1.2.3.1a'/1b' Als bezuinigen op de zorg leidt tot dat de patiënt dat zelf moet gaan betalen, dan is het wenselijk om weinig te bezuinigen op de zorg)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1 De PvdA wil terug naar het oude systeem in de ziekenhuiszorg (r. 115-116)

2.1.2 De PvdA bezuinigt enorm op de thuiszorg (r. 123)

2.1.1.1a-2.1.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen kunnen niet uitgelegd worden aan mensen (?) (r. 127-128)

(2.1.1.1b-2.1.2.1b Het is onwenselijk als zaken niet uitgelegd kunnen worden aan mensen)

(2.1.1.1a'/1b'-2.1.2.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen niet kunnen worden uitgelegd aan mensen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': 'Ik weet hoe het is om...', 'Ik vind het niet eerlijk als', 'en ik wil dat goede zorg voor iedereen betaalbaar blijft', 'en dan constateer ik dat er grote verschillen zijn' (r. 36, r. 38, r. 114, r. 209)
- 'Wij': 'Als we de hoge inkomens wat meer durven aan te slaan', 'omdat wij die zorg zo belangrijk vinden' (r. 44)
- 'u': 'maak ik mij zorgen over wat u in die ziekenhuiszorg wilt gaan doen' (Gericht op Diederik Samsom) (r. 114-116)

2) Epitheton:

- onbetaalde rekening (r. 37), goeie zorg (r. 43), belangrijkste dingen (r. 42), hartgrondig oneens (r. 38)

3) Vragen:

- Quaestie: 'En meneer Samsom, ik vraag u, hoe wilt u dat nu gaan regelen, hoe wilt u dat nu gaan uitleggen aan de mensen?' (r. 127-128)

4) 'Framing':

- Eerlijkheidsframe: 'Vertel daar het hele verhaal' + 'Dat is nou gewoon het harde verhaal' (r. 128, r.)

5) Antithese:

- 'GroenLinks bezuinigt weinig op de zorg, omdat wij die zorg zo belangrijk vinden. En partijen als de PvdA en de ChristenUnie bezuinigen veel meer op de zorg' (r. 209-211)
- 'linksom of rechtsom' (r. 212)

6) Anekdote/voorbeeld:

- 'Nou ik weet wat het is om in armoede op te groeien. En ik weet ook hoe machteloos je je kunt voelen als de onbetaalde rekeningen zich maar blijven opstapelen. En daarom ben ik het hartgrondig oneens met deze stelling.' (r. 36-38)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'Maar er is nog een ander punt waar ik mij zorgen over maak in uw programma meneer Samsom. Dat is de thuiszorg, de langdurige zorg. U heeft in vorige debatten steeds aangegeven dat u een miljard wil investeren in de wijkverpleging. Maar wat u niet heeft aangegeven is wat daartegenover staat. U bezuinigt enorm op de thuiszorg de komende jaren. En daardoor gaan er grote gaten vallen. Persoonlijke verzorging in het eerste halfjaar niet meer beschikbaar, en dat betekent bijvoorbeeld als je met een gebroken heup of een knieoperatie thuis komt, dat je het zelf maar uit moet zoeken' → Jolande Sap belicht alle punten die het PvdA volgens haar niet goed doet, en zegt dat ze zich daarover zorgen maakt. Punten belichten voor het primaire publiek? (r. 119-127)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 GroenLinks heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 GroenLinks wil een succes maken van de euro

1.3.1.1 Van een omelet kun je geen eieren meer maken

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

?

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Omdat we niet met elkaar de financiële sector in het gareel krijgen' (is de hele politiek) + 'GroenLinks was destijds...' (is exclusief wij, van GroenLinks) + 'We zullen er met elkaar een succes van moeten maken' (inclusief wij) (r. 262, r. 264)

- 'Je': 'En je ziet eigenlijk dat de eurocrisis niet het gevolg is...' (r. 260, r. 265)

2) Epitheton:

- simpele waarheid (r. 265)

3) Oneliner:

- 'Want er geldt gewoon een hele simpele waarheid hier, van een omelet, kun je geen eieren meer maken.' (r. 264-265)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -

Argumentatiestructuur Arie Slob

(1 Stem op mijn partij)

(1.1 De ChristenUnie heeft de oplossingen voor de economische crisis)

1.1.1 De ChristenUnie heeft plannen om innoverend uit de crisis te komen (r. 252-253)

1.1.2 Wij zullen er na twaalf september zijn voor de kiezer

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel

1) ?

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Ik': en daarom kies ik even voor neutraal' (r. 251, r. 257)
- 'Wij': 'En dat hebben wij als ChristenUnie laten zien' (r. 252, r. 255, r. 257)

2) drieslag:

- 'Sociaal, duurzaam en gezinsvriendelijk' (r. 253)

3) Antithese:

- 'deze stelling deugt niet, (...) Maar wat wel deugt zijn de plannen van de ChristenUnie om innoverend uit de crisis te komen.' (r. 251-253)
- 'En dat is niet gaan zitten, maar gaan staan als de problemen groot zijn.' (r. 254)
- 'man hier links van mij en rechts van mij' (r. 255-256)

Aanpassing aan het auditorium:

- 'Dat zeg ik tegen de kiezers' → directe aanspreking van het publiek (r. 257)

(1 Stem op mijn partij)

(1.2 de ChristenUnie heeft de oplossingen voor de problemen in de zorg)

1.2.1 We zullen meer moeten gaan betalen voor de zorg (r. 49)

1.2.1.1a Meer betalen voor de zorg leidt tot een gezond zorgsysteem (waarbij de rekening niet volledig aan patiënten wordt gegeven) (r. 49-50)

(1.2.1.1b Een gezond zorgsysteem waarbij de rekening niet volledig aan patiënten wordt gegeven is wenselijk)

(1.2.1.1a'/1b' Als meer betalen voor de zorg leidt tot een gezond zorgsysteem (waarbij de rekening niet volledig aan patiënten wordt gegeven, dan is meer betalen wenselijk)

(2 Stem niet op een andere partij)

(2.1 Stem niet op de PvdA)

2.1.1 Bij de PvdA komen de wachtlijsten terug (r. 55)

2.1.2 Bij de PvdA zie ik weer bureaucratie in de top (r. 69-70)

2.1.1.1a-2.1.2.1a Bovenstaande (beleids)maatregelen leiden ertoe dat de kosten van de zorg stijgen en dat wij die allemaal moeten betalen (r. 70-71)

(2.1.1.1b-2.1.2.1b Stijgende zorgkosten die wij allemaal moeten betalen zijn onwenselijk)

(2.1.1.1a'/1b'-2.1.2.1a'/1b' Als bovenstaande (beleids)maatregelen leiden totdat de kosten van de zorg stijgen en dat wij die allemaal moeten betalen, dan zijn bovenstaande (beleids)maatregelen onwenselijk)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) Pragmatische argumentatie

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'Maar de ChristenUnie kiest ervoor (...). Wij willen niet dat...' (exclusief wij) (r. 50, r. 51, r. 63-67, r. 223-228)
- 'Ik': 'Dan heb ik wel een zorg voor de komende jaren' (r. 52, r. 54, r. 57, r. 67-69)
- 'u': 'dat moet u echt met elkaar zien te voorkomen. Maar die wachtlijsten, alsjeblieft, Diederik, je hebt nog even tijd, kom ervan terug.' (aanspreking tegenstander) (r. 106-107)

2) Drieslag:

- 'dan zie ik in de verte weer enorme lange rijen van wachtende mensen staan. Dan zie ik weer bureaucratie in de top, die in stand wordt gehouden. En dan zie ik ook de kosten stijgen, en uiteindelijk betalen wij die allemaal.' (r. 68-71)

3) Epitheton:

- gezond zorgsysteem (r. 50), grote wachtlijsten (r. 55), enorme lange rijen (r. 69), wachtende mensen (r. 69), zoete broodjes (r. 226)

4) 'Framing':

- Eerlijke frame: 'daarom is het eerlijke verhaal dat we wel allemaal wat meer zullen moeten gaan betalen' (r. 85-86)

5) Antithese:

- 'Gezond of ziek' (r. 71)

Aanpassingen aan het auditorium:

- 'En dan heb ik wel een zorg voor de komende jaren, want we zien langzaam toch de PvdA en de VVD een beetje in elkaars armen vallen, en dat betekent stilstand. Dat betekent dat als ik naar de PvdA kijk, dat we weer grote wachtlijsten gaan krijgen, en daarom moeten er ook partijen zijn die het verschil gaan maken. Partijen die dergelijke impasses kunnen doorbreken. En in alle bescheidenheid zeg ik, de ChristenUnie kan een van die partijen zijn.' Zwevende kiezers tussen ChristenUnie en PvdA aanspreken? (r. 52-57)

- 'u': 'dat moet u echt met elkaar zien te voorkomen. Maar die wachtlijsten, alsjeblieft, Diederik, je hebt nog even tijd, kom ervan terug.' (aanspreking tegenstander) (r. 106-107)

(1 Stem op mijn partij)

(1.3 de ChristenUnie heeft de oplossingen voor de problemen in Europa)

1.3.1 De ChristenUnie heeft hart voor Europa, oogkleppen af en kiest voor toekomstgerichte keuzes (r. 299-300)

Analyse strategisch manoeuvreren

Keuze uit het topisch potentieel:

1) ?

Keuze uit de presentationele middelen:

1) Voornaamwoorden:

- 'Wij': 'We hebben allemaal het debat kunnen volgen en zo komen we er dus niet' (inclusief wij) (r. 294, r. 298)

2) Epitheton:

- valse nostalgie (r. 295), goede, Europese samenwerking (r. 297-298), echte toekomstgerichte keuzes (r. 299)

3) Oneliner:

- 'Dus. Als je hart hebt voor Europa, oogkleppen af en nu voor echte, toekomstgerichte keuzes gaan.' (r. 298-300)

4) 'Framing':

- Keuzeframe: 'en nu voor echte, toekomstgerichte keuzes gaan' (r. 299-300)

Aanpassingen aan het auditorium (talig): -